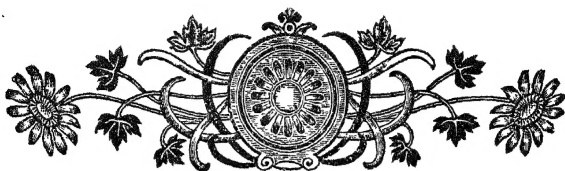

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the " VAVILLA " Press,
MADRAS.—1922

శ్రీ రస్తు.

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము

ఆంధ్రపద్యటీకాతాత్పర్యసహితము.

ప్రథమాశ్వాసము.

క. హృద్యానవద్యకిన్నర, విద్యాధరవాద్యమానవీణాదృతికి
ఖద్యోతనమద్యుతిచ, క్రాద్యాయుధతతికి వేంకటాచలపతికి.
క. భండనముఖశాండవితా, ఖండితకోదండచండకాండోద్ధతికి
మండలితపిచండగతా, జాండావిష్కృతికి వేంకటాచలపతికిన్.
క. శుంభద్వోస్సంభగదా, స్తంభితమదజృంభమాణసాంభకధృతికి
సంభృతకసకాంబరతట, దంభోదాకృతికి వేంకటాచలపతికిన్.
ఉ. ఈమహనీయమూర్తికిఁ ద్రయీగృహవర్తికి శేషభూధర
స్వామికిఁ దార్మ్యగ్రామికి భుజంగమశాయికి నిష్టదాయికి
మామకవాఙ్మరందరసమాధురికి న్నది సాగవునింపుక
ర్ణామృత మాంధ్రవైఖరి నమర్పణ మే నొనరింతు వేడుకక.

అన. లీలాశుకుం డనుకలి తనగ్రంథము నిర్విఘ్నముగా ముగియుటకు నిష్ట
దేవతాస్తుతిరూపమంగళమును జేయుచున్నాఁడు. —

శ్లో. చింతామణి ర్జయతు సోమగిరి ధ్వరు ర్దే
శితౌగురుశ్చ భగవా శ్చిహపిశ్చమాళిః,
యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు
లీలాన్వయంపరిరసం లభతే జయశ్రీః.

1

టీ. చింతామణిః = చింతామణి యనుయోగియు, ఒక శత్రువు (ఈయన చింతామణియను
సావియుపదేశమున సోమగిరి యనుగురువునుజేరి గోపాలమంత్రసిద్ధి నొందెనని జనశ్రుతి

యొందుగలదు.) జయతు=వెలయుఁగాత, మే=నాకు, గురుః=పిఞ్జయగు, సోమగిరిః=సోమగిరి, జయతు, శిక్షాగురుః=మంచినడవడి నలనడఁజేసిన, భగవాన్=పద్మజైశ్వర్యయుక్తుడగు, శిఖిషిషాహిః = నెమలిపురి కిరమునఁగల శ్రీకృష్ణమూర్తి, జయతు, యత్నాద...రేవు=ఎవరికల్పింపఁబ్రదికఁగల్గవలసినటులను తలఁచుచున్నవారియందు, జయశ్రీః=జయలక్ష్మీ, లీలా...రసమ్ = ఒయారముతోడి స్వయంపరాస్వాదమును, లభతే=పొందుచున్నదో.

శా. శ్రీచింతామణియోగి సోమగిరియన్ శ్రీకృష్ణదేవుండు దా
రాచార్యస్థితి జెందఁ జచ్చరణకాల్పాంకూరముల్ మాల్చిపైఁ
దాచం గల్గినవారిఁ జూచి తనయంతం దాన లీల శుభ
శ్రీచాతుర్యముతో వరించు జయలక్ష్మీకన్య ప్రాధాకృతిన్. 1

తా. చింతామణియోగి వెలయుఁగాత. అటులనే నాగురువగు సోమగిరియు నాయున్నదైన మగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు నన్నిటిలో మిన్నలయి యుండును గాక.

అప. వస్తువిద్యేశరూపమంగళముఁ జేయుచున్నాఁడు.—

శ్లో. అస్తి స్వస్తరుణీక రాగ్రవిలనత్కల్పవ్రనూనాఘ్నతం
వస్తు ప్రస్తుతవేణునాదలహారి నిర్వాణనిర్వాప్యకలమ్,
స్తస్తస్తస్తనిరుద్ధనీవివిలనద్గోపీనహస్రావృతం
మాస్తన్యస్తనతాపవర్గ మఖిలోదారం కిశోరాకృతీ. 2

టీ. స్వస్తరుణీ...పులిమ్=దేవతాశ్రీల చేతులయందలి పుష్పములచే ముచఁబడినదియు, ప్రస్తుత...కులమ్=మెప్పుగనిన పిల్లఁగ్రోహిమ్రాతయొక్క ప్రవాహమందలి నుఖముచే గడలనిదియు, స్తస్తస్తస్త...వృతమ్=తేవతేవకు జాటుచు నుగింపఁబడుచున్న శోకలచే నందఁడైన కేనవేలుగోపికలచే జట్టుకొనబడినదియు, మా...వర్గమ్=చేతనుంచుకొనబడిన మ్రొక్కడివారి మోక్షము గలదియు, అఖిలోదారమ్=నల్లదేవతలలోగొప్పదగు. కిశోరాకృతీ=బాలరూపముగల, వస్తు=ఒకవస్తువు, అస్తి=కరు.

శా. శోకల్ జాటఁగఁ గేలఁ బూని గుఱులై గోపాంగనల్ గొల్వ నా
భీకాన్యల్ దివినుండి కల్పసుమముల్ నిండార వర్షింపఁగా
జోక వేణువిసోదనాదలహారిం జొక్కించుచుం జొక్కుచు
శ్రీకై శోరముఁ బూనుదేవుని నతశ్రీముక్తిదుం గొల్చెదన్. 2-

తా. అచ్చరలు గురిసిన పుష్పములలో మునిగినదియు ఇంచైన వేణుగానమువలన నైన నుఖపారవశ్యము గలదియు, జాటిపోవుచున్న శోకలు చేతఁ బట్టుకొనియున్న గొల్లతలచే జట్టుకొనఁబడినదియు, తనభక్తుల కలచేత వైకుంఠము నొసఁగనదియునగు బాలరూపముదాల్చిన యొకవస్తువుగలదు.

చాతురైశ్చ నిధానసిమిదపలవాదగచ్ఛటామిన్ద్రం
 లావణ్యామృదావీచితానీనద్వైతం లక్ష్మీకలాతానృతమ్,
 కాశీనీపులిసంజ్ఞాప్రణయనం కామానతారాజ్యురం
 బాలం నీలముఖా నయం న.ధురిమస్వారాజ్య మారాధ్యుః.

టీ. అమీ=ఈ, పమి=మేము, చాతు...చతురమ్=నేరుపునకునికపట్టులగుకది
 లకడకన్నులకొంతులచేసిందినవాడును, లావణ్యా...దృశమ్=నిగనిగలనెడియమృత
 తరంగములచే బొదలునేత్రములుగలవాడును, లక్ష్మీ...దృశమ్=లక్ష్మీదేవి శ్రేగ
 న్నులచే గారవింపబడినవాడును, కాశీనీ...ప్రణయనమ్=యమునయందలి యిసుక
 తిన్నెలను ప్రేమించువాడును, కామానతారాజ్యురమ్=మన్మథుని పుట్టుకకు మూల
 మైనవాడును, మధురిమస్వారాజ్యమ్=సౌందర్యనిధియైన, నీలం=నల్లనివాడును, బా
 లమ్=బాలగోపాలశృంగుని, ఆరాధ్యుః=పూజింతుము.

శా.బాలుర సంజలతానివాలచపలాసంగోల్లనల్లిలునిం
 గాళిందీపులివాంగణ ప్రణయిశ్చం గాత్రై క్షేణుక శుభ
 శ్రీలోకం గరుణావలోకననుధాశీలుక విసీలప్రభా
 బాలుం గొల్చెద రామణీయ రనస్వారాజ్యచాలుక మదినే.

తా. ఈ మేము నేరునకు నెలవులై చంచలములైనకడకన్నులకొంతులచే సం
 దమైనవాడుక, లావణ్యార్ధస్థ ప్రవామముల జేలచున్న కిన్నులుగలవాడును, లక్ష్మ
 చేత సౌందరముగా బొడబడినవాడును, యముయొద్దను విహరించువాడును,
 మన్మథుని బుట్టించినవాడును, సౌందర్యరాశి యైనయినల్లని గోపాలబాలుని నేమిం
 చెదము.

శ్లో.బహ్లోత్తంనవిలాసికు న్నల్లభగం మాధుర్యమగ్నాననం
 ప్రోస్తీలన్నచయావనం ప్రకటనప్రేక్షణప్రణాదామృతమ్,
 ఆపీనస్తనకుట్టలాభి రభిశో గోపీభి రారాధితం
 జ్యోతి శ్చేకసి స శ్చకా సి జగితా మకాభిరామ్యాద్యుతమ్.

టీ. బహ్లోత్తః...శిరమ్=నెమలిపురి యనశిరోభూషణముచేత మెఱుగుచున్న
 జాట్టుగలదియు, మాధుర్య...ననమ్=చక్కదనమున మునిగినమోముగలదియు, ప్రోస్తీ
 ల...నమ్=ఉదయించుచున్న శోమరుఁ బ్రాయముగలదియు, ప్రవిల...తమ్=ఒప్పిద
 మైనపిల్లగ్రోవిత్రాత యనునమృతముగలదియు, ఆపీన...లాభిః=అంతట పొంగినము
 గ్గలవంటి కుచములుగల, గోపీభిః=గొల్లభామలచేత, అభిరః=నలువంకలను, ఆరాధిత
 మ్=శిలవబడినదియు, జగతామ్=లోకములకు, ఏకాభిరామాద్యుతమ్=ఈడులేక
 సాంపయి యాశ్చర్యమైనదియు నైన, జ్యోతిః=ఒకదివ్య లేఖన, నః = మాయొక్క,
 చేతపిచితమందు, చకాప్తి=వలంగుచున్నది.

ఉ. చక్కనిముద్దనమొగునుచుదమి నందమొలనహానము
 జొక్కచాజవ్వచుంబు సిగ జట్టినబద్ధము వేగుగానము
 నెక్కొన జొక్క గోటికలు సింహుతిమిల గుచకుట్టలాళిచే
 నొక్కును గారవింపినమనోహర తేజము వొల్పు నామదిక. 4

తా. నెమలిపురిని చాల్చినదియు, అందమైనమోముగలదియు, అంకురించిన
 నవయావనము గలదియు, చెలరేగుచున్న పిల్లల గ్రోవిధ్వనియును నమృతముగలదియు,
 ఉల్లిన ప్రముఖుగల గోపకాంతలచే నన్నివైపుల నేవింపబడునదియు, లోకములకు
 తులలేనియానందకరమైన యాత్మర్యకరమైన యొకానొక వెలుగు మామనములో బాడ
 మాపుచున్నది.

శ్లో. మధురీత! స్తితామృతవిముద్ధముఖాబ్జురూపం
 మదశిఖిపిల్లలాభోదయనోజ్జకచప్రచయమ్,
 విషయవిషామిషగ్రననగృహ్నునీ చేతసి మే
 విపులవిలోచనం కి మపి ధామ చకాస్తి చిరమ్. 5

టీ. విషయం. గృహ్నునిశక్త్యాదివిషయములను విషయము గలిగినమాంసమును
 గోరుచున్న, మే=నాయొక్క, చేతసి=చిత్తమందు, మధుర...మురుహమ్=మిక్కిలి
 మనోహర మగుచిటునగ వసునమృతముచే నందమైన ముఖకమలముగలదియు, మదశిఖి
 ...ప్రచయమ్=మరించిననెమలిపురిఁ జెలివిషయంద మైనకురులుగలదియు, విపులవిలోచ
 నమ్=వెడదకన్నుల గల, కిమపి=చెప్పనలవికాని, ధామ=తేజము, చిరమ్=చాలకాల
 మునుండి, చకాస్తి=ప్రకాశించుచున్నది.

చ. వదల కనహృ మౌవిషయవాంఛకు లో నయి సంచరించునా
 మది శిఖిసింహభూషణసమంచితకుంతలభవ్యవేషముక
 మృదుమధురస్తితామృతనమృద్ధముఖాబ్జము లోలదృష్టులిం
 పొడవినదీవ్య తేజము నమున్నతి నున్నది నిత్యసిద్ధమై. 6

తా. చిటునగ ప్రచేత నందమైన మొగముగలదియు, నెమలిపురిఁజాట్టిన సొందైన
 కురులుగలదియు, వికాలముఁగునేత్రములు గలదియునగు నొకతేజము విషయలోల
 మైననాచిత్తమనఁ జాలకాలమునుండి వెలుగుచున్నది.

శ్లో. ముకుళాయమాననయనామ్బుజం విభో
 రురళీనినాదమకరవర్ణనిర్భరమ్,
 ముకురాయమాణమృదుగర్జనమృదులమ్
 ముఖవిజ్ఞుజల మనసి మే విజృమ్భతామ్. 6

టీ. మాకుశా...ముఖజమ్=మొగ్గలవలెనున్న కన్ను దామరలు గలదియు, మురళీ...రమ్=పిల్లఁగ్రోవిధ్వనియును తేనెచేనిండిన, ముకురా...మణ్డలమ్=అద్దములవలెనున్న నునుఁజెక్కులుగల, విభోః=ప్రభునగు శ్రీకృష్ణునియొక్క, ముఖపద్మజమ్=కమల మువంటిముఖము, మే = నాయొక్క, మనసి=చిత్తమున, విజృంభితమ్=ప్రకాశించుగాక.

మ.మురళీనాదమరందబిందులహరీమోదంబుచే భోవనాం

బురుహంబుల్ ముఖులింప నోష్ఠమణి సాంపుల్ మీఱ నాదర్శనా
సురగండస్థలి యొప్పు నస్తచికురస్సోమంబు ఘంటంబుపై
మురువుల్ నూపఁ జెలంగుకృష్ణనదనాంభోజంబు భావించెదన్. 6

తా. సగముగా మూసుబడిన కన్నులు కలిగి, వేణుగానామృతముతో నిండి యున్న అద్దములవంటి చెక్కులుగల శ్రీకృష్ణదేవునిమోహదమ్మ నా మనమునందు నిలుచుఁగాక.

శ్లో. కమనీయకిశోరముగ్ధమూర్తేః కలవేణుక్వణితాదృతాననేన్ద్రోః,
మను వాచి విజృంభితాం ముగారేర్దధురిష్టుః కణికాపి కాపికాపి.

టీ. కమ...మూర్తేః=కోరఁడగిన బాలసుందరరూపముగలవాఁడును, కలవేణు...నేన్ద్రోః=అప్యక్రమధుర మైనపిల్లఁ గ్రోవిధ్వనిచే నాదరింపఁబడిన చంద్రుఁడంటిమా ఖముగలవాడగు, ముగారేః=శ్రీకృష్ణునియొక్క, మధురిష్టుః=సౌందర్యముయొక్క, కాపి కాపి=ఏదేని, కణికాపి=లేక మైనను, మమ=నాయొక్క, వాచి=వాక్కునందు, విజృంభితామ్=చిత్తముఁ గాక.

మ. కలవేణుక్వణితాదృతాననము రాకాచంద్రసాంద్రదృష్టిః

దిలకింపం గమనీయముగ్ధశిశుమూర్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లు ను
త్పలవత్ప్రోజ్వలనీలవర్ణ గుణనందానాధురీసాధురీ
తులలో నించుక యైన నావచననందోహంబులం జెందెదమన్. 7

తా. కోరఁడగిన బాలసుందరరూపముగలిగి మధురమైన వేణుగానరవముచే మద్దలాలకుమనున్న శ్రీకృష్ణుని మాధుగ్యలేక మైనను నానోట నొకింత గలుగుఁగాక.

శ్లో. మదశిఖణ్డిశిఖణ్డివిభూషణం మదనమథరముగ్ధముఖామ్బుజమ్,
వ్రజనధూనయవాఞ్చలనభ్యేతం విజయతాం మను వాఙ్మయజీవితమ్.

టీ. మద...పణమ్=మత్తిల్లిన నెమిలిపించు సొమ్ముగాఁగలదియు, మదన...ముఖజమ్=మనస్థునిచే నలసమైన సుందరమైన కమలములవంటి ముఖముగలదియు, వ్రజనధూ...భ్యేతమ్=గోపననితలనేత్రాంతములచే మోసగింపఁబడినదియు నైన, మను=

నాయొక్క, వాఙ్మయజీవితమ్ = కవనమునకు జీవగజ్జఃకునవస్తువు, విజయతామ్ = సర్వోత్కర్ష గలిగియుండును గాక.

ఉ. చక్కనిమట్టుమోయి నుచుసాయకులెక్కుల ధిక్కరింపఁ గాఁ

జొక్కపునెమ్మిబోదెనునుసోగనగంబు శిరంబునందుఁ బెం

పెక్క వ్రజాంగనాజననిరీక్షణవంచిత మైననాడున

మృక్కతవాఙ్మజీవిభ మహండకటాహారు నిండి యుండెడిన్.

8

తా. నెమ్మిపింఛమును తలఁచాల్సినదియు, మనస్థవికారముచే నలనమై యొప్పు మీఱు మోముదమ్మి గలదియు, గోపకామిణుల శ్రేగన్నులచే బొంకింపబడిననాయొక్క కవిత్యమునకు జీవన మైనతేజ మర్పిటికంటె మిన్నయై వెలయుఁగాక.

శ్లో. పల్ల వారుణపాణివజ్జుజనన్గీవేణురవాకుల౧

పుల్ల పాటలపాటలీపరివాదిపాదనగోరుహమ్,

ఉల్ల నన్నధురాధరమృతిమజ్జరీనరసాననం

వల్లవీకుచకుమ్భకుమ్భులపక్షిలం ప్రభు మాశ్రయే.

9

టీ. పల్లవా...కులమ్ = చిగురువలె నెఱ్ఱనైన పాణిపద్మమునం దమర్పబడినపిల్లఁ గ్రోవిపాటయందుఁ దబిలి యున్నవాఁడును, పుల్ల...రుహమ్ = పూచిన కలిగొట్టుపూవులయెఱుపును నిరసించుచున్న కమలములవంటి పాదములు గలవాఁడును, ఉల్లస...సానమ్ = ప్రకాశించుచున్న సాగనైన యధరోన్మముయొక్క కాంతిల గుత్తులచే మెఱుగు గల మొగము గలవాఁడును, వల్లవీ...పక్షిలమ్ = గొల్లగుల్పెతం కడవలవంటి కుచములయందలికుంకుమరురద గలవాఁడునైన, ప్రభుమ్ = నిగ్రహింపను అనుగ్రహింపను జాలిన శ్రీ కృష్ణదేవుని, ఆశ్రయే = ఆశ్రయించుచున్నాను.

ఉ. పల్లవకోనిలం బయినపాణిశిలంబునఁ దేనిమోవిరం

జలైదుమోదుఁదమ్మిపయిఁ జేర్చినవేణువు మ్రోయఁ జొక్కుచు

నల్లెవకామిచిజనఘన స్తనకుంకుమనంకభాసి యకా

వేలి తపాలలారుణవవీనపవాఙ్మ విభుం డలంచెదన్.

9

తా. చిగురువలె నెఱ్ఱనైనచేతియందున్న పిల్లఁగ్రోవియందలి న్తుంచిద్వవియందుఁ దబిలియన్నవాఁడును, పూచిన కలిగొట్టుపూవుల యెఱుపును తిరస్కరించు పాదములుగలవాఁడును, ప్రకాశించుపదం మైన యధరముయొక్క కాంతిపుంజముచే నొప్పిదమైన మొగముగలవాఁడును, గోపాంగనల కుచములయందలి కుంకుమరురదచే నిండినయొడలు గలవాఁడును, నిగ్రహించ ననుగ్రహింపఁ జాలు శ్రీ కృష్ణమూర్తిని ఆశ్రయించెదను.

శ్లో. అశాఙ్గరేఖాభి రథభురాభి రనన్తలేఖారనరన్తలేఖాభిః,

అశాఙ్గం వల్లవకుందరీభి రన్తర్పర్పకూచం విభు మా శ్రమానుః. 10

టీ. వల్లవనుండరీభిః = గోపకామినులచేత, అనన్త...తాభిః = మనస్సును జాబుల వలె సారస్వముచే మనోహరములుగాఁ జేయఁబడినవియు, అభజురాభిః = లెంపులేని, అపాద్ధరేభాభిః = కడగంటిచూపులచేత, అనుక్షణమ్ = ప్రతిక్షణమునను, అభ్యర్చ్య మానమ్ = పూజింపఁబడుచున్న, విభుమ్ = శ్రీకృష్ణస్వామిని, ఆశ్రయామః = ఆశ్రయించెదను.

ఉ. ఇంచుక యెంచ జాలు నని యెంచక ప్రేతలమించుబోండ్లు కొ
మ్మించులమించు లీనెడునమేయమనోభవమాధురీరసో
దంచితచారుచంచలదృగంచలధారల సారె పూజ గా
వించఁగఁ జెల్లు మీఱువిభు వేణువిరాదవినోదుఁ గొల్పెదన్. 10

తా. మదనలేఖలవలె నుద్దీప్తనశశ్రీ గలిగి దీర్ఘము లైనగొల్లపడుచుల కడగంటి చూడ్కులచే నెల్లవేళలజయించును సేవింపఁబడుచేవుని సేవించెదము.

శ్లో. హృదయే మమ హృద్యవిభ్రమాణాం
హృదయం హర్షవిశాలలోలనేత్రమ్,
తరుణం వ్రజభాలసుందరీణాం
తరళం కిచ్చన ధామ నన్నిధత్రామ్. 11

టీ. హృద్యవిభ్రమాణామ్ = ఇంచెనసాబగులకు, హృదయమ్ = మేలైనదియు, హర్ష...నేత్రమ్ = అనందముచే విరిసిన కదలు కన్నులుగలదియు, తరుణమ్ = పడుచు ప్రాయముగలదియు, వ్రజ...రీణామ్ = గొల్లపడుచులయొక్క, తరళమ్ = చపలమైన, కించన = ఇట్టిదనరాని, ధామ = లేజము, మమ = నామొక్క, హృదయే = హృదయమున, నన్నిధత్రామ్ = పాదముఁగాక.

ఉ. మంజులీలానవిభ్రమనమాశ్రయమున్ వ్రజభామినీమనో
రంజకయశావనాకరము రాజతహర్షవిలాసదృక్ప్రభా
పుంజము పింఛభూషణవిభూషితధామము నెమ్మి నాచునది
కంజనివాన మై మనుచుఁ గాపుత నత్కరుణాధురీణ మై. 11

తా. చక్కనిసాబగుల తావును, అనందముచే మఱింతపెద్ద వైనకన్నులుగలది యు, యావనమున నున్నదియు, గోపకాంతల సామ్రైవదియు, ఇట్టిదని చెప్పరాని చపల మైనయొకలేజన్ను నాహృదయములో నిలుచుఁగాక.

శ్లో. నిఖిలభువనలక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదాభ్యాం
కమలవిసినవీధీగర్వనర్వజ్జమాభ్యామ్,
వ్రణమదభయదానప్రాణిగాఢోద్ధతాభ్యాం
కిమపి వమాతు చేతః కృష్ణపాదామ్బుజాభ్యామ్. 12

టీ. నిఖిల...దాభ్యామ్=ఎల్లలోకములయందలి లక్ష్మీకి నాటపట్టెననియు, కమ
ల...సాభ్యామ్ = తామరపొదలబారులపొగరడచుననియు, ప్రణమ...తాభ్యామ్=
మ్రొక్కువారలకు నభయమిచ్చుగౌరవమున మిగుల చెప్పుమీసిననియు నగు, కృష్ణ
పాదామ్బుజాభ్యామ్=శ్రీకృష్ణుని పాదారవిందములచేత, చేతః=నానునన్పు, కిమపి=
చెప్పనలవికాని ముదమును, నహతు=కొంచుఁగాక.

మ. లలితాశేషదిశాధినాథనగరీలక్ష్మీవిలాసాన్నదం

బులు నీరేరుహగర్వసర్వవిభవప్రొమ్మాలనశ్రీవదం

బులు వంగారుమనోరథార్థముటనాపూర్ణానుకంపాన్నదం

బులు శ్రీకృష్ణదపంబు లూని మన మామోదంబునం బొందెడిన్. 12

తా. సర్వలోకములయందలి లక్ష్మీకి నెలవైననియు, తామరతోటలబారుల
యందమును మీసిననియు, మ్రొక్కుదువారల కభయ మిచ్చుటయందు మిగులఁ
బట్టుదలగలనియునైన శ్రీకృష్ణుని యదుగుఁదామరలు నాచుది కొకపింత యానంద
మును గలిగించుఁగాక.

శ్లో. ప్రణయపరిణతాభ్యాం ప్రాభవాలప్పునాభ్యామ్

ప్రతిపదలలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్,

ప్రతిముహూ రధికాభ్యాం ప్రస్తువల్లోచనాభ్యామ్

ప్రభవతు హృదయే నః ప్రాణనాథః కిశోరః.

13

టీ. ప్రణయపరిణతాభ్యామ్ = స్నేహముచే నించిననియు, ప్రాభవాలప్పునా
భ్యామ్=ప్రభుత్వమునకు పట్టెననియు, ప్రతిపదలలితాభ్యామ్=అడుగుడుగున సాబగు
మీటుచున్నవియు, ప్రత్యహమ్=అనుదినము, నూతనాభ్యామ్ = అభినవములైనవియు,
ప్రతిముహూః=తేపతేపకు, అధికాభ్యామ్=విశేషించుచున్నవియు నగు, ప్రస్తువల్లో
చనాభ్యామ్ = దయారసము గురియుచున్న కనులతోడ, ప్రాణనాథః = మాజీవన
రక్షకుఁడైన, కిశోరః=కుఱ్ఱుఁడు, నః=మామొక్క, హృదయే = చిత్తమున, ప్రభ
వతు=కలుగుఁగాక.

చ. ప్రతిదినము విలాసరసభాసుర మై నిరతంబుఁ జూచినక

మఱిహిత మై ప్రభుత్వముహిమంబున కెల్లను బట్టుఁగొమ్మ యై

యతులదయాకళోదితము నై విలసిల్లెడుకన్నదోయితో

నతతముఁ బ్రాణబంధుఁ డగుచక్కనిబాలుఁడు దోచుఁ గావుతన్. 13

తా. కరుణామయములును, దొరతనపుతీవిని వెలుపుచున్నవియు, ప్రతిపదము
అందమైనవియు, దినదినము కొత్త వైనవియు, తేపతేపకు పెద్దవగుచున్నదయారస
మొలుకుచూడ్కులతోఁ గూడిన మాజీవితదాతయగుకుఱ్ఱుఁడు మాహృదయము నధి
పసించుఁగాక.

శ్లో. మాధుర్యవారిధిమదాంతరజ్జభజ్జీ
శృంగారసజ్జులితశీశశోరవేషమ్,
ఆమన్దహానలలితాననచన్ద్రబిమ్బ
మానన్దసంప్లవ మనుప్లవతాం మనో మే.

14

టీ. మాధుర్య...వేషమ్ = చక్కదన మనునముద్రమయొక్క మదముచేఁ గన్న గానని తరంగరూపమయిన శృంగారరసముచే నొప్పిన కనులకింపైనబాలవేషము గలదియు, అనన్ద...బిమ్బమ్ = సంతోషమువలనఁ గలిగిన పిన్ననవ్వుచే మధుర మైన మాఱిచంద్రుఁడుగల, అనన్దసంప్లవమ్ = అనందరసములోఁ దేలియాడుటను, మే = నాయొక్క, మనః = మనస్సు, అనుప్లవతామ్ = అనుభవించుఁగాక.

ఉ. కందలితస్త్రితామృతవిశానముఖాబ్జము మాధురీవిని
వ్యందతరంగభంగి నవయకాపనవిభ్రమగోపవేష మా
నందరనైకరూప మగునందకుమారసుధాబ్ధిలోన నా
దేందము దేలియాడఁగఁ గడిందియఘం బనుపంక మంటునే.

14

తా. చక్కదనము మీఁటి శృంగారమును జలకుచున్న ముద్దుగులుకు మోహ వాక్యతి గలదియు, సంతోషమువలన నైననగవ్రుచే నందమైన మొగముగల సంతోష రసవూరము నామనస్సు అనుభవించుఁగాక.

శ్లో. అవ్యాజమజ్జులముఖామృజముగభావై
రాస్వాద్యమాననిజవేణువినోదనాదమ్,
ఆక్రీడతా మరుణపాదసరోరుహభ్యా
మార్ద్రే మదీయహృదయే భువనార్ద్రే మోజు.

15

టీ. అవ్యాజ .. భావై = నైజముచేతనే సాంపైన మోహదమయొక్క ముద్దు తనములచేత, అస్వాద్య...వాదమ్ = అనుభవించఁబడుచున్న తనపిల్లఁగ్రోవి మధురధ్వని గలదియు, భువనార్ద్రమ్ = లోకములకుఁ జలవఁజేయు, ఓజు = శ్రేతాశము, అరుణపాద సరోరుహభ్యామ్ = ఎత్తనిపాదకమలములతో, అర్ద్రే = భక్తిరసముచేఁ దడిసిన, మదీయ హృదయే = శాచిత్రమున, ఆక్రీడతామ్ = ఆంకటఁ గ్రీడించుఁగాక.

మ. హదనవ్యాజమనోహరాననముతో నాలోలదృక్పాలితో
ననకృల్లిధనిరూఢవేణులతతో నాతామ్రకప్రాంఘ్రినా
రసయగ్గుంటున నింపుసొంపులు దలిర్పం దాండవం బాడుచు
న్వసియించు భువనార్ద్ర తేజము మహానందంబున నామదిన్.

15

తా. స్వాభావిక మైనమోక్షమునందును గుఱుకుననుచు నూచుచున్న జగత్తులకు మేలైనదగు చల్లని లేజము ఎఱ్ఱనిపాదములతో గంతులుపైచును నామదిలోఁ గ్రీడించుఁగాక.

శ్లో. మణినూపురవాచాలం వదేత చ్చరణం విభోః,

లలితాని యదీయాని లక్ష్మణి ప్రజవీధిషు.

16

టీ. మణినూపురవాచాలమ్ = రతనపుటండియలచే మొరయుచున్న, విభోః = ప్రభువగు శ్రీకృష్ణనియొక్క, తత్ = ఆ, చరణమ్ = పాదమునుగూర్చి, వదేత = మ్రొక్కుచున్నాను. యదీయాని = ఏపాదసంబంధములైన, లలితాని = మందరములైన, లక్ష్మణి = గుఱుకులు, ప్రజవీధిషు = ప్రేమలైవీధులందు (వెలయుచున్నవో).

చ. హలకులిశాదిలక్షణసమాహితముద్ర నచందలస్థితీ

వెలసి సిరిం జెలంగుప్రజవీధుల నూపురత్నక్షింశీ

లలితఝళంఝళారవముల నలుదిక్కులు బిక్కుటిల్లఁగా

దలవరి నా బ్రవర్తిలుపదద్వయి గల్గుహరి భజించెదన్.

16

తా. గొల్లవాడలలో నెల్లెడలఁ గన్నట్లు నాకృష్ణనియందలచప్పుడుచే మ్రోగుపాదములకు మ్రొక్కుదును.

శ్లో. మమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభో

ర్మణినూపురప్రణయి మజ్జుశిజ్జితమ్,

కమలావసేవరకళివకస్యకా

కలహంసకణ్ఠకలకూజతాదృతమ్.

17

టీ. కమలా...దృశమ్ = అక్షీనివాసమైనతామరతోటలయందు సంచరించు యమునానదియందున్న రాజహంసల గొంతులయందలి మధురధ్వనిచే నాదరింపఁబడినదియ, వల్లవీవిభోః = గొల్లవనితలకుఁ బ్రియఁడైన శ్రీకృష్ణనియొక్క, మణినూపురప్రణయి = రతనపుటండియలకుఁ జెలియైన, మజ్జు = మనోహరమైన, శిజ్జితమ్ = మ్రోత, కమలా = నాయొక్క, చేతనీ = చిత్తమున, స్ఫురతు = ప్రకాశించుఁగాక.

మ. దినమూర్త నాదుహృదంతరాళమున వర్తిల్లుం గల్గిందాత్మజా

వనజాళి విహరించునుఁచకలరావంబు విడంబించున

వృన్జితేక్షణపాదనూపురమణిధ్యానంబు గోపాంగనా

జనరాపోత్సవస్మత్తగీతకలనాసాచివ్యధౌరేయ మే.

17

తా. యమునానదియందలి తామరతంపరతయందుండు హంసలధ్వనివలె మనోహరమగు శ్రీకృష్ణని కౌలియందెచప్పుడు నామనమునఁ దోచుఁగాక.

శో. తరుణాదుకరుణామయవిపులాయతనయనం

కమలాకుచకలశీభరపిపులీకృతపులకమ్,

మురళీరసతరళీకృతమునిమానసనలినం

మమ భేలతి మదచేతసి మధురాధర మమృతమ్.

18

టీ. తరుణా...నయనమ్=కొంచెమెఱ్ఱనికై దయగలవై పెడలుపుగలిగి దీర్ఘములైనకన్నులు గలదియు, కమలా...పులకమ్=లక్ష్మీజీవియొక్క కలశములవంటి స్తనముల భారమందు మిక్కుటముగాఁ జేయఁబడిన రోమాంచుకలదియు, మురళీ...నలినమ్=వేణునాదముచే జపలములుగాఁ జేయఁబడిన మునిమనములనెడిగలములు గలదియు, మధురాధరమ్=కమ్మనిమోవిగల, అమృతమ్=అమృతరూపము (క్రీకృష్ణపరమాత్మ), మమ = నాయొక్క, మదచేతసి=మత్తిచిత్తమందు, భేలతి=క్రీడించుచున్నది.

మ. తరుణాబ్జారుణలోచనదన్యుఁ గృపాధోరేయ మై యొప్పు నా

గరకన్యాకుచకుంభపాళిఁ బులకల్ గన్నట్ట మోసీంద్రహృ

త్సరసీజంబులు నంచలింప మురళీసంజాతిగీతామృత

స్ఫురణ రల్ గరగం జరించుహరికై శోరంబు భావించెదన్.

18

తా. కొంచెమెఱ్ఱనికై వికాలములైన దయగలనేత్రములు గలదియు, లక్ష్మీజీవి స్తనభారమందు పులకములఁ గలిగించినదియు, పిఱ్ఱఁగ్రోవిప్రాతచఁ గరగింపఁబడిన మునిచిత్తములు గలదియు, కమ్మనిమోవిగలదియు నైనయమృతస్వరూపము క్రీకృష్ణ పరమాత్మ మత్తిల్లిననాచిత్తమనఁ బొడనూపుఁగాక.

శో. ఆముగ్ధ మర్ధనయనామృజచుష్పృమాన

హర్షాళలప్రజవధూమధురాననేన్ద్రోః,

ఆరబ్ధవేణురవ మాదికిశోరమూర్తే

రావిర్భవన్తి మమ చేతసి కేఽపి భావాః.

19

టీ. ఆర్ధ...నేన్ద్రోః = అఱిమోడ్చినకనుదములచేఁ జొరఁగిపఁబడిన యాగొల్లకొమ్మల సుందరములగు ముఖములగల, ఆదికిశోరమూర్తేః=పురాణుడగు చాలకృష్ణ మూర్తియొక్క, కేఽపి=అనిర్యాచ్యములైన, భావాః = విలాసచేష్టలు, ఆముగ్ధమ్= అంతలగుండరముగా, ఆరబ్ధవేణురవమ్ = మొదటిపఁబడిన వేణునాదము గలుగునట్లుగాను, మమ=నాయొక్క, చేతసి=చిత్తమన, ఆవిర్భవన్తి=తోచుచున్నవి.

మ. మురళీగానసుధావయోనిధి మదిం బొంగం దరంగ్రావళి

ల్లిరికిఁ మీతె ననం గటితటదుకూలంబుల్ వడిఁ జాఱ న

బ్బురపుంగొల్లమిటారినీటు లఱిమోడ్చుంగన్నులం గొంచుచి

త్తరపున్నుద్దులగోవబాలకువినోదప్రాధి భాపించెదన్.

19

తా. వేణుగానమందలి మాధుర్యముచే మైమఱచియున్న గోపకౌముదులమోముల సరగన్నతో విలాసముగాఁ జూచుచు వేణుగానము నేయుచున్న బాలకృష్ణని యని ర్వాచ్యము అగుశృంగారచేష్టలు సుందరముగా నామదిలో నగపడుచున్నవి.

శ్లో. కలకవ్వణతకజ్జుణం కరనిరుద్ధపీతామృరం

క్రమప్రస్ఫుతకు న్నలం కలితబర్హభూషం విభోః,

పునఃప్రస్ఫుతచాపలం ప్రణయినీభుజాయన్రితం

మమ స్ఫురతు మానసే మదనకేళిక యోత్థితమ్.

20

టీ. కల...ణమ్ = అశ్వక్త మధురధ్వనిగలమురుగులు గలదియు, కర...మృరమ్ = చేతఁ బట్టుకొనఁబడిన పట్టుబట్ట గలదియు, క్రమ...న్దలమ్ = చక్క నొత్తఁబడిన తలవెండ్రుకలు గలదియు, కలితబర్హభూషమ్ = ఆమర్చఁబడిన నెమలిపురియును నలంకారము గలదియు, పునఃప్రస్ఫుతచాపలమ్ = మరల నైకిలేని నుఁకించుచున్నదియు, ప్రణయినీభుజాయన్రితమ్ = ప్రియరానిబాహువులచే బెనఁచఁబడిన, విభోః = శ్రీకృష్ణనియొక్క, మదనకేళికయోత్థితమ్ = ఏకాంతకయ్యనుండి లేచుట, మమ = నాయొక్క, మానసే = చిత్తమున, స్ఫురతు = ప్రకాశించుఁగాక.

చ. అరవిలిజాఱుకుంతులము లట్టటు వీడినవీలిదండయుం

గరవలయంబు ఘల్లు రనఁ గైకొనునట్టిసువర్ణ చేలముం

బరగఁగ నెజ్జ డిగ్గుతటిఁ బద్మలోచన గాఁగలించుచోఁ

దిరుగ రవింపఁగాఁ దివురుజేవుని నామది నాశ్రయించెదన్.

20

తా. చేతిమడుగులు గల్లురనఁగా నిద్రలో జాఱిన పట్టుదోవతిని సవరించుకొని తలవెండ్రుకలను చక్కఁజేసికొని, నెమలిపురి నడుపుకొని, రతికయ్యనుండి లేవఁబోఁగాఁ బ్రియరా లడ్డమయి కాఁగిలింపఁ గొంకదడఁపట్టనయ్యుండి మరల మన్నథక్రతువున కపక్రమించు కృష్ణుడు నామదిలోఁ దోచుఁగాక.

శ్లో. ప్రకప్రకనిరుద్ధమానమృదులప్రస్ఫుద్ధిమన్దస్థితం

ప్రేమాద్భేదనిరర్గళప్రస్ఫుమరప్రవృత్తరోమార్దమమ్,

శ్రోతృశ్రోతమనోహరవ్రజపథాలీలావిభోజిత్వితం

విధ్యాస్వాప ముపాన్త హే భగవతః ¹క్రీడానిమిలద్భృశః.

21

టీ. ప్రకప్రక...స్థితమ్ = కొంచెముకొంచెముగా నాపుకొనఁబడినను మెల్లగాఁ బైకుటుకుచున్న చిఱునగవుగలదియు, ప్రేమాద్భేద , దగ్ధమమ్ = రాగోదయముచే నడ్డులేక వ్యాపించిన స్ఫులమైన గగుర్పాటుగలదియు, శ్రోతృ...జిత్వితమ్ = వినువారల వీనుల కింపైన గొల్లగుబ్బెతల వేడుకమాటలుగల, క్రీడానిమిలద్భృశః = వేడుకకై

కనులు మూసికొనియున్న, భగవతః = శ్రీకృష్ణునియొక్క, మిథ్యాస్యాపవ = కల్ల నిద్దురను, ఉపాస్తపే = ధ్యానించెదము.

చ. నలభులు గుల్కుగోపిక లవారణ సొండ్సరుతోడ నాడుచు

టలఁ జెవి కింపుగా వినఁ దొడంగి తనర్చిననుండహాసముం

బలుములు వాగి మేను గరుపాటంగ నూరక కన్ను మోడ్చు న

జలరుహవక్త్రినేత్రునియనశ్యపునిద్దుర కేను మ్రొక్కెదన్. 21

తా. గోపకామినుల విలాసభాషితము వినఁగోరి యూరకయే వేడుకగాఁ గనులు మూసికొనియుండి, లోపలనుండివచ్చు నవ్వు వాపుతోలేక కొంచెముగా విడుచుచు, వారియందలి ప్రేమవలనఁగలిగిన గగుర్పాటుచే నొడలు నిండిన శ్రీకృష్ణుని కల్లనిద్దురను ధ్యానించెదము.

శ్లో. విచిత్రవత్ప్రాప్తౌజ్వాలిగాలాస్తవాస్తరం హానియనోస్తరం హ,

అపాస్య బృద్ధాపనపాదపాస్య ముపాస్య మన్య న్న విలోకయామః.

టీ. విచిత్ర... స్తరంవా = సాగనైన మకరికాడిపత్రచనలు గలలేఁ బ్రాయపు కన్నెల పుచమధ్యముగాని, హానియనోస్తరంవా = మనులనుగన్నులుగాని, బృద్ధాపన పాదపాస్యమ్ = బృందాపనమందలివృక్షముయొక్క మురిపట్టును (లేక, తులసిచెట్ల పానును) గాని, అపాస్య = విడిచి, ఉపాస్యమ్ = (కృష్ణునిబట్టుకొనుటకై) సేవింప దగినవోటును, అన్యత్ = మఱియొకదానిని, నవిలోకయామః = చూడఁబ.

చ. లలితవిచిత్రవత్ప్రమహిళాకుచపాలిఁ గలిందజావన

స్థలలవలీలతాగృహవిత్పర్దికల్ప మునిమూససాబ్జముల్

జలరుహపత్ర నేత్రుని విలాసనివాసము లిందుఁ దక్క నే

నెలవుననై నఁ గన్గొనఁగనేర్తుమె ధూర్తశిఖావశంసునిన్. 22

తా. మకరికాడి పత్రాంకితమైన లేఁబ్రాయపుటంగనలయొక్క స్తనమధ్య మందుఁగాని, యోగిచిత్తములందుఁగాని, బృందాపనతరువులచేరువను గాని, కృష్ణునిరూపము దొరకునుగాని మఱియొకవో నెచ్చటను గానరాదు.

అవ. ఈశ్లోకము మొదలు నాలుగుశ్లోకములచే మనసునదోచిన శ్రీకృష్ణుని గన్నులఁ జూడఁగోరి ప్రార్థించుచున్నాఁడు. —

శ్లో. సార్థం నమ్ముడై రమృతాయమానై రాధ్వామమానై ర్భురలీనిహదైః,

మూర్ధాభిషిక్తం మధురాకృతీనాం బాలం కదా నామ విలోకయిష్యే.

టీ. అధ్వామమానైః = ఊడఁబడుచున్న, సమ్ముద్భైః = పరిపూర్ణ మాలైనవియు,

అమృతాయమానైః = అమృతమువలె నాచ రింపఁబడుచున్నవియునగు, మురలీనిహదై

స్వార్థమేపిజ్జగ్రోవిష్టాతలతోఁగూడ, మధురాకృతీనామ్ = సుందరరూపముగల
వారిలోపల, మూర్ధాభిషిక్తమ్ = పట్టాభిషిక్తుడైన, బాలమ్ = శ్రీకృష్ణని, కదానాను =
ఎప్పుడు, నిలోకయిష్యే = చూడఁగలను?

ఉ. చక్కనివారిసెల్ల నెకనక్కెము లాడెడుచక్కనయ్య యై
చొక్కుచుఁ బానమానలయశోభితగానరసామృతంబు న
ల్లిక్కులఁ బిక్కుటిల్లి మురళిం బలికించెడిబాలు నెన్నఁడో
గ్రక్కునఁ గాంచి యెత్తికొని కన్నుల నొక్కుదుఁ దత్పరాబ్జముల్.
తా. అమృతమలఁ జిందుచున్న వేణుగానధ్వనులచే నెల్లర సానందింపఁ
జేయుచుఁ జక్కనివారిలోనెల్ల మిక్కిలి చక్కనివాడగు బాలకృష్ణు నెప్పుడు
చూచెదనో.

శ్లో. శిశిరీకురు తే కదాను న శ్విఖపిఞ్చాభరణ శ్విశు ర్దృశోః,
యుగళం విగళన్నధుద్రవస్థితముద్రామృదునా ముఖేన్దునా. 24

టీ. శ్విఖపిఞ్చాభరణః = నెమ్మిపురియే సాముగాఁగల, శ్విశుః = బాలుఁడు, విగళ
న్నధు = మృదునా = తేనెలాలుకు చిఱునగవుచే నందఁడు, ముఖేన్దునా = ముఖచంద్రుని
చేత, నః = మాయొక్క, దృశోః = కనులయొక్క, యుగళమ్ = జంటను, కదాను = ఎప్పు
డు, శిశిరీకురు తే = చల్లఁబడుచునో

మ. తళుకుంగన్నులచూపుకోపురుధఁ జిందఁ మందహానంబు వె
న్నలసిగ్గుల్ వెడఁజల్ల నెమ్మిపురిపన్నెల్ చిన్నె లై మీఱు ని
ర్మలవ క్రేందుకళాపిలాసమునఁ జేరి వచ్చి కందోయి శీ
తలచూఁ జేయఁగ నందనందనుని నాత్మం గాంచు టిని కెన్నఁడో. 24

తా. నెమ్మిపింఛమును దాల్చినబాలుఁడు తేనెలాలుకు చిఱునగవుతోఁ గూడిన
ముఖముతో నెప్పుడు మాకన్నుల చల్లఁబడునట్లు సాక్షాత్కరించునో!

శ్లో. కారుణ్యకర్పూరఃటాక్షనిరీక్షణేన
తారుణ్యసంవళితశైశవవై భవేన,
అపుష్టతా భువన మద్భుతవిభ్రమేణ
శ్రీకృష్ణదన్త్ర! శిశిరీకురు లోచనం మే. 25

టీ. హే శ్రీకృష్ణచంద్ర. = చంద్రునిబోలునో కృష్ణా, కారుణ్య... భవేన =
దయచే జిత్రవర్ణమైన శ్రీగంటిచూపుగలదియు, అద్భుత విభ్రమేణ = అశ్చర్యములగు
విలాసములగలదియుఁ గనుక నే, భువనమ్ = జగత్తును, అపుష్టతా = బాగుగ రక్షించు
చున్నదియు, తారుణ్యసంవళితశైశవవై భవేన = యౌవనాంధముతోఁ గూడిన

బాల్యవై భవముచేత, మేనాయొక్క, లోచనమేనేత్రమును, శిశికురు=చల్లగాఁ జేయుమా.

శా. కూడిం గూడనిచ్చాయువున్నొగుటెక్కుల్ నిక్కి కై పెక్కుఁగా
నీడుం జోడును లేనివీక్షణుధాపుష్టి జగత్పుష్టికిం
దోడు నీ డగుగోకులాంబునిధిచంద్రుం గాంతిసాంద్రుం దమిం
బూడం బూడఁగ దృక్పక్షోరికలు గాంచు నంతతానంఠమున్. 25

తా. ఓకృష్ణచంద్రా! దయారసము దొలుకాడు శ్రేగంటిచూపుటగలదియు, అద్భుతవిలాసములు గలదియు, లోకరక్షకమైన బయోనిద్రయముతోఁ గూడిన బాల్యరూపమును నా కగపడఁజేయుము.

శ్లో. కదా వా కాళిన్దివలయదళశ్యామలతరాః
కటాక్షా లక్ష్మ్యస్తే కిమపి కరుణావీచినిచితాః,
కదా వా కన్దర్పప్రతిభటజటాచన్ద్రశిశిరాః
కిమ వ్యస్తస్తోమం దదతి మురళీకేళినినదాః. 26

టీ. కాళిన్ది...తరాః = యమునయందలి కలువతేకులవలె మిగుల నల్లమైన, కిమ పి=అపిర్యాచ్యమాగా, కరుణావీచినిచితాః = దయయొక్క తరంగములచే ముంచఁ బడిన, కటాక్షాః=కడగంటిచూపులు, కదావా=ఎప్పుడు, లక్ష్మ్యంలే=కనబడగలవు? కందర్ప...శిశిరాః=శివుని జడలయందలి చంద్రునిచే జల్లమైన, మురళీకేళినినదాః= పిల్లఁగ్రోవియాటయందలి మ్రోతలు, కదావా=ఎప్పుడు, కిమపి=చెప్పరాని, అవస్తా పమ్=హృదయానందమును, దదతి=ఇచ్చునో?

ఉ. ఎన్నఁడొ యామునోత్పలసితేతరలోలదయార్ద్రదృగ్విలా
సోన్నతి నావయ్యి నిగిడియుండుట శంభుజటాటవీతలా
నన్నసుధాంశుశీతలలనన్తురళీనినదామృతంబుచే
వెన్నుఁడు నాదువీనులకు విం దొనరింపఁ దలంచు టెన్నఁడో. 26

తా. యమునయందలికలువతేకులవలె నల్లమైన కృష్ణుని కడగంటిచూపు లెప్పు డు నాపైఁ బ్రసరించునో, శివునియొడల నున్న చంద్రునివలె జల్ల మైనపిల్లఁగ్రోవి పాటలు నాకెప్పుడు మానసానందమును గలిగించునో?

శ్లో. అధీర మాలోకిత మార్ద్రజిప్సితం గతంచ గమ్భీరవిలాసమన్ధరమ్,
అమన్ద మాలిక్లిత మాకులోన్మదస్తితం చ తే నాథ వదన్తిగోపికాః.

టీ. పాపాథ=ఓదొరా, గోపికాః=గొల్లతలు, తే=నీయొక్క, అధీరమ్=కా తరమైన, అలోకితమ్=చూపును, అర్ద్రజిప్సితమ్=తేనెలాలుకుముద్దుమాటలను, గమ్భీరమ్ = గరువంపువిలాసముచే సుందమైన, గతంచ=వడకను, అమందమ్=గాఢమైన,

అలిగితమ=కాగిలింతను, అనులోన్నదన్ని తంచ=వెల్లివిరియుదు మోహజనకమైన చిలునవ్వును, వదన్తి=కీర్తించెదరు.

ఉ. అందము గుబ్బు నీయలనయానము మాటలు తేనెసోనలం

జిందు మృదుస్త్రిశంబు సుధఁ జిందుఁ గటాక్షము లొర మించుకున్

విందులు గొగిలింత కడులింత యటంచును గోపకాంత బా

నందమునోడఁబల్కుచును నాథ! భవన్తహిమానుభావముల్. 27

తా. కృష్ణ! గోపాంగనలు నీవెదరుజూపులను తీసులిపలకులను గరువంపుటాయారము గలనడలను గాఢమైనకాగిలింతలను వ్యాపకమై మోహజనకమైన చిలునవ్వును పలుమాలు వర్ణించి చెప్పుచుందురు.

శ్లో. అస్తోకస్త్రితభర మాయతాయతాక్షం

నిశ్శేషస్తనమృదితం వ్రజాజ్ఞవాభిః.

నిస్సీమస్తబకితనీలకాన్తిధారం

దృశ్యానం త్రిభువనసుందరం మహాన్తే.

28

టీ. అస్తోకస్త్రితభరమ్ = పొంగుచున్న చిలునగవుగలదియు, అయతాయతాక్షమ్ = మిగులవెడదకన్నులుగలదియు, వ్రజాజ్ఞవాభిః = గొల్లకాంశలచేత, నిశ్శేషస్తనమృదితమ్ = నిండుజనులచే నొక్కఁబడినదియు, నిస్సీమ...ధారమ్ = మేరలేక పోగుచేయఁబడిన నల్లని కాంతులుగలదియు, త్రిభువనసుందరమ్ = త్రిలోకములందు అందమైన, లే=నీయొక్క, మహః = తేజమును, దృశ్యానమ్ = చూడఁగలను.

ఉ. మబ్బుజిగ్ నగం దగునమంచితకోమలనీల దేహమున్

గుబ్బుమిటారిచన్ద్రపలకొద్దిని వ్రేసలు గొగిలింపఁగా

నుబ్బుచు మందహాసగుచి యొప్పుగ గొప్పుగుకన్నుదోయిచే

నబ్బుర మైనచక్కనియొయూరపుఁ దేజముఁ గాంచెదన్ మదిన్. 28

తా. కృష్ణ! చిలునగవున దొప్పవోగుచున్నదియు, వెడదకన్నులు గలదియు, గొల్లపడుచులకలినస్తనములచే మెడపఁబడినదియు, ప్రోగులువడుచున్న నల్లనికాంతులు గలదియనగు త్రిలోకమోహనమైననీతేజమును చూడఁగోరదను.

శ్లో. మయిప్రసాదం మధురైః కటాక్షై ర్వంశీనాదానుచరై ర్విధేహి,

త్వయి ప్రసన్నే కి మహాపరైర్న వ్యయ్యప్రసన్నే కిమహాపరైర్నః.

టీ. సంకీ...చరైః = పిల్లఁగోరివి ప్రాంతకుఁడొడుగుడరైన, మధురైః = ప్రియమైన, కటాక్షైః = క్రేగంటిచూపులచేత, మయి = నాయందు, ప్రసాదమ్ = అనుగ్రహమును, విధేహి = చేయుము. త్వయి = నీవు, ప్రసన్నే = దయగలవాడవేనీ, ఇహ = ఇక్కడ,

సః=మాకు, అపరైః = ఇతరులతో, కిమ్ = ఏమిటని, త్వయి=నీవు, అత్రసన్నే=దయ
లేనివాడవేని, సః=మాకు, ఇహ=ఇచ్చట, అపరైః=ఇతరులతో, కిం=ఏమిలాభము?

ఉ. నీవు ప్రసన్నవృష్టిఁ గరుణించిన నాగుణ మెట్టి నేసియుం

బావన మాను స్మృతికుఁ బొత్తము గాక చరించుజేళ నక

గావఁగఁజాల రెవ్వరును గావున వేణురవాసుసారిలీ

లావహ మౌగటాక్షమున లాలసఁ జేయుము నందనందనా. 29

తా. కృష్ణా! పిల్లఁగ్రోవిప్రాతతోడి నీకప్పునిమామూల నానైఁ జిమ్ము.
నీప్రాపుగలదేని మా కింక సతరులతో నేమి పని? నీయందలేనిచో మా కెరిదయ
యొందియు నేమిలాభము?

శ్లో. నిబద్ధముగ్ధాక్షులీ రేష యాచే నీరస్థృడై న్యోన్నతము క్తకణ్ఠమ్,

దయామ్బుధే దేవ భవత్కటాక్షచాక్షిణ్యలేశేన సకృన్నిషిఞ్చ. 30

టీ. దయామ్బుధే = కరుణకుఁ గడలిపంటివాడనగు దేవా, ఏమః=ఈనేను, నిబ
ద్ధ...ఇలిః=కూర్చబడిన వెట్టి దోసిలిగలవాడనై, నీరస్థృ... కణ్ఠమ్=బీదతనముచే
బిగ్గఱగా నటచుచు, యాచే = నేఁడెదను. భవ...లేశేన = నీకడగంటి చూపులయం
దలి కరుణయొక్క కొంచెముచేత, సకృత్=ఒకతూరి, నిషిఞ్చ=తడుపుము.

ఉ. వేమఱుఁ గేలు మోక్షి నిను వేఁడెద నే నెలుఁగెత్తి యిత్తటి

నామొల యాలకింపు కరుణానిధి! దీనశరణ్య! సంతతో

ద్దామభవత్కృపారసినుభావధురాభితరంగపాలిలో

నేమికొఱంత నాపయి నొకించుక నిలిచిన నందనందనా! 30

తా. దయాసముద్రుఁ డగునో క్రీకృష్ణా! నేను చేతులుజోడించి బీదతనముచే
గొంతు పై కెత్తి పెద్దగా నటచి యడుగుచున్నాను. నీ కనుగొనలయందలి కరుణాలవ
ముచే నొక్కలేప నన్ను దడుపుము.

శ్లో. పిఞ్చావతంసరచనోచితకేశపాశే

వీనస్తనీనయనపజ్జ్వలపూజనీయే,

చంద్రాగ్రవిస్తవిజయోద్యతవ క్రవిష్ణే

చాపల్య మేతి నయనం తవ శైశవే నః. 31

టీ. పిఞ్చా...పాశే = నెమ్మిపురియును తలసొమ్ము నుంచఁడగిన కురులముడి గల
దియు, వీన...నీయే=గబ్బిగుబ్బెతలయొక్క కన్ను చామరలచేఁ బూజింపఁడగినదియు,
చంద్రా...విష్ణే=చంద్రుని కలువలను గలువఁబూనిన ముఖమండలము గలదియునగు,
తవ=నీయొక్క, శైశవే=చిన్నతనమందు, నః = మాయొక్క, నయనమ్ = నేత్రము,
చాపల్యమ్=చాపల్యమును, ఏతి=బాండుచున్నది.

మ. పొగరున్పిల్వేపుగుబ్బలుబ్బగఁ దమిం బూఁబోండ్లు గంబోయిన
మిగమిం బూజ లొనర్ప నెమ్మిపురిక్రొమ్మించుల్ సిగ్గ దట్ట మై
నిగుడం జందురుఁ జొక నేయుముఖకాంతిక వింత యై యొప్పు నీ
సొగసుంబ్రాయముఁ జూచి నానయనముల్ సొంపొందఁగాఁ గోరెడిన్.

తా. ఓకృష్ణ! నెమ్మిపురిదాల్చుట కనువైన కేశకలాపము గలదియు, యౌషస
వతుల కన్నులచే సాదరముగాఁ జూడఁదగినదియు, చంద్రునితామరలను గెల్చుట
యందు పూనికగల యందంపు నెమ్మెముగలదియు నగు నీ చిహ్నతప్రాయము మానేత్ర
ముల నాకర్షించుచున్నది.

శ్లో. త్వచ్చైశ్వర్యం త్రిభువనాద్భుత మిత్వైమి
యచ్చాపలం చ మమ వాగవివాదగమ్యమ్,
తత్కిం కరోమి విరణన్తురళీవిలాస

ముగ్ధం ముఖామ్బుజ ముదీక్షీతు మీక్షణాభ్యామ్.

32

టీ. త్వచ్చైశ్వర్యమ్ = నీచిన్నతనము, త్రిభువనాద్భుతమ్ = ముల్లోకములలో మిన్న
యైనది, ఇతి = అని, అత్వైమి = ఎఱుఁగుదును. యత్ = ఎందువలన, మమ = నాయొక్క,
చాపలంచ = చిత్తచలనమును, వాగవివాదగమ్యమ్ = వాగ్వాదమునకు గోచరము
కాదో, తత్ = అందువలన, కింకరోమి = ఏమిచేయుదును? విరణ...ముగ్ధమ్ = మ్రో
యుచున్న పిల్లఁగ్రోవివిలాసములచేనందమగు, ముఖామ్బుజమ్ = నీమోముదమ్మిని, ఈక్ష
ణాభ్యామ్ = నేత్రములతో, ఉదీక్షీతుమ్ = చూచుటకొఱకు (ఇచ్చామి = కోరుచున్నాను.)

మ. పరమాశ్చర్యము నీదులై శవము చెప్పక రాదు లోకంబున

వరునక నాచవలత్వ మట్టిద యనిర్వాచ్యంబు చర్చింపుమా

మురళీనాదసుధామనోహరముఖాంభోజాత మీకన్నులం

బరిశీలింపఁగఁ గోరినాడ సులభంబౌ తారతమ్యజ్ఞతల్.

32

తా. నీబాల్యము ముల్లోకములయందును విచిత్రమైనది. నామనమ్ము చంచల
మైనది. నేనేమిచేయుదును? పిల్లఁగ్రోవి నుఁగుచు మనోహరమైన నీమోమునుజూచుట
యెట్లొనరి చింతించుచున్నాను.

శ్లో. పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభజ్జీ

వల్లాని వర్జితవిశాలిలోచనాని,

బాల్యాధికాని మదవల్లవభావితాని

భావే లుతన్తి సుదృశాం తవ జల్పితాని.

33

టీ. పర్యా...సాని = అంతట తేనెలాలుకుచున్నవియు, పదార్థ...ల్లాని = కర్తా
ర్థముల సందర్భములచే మనోహరము లైనవియు, వర్జిత...సాని = త్రిప్రబధిన వెడద

కన్నులుగలవియు, బాల్యాధికాని=బాల్యమునకు మీరినవియు, మదవల్లవభావితాని= మత్తులగుగోపకులచేఁ దలఁపఁబడునవియు నగు, తప=సియొక్క, జల్పితాని = పలుకులు, సుదృఢామ్ = సిప్రియరాండ్రైన గొల్లకొంతలయొక్క, భావే=చిత్తమున, అతన్తి=పొరలుచున్నవి.

ఉ. కమ్మని తేనియల్ గులుకఁగా వెల దీఱనిమానికమ్ములం
జమ్ముచు బెక్కుఁజూపు నిలసిల్లఁగ వల్లవభావితమ్ములై
యిమ్మగుబాల్యరీతి కెనయింపఁగ రానిఁజోకి బాలికల్
నెమ్మది నెంచి యెంచి తమి నెక్కినఁ జేర్చినశౌరిఁ గాంచెదన్. 33

తా. ఎల్ల యెడల కలుకొనుచున్న యమృతప్రవాహముగలవియు, శబ్దార్థముల కలయికచే నందములైనవియు, త్రిప్పఁబడిన వెడఁదకన్నులు గలవియు, బాల్యమును దాఁటినవియు (అనఁగా: పౌ) ధోక్తులనుట) కొమరుఁబ్రాయముగల గొల్లలచే భావం పఁబడుచున్న నమాటలు గోపకామినుల మనస్సులలో మెఱుగుచున్నవి.

శ్లో. పురః ప్రసన్నేన ముఖేన్దులేజసా
పురోఽవతీర్ణస్య కృపామహామ్బుధేః,
తదేవ లీలామురళీరవామృతం
సమాధివిఘ్నాయ కదాను మే భవేత్ ? 34

టీ. ప్రసన్నేన=ఆనందముతోఁగూడిన, ముఖేన్దులేజసా=చంద్రునివంటి ముఖముయొక్క కాంతిచేత, పురః = ఎదుట, అవతీర్ణస్య = పొడనూపినవాడును, కృపామహామ్బుధేః=దయాసముద్రుడైన కృష్ణునియొక్క, తదేవ=త, లీలామురళీరవామృతమ్=ఒయారమతోఁగూడిన పిల్లఁగ్రోవి హ్రీతయనువమృతము, మే=నా యొక్క, సమాధివిఘ్నాయ=తపోనియమమును భంగపఱుచుటకొఱకు, పునః=మరల, కదాను=ఎప్పుడు, భవేత్=కలుగునో?

ఉ. అందెలు ఘల్లుఘల్లు రస నాడుచు వేణువునందు గీత మా
నందముతోడఁ బాడుచును నాటితెఱంగునఁ గన్నుదోయికి
న్వీందు ఘటిల్లఁ గట్టెదుట నిల్చి ప్రసన్నముఖాంబుజంబుతో
నందకుమారుఁ డెన్నఁటి కొనర్చునొ నాదుసమాధిభంగమున్. 34

తా. మొగమున దయ దళుకొత్త నెరుగ నిలిచి పిల్లఁగ్రోవి నూఁడుచు నానమా ధికి భంగము గలిగించుచు వెనుకటివిధముగా మరల నాకెప్పుడు దర్శన మిచ్చునో?

శ్లో. భావేన ముగ్ధచపలేన విలోకనేన
మన్తాననే కిమపి చాపల ముద్వహన్తమ్,

లోలేన లోచనరసాయన మీయజేస

లీలాకిశోర ముపగూహితం ముత్తుకోఁగ్నిన్.

35

టీ. భాదేన=విలాసచేష్టచేతను, ముగ్ధచిహితం=సుందరమైన కదలువట్టి, విలోకనేన=చూపుచేతను, ముత్తాననే=నాచిత్తమున, కిమపి=చెప్పనలవిగాని, చాపలమ్=విశ్రమమును, ఉద్వహన్తమ్=విహించుచున్నవాఁడును, లోచనరసాయనమ్=నేత్రములకు అమృతగుళికయగు, లీలాకిశోరమ్=చేదుక వట్టఁడైన శ్రీకృష్ణుని, లోలేన=ప్రీతిగల, ఈక్షణేన=నాచూపుచేత, ఉపగూహితమ్=అలింగము చేసికొనుటకొఱకు, ఉత్సుకః=అదరాశియగుచున్నవాఁడను, అస్మి=అగుచున్నాను.

ఉ. చక్కనిమోముతోఁ జెలిమి నల్పచుముద్దుఁడొడిగంబుతోఁ

జొక్కుచునప్పుతో బెళుకుఁజూపులతోఁ దమిగొల్పుబొలకు

గ్రీకున నక్కఁ జేర్చుకొని కన్నులపండువుగా మనంబులో

నక్కట దీరఁ గాంచెడి నవార్చితము వసుదేవభాగ్యము.

36

తా. ముద్దుచేతలచేతన, సుందరము చంచలమునైన చూపుచేతను, నాచిత్తమునకు మేక లేని కలవరమును గలిగించుచుఁ గనులకు అమృతపు కణికయగు వింత పిల్లవాని నాకన్నలారఁ గొఁగిలిండుకొనఁ గోరుచున్నాను.

శ్లో. అధీరబిమ్బాధరవిభ్రమేణ హర్షార్ధ్రోజీవన్మరనముదాచ,

అనేన కేనాపి మనోహరేణ హాహన్తహాహన్త మనోధనోతి.

37

టీ. అధీర...విభ్రమేణ = చపలమైన క్రిందిపెదవి సాగనుచేతను, హర్ష...దాచ=అనందపూర్ణమైన పిల్లఁగ్రోవిమోత కలిమిచేతను, మనోహరేణ=హృదయానందకరమైన, కేనాపి=అనిర్వాచ్యమైన, అనేన=ఈకృష్ణవస్తువుచేత, మనః = నామనసు, ధునోతి=కలఁగుచున్నది. హాహన్త! హాహన్త=కొరకా!

మ. చలబింబాధరలీల శ్రొమైఁబుఁగుగా శారీరకాంతిచ్చట

జలదానీకముగా రణన్మరలి గర్జారీతిగా నందిని

చ్చలు నాట్యంబు మనోమయూర మొనరించు మెచ్చుకందోయికి

ఫల మీమోహనరూపముం గనెడుసౌభాగ్యంబు చింతింపఁగన్.

38

తా. కదలుచున్న మోవిసొంపుచేతను, అనందపూర్ణమైన పిల్లఁగ్రోవి మోత కలిమిచేతను, యంతయు మనోహర మైనయొకవస్తువు నామనమును గలఁచుచున్నది. అహ! యేమిచిత్రము?

శ్లో. యా వన్న మే నిఖలమర్తదృఢాభిఘాత

నిస్సన్నిబద్ధన ముదేతి సలోపతాపః,

తావ ద్విభో భవతు తావత్వ క్త్రచన్ద్రా

చన్ద్రాణివద్విగుణితా చన్ద్రాణి చన్ద్రాణాం.

37

టీ. హేవిభో = సీత్యస్థా, మే = కాకు, నవోపశాపః = శ్రీ త్తదియైన మరణవేదన, నిఖిల... బద్ధవమ్ = ఎల్ల సేజుకలమందు బలముగ తాడుటచేత సంధిబంధములు వీడునట్లుగా, యావత్ = ఎంతవఱకు, నోదేతి = కలుగదో, తావత్ = ఇంతవఱకు, మమనాయొక్క, చన్ద్రధారా = మనోధాటి, తావత్... గుణితా = నీమణులందుని వెన్నెలచేత రెట్టింపఁజేయఁబడినది, భవతు = అనుఁగార్

మ. శతవన్నంబులమీఁద నొండుదూరవఱ్ఱం జెంది లోఁ గుంది బాధిత మై యింద్రియగోళముల మిగుల నంధీభూతిముల గాకముందలి నుప్పొంగెడుఁగాతఁ దాటఁసుధాధారాశఁజేనువ్వనో న్నతలావణ్యరమానినానముఖున గ్రజ్యోన్న నాముందటన్. 37

తా. కృష్ణ! నన్ను మరణస్థానములో విశేషముగాఁ గొట్టి యనుమాతలు కారింపకమున్నే నా చిత్తమునకు నీమోముమాపి యన్యుతసిక్తముగాఁ జేయుము.

శ్లో. యావ న్న మే నరదళా దశమీ దృశోఽపి

రన్ద్రా దుదేతి తిమిరీకృతసర్వభావా

లావణ్యకేళిభవనం తస్ తావ జేతు

లక్ష్మ్యై సమున్నీహితవేణ ముఖేస్తునిమ్బమ్.

38

టీ. దశమీ = పదియవ, నరదళా = నరవాన్ధ (వార్ధక్యము), తిమిరీకృతసర్వభావా = చీకటిగాఁజేయఁబడిన యెల్లవదార్థములుగలదై, మే = నాయొక్క, దృశః = కంటియొక్క, రన్ద్రాదపి = బెజ్జమువలనఁగూడ, యావత్ = ఎంతదనుక, నోదేతి = కలుగదో, తావత్ = ఇంతవఱకు, లక్ష్మ్యై = లక్ష్మీయొక్క, లావణ్యకేళిభవనమ్ = శృంగారవిహారమందిరమును, సమున్నీహితవేణు = మ్రోగింపఁబడిన పిల్లఁగ్రోవిగల, తపః = నీయొక్క, ముఖేస్తునిమ్బమ్ = ముఖమంద్రబింబము, ఏణు = (నాదృష్టిపథమును) పొందుఁగాక.

తా. కృష్ణ! నన్ను ముదిమిఁజుట్టుకొనుటయే కాక మ్రేగా కన్నులు గూడ పోయి ప్రపంచమంతయు అంధకారమయ్యెను కాకమున్నే లక్ష్మీవిహారస్థానమున వేణుగానము నేయునీమోము నొక్కపరిఁ జూపుము.

శ్లో. ఆలోలలోచనవిశోకితకేళిధారా

నీగాజితాగ్రనరణే కరుణామ్బరాశే,

ఆర్ద్రాణి వేణునినదైరి ప్రతినాదపూరై

రాకర్ణ యామి మణిసూపురశిఖితాని.

39

టీ. ఆలోల... సరణే = కదలుకన్న చూపుల విలాసముల పరుసలచే నార తెత్తఁ
బడిన ముందుదారిగల, కరు... రాణే = దయను సమద్రమునరివాడగు కృష్ణుని
యొక్క, ప్రతినాదపూరైః = ప్రతిస్వనుల ప్రవాహములుగల, వేణునినవైః = పిల్లఁ
గ్రోవిమో (తలచేత, అర్థా)ణి = కడిసిన, మణి... తాని = రతనపుటందియలమోతలను,
అకర్ణయామి = వినుచున్నాను.

మ. నను రక్షించుకృపాపయోధి యగుకృష్ణస్వామి లోలాపలో
కనధారారుచి శ్రోవ కారతు లొసంగం జూచుచు వీకమైఁ
జనుదేరం బ్రతినాదపూరమురళీసంగీతతాళానురం
జనమంజీరవామృతంబు చెవినించుక విందు నిం పొందఁగన్. 39

తా. చూపులచేత ముందుదారికి కాంతిని గలిగించుచుఁ జోవుచు దిక్కులయందు
ప్రతిధ్వనిని గలిగించుచున్న వేణుగానధ్వనులతోఁగూడిన శ్రీకృష్ణుని యంచెమోతల
నెప్పుడును వినుచున్నాను.

శ్లో. హేదేవ హేదయిత హేజగదేకబన్ధో
హేకృష్ణ హేచపల హేకరుణైకసిన్ధో,
హేనాథ హేరమణ హేనయనాభిరామ
హా హా కదా ను భవితాసి పదం దృశో క్షే. 40

టీ. హేదేవ = శ్రీడించువాఁడా, హేదయిత = ఓ ప్రియఁడా, హేజగదేకబ
న్ధో = లోకములకు ముఖ్యబంధువైనవాఁడా, హేకృష్ణ = ఓ రత్ననివాఁడా, హేచపల =
ధ్యానమునకందక కదలిపోవువాఁడా, హేకరుణైకసిన్ధో = దయకు ముఖ్యమైన సము
ద్రమా, హేనాథ = ఓదొరా, హేరమణ = శ్రీడించువాఁడా, హేనయనాభిరామ =
ఓ కన్నులకింపైనవాఁడా, హాహా = అయ్యయ్యో, కదాను = ఎప్పుడు, మే = నాయొక్క,
దృశోః = కనులకు, పదమ్ = గుఱియగువాడవు, భవితాసి = అగుదువో?

తా. ఓదేవోత్తను యోరమేశ దయితా యోలోకరత్నమణీ
యోదామోదర కృష్ణ చందల హరీ యోనత్కృపాంభోనిధీ
యోదీనావన నాథ యోరమణ ని న్నొచ్చురరమ్యాకృతిఁ
మోదం బొప్పగఁ జూతు నెన్నటికి నామోదంబు నంధిల్లఁగన్.

శ్లో. అమూ న్యధన్యాని దినాన్తరాణి
హరే త్వదాలోకన మన్తరేణ,
అనాథబన్ధో కరుణైకసిన్ధో
హా హాన్త హా హాన్త కథం నయామి.

టీ. అనాథబంధో=దీనులకు దిక్ష్వానవాదా, కరుణైకసిన్ధో=దయకు సముద్రము వంటివాడా, హేహారే=ఓకృష్టా, త్వహలోకనమ్=నీదర్శనము, అస్తరేణ=విడిచి, అధన్యాని=సార్థకములు గాని, అమాని=ఈ, దినాంతరాజి=దినమధ్యములను, హేహాంత హేహాంత=అయ్యోయ్యో, కథమ్=ఎట్లు, వయామి=గడపుచున్నాను?

కా.నిన్నుం గానక నీకథలో వినక ని నేవేమాఱుఁ జిత్తంబులో

నెన్నుం జాలక నిన్నుఁ బేర్కొనక ని నేవేళఁ బూజింప లే

కన్నా! యూర్తనికేతనాంగణానిధీ! యయ్యో కృపావారిధీ!

ఎన్నేనిఁ దినముల్ గ్రమించితి వృథా యేచుందు నాదుర్దశన్. 41

తా. దిక్కుమాలినవారికెల్ల దిక్ష్వానయోక్త్యుష్టా! నీదర్శనములేమిచే వ్యర్థములైన యాదినములను, హరిహరీ! నేనెట్లు గడపుచుంటిని?

శ్లో. కిమివ శృణుమః కస్య బ్రూమః కథం కృత మాశయా

కథయత కథం ధన్యా మన్యామహే హృదయేశయమ్,

మధురమధురస్తేరాకారే మనోనయనోత్సవే

కృపాకృపా కృష్ణే తృష్టా చిరం బశ లమ్బుతే. 42

42

టీ. హేధన్యాః=ఓ కృతకృత్యులారా! కిమివ=దేనిని, శృణుమః=విందుము. కస్య=ఎవనికి, కథం=ఎట్లు, బ్రూమః=చెప్పుదుము, అశయా=అశచేత, కృతమ్=చాలును. హృదయేశయమ్=హృదయమందున్న శ్రీకృష్ణుని, కథమ్=ఎట్లు, మన్యామహే=తలఁపుదము. కథయత=చెప్పఁడు. మధుర .. కారే=ఆత్మంతమధురమైన ప్రకాశించు రూపముగలవాఁడుగనుక నే, మనోనయనోత్సవే=మనస్సునను నేత్రములకుఁగూడ శ్రీతినిగొలుపుచున్న, కృష్ణే=కృష్ణునియందు, కృపాకృపాకా=అతిదీనమైన, తృష్టా=అశ, చిరమ్=చాలకాలముగా, లమ్బుతే=తగులుకొనియున్నది. బశ=అయ్యో!

కా. ఏకాశ్రంతంబుల విందు నేగురునితో నే ముందు నెట్లానానో

యాశ్చ ధన్యులు డెల్చలేర కద ప్రత్యక్షంబుగా నద్దయా

రాశి నేత్రమనోభిరాము స్థితవక్త్రప్రభవుం యాదవా

ధీశుం గోరి మదీయత్కృష్ణ యకటా దీనత్వముం జెందెడిన్. 42

42

తా. శ్రీకృష్ణునిదర్శనమందు పిలిఁపిఁగినయో పెద్దలారా! మనోహరాకారము గలిగి మనమునకు కన్నులకుఁగూడ విందు నేయుచున్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మయందు మిగుల దీనమైన నాయాశ్చర్యగులకొని మరల కున్నది. ఏయివదేశముల విందును? ఎవరి నడుగుదును? ఈహృదయగతుఁ డైనవానిఁ గనిపెట్టుచిధమెట్లు? మీకుఁ దెలిసినవో దయతోఁ జెప్పఁడు.

శ్లో. ఆభ్యాం విలోచనాభ్యా మమ్ముజదళలలితలోచనం బాలమ్,

ద్యాభ్యా మపి పరిరబ్ధం దూరే మమ హాంత దైవసామగ్రి. 43

43

టీ. అమ్మజ...చనమ్=తామరతీకులవలె నందమైన కన్నులుగల, బాలమ్=కుట్టవానిని, ద్వాభ్యామపి=రెండైన, ఆభ్యామ్=ఈ, విలోచనాభ్యామ్=కనులచేత, పరిరబ్ధమ్=కాగిలించుటకొఱకు, మమ=నాకు, దైవసామగ్రి = దేవునిసాహాయ్యము, దూరే=దూరముననున్నది, హస్త=అయ్యో !

ఉ. ముద్దులు గుల్కుబాలుఁ డని ముచ్చటఁ గాఁగిట గ్రచ్చి యెత్తఁగా
నొద్దిక యై మెలంగడుభుజోన్నతి కంబురుహాక్షుఁ డంచు నే
ప్రాద్ధను వేడ్కఁ నూడఁ దలపోసినఁ జిక్కెడు గన్నుదోయికిం
గొద్దికి మీఱ దైవ మరుకూలము గామికి నేమి నేయుదున్. 43

తా. తామరతీకులవలెనందమగు కన్నులు గలశ్రీకృష్ణ నారెండు కన్నుల
కరవుదీర నొక్కమాటు సేవించమని తలచిన నాకెన్నటికిని అదృష్టము రాలేదుగదా!

శ్లో. అశ్రాస్తస్తి త మరుణారుణాధరోషం
హర్షార్ద్రాద్విగుణమనోజ్ఞ వేణుగీతమ్,
విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్థముగ్ధం
వీక్షీష్యే తవ నగనామ్ముజం కదా ను. 44

టీ. అశ్రాస్తస్తి తమ్=ఎడలేని నవ్వుగలదియు, అరుణారుణాధరోషమ్=మిగుల
నెఱ్ఱనిమోవిగలదియు, హర్షా...గీతమ్=అనందపరిపూర్ణమగుటచే రెండింతలు మనో
హరమైన వేణుగానముగలదియు, విభ్రామ్య...ముగ్ధమ్=తిరుగుచున్న వెడలు మైనయర
గన్నులచే ముగ్ధగుణకుచున్న, తవ=నీయొక్క, నదనామ్ముజమ్=మోముదమ్మిని, కదా
=ఎప్పుడు, వీక్షీష్యేను=చూడఁగలనో?

మ. మురళీగానసుధాధునీకలితనమ్మోదంబు నిండారఁగా
నరమోడ్పుంగనుదోయిబె శ్కమరఁగా నాతామ్రబింబాధర
స్ఫురణ వెన్నెల తేటలేనగవుల సాంపాందునెమ్మోముఁ దా
మర నేవింపఁగఁ గల్గునుత్సవము సంభావించు టిం కెన్నఁడో. 44

తా. కృష్ణా! ఎడలేగని నవ్వుగలదియు, మిగులనెఱ్ఱనిమోవి గలదియు, అంద
ముచే నిస్తుమడించిన వేణుగానయాధుర్యముగలదియు, అరమోడ్పుచే ద్రిప్ప్రబుడు
కన్నులచే మనోహరమైనదియు నగునీమోముదమ్మి నెప్పుడు చూడఁగలనో?

శ్లో. లీలాయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యాం
నీలారుణాభ్యాం నయనామ్ముజాభ్యామ్,
అలోకయే దద్భుతవిభ్రమాభ్యామ్
బాలః కదా కారుణికః కిశోరః.

టీ. కారుణికః=దయగల, శిరోరః=బాలుడు, లీలాంతాభ్యామ్=విలాసము
అందు వెడలదలైనవియు, రసశీతలాభ్యామ్=అనురాగముచే జల్లనైనవియు, వీలాడతా
భ్యామ్=(కనుగుడ్డలో) నల్లనై (కనుగొనల) ఎత్తునైనవియు, అద్భుతవిభ్రమాభ్యామ్=
అశ్చర్యమైన సాధగు గలవియునగు, నయనామృతాభ్యామ్ = కన్నదామరలచేత,
మామ్=నన్ను, కదా=ఎప్పుడు, ఆలోకధేయో=చూచునో?

ఉ. తిన్ననికల్పచెల్వ లొకదిక్కున నొక్కడఁ గమ్మదమ్మిన్
మిన్నలఁ గుమ్మరించు నవమేచకశోణిత మిందు మించులీ
లన్నిరసించును నులవిలాసరసాయతశీతలంబు లొ
కన్నుల నన్ను నెన్నటికిఁ గాంచునొ బాలకుఁ డాదరంబునన్. 45

తా. సాగనుగాఁ ద్రిపునపుడు వెడలుదయరసముచే జల్లనై నల్లనై యెత్తునై
అశ్చర్యకరమైనసాంపుగల కన్నులతో నామృతాచిన్ని గోపాలుఁ డెప్పుడు ననుఁ
జూచునో?

శ్లో. బహుళచికురభారం బద్ధపిచ్ఛావతంసః
చపలచపలనేత్రీ చారుబిమ్బాధరోష్ఠమ్,
మధురమృదులహాసం మనరోదారలీలం
మృగయతి నయనం మే ముగ్ధవేషం మురారేః. 46

టీ. మే=నాయొక్క, నయనమ్ = కన్ను, బహుళచికురభారమ్ = విరివియగు
కేశసమాహము గలదియు, బద్ధపిచ్ఛావతంసమ్=హర్పజడిన నెమలిపురి యనుశిరో
భూషణముగలదియు, చపలచపలనేత్రమ్=చంచలములైనకన్నులు గలదియు, చారు
బిమ్బాధరోష్ఠమ్=సాగనైనక్రిందివెదవి గలదియు, మధురమృదులహాసమ్ = కన్నుని
మందహాసముగలదియు, మనరోదారలీలమ్ = అలసమై గంభీరమైన యొయారముగల
దియు నగు, మురారేః=కృష్ణనియొక్క, ముగ్ధవేషమ్ = ముద్దురూపున, మృగయతి=
వెదకుచున్నది.

చ. లలితపుఁగెంపుసాంపుకళలఁ విలసిల్లెడుమోవినపువ్వుఁ దే
టలు నునుగొప్పకొవ్వన వెడం గగుపించుము బెక్కుఁజూపులుఁ
నలలితమందరాద్రిధృతనంపదయుం జెలువారుకొరిమం
జలతరవేషముఁ వెదకి చూడఁగ నాకనుదోయి గోరెడిన్. 46

తా. పెద్దజుట్టు గలిగినదియు, నెక్కిపురిని తలఁదాల్చినదియు, కదలుచున్నకన్ను
లుగలదియు, సాగనైన మోవిగలదియు, తీయనిచిటునవ్వుగలదియు, అలసమై గంభీర
మైన విలాసము గలదియు పగుకృష్ణుని ముద్దువేషమును నాదృష్టి వెదకుచున్నది.

శ్లో. బహుళజలదచ్ఛాయాచోరం విలాసభరాలసం
మదశిఖిఖిలీలోత్తంసం మనోజ్ఞముఖామృతమ్,

క మపి కరుణాపాజ్ఞోద గ్రస్తనన్నజగజ్జడం

మధురిమపరీపాఠోద్యోగం పయం మృగయామహే.

47

టీ. బహుశ...చోరమ్ = మేఘపటలముయొక్క కాంతిని దొంగిలించునదియు,
విలాసభరాలసమ్ = సోయగపుబరువుచే మందమైనదియు, మద... త్తంసమ్ = ముదించిన
నెమ్మిపురిని సాగసునకై తలఁదాల్చినదియు, మనోజ్ఞ...జమ్ = సొంపైన మోముదామర
గలదియు, కరుణా...జడమ్ = దయతోడి వాలుఁజూపులచే మిగుల చైతన్యము నొందిం
పఁబడినలోకముయొక్క మూఢభావముగలదియు, కమపి = అనిర్వాచ్యమైన, మధు...
ద్రేకమ్ = చక్కదనముయొక్క పరిణామముయొక్క విజృంభణమును, పయమ్ =
మేము, అరాధ్యుఁ = నేవించెదము.

మ.తనకారుణ్యకటాక్షపీక్షణముచేఁ దైలోక్యజాడ్యంబులె

ల్ల నివర్తింప మనోహరాననముతో లావణ్యవేషంబుతో

ఘనధారాధరకాంతితో శిఖిశిఖాకర్ణావతంసంబుతో

ననువై యుండెడివాని నారయుచు నుద్యత్ప్రీతి నేవించెదన్. 47

తా. మేఘపటలమును మీఱునల్లనిరంగుగలదియు, మిక్కిలి యొయ్యారముచే
మందమైనదియు, నెమ్మిపురిని తలఁదాల్చినదియు, సొంపైన మోముఁదామరగలదియు,
దయతోడి శ్రేగంటిచూపులచే లోకములలోకమును బాపుచున్నదియునగు వర్ణింప
రాని యొకవిలాసపరమావధిని మేము వెదకుచున్నారము.

శ్లో. పరామృత్యం దూరే పరిషది మునీనాం ప్రజవధూ

దృశాం దృశ్యం శశ్వత్త్రిభువనమనోహరివపుషమ్,

అనామృత్యం వాచా మనిదముదయానా మపి కదా

దరిదృశ్యే దేవం దరదశితనీలోత్పలనిధమ్.

48

టీ. మునీనామ్ = ఋషులయొక్క, పరిషది = సమాహమనందు, దూరే = దూర
మందు, పరామృత్యమ్ = వెదకఁదగినవాఁడును, ప్రజవధూదృశామ్ = గోపాంగనల
చూడ్కులకు, దృశ్యమ్ = (సుఖముగా) చూడఁదగినవాఁడును, శశ్వత్ = ఎప్పుడును,
త్రిభువనమనోహరివపుషమ్ = మల్లోకములకు నానందకర మైనదేహముగలవాఁడును,
అనిదముదయానామ్ = పుట్టుక దెలియరాని (అపారమేయములైన), వాచావపి = వేద
వేదాంతములకును, అనామృత్యమ్ = కషఁగినకాని, దర...నిభమ్ = కొంచముగాఁ
బూచిన నల్లకలవతోసాటియగు, దేవమ్ = కృష్ణస్వామిని, కదా = ఎప్పుడు, దరిదృశ్యే
= చూడఁగలనో?

మ.మదిలో నిల్పెద గోపికానయనపద్మశ్రీణి కెల్లప్పుడు

విదితం బై మనిన యకాగ్రసభ కస్వేషింపఁగా దూర మై

యిద మిత్థం బని వేదపాళి కను వై యెంచఁ బఠించఁ మొదల
తుద లేనట్టిసవోత్పలాభ మగువస్తు మోహనాకారమున్. 48

తా. ముని పునస్సులకు దూరమైన గొల్లకొంతలకుమాత్రము కన్నుల యెదుట నుండువాఁడును, మల్లోకములను మోహింపజేయురూపముగలవాఁడును, వేదవేదాంత ములకుఁగూడఁ జెప్పనలవిగాని విధివముగలవాఁడును, అఱవీడినకలుపవలె నలనైన గో పాలకృష్ణు నెప్పుడు చూడఁ గలుగుదునో యని చిత్తము తొందరపడుచున్నది.

శ్లో. లీలాననామ్బుజ మధీర ముదీతమాణం

నర్తాణి వేణువివరేషు నివేశయ స్తమ్,
దోలాయమాననయనం నయనాభిరామం

దేవం కదాను దయితం వ్యతిలోకయిష్యే. 49

టీ. లీలాననామ్బుజమ్=విలాసయుక్తమైన మోముదమ్మిగలవాఁడును, అధీరమ్= బెదరినట్లు, ఉదీతమాణమ్=చూచుచున్న వాఁడును, వేణువివరేషు=పిల్లఁగొలిపిరంధ్రములయందు, నర్తాణి=(గొల్లచెలవల) పరిహసములను, లేక, కేళిరహస్యములను, నివేశయ స్తమ్=చేయుచున్న వాఁడును, దోలాయమాననయనమ్=ఉయ్యెలవలెఁ గదలునేత్రములుగలవాఁడును, నయనాభిరామమ్=కనలకింపైన, దయితమ్=(అన్నిటికంటె) ప్రియుఁడైన, దేవమ్=శ్రీకృష్ణస్వామిని, కదాను=ఎప్పుడు, వ్యతిలోకయిష్యే=చూడఁ గలనో?

ఉ. ఏతటిఁ జూచి మ్రొక్కఁ గల నేతటిఁ జూచు నతండు నక నరొ

జాతమృదుస్తి తాననునిఁ జంచలలోచను వేణుగీతనం

కేతముచేత గోపికలఁ గేళికినై జతగూర్పు నేర్పరిక

నూతనవంచనాయక మనోహరమూర్తినిఁ గంటి కింపుగన్. 49

తా. శృంగారమతోఁగూడిన ముఖముగలిగి చపలముగాఁ జూచుచు, పిల్లఁగొలిపి నూఁడుటలో గోపికలను బరిహసము చేయుచు కన్నులను రమణీయముగాఁ ద్రిప్పుచున్నయనందదాయకుఁ డగు శ్రీకృష్ణస్వామిని నే నెప్పుడు చూతునో?

శ్లో. లగ్నం ముహుల ర్జనసి లమృతసంప్రదాయి

లేఖావిలేఖనరసజ్జ మనోజ్ఞ వేషమ్,

లజ్జన్త ప్రమస్తి తమధున్నపితాధరాంశు

రాకేస్తులాలితముఖేన్దు ముకుద్దబాల్యమ్.

50

టీ. లేఖా... వేషమ్=చిత్తరపు వ్రాయవారలకు మనోహరమైన వేషముగలది యు, లజ్జ...రాంశు=బయలుపడెద జంతువున్న పిన్న వవ్వ నెడితేనచేఁ దడుపఁబడిన నెద వియొక్క కాంతిగలదియు, రాకేస్తులాలితముఖేన్దు=పూర్ణిమనాటి చంద్రునిచే నూడిగ ముసేయఁబడిన ముఖించుఁ డగు గిలదియనగు, ముకుద్దబాల్యమ్=కృష్ణనివసితము, ము

హుః=మాటికి, అప్పుటనప్పుచాయి=తగులమును గలిగించుచున్నదై, మనసి=నాచిత్తమున, అగ్నమ్=తగులుకొన్నది.

ఉ. నన్నపునవ్వు నివ్వటిలుచుదురగావిమోటుంగుమోవియుం

బున్నమచందమామయొకపుణ్య సగుమోమును ముద్దుగుల్కులీ

ల న్నెల వైనమోహనవిలాసముఁ గాంచినగోపవేషునిం

పన్నుని చిన్నప్రాయ మెదఁ బాయక వ్రాసినయట్లు లుండెనున్. 50

తా. చిత్రకాయల కనువైనదియు, అజ్జతోగూడిన చిలువగువనడి యమృతమును స్రవించు చక్కని మోవిగలదియు, పూర్ణచంద్రునిచే నేవింపఁదగిన ముఖముగలదియు నగు శ్రీకృష్ణునికైవము మరులఁ గొలుపుచు నామనస్సును విడువకున్నది.

శ్లో. అహిమృకరసకరసప్తదుమ్మదితిలక్ష్యీ

నరనతరనరసింహనదృశదృశీ దేవే,

వ్రజయుఁజిరతికలహవిజయినిజలీలా

మదముద్రతవదనశశిమధురిమణి లీయే.

51

టీ. అహిమ...దృశీ=నూర్యకాంతి పుంజమలచేఁ బూచిన తామరతో నమానమైన శేత్రముల గలవాఁడును, వ్రజ...మణి=గోపాంగనల సురతమందలి ప్రణయ కలహములలో గలుపు. నొందిన తనవిలాసముచే మదించి సంతోషించిన ముఖచంద్రుఁడుగలవాఁడునగు, దేవే=శ్రీకృష్ణదేవునియందు, లీయే=లీనమయ్యెదను.

చ. రతికలహమృగ సతులరాయిడిఁ జేసి జయించి మించును

ధృతి గనిపించులేనగవు నందము గుల్కెడుమోముఁదమ్మిచే

నతులవిభాతభానుకిరణా ప్రిచికన్వరభాన్వరాంబుజా

యతనయనదవ్యయిం జెలఁ గునామధురద్యుతి లీన మయ్యెదన్. 51

తా. రతికలహమున జయముఁ గాంచిన తీవిన దోఁపఁజేయుచిలువగవుగలవాఁడును, ప్రభాతనూర్యుని కిరణములచే నరవీడిన తామరల సొంపు గలకన్నులు గల శ్రీకృష్ణస్వామియందు లీనఁడ నయ్యెదను.

శ్లో. కరకములదరదలితలలితతరవంశీ, కలనినదగళదహృతఘననరసి దేవే

నహజరనభరభరితదరహాసితవీధీ, సతతవహదధరమణిమధురిమణిలీయే.

టీ. కర...నరసి=కలుదామరచేఁ గొంచెముగాఁ జెఱవఁబడిన మిగులసుందరమైన వేణువుయొక్క మనోహరధ్వనినుండి కాలునప్పుతమనకు గొప్పుబావియైనవాఁడును, సహజ...మణి=సాజమైన రుచియొక్క గొప్పుతనముచే నిండినమందహాసపంక్తులను నెడలేక తాల్చుచున్న కంపువంటిమోవియొక్క తీయఁదనముగల, దేవే=శ్రీకృష్ణదేవునియందు, లీయే=లీనమయ్యెదను.

చ. లలితకాంక్షాగృహీదశదశమృగళీమధురస్యగామ్యహో

జ్వలనరసిః మనోజ్ఞనమాజస్తి శకం దశచంద్రచంద్రికా
వలదరుణాధరోష్ణమధుమాసిశచామముఖాంబుజంబువం

దోలఁగక నాడునాననమధువ్రత మియ్యెన లీన మియ్యెడిన్. 52

తా. చేతివ్రేళ్ళచే గొంచెము గాఁగదలింపబడిన సొగసైపిల్ల (గోవి) మధుర
ధ్వనినుండి వచ్చునప్పుతమునకు బావి యగువాడును, స్వాభావికముగానే మిగుల
రుచికలచిలువపులబావుల నెడలేక తాల్చుకొంతుమోసమాధుర్యము గలక్రికృష్ణుని
యందు లీనుడయ్యెదను.

శ్లో. కుసుమశరశరనమరకుపితమదగోపీ

కుచకలశేఘ్రస్ఫూరనలనమరసి దేవే.

మదలులిశమృదుమాసిశముషితశశిశోభా

ముహూరధికముఖకమలమధురియే లీయే.

53

టీ. కుసుమ = రసి = మన్నధయధ్ధమునందు కోపముఁ బూని పైకొనిన గొల్ల
తలచనుల నుండలి కుంకుమపూతతచే మొఱయు అొమ్మగలవాఁడును, మద = మణి =
ఉద్రోకముచే వెడలు చిలువగవుచేత జయింపబడిన చంద్రకాంతిచే మాటికి నెక్కు
డగుదున్న మోముఁదామర కమ్మఁదనముగల, దేవే = కృష్ణునియందు, లీయే = లీనుడ
నయ్యెదను.

ఉ. పువ్వుల రువ్వఁగా నలుకఁ బూనినవల్లనవల్లవాధరల్

గ్రొవ్వున అన్వమీఱఁ జను సత్తుల నొడ్డినకుంకుమం బెనక

నివ్వటిల్ శశాంకుజిగిసిటుల తేటలఁ గొల్లలాడులే

నవ్వులగోముమోమునఁ గనం దగుచందమునూఁ బొందెదన్. 53

తా. మదనక్రిడలయందు గోపికలు పైబడి ప్రవ్వఁగా నంటి కుంకుమము
అొమ్మనఁ దాల్చినవాఁడును, యావనోద్రోకముచే బుట్టి చంద్రకాంతి నధికంఁచు
చిలువపుచే మఱింత యెక్కువైన యానందము గలముఖముచే జూడ నొప్పుకృష్ణుని
లోఁ గలయఁగోరెదను.

శ్లో. ఆనమ్రా మసితభునో రువచితా మఖీణపత్నాజ్జురే

హ్వలోలా మనురాగిణో ర్నయనయో రాధ్యాం మృదా జల్పితే,

ఆతామ్రా మధరామృతే మదకలా మహ్లానవంశీరవే

హ్వశాస్తే మమ లోచనం వ్రజశిశో ర్హర్షిం జగన్తోహిసీమ్. 54

టీ. మను = నాయొక్క, లోచనమ్ = నేత్రము, అసితభువో = నల్లని కనుబొ
మలయందు, ఆనమ్రామ్ = కొంచెమువంగినదియు, అఖీ... రవు = మెండైన మొలకలఁ

బోలు తెప్పవెండ్లుకలయందు, ఉపదితామ్=వృద్ధి జొందినదియు, అనురాగిణిః= ప్రేమగతి, నయనయోః=కనులయందు, ఆలోలామ్=అంతట చపలమైనది, మృదౌ= తిన్ననైన, జల్పితే=వాక్కునందు, ఆర్ద్రామ్=నీకృతమైనదియు, అధరామృతే=మో వితేనెయందు, ఆతామ్రామ్=అంతట ఎఱునైనదియు, అహననంకిర వేషు=పుష్కలమైన వేణుగానములయందు, మదకలామ్=మదముచే నవ్యక్తమధురమైనదియు, జగన్తో హినిమ్=ముల్లోకములను మోచాపెట్టుచున్న, ప్రజశిశోః=గోపాలబాలునియొక్క, మూర్తిమ్=దివ్యమంగళవిగ్రహమును, ఆకాస్తే=కోరుచున్నది.

ఉ. గాంచుట యెన్నఁ డీక్షుగానుఖంబుగఁ దొంగలితెప్పలుఁ బనా
యించినవంటిపంటిబోను లిం పగుచూటలు కెంపుమోవిఁజొం
దించినపిల్లఁ గ్రోవిఁ బలికించుహాహాళియుఁ దయోన్నతిఁ
మించినబెఱ్ఱఁజూపుఁ గలమిక్కిలిచక్కనిముద్దుబాలకున్. 54

తా. కనుబొమలయందు కొంచెము పంగినదియు, తెప్పలయందు బలిసినదియు, దయారస మొలుకుకన్ములలో చంచలమైనదియు, తిన్ననిచూటలయందు ఆర్ద్రమైనదియు, మోవితేనియయం దెఱునైనదియు, పాలివోని వేణుగానమున గరుపముతోఁ గూడినదియు, జగన్తోహనమైనయాగొల్లపిల్లనిహపు వాకనులయెదుట కానఁబడుఁగాక.

శ్లో. తత్తైశ్చోరం త చ్చవక్త్రాగ్రవిన్దం, తత్కారుణ్యం తే చ లీలాకటాక్షః,
త త్సందర్శ్యం సా చ మన్దస్తితశ్రీః, సత్యం సత్యం దుర్లభం దైవతేషు.

టీ. తత్=ఆ, త్తైశ్చోరమ్=పిన్నతనమును, తత్=ఆ, వక్త్రాగ్రవిందంచ=మోముదమియు, తత్=ఆ, కారుణ్యం=ప్రేమయు, తేచ=ఆ, లీలాకటాక్షః = విలాసపుఁజూపులును, తత్=ఆ, సాందర్శ్యమ్=సాగమును, సా=ఆ, మన్దస్తిత శ్రీశృంగిణునగత సంపదయు, దైవతేషు=ఇతరదైవములయందు, దుర్లభమ్ = దొరకునదిగాదు, సత్యమ్ సత్యమ్=నిజము నిజము.

శా. ఆకారుణ్యకటాక్షవీక్షణము లాయందంపులేఁ బ్రాయ మా
యాకారద్యుతి యాదరస్మితముతీ రామోముచక్కందనం
బౌకెంజాయపదంబు లానడలయొయ్యారంబు లేవేల్పులం
దేకాలంబున లేదు లే దనుచు నే నెంచేనిఁ జాటించెదన్. 55

తా. ఆ బాల్మమును, ఆ ముఖవిలాసము, ఆస్మితియు, ఆ సాగముఁజూపులును, ఆయందము, ఆనగపుసాబగును, కృష్ణునియందుఁదక్క నవ్యదేవతలయం వెంచేని దొరకపు. నిజము.

శ్లో. విశ్వోపప్లవకముచై కబద్ధదీక్షం విశ్వాన న్నబకితచేతసాం జనానామ్,
పశ్యామః ప్రతినవకాన్తికన్దశార్ద్రం పశ్యామః పథిపథిలై శవంమురారే.

టీ. విశ్వాస... సామ=శృంగారే మోక్షప్రయోగం అను) వస్తుకముచేత గు
త్తులుగలదిగాఁ జేయఁబడిన మనస్సుగఁ, జగదామ=మనఃబాహ్యముకల్గి, విశ్వా...ద
క్షిప్తమ=ఎల్లసంకటములఁబాపుటయందు దీక్షింబూనినదియు, ప్రతి...శార్దూమ=క్షణ
క్షణమునను క్రొత్తదిగా నగపడుచున్న ప్రభాంతురలలచేఁ జడుపఁబడునదియు నగు,
మూరారే=శ్రీకృష్ణుని, శైశవమ్=బాల్యము, కథిశథి=ప్రతిమాల్గిమందును, పశ్యామః=
చూచెదము, పశ్యామః=చూచెదము.

మ. సుతధారాధరకాంతికందశముః సన్నుల్ చల్లఁ జేయన్ నను
గ్రతరాతంకపరంపరాశయననీక్షణ దేహాయుల్ నిజకా
యతః గాంధర్వ నెఱవమిన్నటిప్రభ కశ్యానందమాదేవకీ
సుతునాయూరపుబాలలీలఁ గవచచ్చన్ నాదవ్యగ్రీభులన్. 56

తా. భక్తి విశ్వాసములు గలవారికి సర్వోపద్రవములను నశింపఁజేసి మంగళ
ము నిచ్చునదియు, ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్తదిగా నగపడుకొనితూరచు గలదియు నగు
శ్రీకృష్ణునిబాల్యమును ప్రతినిధిమందును నా కగపడుగాక.

శ్లో. * మాళి శృంగారభూషణా మరకః సమూభిరామం సమ
ర్వక్రీం చిత్రవిముగ్ధహాసగుఢురం బాలే విలోలే దృశౌ,
వాచ శ్చైశ్వరీతలా మదగజ్జలాఘ్నా హాసస్థితి
ర్మంద మంద మయే! కవచ ఘరావీధీ బుభుక్షే గాహతే. 57

టీ. మాళి=నీగ, చంద్రకభూషణా=నెమ్మిపురిసాముగాఁగలది, ఎఱుక=బిడలు,
మరకత సమూభిరామమ్=ఇంద్రనిలపుకంబములె సొగసినది, వక్రీమ్ = మోము,
చిత్ర...మధురమ్=ఆశ్చర్యమైన సుందరిమైన నవ్వుచేఁ జూడఁదగినది, దృశౌ=చూ
పులు, విలోలే=చంచలములు, వాచః=మాటలు, శ్చైశ్వరీతలాః=పవిత్రమయచే మగ్ధ
మాలయినవి, విలాసస్థితిః = శృంగారపురితి, మదగజ్జలాఘ్నా = మదపుటేనుఁగులచేఁ
గొనియాడఁదగినది, మందం మందమ్.. మెత్తిమెల్లఁగా, మధురావీధీమ్=మధురాపట్టణపుఁ
దోవను, ఇతః=ఇటునుండి, గాహతే=ప్రవేశించుచున్నాఁడు. ఆయేబాలే = ఓప
డుచా! ఏమః=ఈ సొగసుకాఁడు, కః=ఎఱుకు ?

ఉ. మాళితటికా ఘటించిననమంచితపింపుము మందహాసమున్
లోలవిశాలలోచనములుం జిలుగువృన్ము ముద్దుమాటలున్
నీలపుడాలు నేలుమెయిగులుఁ గల్గినబాలుఁ డెవ్వఁడో
వ్రాలెడు వీనిఁ జూడు మధురాచూరవీధులఁ బాటబూనినా 58

* ఇట్లు గుఱుతు చేయఁబడినది ప్రక్షిప్తమని తెలియనగును.

తా. పిల్లా ! తలయందు నెమ్మిపురి గలదు. ఇంద్రుని స్తంభమువంటి శరీరము. సొగసుగా నవ్వుచున్నాడు. చూపులు చపలములు. మాటలు బాల్యముచే ముగ్ధములు. విలాసపురీతి నుదపుటేరుగచే మెచ్చుకొందగినది. ఈవైపున మధురాభరిలో దూరుచున్నాడు. ఈ యందగూఁ డెవఁడే?

శ్లో. పాదా పాదవినిర్జితాఘ్నజననా పద్మాబయాలజ్జ్యోతే

పాణి వేణువినోదనప్రణయినా పర్యాప్తశిల్పశ్రియా,

బాహూ దోహదభాజనం మృగదృశాం మాధుర్యధారా గిరో

వక్త్రం వాగ్విభవాతిలజ్ఞి శశువతో ! బాలం కి మేతన్తహః. 58

టీ. పాదా=పాదములు, పాద...ననా = నాలపాటుచే నోడింపబడిన తామరతోటలుగలవి, పద్మా...జ్యోతే=లక్ష్మిచే నలంకరింపబడినవి, పాణి=చేతులు, వేణు...యినా=పిల్లఁగ్రోవిని మ్రోగించుటయందు మక్కువగలవి, పర్యాప్తశిల్పశ్రియా=పూర్ణమైనపనితనముగలవి, బాహూ=భుజములు, మృగదృశామ్ = స్త్రీలకు, దోహదభాజనమ్=ఆకాశమందె (బాల్యమందు) ప్రాథమజేయు విద్యకు నెలవైనవి, గిరో=మాటలు, మాధుర్యధారాః=తేనెతీగలు, వక్త్రమ్=మోము, వాగ్విభవాతిలజ్ఞి శశువతో=మాటలచనుత్కారముయొక్క అతిశయము గలది, అహోః=బొర్రా, బాలమ్=శిశుత్వమును పహించిన, ఏతత్=ఈ, మహాః=వెలుగు, కిమ్=ఏమగునో?

చ. చెలువల కెల్ల దోహదము నేయుకరంబులు లచ్చి కాకరం

బులు జనవద్దముల్ చరణముల్ మురళీరచనాచమత్క్రియా

కలితము కేలుఁదమ్మి ముఖకాంతులు వింతలు తేనె లూరువూ

టులు గలఁజుట్టి శైశవవిడంబన తేజ మి దేమి చిత్తమో. 59

తా. పాదములా తమయొక్క లేశముచేతనే తామరలకు జయించి, లక్ష్మినిగా నములైనవి. చేతులు వేణుగానము నేయుచుండును. చేతిపనులలో గడవగలవి. భుజములు కామిని దోహదప్రదములు. మాటలు తేనెలే. మొగము మాటలనిటుచే మిన్నందినది. అద్దిరా ! శిశురూప మైనయీతేజ మేమి యాండునో?

శ్లో. బర్హం నామ విభూషణం బహుమతం వేషాదు శేషై ర్బం

వక్త్రం ద్విత్రివిశేషకా నిలహరీవిన్యాసధన్యాధరమ్,

శీతై రల్పధియా మిగమ్యనిభవైః శృంగారభిజ్ఞీయం

చిత్రం చిత్ర మహో విచిత్ర మహాహో చిత్రం విచిత్రం మహాః.

టీ. వేషాదుః=అలంకరించుకొనుటకు, బర్హం నామ=నెమిలిపురియను, విభూషణమ్=సొమ్ము, బహుమతమ్=మిక్కిలిపి ము మైనది, శేషైః =ఇతరములైన యాడుపుల చేత, ఆలమ్=చాలును వక్త్రమ్=మొగము, ద్విత్రి...రమ్=రెండుమూఁడు చుక్క

బొట్టులయొక్క కాంతి ప్రవాహముచే నొప్పియున్న మోవిగలది. అల్పధియామ్=మంద బుద్ధులకు, అగస్త్యవిభవః=తెలివితోఁ దనముకొని విలాసముగల, శీతైః=స్వభావముల చేత, శృంగారభంజితమిమ్=శృంగారరీతులచే త్రుచురమైనది, చిత్రంచిత్రమ్=మిగుల నబ్బురము, అహో=బాగా, విచిత్రమ్=అత్యద్భుతము, అహహో=అయ్యో, మహా=ఈలేజము, చిత్రమ్=అశ్చర్యమయినది, విచిత్రం=మిగులవాశ్చర్యమైనది.

ఉ. సొమ్ములు మేని కంద మవి చూడక హింస మె పూని మోముపైః
గమ్మనిబొట్టు దొంతరలు గొ విలసిల్లఁగఁ గావిమోపించె
లవ్వు రసోత్తరంగవిభవమ్ము నగమ్యము నై తనర్పఁ జి
త్ర మొకపాటివారికిఁ దరంబె నుతింప నొయారి లేజమున్. 59

తా. ఒక నెమ్మిపురయొ చాలు. వేఱు సొమ్ములే? ముఖము, ఒకటివెంట నొకటి కండుమూడు చుక్కబొట్టులుగలిగి యెఱ్ఱనిమోచినచే నందమైనది. మంద బుద్ధుల కందరాని ప్రాథవిలాసములు గలయితేజము మిగులఁ జిత్రమై యున్నది.

శ్లో. అగ్రే సమగ్రయతి కామపి కేళిలక్ష్మీ,
మన్యాసు దిక్ష్యపి విలోచన మేవ సాక్షి,
హాహస్త హస్త మథ దూర మహో కి మేత
దాసీ త్కిశోరమయ మచ్చు! జగత్ప్రియం మే. 60

టీ. అగ్రే=ముందఁ, కామపి = చెప్పనలవికొని, కేళిలక్ష్మీమ్=అటసాబగును, సమగ్రయతి=నింపుచున్నది. అన్యాసు = ఇతరములైన, దిక్ష్యపి=దిక్కులయందును, విలోచనమేవ=నేత్రమే, సాక్షి=సాక్షి. హాహస్త = ఆహ్వాయ్య, అథ=చేజాపిత వెనుక, హస్తమ్=చేయి, దూరమ్=దూరమందున్నది. అహో=అబ్బో, ఏతత్=ఇది, కిమ్=ఏమో, అమ్మ=అమ్మా, మే=నాకు, జగత్ప్రియమ్ = ముల్లోకములు, కిశోర మయమ్=గోపబాలమయములై కనిపించుచున్నవి.

శా. చూడం చూడ మనోహరాకృతి కడుంజోద్వంబుగా బాలకుం
డాడూ ముందటఁ గొఁగిలింతు నని దాయం జిక్కఁ దారీతినే
క్రీడించు ఓశెలందు నందులకు నక్షిద్వంద్వమే సాక్షి యీ
బాడూ ముజ్జగ మంబ! బాలమయ మూర్త్యంబు నాకెంతయున్. 61

తా. ముందఁ గానఁబడును; గాని చేతులు జూచిన దొరకఁడు. అట్లే ఎల్ల చోట్లయందు నెక్కడజూచినను అగపడును. చేతికందఁడు అనుటకు నానేత్రమే సాక్షి. ఆహ్వాయ్య! యిదియేమిచింత! ముల్లోకముల నెక్కడజూచినను గోపబాలుఁడే యగపడుచున్నాఁడు గదా!

శ్లో. చికురం బహుళం విభజితం
మృదులం సునమం చిక్కులం సంతనమ్,
అధనం మధురం సుననం లలితం
చపలం చరితన్నాకడు సుభద్రే.

61

టీ. బహుళమ్ = సాద్రమై, చిక్కులమ్ = జట్టును, చిరళమ్ = పలచనైన, శ్రమ
రమ్ = ముంగురులను, మృదులమ్ = లోమలమైన, సునమ్ = మాటను, విభజితమ్ = గొప్ప
దైన, సయనమ్ = శ్రేణి దాను, మధురమ్ = తీయైన, అధరమ్ = మోచిన, లలితమ్ =
సాంపైన, వదనమ్ = మోచిన, చపలమ్ = (గోషకలయందు) లోలమైన, చరితమ్ =
సడవడిని, కదాన = ఎప్పుడు, అనుభవే = అనుభవించునో?

ఉ. వెన్నెల గోళకాంతలను వేడుక గోరెడు చావలంబుతోఁ
గన్నుల బెళ్ళతో నగు ముగంబున వ్రాలుచలాలకాళితోఁ
దన్ననివల్కుతో ముడిచి దిద్దిన గొప్ప శిగోజపాళితో
నెన్నడు నాడు మ్రోల జరలించునో వెన్నుడు కావిమోపితోన్.

తా. శ్రీకృష్ణుని దట్టజట్టును పలచని బలుపాలను, నెమ్మదిమాటలను,
పెద్దకన్నులను, తీయనిమోచిన, అందమైన మొగమును, లోలమైన చరిత్రమును ఎప్పు
డనుభవించునోకదా!

శ్లో. పరిపాలయ సః కృపాల యే త్యనకృ జల్పిత మాత్మ బాధవః,
మరళీమృదులస్వనాంతరే పిభు రాక్షసైరుతా కదాను సః.

62

టీ. అత్తి బాంధవః = నాచుట్టునుగు, విభుః = పరికయగు శ్రీకృష్ణస్వామి, హేకృ
పాలయ = దయకు నెలవైన మోయియ్యాడ, సః = నువ్వు, పరిపాలయ = రక్షింపుము. ఇతి =
అని, అనకృత్ = పలుకుటకుఁ బడవదిన, జల్పితమ్ = మొఱుగు, మరళీమృదులస్వనాంత
రే = పిల్లఁగ్రోవియొక్క చందస్వనులననుకు, కదాను = ఎప్పుడు, ఆకర్ణయితా =
వినఁగఁడో.

చ. నిరుపయవేదగానమహానీయమృతానుభవైకమగ్నతం
గరగి పరాతః గైకొనినకంజదళాటోడు త్రిపదిత్తుఁడై
నిరతిము నన్నుఁ గపు నవసీతహరా లాని మాటిసూటికి
మొఱు యిడునట్టి నావదనమల నయతో ను డాలకించునో.

62

తా. వేదగానపరవశుఁడైన శ్రీకృష్ణస్వామి, అర్చుఁడైన, 'తంశ్రీ నన్నుగావు'
మను నామొఱు నెప్పు డాలకించునో!

శ్లో. కదాను కస్యం ను వివద్ధితాయాం
కై శోరగర్భః కరుణామృత ర్షి,

విలోచనాభ్యాం విపులాయతాభ్యాం

వ్యాలోకయిష్య స్విషయీకరోతి.

63

టీ. కదాను=ఎప్పుడు, కస్యామ్=ఏ, విపద్దళాయాంసు=అపత్సమయమందు, కైశోరగర్భిః=బాల్యగంధముగల, కరుణామ్బుధిః=దయాసముద్రుడు (శ్రీకృష్ణుడు), నః=మమలన, విపులాయతాభ్యామ్=విస్తారములై దీర్ఘములైన, విలోచనాభ్యామ్=కనులతో, వ్యాలోకయిష్య=చూడఁగోరనవాడై, విషయీకరోతి=గోచరముగాఁ జేయునో?

చ. ఒకవలపంతః జింతిలుచు నుండెడినన్న శిశుత్వగంధమా

త్రకలితయావనంబు దనరం గరుణామరుణాలయండు వా

యక శతవత్ప్రపత్త్రపులారుణలోచనలీలఁ జూచుచూ

డ్కికఁ దగు వీఁ డటంచుఁ బరికించుట లెన్నఁడు గల్గనేర్చునో. 63

తా. దయామయుడగు బాలగోపాలుఁడు మమలన విశాల దీర్ఘ నయనములతో నెప్పుడు కటాక్షింపఁదలచునో?

శ్లో. మధుర మధరవిమ్బే మజ్జులం మన్దహానే

శిశిర మమృతవాక్యే శీతలం దృష్టిపాతే,

విపుల మరుణనేత్రే విశ్రుతం వేణునాదే

మరకతమణిసీలం బాల మాలోకయే సు.

64

టీ. అధరవిమ్బే=దొండపండును బోలు మోమున, మధురం=తీయనివాడును, మన్దహానే=చిటునవ్వునందు, మజ్జులం=మనోజ్ఞమైనవాడును, అమృతవాక్యే=తేనె మాటలయందు, శిశిరం=మెల్లనివాడును, దృష్టిపాతే=చూపునందు, శీతలమ్=చల్లని వాడును, అరుణనేత్రే=ఎఱ్ఱనికంటియందు, విపులమ్=విస్తారమైనవాడును, వేణునాదే=పిల్లఁగ్రోవినూడుటలో, విశ్రుతమ్=పేరుపడెనవాడును, మరక...సీలమ్=మరకతమణివలెనల్లనైన, బాలమ్=పిల్లవానిని, ఆలోకయే=చూతునా?

ఉ. చల్లనిబెక్కుఁజూపు సుధఁ జల్లెడుమాటలుఁ దియ్యమోవియుక

నల్లలితారుణద్యుతీవిశాలవిలోచనముల్ మృదున్మితో

త్ఫుల్లముఖాంబుజంబుఁ బరిపూరిత వేణువినోదనాదముక

నల్లనిమేనిక్రొమ్మెఱుంగునక విలసిల్లినబాలుఁ గాంచెదన్.

64

తా. పెదవియందు తీయనివాడును, నగవున సాంపైనవాడును, మాటలలో మెల్లనివాడును, చూపునఁ జల్లనివాడును, కనుల వెడదయై, పిల్లఁగ్రోవిపాటలో గడి తీరినవాడును, మరకతపువన్నె గలవాడునగు బాలుని నెప్పుడైనఁ జూతునా?

శ్లో. మాధుర్యా దపి మధురం మన్తథతాతన్య కిమపి కైశోరమ్,

చావల్యా దపి చపలం చేతో మమ హరతి హస్త కిం కుర్తుః? 65

టీ. మాధుర్యాదపిఁ అందముకంటెను, మధురంఁ తీయనిదగు, మన్ననతాతస్య = మదనుని యబ్బయగుకృష్ణునియొక్క, కిమపి = చెప్పనలవికొని, కైశోరమ్ = బాల్యము, చాపల్యాదపిఁ = చంచలత్వముకంటెను, చపలమ్ = చంచలమైన, మమ = నాయొక్క, చేతః = చిత్తమును, హరతి = హరించుచున్నది, హస్త = అయ్యో, కింకర్త = ఏమిచేయుదును?

ఉ. గబ్బిమొఁబుంగుబోండ్లు తటకాపనీ లోలతః జూచునంగులో

నిబ్బర మైనతత్త్వరము నెక్కిన నందము కిన్న నంద మై

యబ్బర మైనబాల్యమున నద్దిర యంగజుఁ గన్నతండ్రి యా

గుబ్బిన నామదిం గలుగుగుట్టుఁ గలంచె నిఁకేమి నేయుదున్. ౪౪

తా. సొందర్యమున కంటె సుందర మైన మన్నధునితండ్రి యగు కృష్ణుని బాల్యము చాపల్యముకంటె నింకను జపలమయిన నామనస్సును లాగికోనిపోవుచున్నది. అయ్యో! నేనేమి చేయుదును?

శ్లో. వక్షఃస్థలే చ విపులం నయనోత్పలే చ

మద్దస్తి తే చ మృదులం మదజల్పితే చ,

బిమ్బాధరే చ మధురం మురళీరవే చ

బాలం విలాసనిధి మూకలయే కదా ను.

౪౫

టీ. వక్షఃస్థలే = అొప్పునను, నయనోత్పలేచ = కన్నుదొగలయందును, విపులమ్ = వెడలుపైనవాడును, మద్దస్తి తేచ = చిఱునగవునందును, మదజల్పితేచ = మోహనా క్కులయందును, మృదులమ్ = కోమలమయినవాడును, బిమ్బాధరేచ = దొండపండు వంటి మోవియందును, మురళీరవేచ = పిల్లఁగోవింద్రాత్రయందును, మధురమ్ = కమ్మని వాడును, విలాసనిధిమ్ = సౌఖ్యలతావగు, బాలమ్ = కుఱ్ఱుని, కదాను = ఎప్పుడు, ఆకల యేను = చూతునో?

మ. బలిరా కన్నులబెట్టు అొమ్ముజిగి చెప్ప రాదు వేణుధ్వనుల్

దరమా యెంచఁగఁ గావిమోవిరుచి వింతల్ చేటలేనవ్వని

గ్గులు మజ్జారె సుధామనోహరమ్మదూక్తుల్ మూయురే యిట్టియొ

ప్పులుపుం దిలకించుభాగ్యమహిమంబుల్ మాకు నిం కెన్నఁజో. ౪౬

తా. అొప్పునను కనులయందును వెడఁదయైనవాడును, చిఱునగవునందును మదవాక్కులందును సుకుమారుడును, మోవియందును పిల్లఁగోవింద్రాత్రయందును మధురమయినవాడును, చక్కఁదనపునిక్క యగుబాలని నే నెప్పుడు చూతునో?

శ్లో. ఆర్ద్రావలోకితదయాపరిణదనేత్ర

మావిష్కృతస్తితసుధామధురాధరోష్ఠం,

ఆద్యం శ్చమాంస ముతంసిశబద్ధి బర్హ

మాలోకయన్తి కృతినః కృతపుణ్యపుణ్ణాః.

67

టీ. ఆద్యా... నేత్రమ్ = చల్లనిమాస్కులుగలిగి కరుణచే విపులమయిన కన్నులు గలవాడును, అది శ్రోత్రిమ్ = వెలిసినవ్వబడిన చిహ్నపుట్టిన నెలచేత మనోహరమయిన మోవిగలవాడగును, అనితంపితబద్ధి బర్హమ్ = శిరమున నలంకరింపఁబడిన నెమ్మిపురి గలవాడును, ఆర్యమ్ = మొదటివాడగు, పుమాంసమ్ = పురుషుని, కృతపుణ్యపుణ్ణాః = చేయఁబడినపుణ్యరాశిగల, కృతినః = వెరువరులు, అశోకయన్తి = చూచుచున్నారు.

ఉ. అంశము చిందుమోము నరహాసపుధామధురాధరోష్ఠ ము

స్పందదయానలోకపవిశాలవిలోచనముల్ శిరంబునం

బొందుగ నెమ్మిసింధమును బూనినయాద్యుని దేవదేవుని

నందకుమారు శాంతురు నవాశనపుణ్యమునక బుధోత్తముల్. 67

తా. ద మార్ద్రములగు వికాల సయితకన్నులతోఁ జూచువాడును, వెలికుఱుకు చున్న నవ్వుచే న్యుఱిలు వధరుగలవాడును, నెమ్మిపురినిఁ దలఁచాల్చినవాడు నగు పరసుపురుషుని అనేకజన్మార్జితపుణ్యసంచయము గలధీరుని చూచెదను.

శ్లో. మారః స్వయం ను మధురద్యుతిమద్దాలం ను

మాధుర్యమేవ ను మనోనయనామృతం ను,

వాణీమృజా ను మమ జీవితవల్లభో ను

బాలోఽయ మభ్యుదయతే మఃకు లోచనాయ. 68

టీ. స్వయమ్ = తా నైవచ్చిన, గూరోను = మన్మథుఁడా, మధుర... అంసు = చంద్రునినింబమా ! మాధుర్యమేవ = సౌందర్యమా ! మనోనయనామృతంసు = మనస్సునకు కన్నులకు తృప్తిని చేయునమృతమా వాణీమృజాను = వాక్కులను బాసనము సేయునస్తువా నమ = నాయొక్క, జీవితవల్లభోను = ప్రాణమాలకు రక్షకుఁడా ! (ఎవఁడోకాని) అయమ్ = ఈ, బాలః = పుట్టకు, మమ = నాయొక్క, లోచనాయ = నేత్రముకొఱకు, అభ్యుదయతే = పాడకట్టుచున్నాఁడు.

ఉ. మారుఁడొ కాక యంబుధికుమారుఁడొ మానసలోచనామృతా

కారమొ మాధురీగుణవికారమొ మంజులవాక్యమత్క్రియా

సారమొ నాదుజీవనుణిసారమొ లేక ను తేమి చిత్తమో

నిరాజెమగులభావమున మెచ్చులు గుల్కెడు నాదు గూడ్కికిన్. 68

తా. మన్మథుఁడో, చంద్రుఁడో, లేక, సౌందర్యమే రూపమును ధరించినదో, మనోనేత్రమాల యమృతమా, వాక్కును పరిశుద్ధి చేయునస్తువో, వాప్రాణవాగుఁడో ఎవఁడోకాని యాబాలుఁడు ఆత్మంతమనోహరాకారుఁడై నా కగపడుచున్నాఁడు.

శ్లో. బాలోఽయ మాలోలవిలోచనేన వక్త్రేణ చిత్రికృతదిబ్బుభేన,
వేషేణ ఘోరోచితభూషణేన ముగ్ధే న నుగ్ధే నయనోత్సుకం నః 68

టీ. అయమ్ = ఈయగగుడు, బాలః = కుఱ్ఱుడు, అలోలవిలోచనేన = తిడుగుచున్న కన్నులు గలదియు, చిత్రికృతదిబ్బుభేన = చిత్రపటములు గాఁ జేయుబడిన దిగ్భాగములు గల, వక్త్రేణ = ముఖముచేతను, ఘోరోచితభూషణేన = గొల్లపల్లెకుఁ దగినయంతర్కారముచేత, ఘుగ్ధేన = సాంపగు, వేషేణ = వేషముచేతను, నః = మాకు, నయనోత్సుకం = కనులపండువును, నుగ్ధే = ఇచ్చుచున్నాఁడు.

ఉ. ఎల్లెడఁ జిత్రరూపము సహించిన చక్కనిమోముఁదమ్మిలో
గొల్లవిలాసవేషమునకుం దగుసొమ్ములతోడఁబల్పయో
జొల్లనదక్షిణీతలనమున్నతిలో నిలసిల్లుబాలకుం
డుల్లము పల్లవింప నయనోత్సుక మారఁ జరిందు తెన్నఁజో. 69

తా. ఈలీలాగోపబాలుఁడు త్రిప్పఁబడు వెడఁదకన్నులుగలిగి ఎల్లదిశలనుజిత్రింపఁబడినటుల వెలుఁగుముఖముచేతను, గొల్లపల్లెకుఁ దగినయంతర్కారములచేతను మాకనుల విందు చేయుచున్నాఁడు.

శ్లో. ఆన్దోలితాగ్ర భుజ మాకులనేత్రలీల
మార్ద్రాస్తి తార్ద్రావదనామ్బుజచన్ద్రాబిమ్బమ్,
శిజ్జానభూషణశతం శిఖిపిచ్ఛామాలిం
శీతం విలోచనరసాయన మభ్యుపైతి. 70

టీ. ఆన్దో .. భుజం = కదలింపఁబడిన భుజాగ్రము గలదియు, ఆకులనేత్రలీలం = తిరుగుచున్న కనులసాంపుగలదియు, తార్ద్రా...మ్బమ్ = మోటుఁగురవ్వులచేఁ దడిసిన చంద్రునిబోలుమోముదమ్మి గలదియు, శిజ్జా .. శతం = మొరయుచున్న పలుసొమ్ములు గలదియు, శిఖి...మాలిమ్ = నెమ్మిపురినొదలఁదాల్చినదియు, శీతం = చల్లనగు, విలో...యనం = నేత్రములకుతియ్యినైశ్రీకృష్ణుఁడను పదార్థము, అభ్యుపైతి = నాకెదురగుచున్నది.

ఉ. అందెలు మువ్వలుక మొరయ హస్తము లూఁపఁగఁ గంకణధ్వను
ల్పందడి జేయ నాననవిలాసము చందురుగ్రేణి నేయ నా
నందవిశాలలోలనయనములతో శిఖిపింఛమాలితో
నందముఁ జెందులోచనరసాయన మల్లదె వచ్చెఁ జల్లఁగన్. 70

తా. భుజశిఖరముల నుదికించుచు, కనులఁ ద్రిప్పుచు, చిజ్జనవ్వు నవ్వుచు, ఒడలి సొమ్ములను మ్రోయించుచు, నెమ్మిపురిచాల్చి నల్లనియొకపదార్థము (శ్రీకృష్ణుఁడు) నాకెదురై కనులపండువు నేయుచున్నది.

శ్లో. పశుపాలబాలవరిషద్వియాషణః

శిశు రేష శీతలవిగోలలోచనః,

మృదులస్థితార్ద్రచదనేస్తునంపదా

మదయన్తదీయహృదయం విగాహతే.

71

టీ. పశుపాల...మః=గోపబాలురగుంపువకలం కొరమైనవాడును, శీతల...చనః=చల్లనిచపలములైన కన్నులుగల, ఏషః=ఈ, శిశుః=బిడ్డఁడు, మృదులస్థితార్ద్రపద్మశేస్తునంపదా = కోమలమగు చిఱునవ్వుచే సరసమైన ముఖచంద్రునిసమృద్ధిచే, మదీయహృదయమ్=నామనమును, మదయన్ = మోహింపఁజేయుచు, విగాహతే=చొచ్చుచున్నాఁడు.

చ. వికవిక నవ్వుచు నుదుట వ్రేలుకురుల్ నునుపాలబుగ్గులుం

జికిలిమెఱుంగుచూపు రహి జెండఁగ నాననశీతలదృష్టిలిం

బ్రకటితగోపశాబకనభానవభూషణ మై చెలంగుబా

లకుఁడు మదీయమానసతలంబున నిల్చెను సొంపు నించుచున్.

71

తా. గొల్లవారి సభల కలంకొరభూతుఁడగు నిల్చుకుఁజూపులకుఁజుడు చక్కని మందహాసముచేతను, చంగురువంటి నెమ్మోముసంపదచేతను నామనస్సును మోహింపఁజేయుచు నందుఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

శ్లో. తదిద ముపనతం తమాలగీలం తరళవిగోచనతారకాభిరామమ్,

ముదితముషితవక్త్రచన్ద్రీభిమ్బం ముఖరిత వేణువిలాసజీవితమ్.

72

టీ. తమాలగీలం = చీకటికానుగులైక్లనిదియు, తరళ...రామం=చపలములైన కనుఁబాపలచేసందమైనదియు, మదిత..భిమ్బం = మిక్కిలి సంతోషించుచంద్రునివంటిమోముగలదియు, ముఖరిత..వితం=మ్రోయింపఁబడిన పిల్లఁగోవిసాంపునకుఁ బ్రాణపదమగు, తత్=ఆ, ఇదం=ఈతేజము, ఉపనతం..దొరకినది.

ఉ నీలఘనాభ మయ్య నతినిర్మలవేణునినాదజీవ మై

లోలతటిల్లతాలలితలోచనతారక మై ప్రసన్నలో

దేవ్విలముఖేందుమండలనవీనవిలాసకలాకలాప మై

బాలుసీల వచ్చి కనుపట్టె మహాద్భుత తేజ మియ్యెడన్.

72

తా. చీకటికానుగులై నల్లనైనదియు, అందములై కదలు కనుఁబాపలచే రమ్యమైనదియు, నానందపూర్ణమైన చంద్రునివంటిముఖముగలదియు, మ్రోయుచున్న వేణుగానమునకుఁ బ్రాణకుల్యమైనయీతేజము నాకన్నుల కగపడుచున్నది.

శ్లో. చాపల్యసీమ చపలానుభవైకసీమ

చాతుర్యసీమ చతురాననశిల్పసీమ,

సారభ్యసీమ సకలాద్భుతకేళిసీమ

సాభాగ్యసీమ తదిదం వ్రజభాగ్యసీమ.

72

టీ. చాపత్యసీమ = చాంచల్యమునకు పాలి పేరయైనదియు, చపలా... సీమ = లక్ష్మీ దేవి యనుభవమునకు ముఖ్యపు నెలవైనదియు, చాతుర్యసీమ = నేరుపునకుఁ జోపైనదియు, చతురా... సీమ = బ్రహ్మయొక్క పనితనమునకు హద్దైనదియు, సారభ్యసీమ = పరిమళమునకు సాన మైనదియు, సకలా... సీమ = ఎల్లచిత్తములకు శ్రీ డాస్థానమయినదియు, సాభాగ్యసీమ = సౌందర్యనిధియు, వ్రజభాగ్యసీమ = గొల్లలయదృష్ట్యఫలమునకుఁ బరమాపదియును, తత్ = అతేజము (కృష్ణుడు), ఇదం = ఇదిగో. (ఆగపడుచున్నదనుట.)

చ. కలిమి నెలంత వేడుకలకందువ చంటవిలోలవృత్తికి

నెలపు శుభాళి కాన్నదము నేర్పులపోఁ జెజిల్లికల్పనా

ఫల మతిదిత్రలీలలకుఁ బాలెము తొవుల కెల్ల దాపు గో

కులజనభాగ్యసీమ యిదిగో కనుఁగొంటిని గంటి కింపుగన్.

73

తా. చపలమును, లక్ష్మీదేవివాసస్థానమును, జాణితనమునకు నెలవైనదియు, బ్రహ్మశిల్పమునకుఁ బరమాపదియు, సౌందర్యపుట్టము, ఆశ్చర్యముల యిక్కయు, అందములతావును, గొల్లలయదృష్ట్యఫలములకు స్థానము నైనయారేజ మిదిగో ఆగపడుచున్నది.

శ్లో. మాధుర్యేణ ద్విగుణశిశిరం వక్త్రచంద్రం పహస్తి

వంశీవీధీవిగళదమృతస్రోతసా నేచయస్తి,

మద్వాణీవాం విహరణపదం మత్తసాభాగ్యభాజం

మత్పుణ్యానాం పరిణతి రహో నేత్రయో న్నన్నిధతే.

74

టీ. మద్వాణీవాం = నావాక్కులకు, విహరణపదం = విహరణస్థానమును, మాధుర్యేణ = సౌందర్యముచేత, ద్విగుణశిశిరం = మిగులఁజల్లనైన (అనఁగా: మిక్కిలి యాహ్లాదముగలిగించు), వక్త్రచంద్రం = ముఖచంద్రుని, పహస్తి = తాల్చుచున్నదై, వంశీ... స్రోతసా = పిల్లఁ గ్రోవియుక్క (రంగు) మార్గమునుండి జాఱునమృతప్రవాహముచేత, నేచయస్తి = తడవుచున్నదియు, మత్త... భాజం = మడించిన సంపదమహించిన, మత్పుణ్యానాం = నాపుణ్యములయొక్క, పరిణతిః = పరిపాకము, నేత్రయోః = కన్నులకు, నన్నిధతే = సమీపించుచున్నది.

తా. లావణ్యాంబుధిచంద్రబింబముఖలీలం దాల్చి వంశీనినా

దావిర్భూతసుధాప్రవాహమున నోలాడం బ్రవర్తిల్లు నా

దైవాకారము నావచోవిహరణస్థానంబు నాపుణ్యన

ద్యావం బారఁ బ్రసన్న మయ్యెను యశోదాపుత్రరూపగబునన్.

74

తా. తా పాపనోదకమైన మధురగుణముచే మత్తింత చల్లనైన మోముబాబిల్లి
గలదియు, పిల్లగ్రోవి నాదమువలన వెలువడు నమృతంపుబాలుచే ముల్లోకములను
వెల్లిగొలుపుచున్నదియు, నామాటలకుఁ గ్రీడాస్థానమును, మడించిన సంపద్య
క్రమైన నాపుణ్యములకు పరిపాకరూపమును వస్తువు కనుల కగపడుచున్నది. అద్దిరా!
శ్లో. తేజనేఽస్తు నమో ధేనుపాలినే లోకపాలినే,

రాధాపయోధరోత్సజ్జళాయినే శేషశాయినే. 75

టీ. ధేనుపాలినే = అవులఁ గాచునదియు, లోకపాలినే = లోకములఁజ్రోచున
దియు, రాధా... శాయినే = రాధకు చములమిట్టునఁబండ్సినదియు, శేషశాయినే = శేషుని
మూఁపునఁ బండునట్టి, తేజనే = వెలుగుకొఱకు, నమః = మ్రొక్కు.

ఉ. పాయనిభక్తి మ్రొక్కెద నసారకృపారనధేనుసౌఖ్యనం

ధాయకి లోకరక్షణవిధాయకి భాసురచాధికాకుచ
స్థాయకిఁ బన్నగాధిపవిశాలఫణాసుణిసాధవీధికా
శాయకి గోపికానయనసారనసారఫలప్రదాయకిన్.

76

తా. అవులఁ గాచునదియు, లోకములఁ జ్రోచునదియు, రాధచనులమిట్టునఁ
బండునదియు, శేషునిమూఁదఁ బండునదియనగు దివ్యతేజమున కే మ్రొక్కెదను.

శ్లో. ధేనుపాలదయితా ననస్థిధన్యకుఙ్కుమననాథకాన్తయే,
వేణుగీతగతిమూలవేధనే తేజనే త దిద మోం సమో నమః.

76

టీ. ధేను... కాన్తయే = అలకాపరుల యిల్లాండ్రయొక్క చనుకట్టులయందలి
కృతార్థములైన కుంకుమపాడులలోఁ గలవిని రంగుగలదియు, వేణు... ధనే = పిల్లఁ
గ్రోవి పాటలపిటునకు మూలబ్రహ్మమైనదియు నగు, తేజనే = వెలుగుకొఱకు,
తత్ = ఆ, ఇదం = ఈ, ఓం నమో నమః = ప్రణవపూర్వకము సాక్షరములు.

మ. పసిగాపుంజగురాకుఁబోండ్లమెఱుఁగుంబాలిండ్లకాశ్చీరపు
ననముల్ జొబ్బిల నుబ్బి నిర్భరపరీరంభస్థితిం దెల్పు ను
ల్లసితం బై చురభీనినాదగతిమూలబ్రహ్మ మై కంటి కిం
పొసఁగం బాలెనుమూర్తికి మొగుడుఁగే లోంకారపూర్వంబుగన్.

తా. గొల్లకామినుల చనులపైకుంకుమచేఁ గలిసిన తననల్లనికాంతిగలదియు,
వేణుగానరీతులకు ముఖ్యస్థానమును నగు తేజముకొఱ కిదియే ప్రణవపూర్వకము లైన
యనేకనమస్కారములు.

శ్లో. మృదుకృణన్నాపురమన్ధరేణ బాలేన పాదామ్బుజపల్లవేన,
అనుకృణన్తృణులవేణుగీత మాయాతి మే జీవిత మాత్మకేళి.

77

టీ. అత్తకేళి = పొందఁబడినవిహారములుగల, మే = నాయొక్క, జీవితం = ప్రాణము (అయిన కృష్ణుఁడు), మృదు...నర్థకేళి = మెల్లగా మ్రోగునంచెలచే మందమైనదియు, బాలేన = బాల్యదశయందున్న, పాదాఘ్నిజపల్లవేన = చిగురు బాదముచేత, అనక్కణ...గీతం = అనుసరించి మ్రోయుచున్న సొంపైన వేణుగానము గలుగునట్లుగా, ఆయాతి = వచ్చుచున్నది.

ఉ. చల్లనివేణుగీతి కనునారిగఁ దాళిగతుల్ నెలంగ గల్
గల్లు రటంచు నందియులు గజ్జలు నొక్కటఁ బిక్కిటిల్లఁగాఁ
బల్లవకోమలాఁఘ్రులను బాలకుఁ డాడుచుఁ బాడుచుండ నా
వేల్లితప్పత్తి వచ్చెఁ గనువిందుగ జీవము వచ్చుకై వడిన్.

77

తా. అడుకొనఁబోయి వచ్చుచున్న నా ప్రాణసమమైనకృష్ణలేజము గల్లురని యందెలను మ్రోయించు చిగురుబాదములవిందుల కనుకూలముగాఁ బిల్లఁగోగ్రవినుఁడు కొనుచు నాదెనుకు వచ్చుచున్నది.

శ్లో. సోఽయం విలాసమురళీనినదాఘ్నితేన

సిఞ్చ న్నుదఞ్చిత మిదం మమ కర్ణయగ్గమ్,

ఆయాతి మే నయనబద్ధు రనన్యబద్ధు

రానద్దకస్తథితకేళికటాక్షలక్షుః.

78

టీ. అనన్ద...లక్షుః = అనందముచే నంకురించిన విలాసపువారుఁ జూపుల లక్షలు గలవాఁడును, మే = నాకు, నయనబద్ధుః = కనులకుఁ జాట్లమైనవాఁడును, అనన్యబద్ధుః = ఎల్లరకుఁ గూర్చినచుట్టునును, సః = ఆ, ఆయం = ఈ కృష్ణుఁడు, విలాస...తేన...దాఘ్నితేనా ధరించిన పిల్లఁగోగ్రవి మ్రోగఁతలను నమృతముచేత, ఉదఞ్చితమ్ = అనన్యముగా నొగ్గియున్న, ఇదం = ఈ, మమ = నాయొక్క, కర్ణయగ్గం = చెవులబంటును, సిఞ్చ = కడుపును, ఆయాతి = వచ్చుచున్నాఁడు.

ఉ. మాళిమిఁ జేసి గోపికలమానముఁ గాచినవాఁడు ఏడె కాఁ

బోలును నేడు వేణురవముం జెవి నింపుచు నాదుకంటికిఁ

మేలలరం బ్రమోదంసనిర్భర కేళికటాక్షలక్షుఁ డై

బాలుఁ డనన్యబంధుఁ డెడఁ బాయక యిట్లలయింప వచ్చెఁగా.

78

తా. సంతోషపారవశ్యముచే బుట్టి పెరుగుచున్న లక్షలకొలది కేగంటిచూడ్కులు గలవాఁడును, నాకనులకుఁ బ్రియఁడును, ఎల్లరకు ముఖ్యబంధువు నగు నాయీ కృష్ణుఁడు సొంపైన పిల్లఁగోగ్రవిపాటల నొగ్గియున్న యీనాచెవులఁ గ్రమ్మరించుచు నాదిక్కుమొగ్గమై వచ్చుచున్నాఁడు.

శ్లో. దూరా ద్విలోకయతి వారణశేఖగామీ

ధారాకటాక్షిభరితేన విలోచనేన,

ఆరా దుపైతి హృదయజ్ఞనివేణనాద

వేణీదుఘేన దశ నావరణేన దేవః.

79

టీ. వారణశేఖగామీ=ఏనుగులై విలాసముతో నడిచుకృష్ణుడు, ధారా...
తేన=బాదులుదీరిన క్రేగంటి చూడ్కులచే నిండిన, విలోచనేన=కన్నువోయిచేత,
దూరాత్=దూరమునుండి, విలోకయతి=చూచుచున్నాడు. దేవః=శ్రీకృష్ణుడు, హృ
దయ... ఘేన=హృదయాహారదకరమైన పిల్లంగోవిమ్రాతలశ్రవాణములను బిడుకు
చున్న, దశ నావరణేన=పాతెతతోగూడ, ఆరాత్=దగ్గరగా, ఉపైతి=వచ్చెడిని.

మ. ఘనమ త్తేభవిలాసయానము సెలంగఁ దవ్వఁ జూచి చ

ల్లనిధారాశకటాక్షివీక్షణసముల్లాసంబుతోఁ జెంగుట

జనువేళం దశనచ్చదంబు వెలయు నాస్వామి సమ్మోదమా

హనవంశీనినప్రవాహముఖలీలావాహ్నిః దెల్పుం దయన్.

79

తా. గజరాజగునమ గలశ్రీకృష్ణుడు కటాక్షపరంపరలచే దూరమునుండి
చూచుచున్నాడు. సునోహరమైన వేణుగానప్రవాహములను గురియును వాదగ్గరకు
వచ్చుచున్నాడు.

శ్లో. త్రిభువనసరసాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యామ్

దృశి దృశి శిశిరాభ్యాం దివ్యలీలాకలాభ్యామ్,

అశరణశరణాభ్యాం అద్భుతాభ్యాం పదాభ్యా

మయమయ నునుకూజద్వేణు రాయాతి దేవః.

80

టీ. త్రిభు...సాభ్యాం=మల్లోకములకు నానందమును గూర్చునవియు, దీప్త
...దాభ్యాం=ప్రకాశించు నాభరణములకుఁ జోరైనవియు, దృశిదృశి=ప్రతిదృష్టి
యందును, శిశిరాభ్యాం=చల్లనైనవియు, దివ్యలీలాకలాభ్యాం=అమానుషవిలాసముచే
బొప్పియున్నవియు, అశరణశరణాభ్యాం=దిక్కు లేనివారల దిక్కునవియు, అద్భుతా
భ్యాం=అశ్చర్యకరములైన, పదాభ్యామ్=చరణములచేత, అనుకూజద్వేణు=అయాను
గుణముగా నూడఁబడిన పిల్లంగోవిగల, దేవః=కృష్ణస్వామి, అయంఅయం=ఇదుగో
ఇదుగో, అయాతి=వచ్చుచున్నాడు.

తా. క్రీడాభూషణధారు లై యశరణశ్రేయశ్శరణ్యంబు లై

చూడం జూడఁగఁ జల్ల నై సొగసు నై చోద్యంబు లై దేవతా

చూడారత్నము లైనపాదముల రా సొం పొంది వేణుధ్వనుల్

బాడల్ దెల్పుగ వీడె వీడె యన నాస్వామి విలోకించెదన్.

80

తా. లోకక్రయానందకరములును, ప్రకాశమైనసామ్యములకు స్థానమైనవియు, ప్రతిదృష్టియందును జలనివియు, అమానుషనిలాసము లైనవియు, దిక్కులేనివారికి దిక్కునవియు, అశ్వర్యము లైనవియునగు పాదమలచేత అల్లదిగో కృష్ణుడు వేణువు నూడుకొంచు వాదిక్కునకు వచ్చుచున్నాడు.

శ్లో. సోఽయం మునీంద్రిజనమానసతాపహరీ

సోఽయం మదప్రజవధూపనసాపహరీ,

సోఽయం తృతీయభువనేశ్వరదర్శహరీ

సోఽయం మదీయహృదయామృగుహాపహరీ.

81

టీ. మునీంద్రి...హరీ=యోగుల మనస్సులయందలి తాపక్రయమును బోగొట్టు వాఁడగు, సః=అదీవుడు, ఆయం=వీడే, వ ద...హరీ=మల్లిన గోపికల కట్టుకోక లను దొంగిలించిన, సః=వాడు, ఆయం = వీడే, తృతీయ...హరీ=మూడవలోక మైన స్వర్గమునకుఁ బ్రభువగు నింద్రు గర్వమడంచిన, సః = వాడు, ఆయం=వీడే, మదీయ...హరీ=నామనఃపద్మమును దొంగిలించిన, సః=అశ్రీకృష్ణుడు, ఆయం= వీడే, దొరకివాఁ డనుట.

ఉ. చిక్కెర నాడు గోపికలచేలము లెత్తినదొంగ కైలముల్

చెక్కులు నేయువానిమదజృంభము నాచినదొంగ భక్తిచే

నెక్కినుమాసికోటిమది నిల్చినతాపముఁ బాపుదొంగ నా

చొక్కపుఁ జిత్తసారసముఁ జూఱుగాఁ గొనుదొంగ నేటికిన్. 81

తా. యోగి మానసముల తాపమును బోగొట్టు పరమాత్మరూపుఁడును, మదిం చిన గొల్లగుబ్బెతలచీరలను దొంగిలించినవాఁడును, ఇంద్రుని గర్వభంగ మొనరించిన వాఁడును, నాచిత్తమును నశముచేసికొని యందుఁ జేరియున్న యాకృష్ణుడు వీడే దొరకను.

శ్లో. సర్వజ్ఞ త్వేచ మాగ్ధ్యేచ సార్వభౌమ మిదం మమ,

నిర్విక స్నయనం తేజో నిర్వాణపద మశ్నుతే.

82

టీ. సర్వజ్ఞ త్వేచ=అన్నియుఁ దెలియుటయందును, మాగ్ధ్యేచ=సాందర్యమందు ను, సార్వభౌమం=చక్రవర్తియైన, ఇదం=ఈ, తేజః=వెలుగును, నిర్వికం=అనుభ వించుచున్న, మమ = నాయొక్క, సయనం=నేత్రము, నిర్వాణపదం=మోక్షమును, అశ్నుతే=పొందుచున్నది.

మ. విను సర్వజ్ఞతయందు మాగ్ధ్యమాన సుర్విక సార్వభౌమంబు నాఁ

జనునీతేజముఁ జూచి నానయనముల్ సారూప్యముం జెందెవీఁ

డని యాలోకముఁ జేయఁగా భ్రమరకీటన్యాయముం గాంచె గా

దన జ్ఞానేంద్రియరూఢి కన్నులకు నేలా కల్లు నూహింపఁగన్. 82

తా. సర్వజ్ఞత్వమందును, జగన్మోహనసౌందర్యమందును, సాటిలేనియాకృష్ట రూపమును జూచి నాకన్ను లానందకంఠమును మోక్షమును బొందుచున్నది.

శ్లో. కృష్ణాన మేత త్పునరు క్తశోభ ముష్ణేత రాంశో రుదయగ ముఖేన్ద్రోః,
శృష్టామ్బురాశిం ద్విగుణేకరోతి శృష్టాన్యాయా కిష్టాన జీవితం మే.

టీ. కృష్ణాన్యాయం = కృష్ణుడగు పేరుగల, కించన = చెప్పనలవిగాని, మే = నాయొక్క, జీవితం = ప్రాణమైన, ఏతత్ = ఈపక్షపు, ముఖేన్ద్రోః = తన మోముజూబిలివలన, ఉష్ణేత రాంశోః = చంద్రునిముక్క, ఉదయం = పుట్టుకను, పునరు క్తశోభం = ఇబ్బడి యైన వికాసముగలదానిగా, కృష్ణానం = చేయుచున్నదై, తృష్ణామ్బురాశిం = నాయా కాసముద్రమును, ద్విగుణేకరోతి = ఇబ్బడింపఁ జేయుచున్నది.

మ. కమలోల్లాసకమై నిరంతరకళల్ గన్నట్ట శీతాంశుబిం

బముకంఠ౯ ద్విగుణాభిరూప్యమున రమ్యం బై ననెమ్మోముఁ బు

న్నమజుబిల్లి వెలుంగుతో వెలయుకృష్ణాభిఖ్య మానాదుజీ

వము దృష్టాబ్ధితరంగల౯ ద్విగుణ మై వర్ధిల్లఁ జేసెన్ మదిన్. 83

తా. నాకు జీవితమై చెప్పనలవిగానిరీతి యాయుండుగనఁబడు శ్రీకృష్ణుడగు పక్షపు తనముఖచంద్రునిచేఁ బూర్ణిమయందుదయించు చంద్రునకు వన్నెవెట్టుమన్న దై నాయం దాకాసముద్రమును మఱిత పొంగిపారలఁజేయుచున్నది. (అనఁగా చంద్రోదయముచే సముద్రము పొంగుట సహజమగుట.)

శ్లో. త దేత వాతాన్రువిలోచనశ్రీసన్మాభితాశేషవినప్రవర్గమ్,

మునలర్దురాచేర్కధురాధరోష్ఠం ముఖామ్బుజంచుమ్మతిమానసంమే.

టీ. ఆతాన్రు...నర్గం = కొంచెమెట్టినైన కంటిసాంపుచేత ననుగ్రహింపఁబడిన సమస్తధర్మకలంకముగలిగినదియు, మధురాధరోష్ఠం = తీయనివా తెఱగలదియు, తదేతత్ = ఆయా, మారాశేః = కృష్ణునియొక్క, మధురాధరోష్ఠమ్ = తీయనిమోవిగల, ముఖామ్బు జం = మోముఁదామరను, మే = నాయొక్క, మానసమ్ = చిత్తము, చుమ్మతి = మద్రాడు చున్నది.

చ. కలశవయోధిశీకరవికాయముచే నుసుఁగెంపుమీఱుక

న్నులనతపాళికిం బ్రియము నూల్కొనఁ జేయుచుఁ దత్సభాకణం

బులు మధురాధరోష్ఠమునఁ బూనినయాదిమదేవుమోముగా

నలె నది గాక యున్నయెడఁ బల్కరు నా పది యానఁ గోరునే. 84

తా. కొంచెమెట్టినవై యందములగు కన్నులచే భక్తులను సానుగ్రహముగాఁ జూచుచు కష్టనిమోవిగల శ్రీకృష్ణునిముఖకమలమును తనివారఁ జూచుచున్నది.

శ్లో. కరా శరదుదభితామ్బుజవిలాసశితౌగురూ

పదౌ విబుధపాదవప్రథనువల్లవోల్లజీనా,

దృశౌ దళితదూర్జగత్త్రిభువనోపకూనశ్చిగ్గా

విలోకయ విలోచనామృత మహా సుహృచ్చైశవమ్.

85

టీ. కరొచేతులు, శర...గుహ=శరదృతువునందుఁబూచినక మలములయొక్క విలాసములను గఱపుటయందు నొజ్జలైనవి, పదో = పాదములు, విబుధ...ల్లజ్జినో = కల్పవృక్షముయొక్క మొదటిచిగురును మీఱుచున్నవి, దృశౌ=చూడ్కులు, దళిత...శ్చియా=పోగొట్టబడిన పాగరుగొనిన ముల్లోక మలయందలి యుపమానవస్తువుల కాంతిగలవి. అహో=ఔరా, విలోచనామృతమ్=కనులపండువు నేయిచ్చును, మహా త్తైశవం=గొప్పబాల్మమును, విలోకయ=చూడుము. (లేక, హేవిలోచన=ఓ నే త్రమా! అమృతమహా=అమృతముయొక్క లేజమువంటి లేజముగల, మహచ్చైశవం, విలోకయ, అని కొందఁ జన్వయింతురు.)

ఉ. పాదము లంటిమా విబుధపాదపనూతనవల్లవావళిం

గా దనుఁ గన్నుదోయి సరికాంతివిశేషము ముజ్జగంబులఁ

లేదను శారదాబ్జనవలీలలఁ గేల్లవ గేరు లోచనా

హృద మయారె తైశవవిలాసము గంటిమి నందనూతికిన్.

85

తా. హస్తములా శరత్కాలమందలి కమలములకుఁ బాతమునేర్పఁగలవి. పాద ములో కల్పవృక్షమునకు ముందుఁ బుట్టినచిగుళ్లను మీఱుచున్నవి. చూపులు ముల్లోక మలయందలి యుపమానవస్తువులను రూపుమాపినవి. అద్దిరా! కన్నుల కమృతమువంటి దగుట తుల లేనిబాల్మమును గనుఁగొంటినిగదా!

శ్లో. ఆచిన్వాస మహాన్యహాన్యహాని సాకారా విహారక్రమా

నారున్దాన మరున్ధతీహృదయ మప్యార్ధిస్త్రితాస్య శ్రియా,

ఆతన్వాస మనన్యజన్మనయన్శ్లాఘ్య మన్యార్థ్యం దశా

మామన్దం వ్రజమన్దరిస్తనతటిసామ్రాజ్య చుజ్జృమ్భకే.

86

టీ. ఆహాన్యహాన్యహాని = ప్రతిదినమందును, సాకారా = (శాస్త్రక్రొత్త) రూపములతోఁగూడిన, విహారక్రమా = చలనరీతులను, ఆచిన్వాసం = సంపాదించు చున్నదియు, అర్ధిస్త్రితాస్య శ్రియా = మెఱుఁగు నవ్వలగల మెఱుఁగింపుచుచేత, అరున్ధతీ హృదయపి = అరున్ధతీచి త్రమునుగూడ, అరున్ధానం = అరికట్టుచున్నదియు, అనన్య... శ్లాఘ్యం = మన్మథుని కనులకు నైతము వేడుకనుగలిగించుచున్న, అన్యార్థ్యం = వెలలేని, దశాం = అవిఘ్న, ఆతన్వాసం = వెలయించుచున్నదియనగు, వ్రజ...మాజ్యం = గోపాఁ గనలకుచేటముల సర్వాధిపత్యము, అమన్దం = మిక్కిలి, ఉజ్జృమ్భకే = వెల్లివిరియు చున్నది.

మ. నలినాస్తుండును జొక్కి కన్నోనుచు నానందించ నెమ్మోముఁగ్రిం

దభుకున్నపున్ లరుంధతీహృదయ మైనం బోవ నీ కాఁగ విం

తలుగాఁ బ్రొద్దొకరూప మై మిలఁగువిశ్వానాథులం దేగి ని
శ్వలనంద ప్రజనుడరీ స్తవతీహిమ్రాశ్మ ముప్పొంగెగిన్. 86

తా. ఒక్కొక్కడిన మొక్కొక్కతీర్చి రూపసంపదలను బొందుచు మోమునందను
చేత నరుంధతినినైత మాఁగ్నింపఁజాలి మస్తఘనికంటికి నింపైనదశను బొందుచున్న
గోపాంగనల స్తనముల సామ్రాజ్యము సరసర పెరిగిపోవుచున్నది.

శ్లో. నముచ్చస్యసితరూపనం తరళశైశవాలజ్జ్వలం
మదచ్ఛురితలోచనం మదనముగ్ధహాసాన్ముతమ్,
ప్రతిక్షణవిలోభనం ప్రణయవీరవంశీముఖం
జగత్ప్రియవిమోహనం జయతి మామకం జీవితమ్. 87

టీ. సము...యావనం=బాగుగనుష్ఠాంగుచున్న యౌవనముగలదియు, తరళ...
శృతం=చపలమైన బాల్యము చేనలంకరింపఁబడినదియు, మద...చనమ్=కామమదముచే
బొదలుచున్న కన్నులగలదియు, మదన...తమ్=మస్తఘనిచేత కుందరమైనయమృత
ముఁబోలు చిఱునగవుగలదియు, ప్రతి...భనమ్ = అడుగుడుగునను అశగలగఁజేయు
నదియు, ప్రణయ...ముఖమ్=అదరముతోఁ బట్టఁబడినపిల్లఁగ్రోవికొనగలదియు, జగ
త్ప్రియవిమోహనమ్=ముల్లోకములను మోహింపెట్టునట్టి, మామకం=నాదగు, జీవితమ్=
ప్రాణము, జయతి=వెలయుచున్నది.

మ. తలఁ పంతంతకు నీటుచేతఁ దళుకొండఁ జాతె బాల్యంబు వె
న్నెల నేలెం దెలిసవ్వు క్రొందఱుకు లీర్ప వేత్రముల్ మోవికిం
గలవంశీముఖమంబనగ బయిరె లోకంబుల్ విరోధించి యు
వ్వీళు లూర్పె చుది నాదుజీవితము తీరిం బర్వే గృష్టాకృతిన్. 87

తా. యౌవనము విజృంభించుచున్నది. బాల్య మింకను గొంచెము గావీడకున్నది.
నేత్రములు మస్తఘనికారములచే నంతయు నందము నొందియున్నవి. చిఱునవ్వ
తము వోరె బయలు వెదలుచున్నది. ఇట్టిరూపముచేఁ జూచువారలకుఁ బ్రతిక్షణమును
మోహము గలుగఁజేయుదుఁ డిల్లఁగ్రోవిచూచుచు నాకు ప్రాణపద మైన శ్రీకృష్ణుడు
సర్వోత్కృష్టుడై యున్నాడు.

శ్లో. చిత్రం తదేత ద్వరచారవిన్దం చిత్రం తదేత న్నయనారవిన్దమ్,
చిత్రం తదేత ద్వదనారవిన్దం చిత్రం తదేత త్పునరమ్పు! చిత్రమ్. 88

టీ. తత్=ఆ, ఏతత్=ఈ, చరచారవిన్దమ్=అడుగుదామర, చిత్రమ్=అబ్బు
రమైనది, తదేతత్=అయీ, నయనారవిన్దమ్=కన్నదామర, చిత్రం=వింతయైనది, తదే
తత్=అయీ, నదనారవిన్దమ్=మోహదమ్మి, చిత్రమ్ = ఆశ్చర్యము. అమ్మ=అమ్మా

తజీతత్=అపాదాద్యవయవవిష్ట మైనయినపుడు, చిత్రం=చిత్రమైనది, పునః=మఱియు, చిత్రమ్=అశ్చర్యము.

ఉ. లోకములోనమోములు విలోచనముల్ పదముల్ నహస్రనం
భ్యాకము లంచు నెంచు శ్రుతు లాపురుషోక్తియు నివ్వినబుగా
నీకనుదమ్మిదోయిచెలు వీముఖసారన మీపదాబ్జముల్
చేకొనఁ జిత్ర మంచు నుతి నేయఁగఁ బల్కలు నంబ ! తక్యమే. 88

తా. అపాదములొకచిత్ర. అకన్నులొకచిత్ర. అమౌగముకచిత్ర. అయాపమేయొక యాశ్చర్యకరమైనది. అహ్సా ! అది మఱియుఁ జిత్రము.

శ్లో. అఖలభువనైకభూషణ మధిభూషితజలధిచూహితృకుచకుమ్భమ్,
వ్రజయువణిహారావలిమరకతనాయకమహామణిం వందే. 89

టీ. అఖల...భువనమ్=ఎల్లలోకములకు నన్వీతీయమైన యలంకారమైనదియు, అధి...కుమ్భమ్ = అలంకరింపఁబడిన లక్ష్మీదేవి సునకలకములుగలదియునగు, వ్రజ...మణిమ్=గొల్లకలబారులనాడి హారముల కుంపుయొక్క నడిమిమరకతపుఁ బూసయైన గోవిందునిగూర్చి, వందే=నమస్కరించెదను.

చ. జలనిధికవ్యకాసునకుదన్ధలి పచ్చలకాలి గోపికా
విలసితహారనీలమణి విశ్వజగద్వలయప్రకాశతో
జ్వలమహనీయరత్న మనివారితకాలియభోగభోగిమం
డలగిరివజ్ర మై వెలయునందతనూజ భజంతు నామదినే. 89

తా. ఎల్లలోకములకుభూషణమై లక్ష్మీదేవిచనుఁగండల కలంకారమై గొల్లవనికలబారులనాడి హారములకు మధ్యమణివంటివాఁడగు శ్రీకృష్ణుని ననుస్మరించుచున్నాను.

శ్లో. కానాకచగ్రహణవిగ్రహబద్ధలక్ష్మీఖడ్గాజరాగరసరజ్జితమంజులశ్రీ,
గడ్డాస్థలీముకురమణ్డలఘేలయాన ఘర్తాబ్జురం కిమపి ఘేలతి కృష్ణ తేజః.

టీ. కానా...లశ్రీ=అలుమగఁజాట్టుపట్టుతోఁగూడిన జగదమందుఁ బట్టుతోఁబడిన రుక్మిణియొక్క మైథుఁత చిరుయవలరసమాచే నలంకరింపఁబడిన మనోహరమగు సొబగుగలదియు, గడ్డా...ర్తాబ్జురమ్=అద్భుతవిగ్లంఘోలు చెక్కికులయంచు చిందులు ద్రోక్తు చెమటయొక్కలుగల, కిమపి=అనిర్యాచ్యమైన, కృష్ణతేజః=శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజము, ఘేలతి=క్రీడించుచున్నది.

మ. కళుకున్నద్భవుఁడెక్కుటద్దములపై ఘర్తాంకురం బూజఁగాఁ
గలికాభోగవయోధరాంశరలనత్కాశ్చీరనంబంధగం
ధిలవత్సన్ధుఁడై గృహీతఘనవేణీబంధుఁడై నెయ్యవుం
జెలియం జుంబనశీలిఁ దేల్పుహరి నాచిత్తంబునం జెందెడున్. 90

తా. జాట్టపట్టతోఁగూడిన యాలునుగలవేడుక తగవులయందు నొడిసి యుక్కిరి విక్కిరిగాఁ బట్టినందున నంటిన అక్షిజీవి మైపూతచిగురుపలచే నొప్పినదియు, అదములఁబోలు చెక్కిరులయందుఁ బొడముచేమటచుక్కలగలదియు నగు నబ్బురమైన కృష్ణతేజము వెలయుచున్నది.

శ్లో. మధురం మధురం వపు రస్య విభో
ర్మధురం మధురం వదనం మధురమ్,
మధుగన్ధి మృదుస్త్రిత మేత దహో
మధురం మధురం మధురం మధురమ్.

91

టీ. అస్య=ఈ, విభో=ప్రభునగు కృష్ణునియొక్క, వపు=శరీరము, మధురం మధురం=మిక్కిలిమధురము, మధుగన్ధి = మకరందపువాసగలదియు, మృదుస్త్రితం=సుకుమారమైన నవ్వుగలదియు గనుక నే, మధురం=సుందరమైన, ఏతత్=ఈ, వదనమ్=ముఖము, మధురం మధురం మధురం మధురం=అతిమధురమైనది, ఆహో=చిత్రము!

తా. చూడం జూడఁగ మేనఁ య నినుమడించుక మాధురీనంపదల్

నూడం జూడఁగ మోముగోముచుడి మెచ్చుల్ గుల్కు ముమ్మాటికిం

జూడం జూడ మరందబిందువుల మించుక మందహాసంబు నీ

జూడం బల్కలు మాధురిం జెలఁగునాస్వామిఁ విలోకించెదన్. 91

తా. ఈ శ్రీకృష్ణదేవుని దేహము మిగుల మధురము. పూఁడేని వాసనతోఁ గూడి చక్కని మందహాసము గలమొగ మంతకన్న మధురము. చిఱునవ్వు అంతకంటె నతిమధురము. అహ అంతయు మధురమే.

శ్లో. శృంగారసనర్వస్వం శిఖిపిఞ్చవిభూషణమ్,
అజ్ఞీకృతనరాకార మాశ్రయే భువనాశ్రయమ్.

92

టీ. శృంగార...సర్వస్వమ్=శృంగారసమయొక్క సారాంశమైనవాఁడును, శిఖి...షణమ్=నెప్పిపురి సొమ్ముగాఁగలవాఁడును, అజ్ఞీకృతనరాకారమ్=స్వీకరించిన లీలామనుష్యరూపముగలవాఁడును, భువనాశ్రయమ్=లోకములకు నెలవైనకృష్ణదేవుని, అశ్రయే=అశ్రయించెదను.

తా. చక్కనివాని ముద్దు వెదఁజల్లెడువాని దయారసంబుచే

నెక్కినువాని మౌలితటి నిందినపింఛమువాని లోకముల్

మొక్కఁగ నేలువాని నతిమోహనమౌనుషవేషధారి యై

యొక్కట లేనివాని జగదాశ్రయ నెప్పుడు నాశ్రయించెదన్. 92

తా. శృంగారమయొక్క స్థిరాంశమైనవాఁడును, నెమలిపురిని దాల్చినవాఁడును, లీలకొఱకు మనుజరూపమును దాల్చినవాఁడును, ఎల్లలోకములకు నాధారమగు కృష్ణుని అశ్రయించెదను.

శ్లో. నాద్యాపి ఐశ్వర్యే కదాచన దర్శనేన

చిత్రేన వోపనిషదా సుదృశాం నవాస్త్రమ్,

న త్వం చిరం నయసయో రనయోః పదవ్యాం

స్వామికా! కదా సు కృపయా మమ సన్నిధి తేన్.

93

టీ. సుదృశామ్=పండితులయొక్క, సహస్రం=శతము, అద్యాపి=ఇప్పటికిని, కదాచన=ఎప్పుడైనను, దర్శనేన=ప్రత్యక్షముచేతగాని, చిత్రేన=మనస్సుచేతగాని, ఉపనిషదా=ఉపనిషత్తుచేతగాని, (ఎవనిని) నపశ్యతి=చూడదో, సః=అట్టి అదృశ్యుడగు, త్వం=నీవు, హే స్వామికా=ఓకృష్ణా! మమ=నామొక్క, అనయోః=ఈ ప్రకృతిగంబంధములగు, నయసయోః=కనకయొక్క, పదవ్యాం=త్రోవయందు, కృపయా=దయతోడ, కదాను=ఎప్పుడు, చిరం=చిరకాలము, సన్నిధి తేన్=సన్నిధానము చేయుదువు.

ఉ. కొందఱు యోగదృష్టి నొకకొందఱు వేదపంచారవాసనం

గందురు నన్న నెప్పుడో యొకానొక వేళ నభిజ్ఞులైనవా

రందఱు నట్టినివు కరుణాంబుధి! ప్రాకృతదృష్టి జెందునా

ముందట నీల్చి యెన్నఁడు ప్రమాద మొనర్తువు నందనందనా! 93

తా. కృష్ణా! యోగు లనేకులు నినుజూచుటకయి చిర ప్రయత్నములుచేసి, ప్రత్యక్షముగాఁగాని, ధ్యానములచేతగాని, ఉపనిషద్విచారముచేతగాని ఇప్పటికిఁ జూడకున్నారు. అట్టి వాఁడ నన్నులకు గోచరింపనిరూపముతో నీ ప్రాకృతమానవుడనగు నాకన్నుల కపారదయతో నెప్పుడు పొడనూ పెడవో కదా!

శ్లో. కేయం కాన్తిః కేశవ! త్వన్మఖేంద్రోః

కోఽయం వేషః కోఽపి వాచా మభూమిః,

నేయం సోఽయం స్వాదుతా మజ్జలశ్రీః

భూయో భూయో భూయశ్ స్వాం నమామి.

94

టీ. హేకేశవః=ఓకృష్ణా, త్వన్మఖేంద్రోః=నీమూఁ జందురునియొక్క, ఇయం=ఈ, కాన్తిః=మెరుగు, కా=వీది, కోఽపి=ఇట్టిదనరాని, వాచాం=నుడువులకు, ఆభూమిః=విషయముగాని, ఆయం=ఈయగపక్షమున్న, వేషః=రూపము, కః=వీది, నేయం=అయికాఁతియు, సోఽయం=అయికేవలమును, స్వాదుతా=చక్కదనమును, మజ్జలశ్రీః=పవనోహర లక్ష్మియనగును. త్వం=ఇట్టినిన్ను, భూయఃభూయః=మాటిమాటికి, భూయశః=విశేషముగా, నమామి=మొక్కుచున్నాను.

ఉ. ఎక్కడిగోవరూప విది యెక్కడిమూర్ధు మొగంబు సోయగం

తెక్కడ నీకళానిభవ మెక్కడ నేమని యెన్నవచ్చు న

మృక్కు యగోచరంబు భవదాశృతి వద్ద భవాదినూక్తికి

(మొ) క్కెద సారెసారెకు నమో హరయే యని నందనందనా. 94

తా. కృష్ణా! ఈసముఖకాంతి యెక్కడ? నిరూపమెక్కడ? నిసోహగ మెక్కడ? నిమనోహర కాంతిసంపదయెక్కడ? అహహ! నియాకార మెవ్వారికి నగోచరముగదా! అట్టినిన్ను మాటిమాటికి బలుమాటులు మ్రొక్కుచున్నాడను.

శ్లో. పదనేస్తువినిర్జిత శృణో దశధా దేవ! పదం ప్రవద్యతే,

అధికాం శ్రియ మశ్ను తేతరాం తవ కారుణ్యవిజృంభితం కియత్ .95

టీ. పా. దేవ! కృష్ణా, శశి=చంద్రుడు, నదనేస్తువినిర్జితః=నిమోమోచందురనిచే జయింపబడినవాడై, దశధా=పదిగానయి, తే=నియొక్క, పదమ్=అడుగును, ప్రపద్య=పొంది, అధికాం=గొప్ప, శ్రియం=శోభను, అశ్ను తేతరాం=పొందుచున్నాడు, తవ=నియొక్క, కారుణ్యవిజృంభితం=దయయొక్కపొంగు, కియత్=ఎంతదో? ఉ. ఆననకాంతితోడ నెదురాని శశాంకుఁడు నిల్వ లేక నీ

మానితపాదపద్మములమాటునఁ జేరి నఖాంకురాశృతిం

బూని భజించినంతనె నమున్నతి శ్రీ లొనఁగూర్చి తొర నీ

దీనదయాపర్యతము నుజింపఁగ శక్యమె నందనందనా. 95

తా. కృష్ణా! చంద్రుడు సముఖచంద్రున కొడి, పదిఒక్కలై (గోరులయాపము నొంది) నిరవణముల నాశ్రయించి నిరుపమానసౌభాగ్యమును బొందుచున్నాడు. అహ! దీనులయెడ నీదయావిశేష మెంతని చెప్పవచ్చును?

శ్లో. తత్త్వస్తుఖం కథ మి వాబ్జనమానకక్ష్యం

వాక్తాధురీబహుళపర్వక శానమృద్ధమ్,

తత్త్విం బ్రువే కి మవరం భువనైకకాంతం

యస్య త్వదాసనసమా సుషమా సదా స్వాత్ . 96

టీ. వాక్తా...మృద్ధమ్=మాటలతీయఁడనముచే మించినయానందముగల కళల చేనిండిన (వాక్తాధుర్యముచే గలిగినకళలచే కృష్ణపక్షమందుఁగూడ పూర్ణమయందు ఇలె కళాపూర్ణమయిన), తత్=అత్ర సిద్ధమైన, త్వస్తుఖమ్=నీమొగము, అబ్జనమానకక్ష్యం = (చంద్ర) కనులముతో సమానకొటిగలది, కథమివ=ఎట్లును? భువనైకకాంతం=లోకములనొక్కటియై రమ్యమైన, అవరం=పటియొకపస్తువును, బ్రువేకిం=చెప్పఁగలవా? యస్య=ఏవస్తువునకు, త్వదావనఁమా=నీమొగముతో సాటిగల, సుషమా=అందము, సదా=ఎప్పుడును, స్వాత్=ఉండును.

చ. నరసింహ మంటిమా తగదు సాటికి శారదపూర్ణిమాసుధా

కరరుచి యంటిమా సమము గా దిఁక వేతె జగంబునక మనో

హర మగువస్తు వొండొటి యారసి చూడ నొకానొకప్పుడుం

బురుడు ఘట్టెలు నే భువనమోహన ? సీముఖకాంతకాంతికిన్. 96

తా. కృష్ణా ! సర్వదా కలౌపార్థమైన నీమోహనమును, కృష్ణపక్షమున సుక్ష్మ పోవు చంద్రునకును ఈడు నేయనగునా ? ఇంక నెప్పుడు కృష్ణ మనక శుక్లమనక రాత్రి యనక పగ లనక సర్వదా నెఱుంగుచుండు నేపిస్తువును చెప్పి నీమోహన కీడగు నని చెప్పుదును ? ఎద్దియుఁ గానరాదుగదా !

శ్లో. శుశ్రూష నే యది నచః శ్రుణు మామకీనం

పూర్వై రపూర్వకవిభి ర్న కటాక్షితం యత్,

నీరాజనక్రమధురం భవ నానన్దోః

నిర్వాప్యజ మర్హతి చిరాయ శశిప్రదీపః.

97

టీ. మామకీనం=నాదగు, నచః=మాటను, శుశ్రూష నే యది=వినుఁగోరదదేని, శ్రుణు=వినుము. యత్=ఏనామాట, పూర్వైః=వెనుకటివారగు, అపూర్వకవిభిః=అన్యుతకవితారసముగలకవులచేత, నకటాక్షితం=కనిపట్టబడలేదో, శశిప్రదీపః=చంద్రుఁడనుదీపము, భవదానన్దోః=నిముఖచంద్రునియొక్క, నీరాజనక్రమధురం=అర తెత్తుటను గూర్చి, నిర్వాప్యజం=టక్కులేక, చిరాయ=బహుకాలము, అర్హతి=తగు చున్నది.

చ. తొలుతటివ్యాసముఖ్యకవిధుర్యులు వల్కునిసాహసంబు నేఁ

బలికెడ వింటివేని విను వంకజగోచన ! నీదుమోముతోఁ

గలువలతేని సాటి యనఁ గాఁ దగ దారతివల్లెరంబులో

వల నిడి దివ్వెగా నతనిఁ బట్టి నివాళి యొనర్పఁగాఁ దగున్.

97

తా. కృష్ణా ! విను వేదక గలదేని ఆత్మద్భుతకవితావిశేషశోభితు లైనను, ఇంతకుఁ బూర్వులగుకవులు నెప్పనిదానిని నావలన నొక్కటి వినుము. ఏమనఁగా, ఈచంద్రుఁడను దీపము నీమొగముచుట్టును దృష్టిదోషపరిహారార్థము ద్రిప్పటకుమాత్రము తగియున్నది. ఇందేదియు బూటకము లేదు.

శ్లో. అఖడ్గనిర్వాణరసప్రవాహై ర్విఖడ్గితాశేషరసాన్తరాణి,

అయిన్ద్రితోద్వాన్తనమధార్లవాని జయన్ద్రి శీతాని తవ స్త్రితాని. 98

టీ. అఖడ్గ ..నాహైః=పరిపూర్ణసుఖరసప్రవాహములచేత, విఖడ్గి...రాణి=జయింపఁబడినయితరరసము సురసములు గలవియు, అయిన్ద్రి...నాని=అడ్డులేక వెడలిం చుచున్న యమృతసమద్రములుగలవియు, శీతాని=చల్లనివగు, తవ=నియొక్క, స్త్రితాని=చిఱునగవులు, జయన్ద్రి=వెలయుచున్నవి.

ను. కలితానందముహానుభావమున వేడ్కం జెంది యంతంతకుం

దెలియం బొంగునుభాతరంగితపయోధి లీలఁ గన్పించుచు

దళితాశేషరసాంతరంబు లగులేనవుల్ మిటారింప గో

కులకాంతాజనభోగభాగ్యముహిమాంకూరంబు సె లొవ్వొండెడిన్. 68

తా. కృష్ణా! ఎడలేని యానందరసప్రవాహములచే నితరరసములనున్నిటిని ధిక్కరించి, లెక్కకెక్కుదుగా నిరాటంకముగా నమృతసముద్రములకు గ్రుమ్మరించు నచలని చిటునగవులు సర్వోత్కర్షముగలవై మెలయుచున్నవి.

శ్లో. కామం సస్తు సహస్రశః కతివయే సారస్యధౌరేయకాః

కామం వా కమనీయతాపరిణాస్వరాజ్యబద్ధప్రకాః,

తైర్నైవం వివదామహే నచ వయం దేవ! ప్రియం బ్రూమహే
యశ్శ్రేష్ఠం రమణీయతాపరిణతి స్త్యయ్యేవ పారం గతా. 69

టీ. కతివయే=కొండలు, సారస్యధౌరేయకాః=రసజ్జితకు భారవాహులు, సహస్రశః=వేలకొలది, కామం=మిక్కిలి, సస్తు = ఉండురుగాక. కమనీయ... ప్రకాః=బాధ్యపరిసాకమును స్వర్గాధిపత్యమందుఁ బట్టుపట్టినవారును, కామం = మిగుల, సంత = ఉండురుగాక, హేదేవ=ఓకృష్ణా, యత్=ఎందువలన, ఏవం=ఇట్లు, రమణీయతాపరిణతిః=చక్కఁదనపునటు, త్యయ్యేవ=నియండే, పారంగతా=పరిపూర్తికొండెడనో, తత్=అందువలన, ఏతైః = ఇరవీకులతోఁ గాని సాగనుకాండ్రతోఁ గాని, వయం=మేము, నవివదామహే=కలహింపను. ప్రియం=ఇచ్చకమాను, నచ బ్రూమహే=చెప్పను.

టీ. లోకములోపల్క రసికలోక మనేకము గల్గుఁ గాక య

స్తోకమనోహరాచయనశోభితు లుండురు గాక వారితో

నే కలహింపనేల మొగమిచ్చక మేటికి సత్య మాడెదఁ

నీ కమనీయతామహిమ నీక తుర్గు ముటి కాన మెయ్యెదన్. 99

తా. కృష్ణా! లోకములో ననేకులు రసికబంధురుగాక. నుందరులును మిక్కిలి గలుగుదురుగాక. మాకు వారితో వాదమాడఁబనిలేదు. వారియెడ నిచ్చకపుమాటలాడుటకును మేమెఱుఁగు. నే నిజముగాఁ జెప్పెద వినుము. ఈయందను నీయండే కాని వేరెఱుఁచుటను లేదు.

శ్లో. మందారమూలే మదనాభిరామం బిమ్బాధరాపూరితవేణునాదమ్,

గోగోపగోపీజనమధ్యనంధం గోపం భిక్షే గోకులపూర్ణ చంద్రమ్. 100

టీ. మందారమూలే=కల్పవృక్షముపాదనందు, మదనాభిరామం=మనఁ ధునివలె నందమైనకాఁగును, బిమ్బా...నాదమ్ = దొండపండువంటి మోనిచే నొత్తఁబడిన వేణువు మ్రోతగలవాఁగును, గోగోప . సంసమ్=గోవులయొ గోపాలకులయొ గోపీ కలయొ నడుమ నుండువాఁడును, గోకులపూర్ణచంద్రం=గోవులక లేక (వే)పల్లెకు) చంద్రునివంటివాఁడను, గోపం=గోపరూపుడైన కృష్ణునిగూర్చి, పద్మే=సమస్కరించు చున్నాను.

ఉ. గోపిక లోపికల్ నడలి కొల్వెఁగ గోవులు గోవు లాడఁగాఁ
గోవులు మేవు లాని పరికింపఁగఁ గెంజిగురాకుమోనిపై
మోపినవేణు వగ్గలము మ్రోయుఁగఁ గల్పననిక వసించునా
గోపకురూరసువ్వుధుని గోకులవార్దిశళి భజించెదన్. 100

తా. సామగ్రన మన ధునిబోలునాడును, పిల్లగ్రోవిని పెదవినిజేచ్చుకొని యావు
లమందలలా గోపకులతోడను గోపకామినులతోడను. గూడితిరుగువాడును, గోవులకు
(లేక, ప్రేపల్లెవారికిఁ జూచునిపగిది నానంత ప్రదుఁడైన శ్రీకృష్ణుని నేవించెదను.

శ్లో. గళద్యౌడా లోలా మరనవనితా గోవవనితా
మధుస్థీతం గీతం కిరుపి మధురా చాపలధురా,
సముజ్జృమ్భా గుమ్భా మధురిమగిరాం మాద్యశగిరాం
త్వయి స్థానే బాతే ధరతి చపలం జన్త చ ఫలమ్ 101

టీ. త్వయి=విప్రు, బాతేనతి = అవతరింపఁగా, గళద్యౌడాః = సిగ్గులేని,
లోలాః=చపలరైన, గోవపవతాః=గొల్లపకుములు, మరనవనితా=రతీదేవులు (మన,
ధవళలు), బాతాః=అయిది. గీతం = వేణుగానము, మధుస్థీతం = తేనెలచేవిండినదై
కిరుపి=చెప్పరానిదైనది. చాపలధురా=చిదపలర, మధురా=మనోజ్ఞమైనది, మాద్య
శగిరాం=మాబోటి వారి వాక్కులయొక్క, గుమ్భా=కూర్పులు, మధురిమగిరాం=
కమ్మదనమును పెదజల్లునుమాకవి వాక్యములయొక్క, సముజ్జృమ్భాః=అతిశయము
లైనవి. చపలం=చంచలమైన, జన్తచ = నాజన్తము, ఫలం = ముక్తిరూపపరమలాభ
మును, ధరతి=పొందుచున్నది.

ఉ. నాన దోఱంగి త త్తరమునన్ మరు లె తినగోవకామరుల్
దేనియు గుల్కుపాటలును దియ్యనిమాటలు నీకతంబునం
బూని ఫలంబుఁ జెంపక్రియ మోదముతోడను సన్నుతింపఁగా
నానుడువుల్ ఫలించె జననంబుఁ గృతార్థతఁ జెందె నంతయున్. 101

తా. కృష్ణా! మోటుదనము గల గొల్లపకుములు వినుండఁ జేరి రతీదేవులవలె
సౌభాగ్యపేతులైరి. గానము నిన్ను జేరి మాధుర్యముగల దయ్యెను. చాంచల్యము
స్థైర్యముగా మాటెను. మాబోటి యనామధేయులవాక్కులుగూడ నిన్ను శుతించు
టచే మహాకవి వాక్కులవలె మనోహరములై శోభిల్లుచున్నవి. నిన్ను నేవించుటచే
నాబోటి దీనుని జన్తము సఫలమైనది.

శ్లో. భవనం భువనం విలాసిని శ్రీ స్తనయు స్తామరసానసః స్తరశ్చ,
పరిచారపరమ్పరా సురేంద్రా స్తదపి త్వచ్ఛరితం విభో విచిత్రమ్.

టీ. హే ప్రభోః ఓహోరా, భువనమ్ = ఎల్లచగావరమౌ మైన ప్రపంచము, భువనమ్ = నీయిల్లు, విలాసిని = భార్య, శ్రీః = సంపదలనిచ్చుజనరాలు, తనయుః = కొడుకు, తామరసాసనః = ఎల్లలోకములకు సృజించు బ్రహ్మయు, స్వరశ్చ = త్రిలోకవిజయుడు మన్మథుఁడును, పరిచారపరమ్యురాః = సేవకసంఘములు, మరేన్ద్రాః = దేవతలు, తదపి = అటులైనను, త్వచ్ఛరితం = వికథ, విదితం = అశ్చర్యమైనది

మ. లలనారత్నము శ్రీవహుటి జగమెల్లం గేళికాసాధ మా

జలజాతాననశంబరారులు సుతుల్ శక్రాదిదిక్పాలన

ర్యులు భృత్యుల్ వివరింప నీమహిమ లోహలో యిట్టివై యుండ

గోకులవాటంబున జారచోరకృతి లోకుల్ నవగః గాంక్షింతురే. 102

తా. కృష్ణా! ఎల్లలోకములకు నిలైన బ్రహ్మాండము నీయిల్లు. సంపదలనిచ్చులక్ష్మీని భార్య. త్రిలోకకర్తయు, లోకజేతయు నగు బ్రహ్మము మన్మథుఁడును ఏకొడుకులు. ముప్పదిమూఁడుకొట్ట దేవతలు ఏ సేవకులు. ఇట్లయ్యిండ్లలో జారచోర న్యాసారములఁ జేయువికథలు వింతగొలుపుచున్నవి.

శ్లో. దేవ స్త్రిలోకసాభాగ్యకస్తూరీతిలకాబ్జురః,

జీయా ద్వౌజాజ్ఞవానజ్ఞకేళీలిఖనిభృంః.

103

టీ. త్రిలోక... కురః = మల్లలోకములకు మంగళప్రదమైన కస్తురిచుక్కగలవాఁడును, ప్రజా... భృంః = గొల్లపడుచుల మన్మథశ్రీడలయందు సాంపైన విలాసముగల, దేవః = శ్రీకృష్ణుఁడు, జీయాత్ = వెలయుఁగాక.

మ. కులుకుం జెక్కులఁ బిక్కిటిల్లుపులకాంకూరంబు తోరంబుగాఁ

దళుకుంగ స్తురిబొట్టు నెన్నొనలిపైఁ ద్రైలోక్యభాగ్యాకృతిం

జెలఁగఁ గోపనితంబినీరతికళాశృంగారభావోన్నతుల్

దొలఁకం గన్నులవండు వైనవిభుఁ గాంతుఁ భాగ్యనంసిద్ధికిన్. 103

తా. మల్లలోకములకు నలంకారమైన కస్తురిబొట్టుగలవాఁడై గోసాంగనల మదశ్రీడలయందు విలాసముగ సంచరించు కృష్ణునకు జోహారు.

శ్లో. ప్రేమదం చ మే కామదం చ మే వేదనం చ మే వైభవం చ మే,

జీవనం చ మే జీవితం చ మే దైవతం చ మే దేవ నాపరమ్. 104

టీ. హేదేవః ఓకృష్ణా, మే = నాకు, ప్రేమదంచ = సంతోషము నిచ్చునదియు, మే = నాకు, కామదంచ = కోరికలనిచ్చునది యు, మే = నాకు, వేదనంచ = జ్ఞానప్రదమును, మే = నాకు, వైభవంచ = విశ్వర్యమును, మే = నాకు, జీవనంచ = ప్రాణమును, మే = నాకు, జీవితంచ = బ్రతుకును, మే = నాకు, దైవతంచ = ఇష్ట దైవమును, అపరమ్ = ఏవుగాక మఱి యొకటి, న = లేదు.

ఉ. కోరిక లిచ్చిన నెనరు గూర్చిన జీవనజీవితమ్ము లే
 దారి నొనర్చినం దెలివి దార్చిన దల్లియుఁ దండ్రియుంబలె
 నేరము లొర్చినం దిరుగ నేర్పుగఁ దీర్చిన గల్కిఁ జేర్చిన
 భారము నీవె కాని మఱివంకజనాభ! యెఱుంగ నన్యులన్. 104

తా. ఓస్వామి! నాకోరికలిచ్చినను బ్రయంబుచేసినను జ్ఞానంబునొసంగినను
 ఏదే. నావైభవము, నాప్రాణాధారమగుపదార్థము, నాజీవితము, నాదైవతము, నాపర
 దేవతయన్నియు. నివృద్ధపృ వేరేమియు లేదు.

శ్లో. మాధుర్యేణ విజృంభంతాం వాచో నన్తవ వైభవే,
 చాపల్యేన వివర్ధంతాం చింతా నన్తవ శైశవే. 105

టీ. సః=మాయొక్క, వాచః=వాక్కులు, తవ = నీయొక్క, వైభవే=తీవిన
 పల్లించుటయందు, మాధుర్యేణ=నీయందనముచే, విజృంభంతామ్=మీఱుఁగాక. సః=
 మాయొక్క, చింతాః=కల్పనలు, తవ=నీయొక్క, శైశవే=బాల్యమందు, చాపల్యేన=
 లోతలచేత, వివర్ధంతామ్=పెరుగుఁగాక.

ఉ. ఏను భవత్కథామణుల నెన్నెడుపట్ల మదీయసూక్తిసం
 తానము మాధురీగుణవితానము జెంది పొనంగుఁగాత నా
 మానసవృత్తి నీదుసుకుమారకిశోరవయోవిహారము
 ల్బుని సుతించుపట్ల నతిలోలతఁ గాంచి మెలంగుఁగావుతన్. 105

తా. కృష్ణ! నావాక్కులు ఏవైభవమునుపల్లించుటలో మధురములై నిరాటంక
 ముగా సాగుఁగాక. నాధ్యానములు నీబాల్యయాపమందు మిగులఁ జేరుమగలవై
 ప్రబలుఁగాక.

శ్లో. యాని త్వచ్చరితామృతాని రసనారేహ్యని ధన్యాత్మనాం
 యే వా చాపలశైశవవృత్తికరా రాధావరాధోన్ముఖాః,
 యా వా భావితవేణగీతగతయో లీలాముఖామ్భారుహే
 ధారావాహికయా వహన్తు హృదయే తాన్యేవ తాన్యేవ మే. 106

టీ. యాని=ఏ, త్వచ్చరితామృతాని=నీకథామృతములు, ధన్యాత్మనామ్=కృత
 కృత్యుశిష్ట మహాత్ములకు, రసనారేహ్యని=నాలుకలకుఁ జప్పరింపఁదగినభోగ్యవస్తువులలో,
 యేవా=ఏ, చాపలశైశవవృత్తికరా=చాపల్యముతోఁగూడినచిన్నతనపుఁజేష్టలు, రాధా
 వరాధోన్ముఖాః = రాధనుజగడమునకుఁ జీరుచున్నవియో, లీలాముఖామ్భారుహే=
 సోగనుగులుకుమన్న మోముదమ్మియందు, భావిత...తయః = సంభవించు వేణుగాన
 ప్రకారములుగలవో, తాన్యేవ తాన్యేవ = అయ్యవియే, హృదయే=నామనస్సున,
 ధారావాహికయా=ధారలుగట్టిపాఱురీతిచేత, వహన్తు = (ఎడతెరిపితుండుటచేత)
 త్రవహించుఁగాక.

మ. అలరుక ధన్యుల కేకధామృతము జిహ్వ లేహ్య మేబాల్యచా
వలముల్ రాధకు నియ్యపుంగినుక నాపాదించు నేయందముల్
వెలయుక మోమున వేణుగానకలనక వేమాటు నాదివ్యచ
ర్యలై నామాననపీఠి వేడెడను ధారాశంబుగా నిల్వంగన్. 106

తా. కృష్ణ! ఏచరితములు మహానుభావులగుభక్తుల నాలుకలకు లేహ్యములో,
యే చిన్నతనపుఁజేష్టలు రాధకు ప్రణయకోపమును గలిగించుచున్నవో, యేవ వేణుగా
నములు నీమొగమంగు వెలయుచున్నవో, ఇవి యన్నియు నాచిత్తసీమయందు సర్వకా
లములయందు మెలంగునుగాక.

శ్లో. భక్తి స్వయి స్థిరతరా భగవన్ యది స్యా
దైవేన నః ఫలితదివ్యశిరోవేషే,
ముక్తిః స్వయంముకుళితాఞ్జలి నేప తేఽస్త్రాః

ధర్మార్థకామగతయః సమయ ప్రతీక్షాః. 107

టీ. హేభగవన్ = పద్మజేశ్వర్యయు క్తుఁడవగుకృష్ణ, దైవేన = అదృష్టముచేత, ఫలి
త... వేషే = ఫలించిన యమానుషబాలరూపమాగల, త్వయి = నీయందు, నః = మాకు, స్థిర
తరా = కుదురైన, భక్తిః = ఆసురాగము, స్యాద్యది = కలిగినేని, ముక్తిః = మోక్షము, ము
కుళితాఞ్జలియథాతథా = మెద్దుఁజేతులుగల గునట్లుగా, ఆస్త్రాః = ముప్పును, స్వయం =
తానై, నేప తే = కొలుచుచున్నాఁడు. ధర్మ... తయః = ధర్మ అర్థ కామములపోకలు, సమయ
ప్రతీక్షాః = మాయను గ్రహసమయమునకు వేచియుండును.

ఉ. గోపకుమార వేషమునఁ గూడిననీయెడ భక్తిదైవనం

ప్రాపిత మై మదిక దృఢతరంబుగ నిల్చిన ముక్తికస్య నా

దావునఁ గేలు మోడ్చి నతతంబును గొల్వంగ వేళఁ జూచు మ

మైపునఁ బిల్చి వీడ్కొలుప నేచినధర్మము సర్థకామముల్. 107

తా. కృష్ణ! దైవవశమున నెటులైన మాకు నీయందు కుదురైన భక్తిగుదిరెనా
ముక్తికాంత తనకుఁ దానే మాయండఁజేరి, చేతులుకట్టుకొని పరిచర్య సలపును. ఇంక
ధర్మార్థకామములా మాపంచలఁబడి యొప్పుదు దమ్ము కటాక్షింతుమా యీని వేచి
యుండును.

శ్లో. జయజయజయ దేవ దేవదేవ త్రిభువనమజ్గళదివ్యనామధేయ,

జయజయజయ బాలకృష్ణ దేవశ్రవణమనోనయనామృతావతార. 108

టీ. త్రిభు... ధేయ = ముల్లోకములకు మేలుగూర్చు దివ్యనామము గలవాఁడా,
దేవదేవ = ఎల్లదైవతములకు దైవమా, హేదేవ = లీలారతి గలయోస్వామీ, జయజయ

జయః సర్వోత్కృష్టః పుణ్యః శ్రవణ... తారః = చెవులకు మనమునకు కనులకు అమృత ప్రాయమైన యాదిర్భావము గలవాఁడా, బాలకృష్ణదేవః = గోపాలబాలకృష్ణస్వామి, జయజయజయః = సర్వోత్కృష్ట కలిగి యుండుము.

చ. జయజయ దేవ కృష్ణ రిపునైస్యమహోద్ధతిభేదకృద్దనం

జయజయకారణ భువననన్నతతోభనహమధేయం సం

జయజయభోధసాధక పవశ్శ్రుతిసేత్రిమనోమనోహరా

జయజయ విశ్వజన్మలయశానన గాధతమోనిరానహ.

108

తా. మల్లోకములకు మంగళప్రద మైవదిష్టవానుములుగల దేవదేవుడైన యొక్కప్టే! జయించుము. కనుటకు వినుటకు తలచుటకుఁగూడ మధురమైన దివ్య మంగళవిగ్రహము గల గోపాలకృష్ణ.

శ్లో. తుభ్యం నిర్భరహర్ష పర్షవివశావేశస్ఫుటావిర్భవ

ద్యుభయశ్చాపలఘుషి తేషు సుకృతాం భావేషు నిర్భానతే,

శ్రీమద్గోకులమణ్డనాయ మహాతే వాచాం విదూరస్ఫుర

న్దాధురైకరసార్థవాయ మహాసే కస్తైచి దస్తైనమః.

109

టీ. నిర్భర... లేవు = పూర్ణానందపర్ష ముచే మైమఱచిన యావేశముచే జక్కగాఁ జయలుపడుచున్న విస్తారమైనతృప్తిచే నొప్పచున్న, సుకృతాం = పుణ్యవంతుల యొక్క, భావేషు = హృదయమాలయందు, నిర్భానతే = స్ఫురించుచున్నదియు, క్రిమ... నాయః = భాగ్యవంత మైనవ్రేపల్లెకు నలంకారమైనదియు, మహాతే = గొప్పదియు, వాచాం = మాటలకు, విదూరస్ఫురతే = మిక్కిలిదూరమునందు ప్రకాశించు, మాధు... వాయ = సాభాగ్యమనెడి ప్రధానరసమునకు సముద్రమైన, కస్తైచిత్ = అనిర్వాచ్యమైన, అస్తై = ఈ, మహాసే = తేజోరూపమయిన, తుభ్యమ్ = ఓకొఱకు, నమః = నమస్కారము.

శా. ఆనందంబున బాహ్యముల్ మఱచి యాత్మా రామలీలారతి

ధ్యానుల్ గొల్పంగ ముంగళక సెంచి వాచాగోచరం బై యశో

దాసుదాంగణరత్న మై మధురమాధారార్థవం బై నయే

దే సత్యజ్ఞుల మట్టితేజమున కెంతే ముక్కువక మ్రొక్కెదన్. 109

తా. పూర్ణానందరసావేశముచే నొడలు మఱచియున్న యోగుల చిత్తసీమల నంటించునదియు, గోకులాలంకారమైనదియు, వాక్కులకు గోచరింపని సౌందర్యమున కునికిపట్టయిన వచింప నలవిగాని యీ తేజోరూపమైన ఓకొఱకు నమస్కారము.

శ్లో.* అనుగ్రహద్విగుణవిశాలలోచనై
రనున్వనద్విగుణశత్రవామృతైః,
యతోయతః ప్రసరతః మే విలోచనం
తతస్తతః స్ఫురతు తవైవ వైభవమ్.

110

టీ. మే=నాయొక్క, విలోచనమ్=నేత్రము, యతఃయతః = ఏయేవైపునను, ప్రసరతః=పాటుచున్నదో, తతః తతః=అయ్యావైపులనంతట, తవ=నీయొక్క, వైభవమేమియు, అనుగ్రహ...లోచనైః=కరుణచే నినుమడించిన వెడదకన్నులతోడను, అను...మృతైః=అనుసరించి పలికించుకబ్బములచేత నిబ్బడిగ ప్రవించు పలుకుదేనియల సోనలతోడను, స్ఫురతు=మెఱయుఁగాక.

తా. కృష్ణా! నే నేయేంకలజాపుల నిడించెదనో, యాయాచోట్ల దయా రసముచే విపులములైన కన్నులతోడను, శ్రవణమధురము లైనగానములతోడను నీరూపమే గోచరించుఁగాక.

శ్లో.* ధన్యానాం నరసానులాపనరణీసాభాగ్య మభ్యన్యతాం
కర్ణానాం వివరేషు కామపి సుధావృష్టిం దుహాసం ముహూః,
వశ్యానాం సుదృశాం మనోనయనయో ర్తగ్నస్య దేవస్య సః
కర్ణానాం వచసాం విజృమ్భిత మహో శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్. 111

టీ. నరసా...భాగ్యం=తియ్యనిపలుకుల జాడల సాబగును, అభ్యన్యతామ్ = నేర్చువారైన, ధన్యానామ్=కృతఃకృత్యయొక్క, కర్ణానామ్=చేవుయొక్క, వివరేషు=రంభిములయందు, ముహూః=మాటిమాటికి, కామపి=చెప్పవలవికాని, సుధావృష్టిమ్=అమృతపువనము, దుహాసమ్ = కురియుచున్నదగు, శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్=శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమును నీగ్రంథము, వశ్యానామ్=భక్తిపశులైన, సుదృశామ్=పండితులయొక్క, (శ్రీలయొక్క) మనోనయనయోః=మనస్సునందును గన్నులయందును, మగ్నస్య=మునిగిన, సః=మాయొక్క, దేవస్య=శ్రీకృష్ణస్వామియొక్కయు, కర్ణానామ్=చేవులయొక్కయు, వచసాం=మాటలయొక్కయు, విజృమ్భితం=పారలీక, అహో=ఓహో.

తా. సాగ సైనమాటలనీటును నేరుపదలచువారికి గర్లమధురముగనుక శ్రీకర్ణామృత మనబడు నీగ్రంథము యోగి మనోనివాసి యైన శ్రీకృష్ణుని రత్నయేములైన మాకర్ణములయొక్కయు వాక్కులయొక్కయు విజృంభణమే.

శ్లో. ఈశానదేవచరణాభరణేవ నీవీ

దామోదరస్థిరయశః స్తబకోద్గమేన,

* ఈ శ్లోకములు కొన్ని ప్రతులలోఁ గానరావు. తెనిగింపబడను గూడలేదు. కాఁటి ప్రతిప్రములని తోచెడిది.

లీలాశుకేన రచితం తవ దేవ కృష్ణ

కర్ణామృతం వహతు కల్పశతాంతరేఽపి.

112

టీ. పేదేవ=పీదేవా, కృష్ణ=కృష్ణా, ఈశాన.. కేవలశ్రీశివునిపాదములె సాముగాఁగలవాఁడును, నిది... మేన = మూలధనమగు శ్రీకృష్ణుని స్థిరమగు కీర్తియ నెడి పూగుత్తి కున్న ఖండైయున్న, లీలాశుకేన=లీలాశుకుఁడనుకవి (విలాసపుఁజిలుక) చేత, రచితమ్=నిర్మింపఁబడిన, తవ=నీయొక్క, కర్ణామృతమ్=శ్రోత్రమధుర మగు కర్ణామృతమను నిగ్రంథము, కల్పశతాంతరేఽపి=నూఱులకొలది కల్పములయందుఁ గూడ, వహతు=వెలయుఁగాక.

మ. ఫలవాంఛ హరికీర్తిగుచ్ఛరతియౌ ఫాలాక్షునంసేవయౌ

గలలీలాశుకవాక్యముల్ దెనుఁగునం గర్ణామృతఖ్యాతిగా

నలరం జెప్పితి వెల్లపూడిమణిపెద్దామాత్యవెంగన్న నే

నలరుందోయిలిమాడ్కిఁ గైకొనుము కృష్ణా కల్పనంస్థాయిగాన్. 112

తా. కృష్ణా! శివపాదభక్తుఁడును, పండునుడినగోరి పూగుత్తివాశ్రయించు చిలుకమాడ్కి మోక్షార్థియై నీకీర్తియందు మిగులవాసగల లీలాశుకుఁడనుకవితే రచి యింపఁబడి శ్రోత్రపేయ మైనయొకకర్ణామృత మనుగ్రంథము కల్పశతమాంశవను చల నములేక నియండనుండుఁగాక.

మాలిని, తనుజితజలవాహః దారితశ్వేతవాహః

జననకృతతమోహః శాంతదుర్దాంతమోహః

యనఘగుణసమూహః యా రరక్షన్నమూహః

వినతవినయగేహః వేంకటాహర్యగేహః.

మ. ఇది కృష్ణాశ్రయయోగపుంగవకృతావీతౌత్తసారస్వతా

భ్యుదయశ్రీవిభవప్రసిద్ధచిదచిద్బోధక్షమాశాంతిన

త్రివిదయాభూషణ వెల్లపూడిమణిపెద్దామాత్యవెంగన్న

గదితాశ్వాసము పొల్పుఁ బ్రాథమిక మై కర్ణామృతశ్రీకృతిన.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము

త్ర ధ మా శ్వా స ము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

శ్లో. అభినవనవనీతస్నిగ్ధ మావీతదుగ్ధం

దధికణపరిదిగ్ధం ముగ్ధ మజ్జం మురారేః,

దిశతు భువనకృచ్ఛ్రచ్చేది తాపిశ్చగుచ్ఛ్ర

చ్ఛవి నవశిఖసింహాలాశ్చిత్రం వాశ్చిత్రం నః.

1

టీ. అభినవ...స్నిగ్ధమ్=అపుడు చిలికి యెత్తిన వెన్నవలె (చేత) మిసమిసలాడు నదియు, అపీతదుగ్ధమ్=దప్పిదీటునట్లు త్రాగఁబడిన పాలుగలదియు, దధి...దగ్ధమ్= పెరుగుచిరురుపలచే బూయఁబడినదియు, భువన...చ్ఛేది=లోకముల యాపదలను బాపు నదియు, తాపింఛగుచ్ఛ్రచ్ఛవి=త్రాసుగురు త్రికాంతిపండికాంతిగలదియు, నవ...లాశ్చిత్ర తమ్ = క్రొత్తనెమ్మిపురిచే నలంకరింపఁబడిన, ముగ్ధమ్ = సుందరమైన, మురారేః= కృష్ణునియొక్క, అజ్జమ్=ఒడలు, నః=మామొక్క, వాశ్చిత్రం = కోరికను, దిశతు= ఇదుఁగాక.

శా. తాపింఛచ్ఛ్రవి యై వినీలనవనీతస్నిగ్ధ మై ముగ్ధ మై

యావీతామితదుగ్ధ మై దధికణై కాదిగ్ధ మై లోకకృ

చ్ఛ్రావచ్ఛేదక మై వినీలశిఖసింఛాలాంఛితం బై నశ్రీ

గోపాలప్రభుమూర్తి వాంఛిత మౌనంగుఢ మాకు నశ్రాంతమున్. 1

తా. క్రొత్తనెమ్మలవలె(చేత) నునునైనదియు, పూర్ణముగాఁ బాలుద్రావినదియు, పెరుగుచిరురుపలచే నిండినదియు, లోకముల యమంగళము కాంతింపఁజేయునదియు, కాసుగురురువలె నల్లనైనదియు, క్రొత్తనెమ్మిపురిని చాల్చినదియు, సుందరమునైన శ్రీకృష్ణునితనువు నాకోరికల ఏడేరుమఁ గాక.

శ్లో. యూ దృష్ట్యా యమునాం పిపాసు రనిశం పూహాః గవాం గౌహతే

విమృత్యా నితి నీలగణ్ధనినహా యూ ద్రష్టు ముశ్కణ్ఠతే,

ఉత్తంసాయ తమాలవల్లవ మితి చ్చివ్రన్తి యూం గోపికాః

కాన్తిః కాళీయశాసనస్య వపుషః సా పావసీ సాతు న.

2

టీ. పిపాసుః=దప్పిగొనియున్న, గవామ్=గోవులయొక్క, పూహః=మంద, యూం=ఏకాంతిని, యమునాం=యమునానానదిగా, దృష్ట్యా=చూచి(తలచి), అనిశమ్=

ఎల్లవేళలయందును (పలుమాఱు), గానలే=ప్రవేశించుచున్నదో, యాం=ఏకాంతిని, కలకణ్ఠానిహః=నెమిళ్లగుంపు, విద్యుత్కానితి=మొయిలని, ద్రుం=చూచుటకొఱకు, ఉత్కణ్ఠలే=వేడుకపడుచున్నదో, గోపికాః=గొల్లకలు (గోపికలు), యాం=ఏకాంతిని, తమాతపల్లవమితి=నల్లకానుగుదిగురనితలచి, ఉత్తంసాయ=శిరోభూషణముకొఱకు, చిన్దన్తి=త్రుంచుచున్నారో, పాపి=పవిత్రమైన, సా=అట్టి, కాలియకాసనస్య=కాలి యని మర్చించిన శ్రీకృష్ణునియొక్క, వపురః=మేరియొక్క, కాన్తి=రంగు, నః=మమ్ముల, పాతు=బ్రోచుగాక.

చ. అనిశము యామునాంబు విని యానెడ మంచును గోగణంబు లె

ల్లను జొర బర్హివంక్తులు వలాహక మంచును వేడ్కతోడఁ గ

ర్హినఁగఁ దమాలవల్లవము కొప్పున కొనని గోపకామినుల

చినుమఁగ నొప్పుకృష్ణునివిశేషతమమృతి నన్నుఁ బ్రోచుతన్. 2

తా. నల్లగానుంటచే యమునాజల మని బ్రతుని క్రేపులు వీరుద్రావఁబోగా, మొలిలని తలచి నెప్పుగుంపులు రిచ్చనడిమాడఁగా, కానుగుదిగుర్లని తలచి గొల్ల పడఁకులు క్రొంపి తల బాల్చుకోఁజూడఁగా మెఱయుచున్న జగన్దంకరకర మైన యొక్కఱుని మేరికాంతి మమ్ముఁ బ్రోచుగాక.

*శ్లో. దేవః పాయా త్పయసి విమలే యామునే మజ్జతీనాం

యాచ స్తీనా మనునయపద్మ రఞ్చితా వ్యంశుకాని,

లజ్జాలోలై రలనవిలసై రున్మివత్పృష్ఠాబ్జై

గ్లోపస్త్రీణాం నయనకుసుమై రర్చితః కేశవో నః. 3

టీ. విమలే=స్వచ్ఛమైన, యామునే=యమునానదిసంబంధమగు, పయసి=ఉదక మందు, మజ్జతీనాం=స్నానముచేయుచున్నవారును, పంచితాని=మోసపుచ్చికొనిపోఁబడిన, అంశుకాని=చీరలను, అనునయపద్మై=బుజ్జగింపుమాటలచేత, యాచ స్తీనాం=అడుగుచున్న వారునగు, గోపస్త్రీణాం=గొల్లకాంతలయొక్క, లజ్జాలోలై=నీగుచేఁ జెడచుచున్నవియు, అలనవిలసై=సామ్యములగుటచే ప్రకాశించుచున్న, ఉన్మివత్పృష్ఠాబ్జై=ఉన్మివత్=ప్రకాశించుచున్నటువంటి, పంచబాజై=ఉదయించుచున్న మున్నగుగు గలవియును అగు, నయనకుసుమై=పూవులవంటికుసులచేత, అర్చితః=పూజింపఁబడిన, కేశవః దేవః=శ్రీకృష్ణదేవుఁడు, నః=మమ్ము, పాయాల్=రక్షించుగాక.

* ఈశ్లోకము గోపాలకృష్ణమంత్ర రాజమందలి పష్టాక్షరక్షణప్రయోగ భావ మని ససత్కృతమారసంహితయందుఁ జేర్చొనఁబడినది.

మ. యమునావేణిక కుందు గోవిందు నీరాడన్ సగ్గీయాంశుకా
 ఘములన్ దాచుగ నిగ్గుచే మృదులహృద్వృద్ధిగో వేడుకన్
 సముదంచన్తద కలసోల్లననిరీక్షానీలసీరేజనూ
 ల్యములన్ వారలు పూజనేయఁ దగునన్యుబ్బాక్షు నేమిచెనన్. 3

తా. యమునలోఁ గ్రంథులిడుమండఁగాఁ గన్పొంగి దొంగిలించిన చీరము
 వేడుచున్న గోపకామినుల సిగ్గుతోడివిలాసముగల మదనోద్దీపకములైన నేత్రపుష్పము
 లచేఁ బూజింపఁబడినకృష్ణుడు మమ్ముఁ గాచుఁగాక.

శ్లో. మాత రాతః పర సునుచితం య త్ఫలనాం పురస్తా
 దస్తాశ్చజ్జం జరపిఠరీపూర్తయే నర్తితాసి,
 తక్షన్తవ్యం సహజసరళే వత్సరే వాణి ! కుర్యాం
 ప్రాయశ్చిత్తం గుణగణనయా గోపవేషస్య విష్ణోః. 4

టీ. సహజసరళే = సైజముగానే సామ్యురాలగుదానా, వత్సరే = పుత్రప్రేమ
 గలదానా, మాతః = ఓయమ్మా, వాణి = పరస్వతీ, జరపిఠరీపూర్తయే = బాసవంటి కడు
 పును నించుకొనుకొనుట, ఫలనాం = సుప్తులయొక్క, పురస్తాత్ = ఎదుట, అస్తాశ్చంకం
 యథాతథా = సిగ్గులేనట్లుగా, క్వం = ఏవు, మయా = నాచేత, నర్తితాసీతియత్ = పడింపఁ
 బడితినుట యేదిగలదో, ఆతః పరం = ఇంతకంటెవేరైన, అనచిరమ్ = కూడనిపని, స =
 లేదు. తత్ = అనాతప్పినము, తక్షన్తవ్యం = నైఋదగినది. గోపవేషస్య = గోపాలయాపుఁ
 దైన, విష్ణోః = వెన్నువియొక్క, గుణగణనయా = కల్యాణగుణములయొన్ని కచేత, ప్రాయ
 శ్చిత్తమ్ = పవిత్రీకరణకర్తను, కుర్యామ్ = చేయుదును.

చ. ఉదరము నించఁ గోరి ఖలు యుండెనుతావులు నేరి వారిక
 టైదుట నశంక నిన్ను నటియింపఁగఁ జేసినపాతకంబులన్
 నదయత నోర్వఁగా వలె బ్రసన్నచుత్తి నను గన్నతల్లి శా
 రద యదుపశనాయకుని ప్రస్తుతి నిచ్చుతి నే నొనర్చెదన్. 4

తా. స్వభావసిద్ధంబగు ఋజుత్వంబు గలిగిననిమిత్తంబున మదీయోపార్థనంబు
 విఫలంబు నేయవోపకయిండి జగంబులకెల్లఁ దల్లియైనకలంబున నాకుం దల్లియై
 యత్యంతదయావతియై మదీయవాగ్రాపంబునఁ బరిణమించిన ఓయమ్మా! పరస్వతీ! నా
 యపరాధమునైపును. నిన్నిపొట్టకొఱునై పలువురుపాలుయొద్ద వినియోగించితిని. ఇంత
 కంటె నీకు వేరైనయెడలమానములేదు. అయినను ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణుని కల్యాణగుణవర్గ
 నముచేసి యాదోషముఁ బాపుకొందును. నన్ను కరుణింపును.

శ్లో. అజ్ఞశ్యగై రరుణకిరణై ర్ముక్తనగుద్ధ రద్ధమ్
 వారంవారం వదనమరుతా వేణు మాపూరయంతమ్,
 వ్యత్యస్తాఙ్గిం వికచకమలచ్ఛాయవిస్తానీత్రం
 వందే బృద్ధావనసుచరితం నన్దగోపాలసూనుమ్.

5

టీ. అరుణకిరణైః = ఎఱ్ఱనికాంతులుగల, అజ్ఞశ్యగైః = కొనవ్రేళ్లచేత, ముక్త...
 రద్ధమ్ = తెఱచి మూయఁబడిన నుషిరములు గలిగిన, వేణుమ్ = పిల్లనగ్రోవిని, వదన
 మరుతా = ముఖమారుతముచేత, వారంవారం = తేవతేపకు, అపూరయంతం = నిండించు
 చున్నవాఁడును, వ్యత్యస్తాఙ్గిం = ఎచ్చితక్కువగా నిడఁబడినపాదములుగలవాఁడును,
 వికచ...నీత్రం = పూచినవెల్లదామరలకాంతివంటికాంతిని విరియఁజేయుకన్నులుగల
 వాఁడును, బృద్ధావనసుచరితమ్ = తులసితోటయందు మక్కువమీఱఁ జరించువాఁడును
 నగు, నన్దగోపాలమానుం = నందుడను గొల్లనికొడు కైవక్యవ్వునిగూర్చి, వందే = నమ
 స్కరించుచున్నాను.

మ. అరుణశ్రీ దళుకొత్తు నంగుళుల నొయ్యిం గప్పుచు విప్పుచు
 మురళీరంద్రము లాన్యచూరుతమునం బూరించు చొయ్యార మై
 చరణద్వంద్యము మూర్ఖుడన్ నిలుచుకంజాతాయతాలోకభా
 నురబృందావనమందిరాంతరచరిష్టం గృష్టం గీర్తించెదన్.

5

తా. ఒకయడుగుముందునకు నొకయడుగువెనుకకుఁ బెట్టి నిలిచి ఎఱ్ఱనివ్రేళ్ల
 కొనలతోఁ బిల్లఁగ్రోవిరంద్రములను మూయుచుఁ బెఱుచుచుఁ దేవతేపకు ముఖవాయు
 వుచేఁ బిల్లఁగ్రోవి నూఁడును విరియఁబూచినతామరలవంటి కందోయిని ద్రిష్టకొంచు
 తులసితోటయందుఁ దిరుగుచున్నగోపాలకృష్ణమూర్తికి నమస్కారము.

శ్లో. మన్దం మన్దం మధురనినదై ర్వేణు మాపూరయంతం
 బృద్ధం బృద్ధావనభువి గవాం చారయంతం చరంతమ్,
 ఛన్దోభాగే శతమఖమఖధ్వంసినాం దానవానాం
 హంతాం తం కథయ రసనే! గోపకన్యాభుజిజ్ఞమ్.

6

టీ. హేరసనే = హీనాలుకా, మధురనినదైః = తీయనిమోతలచే, మన్దంమన్దమ్
 = తిన్నతిన్నగా, వేణుం = పిల్లఁగ్రోవిని, అపూరయంతం = నిండించుచున్నవాఁడును,
 బృద్ధావనభువి = తులసితోటయందు, గవాం = శ్రేష్ఠలయొక్క, బృద్ధం = మందను, చార
 యంతం = త్రిష్టచున్నవాఁడును, ఛన్దోభాగే = వేదవాక్కులయందు, చరంతం = మెలిగు
 చున్నవాఁడును, శత...సినాం = దేవేంద్రుని యాగమును బాడుచేసిన, దానవానాం =
 రాక్షసులకు, హంతారం = సంహారకుఁడును, గోపకన్యాభుజిజ్ఞమ్ = గోపికావారుడైన,
 తమ్ = అకృష్ణుని, కథయ = పోగడుము.

శా. బృందారాగ్యతరు ప్ర దేశముల గోబృందంబులఁ మేపుచు
మందం బామధుగధ్వనిఁ మెరలిఁ బల్కాఱు విసోదించుచు
ఛందోవీధిఁ జరించుచు విచిత్రతఁజూపుచు విధ్వంసనా
నందుం డైనవ్రజాంగవవిభు రనజ్ఞా ! ప్రజ్ఞఁ గీర్తింపుమా. 6

తా. ఓ నాలుకా! మెల్లగాఁ బిల్లనగ్రోవి నూలుకొనుచు దులసితోఁబలఁ గోపు
లమేపుచు విలాసముగాఁ జూచుచున్నవాఁడును, వేదములయందు నర్హింపఁబడినవాఁ
డును, దేశేంద్ర నియాగవిఘ్నకారులైన గాత్రములఁ బరిమార్చిన గోపికాజారుడగు
కృష్ణుని గీర్తింపుము.

శ్లో. *వేణీమూలే విరచితఘనశ్యామపిఞ్చావచూడో
విద్యుల్లేఖావలయిత ఇవ స్నిగ్ధపీతామ్బురేణ,
మామాలిఙ్గ న్తరకతమణి స్తమ్భగమ్భీరబాహుః
స్వప్నే దృష్ట స్తరుణతులసీభూషణో నీలమేఘః. 7

టీ. వేణీమూలే=జాట్టుమడిమొదట, విరచిత...చూడః = చెరువఁబడిన మొయి
లునలుపు గల నెమిలిపురియ నెడు శిరోధూపణముగలవాఁడును, స్నిగ్ధపీతామ్బురేణ=
మెఱుంగుపట్టుదోపతిచేత, విద్యుల్లేఖావలయిత ఇవ = మెఱుంగుఁగఁచే జాట్టఁబడినవాని
వలె నున్నవాఁడును, మర...బాహుః=ఇంద్ర నిలపుఁ గంటములవలె గురువులైన భుజ
ములుగలవాఁడును, తరు...పణః = లేతతులసియే యలంకారముగాఁ గలవాఁడును,
అగు, నీలమేఘః = కృష్ణమేఘము, మాం=లక్ష్మీదేవిని, అలిఙ్గ = కాఁగిలించుకొనిన
వాడై, స్వప్నే=కలలో, దృష్టః=చూడఁబడెను.

చ. అలరుమెఱుంగురంగు గలహాటకశాటికమాలిపాలి భా
సిలునవపించుకంబు తులసీదళదానుముఁ గల్గినట్టిమే
ఘులలితమూర్తి మానికపుఁగంబముఁబోనిభుజద్వయంబుచే
నలమి రమావధూటిఁ జెలువందఁ గలం గనుపించె నింపుగన్. 7

తా. శేశకలాపమున నెమిలిపురిం జెరువుకొని, మెఱుపునన్న పట్టుదోపతిగట్టి,
తులసిపేరుఁదాల్చి, ఇంద్ర నిలమణి స్తంభములవంటి బాహువులు గలకృష్ణమేఘము
లక్ష్మీసవాధుడై నాస్వత్నమునఁ బొడనూపెను.

* ఈ శ్లోకార్థంబు గోపాలకృష్ణపోడశాక్షరమంత్ర ధ్యానంబని సనత్కుమార
సంహితయందు జెప్పఁబడినది.

శ్లో. కృష్ణే వ్యాత్వా నీచయనిచయం కూలకుష్టాధిరూఢే
ముగ్ధా కాచి న్యహరసునయైః కన్యతి వ్యాహరన్తీ,
సభ్రూభజం నదరహాసితం సత్రపం సానురాగం
ఛాయా శౌరే కరతలగతా న్యమ్పరాణ్యాచకర్ష. 8

టీ. నీచయనిచయం = కోకలమోపును, వ్యాత్వా = దొంగిలించి, కృష్ణే = శ్రీకృష్ణుడు, కూలకుష్టాధిరూఢే = (యమున) యొడ్డుననున్న పొడదూడైనవాడగుచుండఁగా, కాచితే = ఒకానొక, ముగ్ధా = యశావిహారంభియగుచున్న ముద్దరాల, శూహుః = లేపలేపకు, అనునయై = బుజ్జగించుమాటలచే, కింసుఖతి = ఏమిరా యని, వ్యాహరన్తీ = పలుకుచున్నదై, సభ్రూభజం = బొమలుడితోఁ గూడునట్లు, నదరహాసితం = చిరునగవుతోఁగూడునట్లు, సత్రపం = సిగ్గతోఁగూడినట్లు, సానురాగం = స్నేహముతోఁ గూడునట్లు, ఛాయాశౌరే = ప్రతిబింబకృష్ణనియొక్క, కరతలగతాని = చేతనున్న, అమ్పరాణి = పటములను, ఆచకర్ష = లాగెను.

ఉ. కోకలు ముచ్చిలించి తటకుంజగృహంబున నిల్వీ సిగ్గునుక
భ్రూకుటియుక దరస్తి తనిరూఢియైఁ బ్రేమముఁ దోవ గట్టుకుక
రాక యి డేనిగా తగదుగా యని గుగ్గనధూతి నీటిలోఁ
జేకొనఁ బూనె నీడ యగుచిన్నిముకుందుసేతతేచలముల్. 8

తా. యమునలో గోకికలు జలకమాడుచుండ గట్టుననున్న కోకలను గృష్ణుడు దొంగిలించి, గట్టుననున్న పొడదూడ జొరబడఁగా నొకమగుద ఏమిరాయది యని బుజ్జగించుచు, బొమలు చిట్లించుచు, చిరునగవునగుచు, అజ్జతోడను, స్నేహముతోడను గూడి నిటఁ బ్రతిఫలిత మైనకృష్ణునినీడయొక్క చేతిబట్టలను బట్టి లాగుచున్నది.

శ్లో. అపి జనుషి పరస్తి సన్నతపుణ్యోభవేయం
తటభువి యమునాయా స్తాదృశో సంకనాశః,
అనుభవతి య ఏష శ్రీమదాభీరనూనో
రధధమణినమీవన్యానధన్యా మనన్ధామ్. 9

టీ. యః = ఏ, ఏషః = ఈ సంకనాశము, శ్రీమదాభీరనూనో = సంపన్నుడైన నందగోపకుమారునియొక్క, అధర...ధన్యామ్ = మోవిరతనము చెంతనునికిచే గృతార్థమగు, అనసానమ్ = ఉనికిని, అనుభవతి = కాంచుచున్నదో, పరస్తికా = మఱియొక, జనుష్యపి = జన్మమందైనను, ఆత్మపుణ్యః = పుష్కలముల బ్రోవు చేసికొనినవాడనై, యమునా

* ఈ శ్లోకార్థము గోపాలకృష్ణమంత్ర రాజవస్త్రావక్షర్ణకప్రయోగధ్యున మని గోపాలకృష్ణమందుఁ జెప్పబడినది.

యాః యమనానదియొక్క, తటభువి=పిడ్డన, తాదృశః=అట్టి, నంశ శాశః=వెదురు
కాండగా, భవేయం=అగుదునా?

ఉ. నంశతనూజామోవిరశీనంబునమీపముఁ జేరి ధన్యతం
బొందెఁ గళిందజాతీటముపొంత వసించిననంశనాశ మూ
యందనుఁ గాంతునొక్కొ జననాంతర మంది యశేషనత్కిర్యూ
బృందము వెంటనంటి ఫలమియ్యఁగఁ గోర్పులపంట పండఁగన్. 9

తా. ఈబొంగు వెదురుపిల్లఁగ్రోవి యై శ్రీకృష్ణునిమోవిచెంత నునికిఁ గని
కృతకృత్య మయినట్లు నేను మఱుజన్త మననైన బహుపుణ్యమలశార్థించి, యమున
యొడ్డున నావంశనాశముగ బుట్టఁగలనా అని యొక ప్రేత దలఁచెను.

శ్లో. అయి పరిచిను చేతః ప్రాతరమౌజనీత్రం

కబరకలితచర్చత్పిఞ్చదామాభిరామమ్,

వలభిదుపలనీలం వల్లవీభాగధేయం

నిఖిలనిగమవల్లీమూలకన్దం ముకున్దమ్.

10

టీ. అయిచేతః=ఓమనసా, ప్రాత...నేత్రం=ప్రాద్దుపాడుపునందలి కమలముల
పంటి కన్నులుగలవాఁడును, కబర...రామం=సిగయందుఁ జాట్టబడిన యంద మైన
నెమ్మిపురిచే నుండరమైనవాఁడును, వల...నీలం=ఇంద్ర నీలమువలె నల్ల నైనవాఁడును,
వల్లవీభాగధేయం = గోపికలభాగ్యముయినవాఁడును, నిఖిల...కన్దం=విల్ల శ్రుతిలతలకు
మొదటిదుంపయగును, ముకున్దం=కృష్ణుని, పరిచిను=పరిచయముచేయుము (వెదకుము).

మ. లలితాంభోగుహానేత్ర గోపరసుణీలావణ్యపాత్రుఁ నము

జ్వలపౌరందరనీలగాత్రుఁ గబరాంచత్పింఛలీలుఁ విని

శృలవేదాంతలతాలవాలు మురళీనంగీతలోలుఁ దయా

నిలయుఁ నమ్మతిమీఱఁ గోరి మనమా నిత్యంబు నేవింపుమా. 10

తా. ఓమనమా, రేపటి తామరలపంటికన్నులుగలవాఁడును, నమిలిపురిఁ జరివిన
సిగచే నొప్పినవాఁడును, ఇంద్ర నీలముభాతి నల్ల నైనవాఁడును, గోపికల నిత్యపమును,
వేదపుఁదీఁగలకల్ల మొదటిదుంపయగువాఁడును నగుకృష్ణుని వెదకుము (పరిచయము
చేయుము).

శ్లో. అయి మురళి ముకున్దస్తేరవక్త్రాగ్రపిన్ద

శ్వసనసుధురనజ్జే త్వాం ప్రణ మ్యాద్య యావే,

అధరమణిసమీపం ప్రాప్తవత్సాం భవత్సాం

కథయ రిహసి కన్తే మద్దశాం నన్దనూనోః.

11

టీ. ముకుంద...రసజ్ఞే = వెన్నునిచిలునగవు దొలుకు మోముఁదామరయందలి
యూరపుదేనె సారస్వము నెఱిగిన, అయి మురళి=పీపిల్లఁగ్రోవీ, త్యాం=నిన్నగూర్చి,
శ్రణయ్య=మొక్కి, అద్య=ఇప్పుడు, యాచే=(ఒకదాని) వేడుచున్నాను. భవత్యాం=
నీవు, అధరసుణిసమీపం=మోవిరతనముచేరువను, ప్రాప్తవత్యాం=పొందిన దానవగు
చుండఁగా, నవ్వునూనో=శ్రీకృష్ణునియొక్క, కర్ణే=చెవిలో, రహసి=ఏకాంతమందు,
మద్దకాం=నాపాటును, కథయ=చెప్పుము.

చ. పారియధరాంతికస్థలవిహారఘనః స్థితపూర్ణవక్త్రితా
మరసనమూరసీధురసమాధురీః జెందిననిన్ను వేఱెద
న్నరళిరొ నందనూను మది నూల్కొనఁ గాఁ జెవిదండ నుండి యె
వ్వరు వినకుండ నాడువలవంత సమస్తముఁ దెల్పు మొక్కిదన్. 11

తా. కృష్ణుని నగుమోము దామరయందలి తేనె నానవడుచి యెఱిగిన యో
వేణుఖండమా! నిన్ను మోడ్చు గేలుతో జొరదాని వేడుచున్నాను. నీవు కృష్ణునిపెదవి
దగ్గరఁ జేరినప్పుడు స్వామిచెవిలో రహస్యముగ నాదీనదశను గట్టిగా నచ్చఁజెప్పుము.

శ్లో. నజలజలదనీలం వల్లవీకేలిలోలం

శ్రితసురతరుమూలం విద్యుదుల్లాసీచేలమ్,

సురరీపుకులకాలం నన్దనోబిమ్బలీలం

నతసురముఃజాలం నామి గోపాలబాలమ్.

12

టీ. నజలజలదనీలమ్=నిరునిండినమబ్బువలె వల్లనైనవాఁడును, వల్లవీకేలిలోలమ్=
గోపికలతో నాడవేడుకగలవాఁడును, శ్రితసురతరుమూలం=అశ్రయించినకల్పపృథ్వి
మూలగలవాఁడును, విద్యు...చేలం=మెఱుపువలె మెఱయుఁధోవతి గలవాఁడును, సుర
...కాలం=రాక్షసులకు యమునిపంటివాఁడును, నన్దనోబిమ్బలీలమ్=సజ్జనులచిత్తము
లయందు బింబరూపముగాఁ గ్రీడించువాఁడును, నత...జాలం=మొక్కుఁబడిన దేవ
మునిసంఘము గలవాఁడునునను, గోపాలబాలం = గోపాలకృష్ణునిగూర్చి, నామి=
మ్రొక్కుచున్నాను.

మ. నజలాంభోధరజాలనీలవిలనత్సౌజామినీచేలునిఁ

వ్రజభామానవకేలిలోలుని సువర్వద్యేవకృత్కాలునిఁ

ద్విజరాజ్ఞాననబింబలీలుని శ్రితాదిత్యదుమావాలని

సృజయింతుఁ మది గోవబాలు నతనానాదేవతాజాలునిన్.

12

తా. నిరమబ్బువలె వల్లనివాఁడును, గోపకాంతలతోఁ గ్రీడించువాఁడును,
కల్పపృథ్విమూలమున జేరినవాఁడును, మెఱుపువలె మెఱయుపట్టుఁధోవతి గలవాఁడును,

రాక్షసులపాలిటి యముడును, పండితుల చిత్తములకుండుండువాఁడును, మ్రోక్కఁ బడిన దేవమునులు గలవాఁడు నగు గోపాలకృష్ణునికి నమస్కారింతుము.

శ్లో. *అధరబిచ్చువిడమిశ్రవిద్రుమం మధురవేణువినాదవిసోదినమ్,
కమలకోమలకమ్రముఖామ్బుజం కమపి గోపకుమారముపాస్తపే.

టీ. అధర...విద్రుమం=దొండపండునంటి పెదవిచేత ననుకరింపఁబడిన పప డముగలవాఁడును, మధుర...దినం = తీయని పిల్లఁగ్రోవి మ్రోతయగు దవలినవాఁ డును, కమల...మ్బుజం=కమలమువలె నంద మైనమామరమ్మి గలవాఁడును, కమపి= అనిర్యాచ్యరూపముగల, గోపకుమారమ్ = గొల్లపట్టిని, ఉపాస్తపే = ఉపాసించెదను.

మ, మురళీనాదమధూళికాకలితనమ్మామృ సుధాసారమీ
దురబింబాధరధూతవిద్రుమవిసోదుర్ రాధికాంఘ్రిద్యయీ
వరలాటాలనమానఫాలతలు శ్రీవత్సాంకవక్షఃస్థలృ
సరసీజాతమనోహరానను మదిం జక్రాయుధం గొల్పెదన్. 13

తా. దొండపండుపగడముల మించు మోదిసావరగలవాఁడును, శ్రోత్రపేయ మగు వేణుగానముచే వేడుకమీఱ నున్నవాఁడును, తామర సొంపుగలమోము గలవాఁ డును, అనిర్యాచ్యరూపుడైన గోపాలకృష్ణు సుపాసించెదను.

శ్లో. అధరే వినివేశ్య వంశనాళం వివరాణ్యస్య సలీల మజ్జుశీఘ్రి,
ముహూర న్తరయన్తుహుర్విచృణ్వ న్నధురంగాయతిమాధనోవనాస్తే.

టీ. మాధవః=కృష్ణుడు, అధరే=పెదవియందు, వంశనాళం=పిల్లఁగ్రోవిని, వినివేశ్య=పెట్టుకొని, అస్య=ఈ వేణులయొక్క, వివరాణి=రంగరిములను, సలీలం= అందముగా, అజ్జుశీఘ్రి=వ్రేళ్లచేత, ముహూర = లేపకు, అన్తరయన్=మాయమున్న వాడై, ముహూర=మాటిమాటికి, వివృణ్వ=తెఱచుచున్నవాడై, వనాస్తే=బృందా వనదేశమందు, నధురం=ఇంపుగా, గాయతి=పాడుచున్నాడు.

ఉ. నెమ్మది యామునాంతరవనిఁ వసియుంచుచుఁ గావిమోవి నం
దమ్ముగ వంశిఁ గీల్కొలిపి తద్వీవరమ్ముల నంగుళీతతిం
గ్రమ్ముచుఁ జిమ్ముచుఁ శ్రుతిసుఖమ్ముగ గానముఁ దానమానముల్
గుమ్మని మ్రోయఁజేయురసికుం గనుఁగొంటిరె కంటి కింపుగన్. 14

తా. శ్రీకృష్ణుడు బృందావనమందు నోటఁ బిల్లఁగ్రోవిని గఱచుకొని వ్రేళ్ల తో దానిరంగరిములను సొగసుగామాసి తెఱచుచు విసోదముగాఁ బాడుచున్నాడు.

*ఈశ్లోకార్థము గోపాలకృష్ణద్వాదకాక్షరీయంత్రధాన మని సనత్కుమార సంహితయందుఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. వదనే నవనీతగన్ధవాహం వచనే తస్మరచాసురీధురీణమ్,

నయనే కుహవాత్రు మాశ్రయేథా శ్చరణే కోమలతాడ్జవం కుమారమ్.

టీ. వదనే=ముఖమందు, నవనీతగన్ధవాహమ్ = వెన్నవాసనను బొందినవాఁడును, వచనే=మాటయందు, తస్మర...రీణం=దొంగనేరుపులను ధరించినవాఁడును, నయనే = కంటియందు, కుహవాత్రు = కల్లమేడుపువలన నైనకన్నీరు గలవాఁడును, చరణే=పాదమందు, కోమలతాడ్జవం = మృదువైనలాస్యముగల, కుమారం=బాలకృష్ణుని, ఆశ్రయేథా=ఆశ్రయించుము.

ఉ. కమ్మని వెన్నవాసన ముఖమ్మన ఘుమ్మని సోడుముట్ట వా

కృష్ణముఁ జొరవైన పుణ్యులు గన్పడఁ గన్నుఁగవఁ మృషాశ్రువు.

ల్లిమ్మఁగఁ గోమలాంఘ్రియుగళమ్మనఁ దాండవకేళి యొప్పఁగాఁ

గ్రుమ్మరుగోపబాలకు ముకుందుని నామది నాశ్రయించుదనన్. 15

తా. నోటియందు వెన్నవాసనతోఁ గూడినవాఁడును, మాటబొంతుటలో మిగుల తెలివిగలవాఁడును, కంటియందు కల్లకన్నీరుగలవాఁడును, అడుగులయందు మృదూహార నాట్యము గలవాఁడు నగు శ్రీకృష్ణునియందఁ జేరుము.

శ్లో. అమునాఽఖిలగోపగోపనార్థం యమునా రోధసి నన్దనన్దనేన,

దమునా వనసమ్భవః పపే నః కిము నాసౌ శరణార్థినాం శరణ్యః. 16

టీ. అమునా=ఈ, నందనందనేన=కృష్ణునిచేత, అఖిలగోపగోపనార్థం=ఏల్లగోపాదులఁగా పాడుకొఱకు, యమునారోధసి=యమునానదియొడ్డున, వనసమ్భవః=అడవియందుఁ బుట్టిన, దమునాః=అగ్ని, పపే = మ్రింగఁబడినది. అసౌ=ఈకృష్ణుఁడు, శరణార్థినాం=సరితక్షణము గోరుచున్న, నః = మాకు, శరణ్యః = సరితక్షణుఁడు, కిము=ఎందులకు, న=కాఁడు? (అగు నమట.)

త్రిప్రానమతైభము.

యమునాతీరవనాంతసంజనితదావాగ్నిస్ఫుటార్పిర్ని కా

యము నానాజనభీకరం బగుచు డాయక వేల వే కాచునె

య్యము నాయం బని దాని నానె నట నిత్యంబు హరి గు పసం

యము నారాధన నేయు నా కిపు డభీష్టావాప్తి గా కుండునే? 16

తా. గోవులను గోపాదులను గూడ ముట్టినకార్పిచ్చును మ్రింగి వానిని హరిపాడినస్వామి శరణాగతుల మైనను మూత్ర మేల రక్షింపఁడు? రక్షించును.

శ్లో. జగదాదరణీయచారభావం జలజాపత్యవచోవిచారగమ్యమ్,

తనుతాం తనుతాం శివేతరాణాం సురనాథోపలసుష్టరం మహోనః.

టీ. జగ .. భావం = లోకముచే మెచ్చఁదగినఁగుండనముగలదియు, జల .. గమ్యమ్ = నలువనామ్ముల (వేదవేదాంతముల) తర్కమునకు లోనినదియు, సుర .. సుందరమ్ = ఇంద్రులమణివలె నందమును, నుహః = వెలుగు, నః = మాయొక్క, శివేతరాదాం = అమృతశములయొక్క, తనుతామ్ = చాళమును, తనుతాం = చేయుఁగాక.

చే. సరసిజనంభవప్రముఖసర్వసుపర్వసచోవిచారగో

చర మగునివృత్తేజ మలిశంబు జగంబులు మెచ్చ జారుఁడై
మరకతనూత్నరత్నసుషనుం జేను వందఁ గుమారమూర్తియై
వరఁగి దయార్ద్రదృష్టి నశుభంబు లవంది శుభంబు లీవుతన్. 17

తా. వేదవేదాంతగోచరమై ఋషిదైవతము లెనయెల్ల శ్రుతు లనెనుపరవారల
వాక్యార్థము నేయునిదైలో దండియై ఇంద్రులమనలె మెజయు లేజను మామా
యాపదలఁ బాపుగాక.

శ్లో. యా శేఖరే శ్రుతిగిరాం హృది యోగభాజాం

పాదామ్బుజే చ సులభా వ్రజసుందరీణామ్,

సాకాఽపి సర్వజగతా మభిరామసీమా

కామాయ నో భవతు గోపకేశోరమూర్తిః.

18

టీ. యా = ఏది, శ్రుతిగిరాం = వేదవాక్యములయొక్క, శేఖరే = శిరమునందును,
యోగభాజాం = యోగమును బొందినవారియొక్క, హృది = చిత్తమందును, వ్రజసు
ందరీణాం = గొల్లపడంతులయొక్క, పాదామ్బుజేచ = పదపద్మమందును, సులభా = కష్టము
లేక దొరకునదియో, సా = అత్ర సిద్ధమైనదియు, కాఽపి = చెప్పనలవిగానిదియు, సర్వ
జగతాం = ఎల్లలోకములయొక్క, అభిరామసీమా = చక్కఁదనపు మేరయగు, గోపకేశోర
మూర్తిః = గోపబాలుని యాకృతి, నః = మాయొక్క, కామాయ = కోరికకొఱకు, భవతు =
అగుఁగాక.

ఉ. ఎల్లజగంబులుక రహి వహించుశుభాస్పదసీమ యోగిహృ

త్ఫుల్లనరోజపాళి బదముల్ దులకింపఁ ద్రయీవధూటికా

హల్లకసీమలం బాలుచునమ్మతగోపకేశోరమూర్తి యీ

వల్లవకామిసీచరణవారిజసేవకు లెన్నఁ జిక్కెఁగా.

18

తా. ఏదూపము వేదాంతములయందును, యోగిచిత్తములయందును, బ్రకాశం
భూనదియమ్మము గొల్లయిల్లాండ్ర కార్లచెంత సులభముగాఁ జిక్కునో, యట్టి లో
కైకస్థుండర మైనయాగోపాలమూర్తి నామనోరథమును బూరించుఁగాక.

శ్లో. అత్యస్తబాల మతసీకుసుమప్రకాశం

దిగ్వాననం కనకభూషణభూషితాబ్జమ్,

విస్త్రస్తకేశ మరుణాధర మాయతాత్మం

కృష్ణం నమామి మనసా వసుదేవనూనుమ్.

19

టీ. అత్యస్తబాలం=మిగుల లేఁబ్రాయముగలవాఁడును, అతసీ..కాళం=అగి సెపూవువలె నల్లనైనవాఁడును, దిగ్వాసనం=దిక్కులే కట్టు పుట్టములుగాఁ గలవాఁడును, కనక...తాల్లం=బంగరసాములచే నలంకరింపఁబడినవాఁడును, విస్త్రస్తకేశం=వీడినకేశములు గలవాఁడును, అరుణాధరం=ఎఱ్ఱనిమోవిగలవాఁడును, అయతాత్మం=వెడఁడకన్నులు గలవాఁడును, విసుదేవనూనుం=వసుదేవుని కొడుకగు, కృష్ణం=శ్రీకృష్ణుని, మనసా=చిత్తముతో, నమామి=మొక్కిదను.

ఉ. కోమలసుందరాకృతియు గొప్పకనుంగవ కెంపుమోవియు

న్నోమున వ్రేలుముంగురులు నూత్నవిభూషణభూషితాంగము

ద్దామదిగంబరాకృతియుఁ దాల్చినవెన్నునిఁ జిన్నిబాలునిఁ

శ్రీమేఱయ౯ భజింతు నతసీసుమభానుని నందనూనునిన్.

19

తా. మిగులచిన్నవాఁడును, అగిసెపూవువోలె నల్లనైనవన్నెవాఁడును, దిగంబరుఁడును, బంగారుసాములఁ దాల్చినవాఁడును, విరియబోసీకొన్నతల గలవాఁడును, ఎఱ్ఱనిమోవిగలవాఁడును, పెద్దకన్నులుగలవాఁడును, వసుదేవునిముద్దుపట్టి యగుకృష్ణునకు మనఃపూర్వకముగా మోక్కి లిడుచును.

శ్లో. హస్తాఙ్గినికర్వణీతకజ్జుణకిక్కిణీకం

మధ్యేనితమ్బు మవలమ్బితహేమనూత్రమ్,

ముక్తాకలాపముకుళీకృతకాకపత్నం

వస్తామహే వ్రజచరం వసుదేవభాగ్యమ్.

20

టీ. హస్తా...ణీకమ్=కాలునేతులయందు మోయింపఁబడిన మురుగులంబెల చిలుగజ్జలుగలదియు, మధ్యేనితమ్బమ్=పిఱుంగులనడును, అవలమ్బిత హేమనూత్రం=కట్టఁబడిన బంగరుమొలత్రాడుగలదియు, ముక్తా...పత్నమ్=మలైపురావిరేకచే ముడిచికట్టఁబడిన జలపాలుగలదియు, వ్రజచరం=గోకులమందుఁ దిరుగుచున్న, వసుదేవభాగ్యం=వసుదేవునిభాగ్యమును (శ్రీకృష్ణునిగూర్చి), నందామహే=మొక్కుచున్నాము. చ. సరసనితంబముధ్యమున జాతెమపెన్తోలనూలు చిన్నముం

గురులు దళంబుగాఁ గమిచి కూర్చినములైపురావిరేకయుం

గరచరణాగ్రనికర్వణీతకంకణకింకిణి లొప్పు నందమం

దిరమున నందరించువసుదేవశపగిఫలమున్ భజించెదన్.

20

తా. కాలునేతులయందలి మురుగులు అంబెలు మొదలగువానిని మ్రోయించుచు పిఱుంగులపై బంగరుమొలత్రాడుగట్టుకొనిముద్దులరావిరేకను సేగయందలంకరించుకొని

మరీపముఁ జూపుచు గోకులమందుఁ దిరుగుచున్న పనుదేవుని భాగ్యమును గూర్చి మ్రోక్కుచున్నారము.

శ్లో. బృన్దావనద్రుమతలేషు గవాం గణేషు

వేదాపసాననమయేషు చ దృశ్యతే యత్,

త ద్వేణునాదనపరం శిఖిపిచ్ఛచూడం

బ్రహ్మ స్తరామి కమలేక్షణ మభ్రనీలమ్.

21

టీ. యత్=ఏది, బృందా...తలేషు=బృందావనమందలి చెట్టుపట్టులయందును, గవాం=ఆవులయొక్క, గణేషు=మందలయందును, వేదా...యేషు=వేదపనిషత్పిఠాంతములయందును, దృశ్యతే=కనబడుచున్నదో, వేణునాదనపరం=పిల్లగ్రోవి నూఁదులు దుటయందుఁ దదిలియున్నదియు, శిఖిపిచ్ఛచూడం=సెమిలిపురి కిరీటముగాఁగలదియు, కమలేక్షణం=తామరపూవులపంటికన్నులు గలదియు, అభ్రనీలం=మేఘమువలె నల్లనైనదియనగు, బ్రహ్మ=బ్రహ్మమును, స్తరామి=తలఁచెదను.

శా. బృందారణ్యతరుప్రదేశముల గోబృందాగణాఘోషులఁ

ఘండావీధులఁ గానిపించుపరమన్వఛ్చంద మౌతేజ మా

నంద బ్రహ్మము వందనీయమురశీనాదానుమోదంబు నా

యందుఁ నిల్పెదఁ బింఛచూడము పయోజాక్షంబు మేఘాభమున్.

తా. బృందావనము తరువుల నడలను, ఆవుల మందలయందును, వేదాంతములయందును జూడఁబడుచు విద్యుషకుండఁ బిల్లగ్రోవి నూఁదులు, బర్హి బర్హావతంస మై నల్లనై కమలములపంటికన్నులు గలయా బ్రహ్మమును దలఁచెదను.

శ్లో. వృత్త్యస్తపాద మవతంసితబర్హి బర్హం

సాచీకృతానననివేశితవేణురస్థమ్,

తేజః పరం పరమకారుణికం పురస్తాత్

ప్రాణప్రయాణనమయే మమ సన్నిధత్తామ్.

22

టీ. వృత్త్యస్తపాదం = ముందు వెనుకలుగాఁ బెట్టఁబడిన పాదములుగలదియు, అవ...బర్హం=శిరోభూషణముగాఁ జేయఁబడిన సెమిపురిగలదియు, సాచీ...రస్థం=ఆడ్డముగాఁ ద్రిప్పఁబడినోటియందుంచుకొనఁబడిన పిల్లగ్రోవి రంధ్రముగలదియు, పరమకారుణికం=ఆత్మస్తదయామయమైన, పరం తేజః=పర తేజము, ప్రాణప్రయాణనమయే=ప్రాణములు దరలువేళ, మమ=నాయొక్క, పురస్తాత్=ఎదుట, సన్నిధత్తాం=ఆవిర్భవించుఁగాక.

చ. మొగ మొకయొరఁ జేసీకొని మోవిని వేఱువుఁ జేర్చి తిర్యగం

ఘోగ విలసిల్లు మాళితటిఁ గేకకలాపకలాప ముంచి తీ

విగఁ గనువట్టుసౌఖ్యపదవిం గనువేళ మదీయనన్నిధి

నిగమనివాస తేజము వినిర్మలనత్కరుణాధురీణమై.

22

తా. ఆత్మంతదయాకర మైనకృష్ణతేజము సమిలితురీ దాల్చి, కాళ్లు ముందు వెనుకలుగాఁ బెట్టి నిలచి మొగమునడ్డముగాఁ ద్రిప్పికొని వేణువు నూచుచు ప్రాణావసానకాలమందు నా యెదుట నగపడుఁగాక.

శ్లో. ఘోషప్రఘోషశమనాయ మధోగుణేన

మధ్యే బబన్ధ జననీ నవనీతచోరమ్,

తద్బద్ధనం త్రిజగతా ముదరాశ్రయాణా

మాక్రోశకారణ మహో నితరాం బభూవ.

23

టీ. ఘోష... నాయఁ గొల్లవాడయందలి అల్లరిని మాన్పుటకై, జననీ=తలియగు యశోద, నవనీతచోరం=వెన్నదొంగ యగుకృష్ణుని, మధోగుణేన=కప్పపుత్రాటిచేత, మధ్యే=నడుమనంగు, బబన్ధ=కట్టెను. తత్=ఆ, బద్ధనం=కట్టు, ఉదరాశ్రయఁ జాం= వానికడుపువాశ్రయించియన్న, త్రిజగతామ్=మల్లోకములకు, నితరాం=మిక్కిలి, ఆక్రోశకారణం=పరివేదనహేతువు, బభూవ=ఆయెను. అహో=చిత్తము.

తా. పాలుక వెన్నయు మ్రుచ్చిలించె నని గోపాలాంగనల్ గుయ్యిడక

జాలిం జెందుచుఁ దల్లి మట్టవఱువం జర్పించి యాబాలకుఁ

ఱోలం గవ్వపుఁ ద్రాటఁ గట్టె నట యాశ్రోశించెఁ దత్కుక్షీలోఁ

ద్రోలోక్యంబును దన్తహామహిమ ముగ్ధల్ గాంచఁగా నేర్తురే. 23

తా. గొల్లవాడయందు యశోద అనేక బ్రహ్మాండములు కుక్షీలోదాల్చిన వాడని యెఱుఁగక తనబాలుని ఉరివారియల్లరి వాఁపుటకై కప్పపుఁద్రాడుతోఁ గట్టి వేసెను. అకట్టు వానికడుపులోనున్న లోకములకల్ల బాధను గలఁగఁజేయఁగా నవి ఘోషిల్లసాఁగెను.

శ్లో. శైవా వయం న ఖలు తత్ర విచారణీయం

పఞ్చాక్షరీజపవరా నితరాం తథాపి,

చేతో మదీయ మతనీకుసుమావభాసం

స్త్రాననం స్తరతి గోపవధూకిశోరమ్.

24

టీ. వయమ్=మేము, శైవా=శివభక్తలము. తత్ర=ఆవిషయమై, విచారణీయం=విచారింపఁజనదు. నితరాం=మిక్కిలి, పంచాక్షరీజపవరాః = శివపంచాక్షరీ మహామంత్రమును జపింతువారము. తథాపి=అట్లులైనను, మదీయం=నాదగు, చేతః=చిత్తము, అతనీకుసుమావభాసం=ఆగినెఘాఘ్రలకొంటివంటికంటిగలవాఁడును, స్త్రాననం=చిఱునవ్వుమోముగల, గోపవధూకిశోరం = గొల్లయిల్లాలగుయశోదబిడ్డని, స్తరతి=తాఁద్యానిండుచున్నది.

మ. అనుమానింపంగ నేమి లైపులము మే మత్యంతవంచాక్షరీ
మనుపారీణుల మాదు మైన నెపుడఁగ మందస్మితప్రాజితా
ననచంద్రుం గపిలాతనీనుమనమానద్యోతనిస్తంద్రుఁ గృ
ష్ణుని గోపాలకబాలు నెంచనె తలంచుగ జిత్ర మాన క్రితోన్. 24

తా. మేము శివధి క్తులము. అందులోను శివపంచాక్షరీజపము నేయు మహాకైపు
లము. దీనిలో నేసందియము లేదు. అయినను, నాచిత్త మెప్పుడును నల్లనివాడగు
గోపకుమారుని దలంచుచుండును.

శ్లో. రాధా పునాతు జగ దచ్యుతద త్తచిత్రా
మన్ధాన మాకలయతీ దధిరి క్తపాత్రే,
తస్యాః స్తన స్తబకచక్రాలోలదృష్టి
దేవోఽపి దోహనధియా వృషభం నిరున్ధన్. 25

టీ. అచ్యుతద త్తచిత్రా = కృష్ణునియొడఁజేర్చినమదిగలదై, దధి...పాత్రే = పెరుఁ
గులేని బానియందు, మన్ధానం = కవ్వమును, అకలయతీ = ఉంచుచున్న, రాధా = రాధ,
జగత్ = లోకమును, పునాతు = పావనము నేయుఁగాక. తస్యాః = ఆరాధయొక్క, స్తన
...దృష్టిః = పూగుత్తులవంటి పాలిండ్లయందు మాటిమాటికిఁ బ్రవర్తించునదియై యా
నతోఁ గూడికొనిన చూపుగలవాడై, పృషభం = ఎద్దును, దోహనధియా = పాలుపిండు
తలఁపుతో, నిరున్ధన్ = దాయఁగట్టుచున్న, దేవోఽపి = కృష్ణుడును, జగత్ = లోక
మును, పునాతు = పవిత్రము నేయుఁగాక.

చ. బ్రమసి హరిం దలంచి దధిభాండముదండ వసించురి క్తభాం
డము మధియించురాధయు మనంబునఁ దత్కుచకుంభేతుంభవి
భ్రమముఁ దలంచి యొక్కపృషభంబును దోహనబుద్ధిఁ గట్టున
క్కమలదళాక్షుడుం గరుణఁ గాతురు గాత జగద్వితానమున్. 26

తా. కృష్ణునియందలిహామముచే జిత్రము తడకాయత్రముచేసి వేతేదియు
నెఱుంగక నట్టిబాసలోఁ బెరుగుఁ జలుకుటకుఁ గవ్వము ద్రిష్టచున్న రాధయు, ఆమె
చనుబంతులమీఁద దృష్టి పెట్టి పంధ్యానముతో నెద్దును పాలుపితుటకుఁ దాయఁ
గట్టుచున్న కృష్ణుడును జగములఁ బావనముఁ జేయుదురుగాత.

శ్లో. గోధూళిధూనరితకోమలకు స్తల్యాంగం
గోవర్ధనోద్ధరణకేళికృతప్రయానమ్,
గోవీజనన్యకుచకుంజుమముద్రితాజ్ఞం
గోవిన్ద మిన్దువదనం శరణం భజామః.

టీ. గోధూలి...లాగ్రం=అవులకాలిడువ్వలచే బూడిదరంగు గలిగిన సున్నని శిరోజములు గలవాఁడును, గోవర్ధ...యాసమే = గోవర్ధనపుఁగొండ నెత్తుటయందుఁ బొందఁబడినయాయాసముగలవాఁడును, గోపీజనస్య=గొల్లపడఁతులయొక్క, కుచ... తాజం = చనులయందలికుంకుమలచే గుఱుతుగలిగింపఁబడిన యొడలుగలవాఁడును, ఇన్దువదనం = చందుడువంటిమోముగల, గోవిన్దం=కృష్ణుని, శరణం = రక్షకునిగా, భజానుః=పొందుచున్నాము.

ఉ. గోవదధూలిధూసరితశోమలకుంతలు గోపికాకుచ

స్థాపితకుంకుమాంకితవిశాలభుజాంతరుః బాణిపంకజా

రోపితభూమిభృద్వరనిరూఢసుఖాస్పదనందగోకులుః

గోపకుమారు నిందువదనుః మదనుగ్రహవాంఛఁ గొల్పెదన్. 26

తా. గోధూలి ధూసరితములగు మెత్తనిముంగురులు గలవాఁడును, గోవర్ధనపర్వతమెత్తుటచే బడలినవాఁడును, గోపాంగనలచనులయందలికుంకుమలచే శొష్ణమేను గలవాఁడును, చంద్రునివంటిమోముగల గోపాలబాలుని శరణముఁ బొందెదము.

శ్లో. యద్రోమరన్ధ్రపరిపూర్తివిభావదత్తౌ

వారాహజన్తని బభూవు రమీ సముద్రాః,

తం నామ నాథ మరవిన్దదృశం యశోదా

పాణిద్వయాన్తరజలైః స్నపయాం బభూవ.

27

టీ. అమీ=ఈ, సముద్రాః=సముద్రములు, వారాహజన్తని = వరాహవతారమందు, యద్రోమ...విభా=ఏదేవునిరోమకూపముల నిండించుచునీలో, అదత్తౌః=సమర్థములుకానివి, బభూవుః=అయినవో, యశోదా=యశోదమ్మ, అరవిన్దదృశం=తామరలవంటి కన్నులుగల, తం=త, నాథం=దేవుని, పాణి.. జలైః=దోసిలియందలిజలతో, స్నపయాంబభూవనాను=స్నానముచేయించెనో.

ఉ. ఏయధికుండు శ్రోడత వహించిన నాతనిరోమరంధ్రము

న్దోయధు లెల్ల నిఁచుహవణుల్ గన నేరక యుండె నట్టినా

ర్నాయణుఁ డర్భకాకృతీని రాగిలి నందవధూటిరోయిటుం

దోయము చల్లఁగాఁ దనిసి తోఁగుచు నుండె ని దేమిచిత్రమో. 27

తా. ఏస్వామి వరహవతార మెత్తినప్పుడు సముద్రములన్నియు నాయనరోమరంధ్రములకే చాలలేదో అట్టి చిన్నికృష్ణుని యశోదమ్మ తనదోనెడుజిల్లతో స్నానము చేయించెను. ఈచిత్రముం జూడుడు.

శ్లో. వర మిమ ముపదేశ మాద్రియధ్వం

నిగమననేషు నితాన్తచారణ్నాః,

విచినుత భవనేషు నల్లవీనా

మువనిషదర్థ ములూఖలే నిబద్ధమ్.

28

టీ. నిగమవనేషు = వేదములను కానముందు, నితాస్తచారఖిన్నాః = ఎడలేక తిరుగుటచేత బడలిన యోమనుజులారా, నిగమ = మేలైన, ఇను = ఈ, ఉపదేశం = బోధను, అన్వయధ్వం = ఆదరింపుడు. ఎల్లవీనాం = గొల్లపడఁతులయొక్క, భవనేషు = ఇండ్లయందు, ఉలూఖలే = తోటియందు, నిబద్ధమ్ = కట్టబడిన, ఉపనిషదర్థం = ఉపనిషత్ప్రతిపాద్య మైనవస్తువును, విచినుత = వెదకుడు.

చ. నిగమముహవనాంతములనే వెదకవలె నంచు ఖిన్నులై

వగవగ నేల యే నొకయుపాయముఁ జెప్పెదఁ బోయి చూడుఁడీ

యగణితవల్లవీనుణిగృహంగణభూమి నులూఖలంబుతో

డ గుణనిబద్ధ మై శ్రుతులడాఁగినభావము గాన నయ్యెడున్.

28

తా. ఓద్విజులారా! వ్యర్థముగా వేదములనువదలఁచుచుఁ దిరిగి తిరిగి యేల శ్రమపడియెదరు? మీరు వెదకువస్తువు గొల్లభూమి యిండ్లలో తోలఁ గట్టబడియున్నది. అచ్చటి కేగి ఉపనిషత్సార మైన యాబ్రహ్మమును గనుఁగొనుడు.

శ్లో. దేవకీతనయపూజనపూతః పూతనారిచరణోదకధాతః,

య ద్యహం స్మృతధనజ్ఞాయనూతః కింకరిష్యతి న మే యచుదూతః.

టీ. అహం = నేను, దేవకీ...పూతః = శ్రీకృష్ణుని బూజించుటచే పవిత్రుడనని, పూతనా...ధాతః = శ్రీహరిపాదతీర్థముచే గడుగఁబడినవాడనని, స్మృత...నూతః = ధ్యానింపఁబడిన పార్థసారథి (కృష్ణుడు) గలవాడనని, సః = ఆ, యచుదూతః = యమకింగరుడు, మే = నాకు, కిం = ఏమి, కరిష్యతి = చేయఁగలఁడు? ఏమియుఁ జేయఁజాలఁడనుట.

మ. నకలస్మార్థిత దేవకీతనయపూజాపూజితం బూతనాం

తకపాదాంబుజవారిధౌతుని మనోనాళికపీలీభవ

త్ప్రకటాటోపకిరీటినూతుని వచోరాజీవరాజన్తుకుం

దకథాన్వీతుని నన్ను నాశమనదూతల్ నేరఁగాఁ జూతురే.

29

తా. నేను దేవకీకొడుకు నేవఁజేయుచు నాదేవుని పాదతీర్థముచేఁ బవిత్రుడనై ఎల్లనేలయందు నాస్వామి నే తలంచుచుండు నేని యచుదూతలు నన్నేమిచేయఁగలరు?

శ్లో. భానతాం భవభయైకభేషజం మానసే మనుముహూర్తుహూర్తుహుః,

గోపవేష ముపనేదుష స్వయం యాపి కాపి రమణీయతా విభోః,

టీ. భవభయైకభేషజం = సంసారమునలని భయమునకు నొక్కటి యగుమంజైన, గోపవేషం = గొల్లనిరూపును, స్వయం = తానై, ఉపనేదుషః = అవలంబించిన,

విభోః=ప్రభువగుకృష్ణునియొక్క, యాపికాపి=ఏనో అనిర్యాచ్యమైన, రమణీయ
తా=సౌందర్యము, మానసే=నాచిత్తమున, ముహుః ముహుః ముహుః=మాటిమాటికి
మాటిమాటికి, భావతాం = మెఱయుఁగాక.

చ. భవభయభేషజంబు శ్రుతిభావ్యము నై తగుగోపవేషము
త్సవమునఁ బూనినట్టిహరి నర్వసుకోహరదివ్యరూప నై
భవము మదీయభావమున భాసేఱుఁగాత నిరంతరంబు మా
ఘనసురుణీత్వణీరణకౌశలవేశల తేజ మొప్పుగన్. 30

తా. సంసార మనుగోగమనకు నమోఘ మగునౌషధ మైన గోపరూపమును
చాల్చిన కృష్ణుని యనిర్యాచ్యరూపణ్యము నామానసమునఁ బొడకట్టుఁగాక.

శ్లో. కర్ణలబ్ధిృతకదమ్బుచుష్కరీకేనరారుణకపోలచుడ్డలమ్,
నిర్మలం నిగమవాగగోచరం నీలిమాన మవలోకయామహే. 31

టీ. కర్ణ...చుడ్డలమ్ = చెవుల వ్రేలుకడిమిపూగుత్తులమందలి అకరువులచేత
నెఱుఁగైనచెక్కిఁగలుగలదియు, నిర్మలం = శుద్ధమైనదియు, నిగమవాగగోచరం =
వేదవాక్యములకు దొరకని, నీలిమానం=నలుపును, అవలోకయామహే=చూచెదము.

మ. చెవుల వ్రేలుకదంబమంజరులచే జిన్నారిచెక్కుల్ జ్వల
న్నవసంధ్యారుణితాభ్రకాంతి చెలు వందఱ మందహాసప్రభా
లనముగ వెన్నెలతక్కుఁ నూప యృమలాంకారుడై వేదసం
స్తవనాగోచరుడైనశౌరి యసితచ్ఛాయ విలోకించెదన్. 31

తా. చెవులయందు వ్రేలాడుకడిమిపూగుత్తులపరాగముచే నెఱువాఱినచెక్కిఁగలు
గలదియు నిర్మలమైనదియు వేదవాక్యములకు నైకము దురవగాహ మైననల్లనిరూపమును
జూడఁగోరుచున్నాము.

శ్లో. సాదినచ్చలితలోచనోత్పలం సామికుట్టలితకోమలాధరమ్,
వేగనల్లితకరాఙ్గులీముఖం వేణునాదరసికం భజామహే. 32

టీ. సాచి...త్పలం=అడ్డముగాఁ ద్రిప్పఁబడిన కలవలఁబోలు కమ్మలుగలవాఁ
డును, సామి...ధరం=సగము మోడ్పఁబడిన లేత వేదవికలవాఁడును, వేగ...ము
ఖం=తొందరగా నడపఁబడిన వ్రేలుల కొనలుగలవాఁడును, వేణునాదరసికం=వేణు
గానమండుఁ దదిలియున్న శ్రీకృష్ణుని, భజామహే=సేవించెదము.

చ. నిరతము సంఘి మార్పడగ నిల్చి యొయారపుటోరచూపుశోః
దరళిలోచనంబును ముదం బలర దరహాసచంద్రికల్
మురు వగుముద్దుమోవి నరమోడ్పుఁ జెలంగఁ గరాంగుళితతి
మురళి నటంపఁ జేయు నతిమోహనగానధురీణుఁ గొల్పెదన్. 32

తా. కన్నుల నడ్డముగాఁ ద్రిప్పి యాడించును, అరమోక్షు గల పెనవులతో బిల్లనగ్రోవిని గఱచికొని, తొందరగా వ్రేళ్లను ప్రిచ్ఛయః బిల్లగ్రోవి నూడుచున్న దోపాలయాపుని నేవించెదము.

శ్లో. న్యస్తనే గరుడఘట్టితస్య జే కుణ్డిశేతతనయాధిరోపితా,
కేనచిన్ననతమాలపల్లవ శ్యామలేన పుగుషేణ నీయతే. 33

టీ. కుణ్డిశేతతనయా = కుండిన పట్టణపురాని భీష్మకుని కూతురగు రుక్మిణీదేవి, నమ... లేన = లేత కానుగు చిగురువలె నల్లనైన, కేనచిత్ = ఒకానొకడగు, పుగుషేణ = పురుషునిచేత, గరుడఘట్టితస్య జే = గరుడకేతనముచే నలంకరింపఁబడిన, న్యస్తనే = రథ మందు, అధిరోపితా = ఎక్కింపఁబడినదై, నీయతే = కొనిపోయియున్నది.

మ. కదనోర్వీ శిశుపాలమాగధపవక్షయ్యోతలాధిశవో
ర్మదనిర్భేదవిరోద మౌప్పగ గరుత్మతేతుభాన్వద్రథా
న్రుదవీరంబున రుక్మిణీరమణి నిశ్కంకస్థితిం దెచ్చునే
విదితుం డట్టితమాలనీలపురుషు విశ్వంభరుం గొల్పెదన్. 33

తా. కుండిననగరపురా జగుభీష్మకునికూతురగు రుక్మిణీ కానుగుచిగుళ్లవలె నల్లని మైచాయగల యొకతరుణునిచే గరుడఘట్టించిత మైనరథముమీఁద నెక్కించి తీసికొని పోయియున్నది.

శ్లో. మాయూత పాన్థాః పథి భీమరథ్యా దిగమ్బరః కోఽపి తమాలనీలః,
విన్యస్తహస్తోఽపినితమ్బుబిమ్బే ధూర్త సమూకర్షతి చిత్తవిత్తమ్. 34

టీ. హేపాన్థాః = ఓబాటసారులారా, భీమరథ్యాః = భీమరథియనునదియొక్క, పథి = తోవయందు, మాయూత = వెళ్ళుడు. అచట, తమాలనీలః = కానుగువలె నల్లనివాడగు, కోఽపి = ఎవడో, దిగమ్బరః = దిగ్గమలతోనున్న, ధూర్తః = టక్కరి, నితమ్బుబిమ్బే = మొలయందు, విన్యస్తహస్తోఽపి = ఉంచుకొనబడిన చేతులుగలవాఁడైనను, చిత్తవిత్తం = మానస మనుధనమును, సమూకర్షతి = ఆహరించుచున్నాడు.

చ. పథికులు పోకుఁ డచ్చటికిఁ బల్కలు భీమరథివధంబునం
బృథులతమాలమేచకశరీరుఁ డొకండు దిగంబరాకృతిం
బ్రథితకటితటిఘటితపాణితలుం డయి పోన్మిషన్యనో
రథుఁ డయి చిత్తవిత్తము నిరంతరముఁ హరియించు ధూర్తుడై. 34

తా. ఓతెరువరులారా! భీమరథిమార్గమునఁ బోవుడు. అచ్చట నొకకొంగ యున్నాడు. వాడు దిగ్గమలతో నుండును. చేయి రొండినే పెట్టుకొని యుండును. వినును మనోధనములను బలుచమత్కారముతో దొంగిలిండును.

రాసక్రీడాప్రకము.

శ్లో. అజ్ఞానా మజ్ఞానా మస్తరే మాధవో
మాధవం మాధవం చాస్తరే జాజ్ఞనా,
ఇథ మాకల్పితే మద్ధలే మధ్యగః
సజ్జగౌ వేణునా దేవకీసన్దనః.

35

టీ. అజ్ఞానం అజ్ఞానం అస్తరే = ఇద్దఱు గోపికాశ్రీలనడుము, మాధవః = కృష్ణుడు, మాధవం మాధవం అస్తరే = త్రియిద్వయ కృష్ణులనడుము, అజ్ఞానా = గోపికయు, ఇథ = ఇట్లుః అకల్పితే = రచియింపబడిన, మద్ధలే = గోపికాకృష్ణుల వలయమందు, మధ్యగః = సుప్రసక్తుడు, దేవకీసన్దనః = కృష్ణుడు, వేణునా = పిల్లగ్రోవితోడ, సజ్జగౌ = సాగనుగా బాడెను.

చ. ఇరుడెన జాను నిల్చి తన కింతులు పార్శ్వములఁ వసింపఁగా
గరములు గంఠపాళిఁ జెలఁగఁ బలభిన్న విద్రుమంబులఁ
నర మొనరించినట్లు నరనస్థితి మండలమధ్యన ర్తియై
మురళీరవంబురం జెలఁగు మోహనమూర్తి మురారిఁ గొల్చెదన్. 35

తా. ఒకగోపిక ఒకకృష్ణుడు మరల ఒకగోపిక ఒకకృష్ణుడు ఇట్లు గుండ్రముగా బారు దీరియుండి నడుము తా నిలిచి కృష్ణుడు సాగనుగా వేణువు నూడెను.

శ్లో. కేకికేకాదృతా నేకపక్ష్యరూపాలీనహంపావళీహృద్యతాహృద్యతా,
కంసవంశాటవీదానూదావానలః సజ్జగౌ వేణునా దేవకీసన్దనః. 36

టీ. కేకి...హృద్యతా = సమిలిహితలచే నాదరింపబడినదియై కమలమాల నాగియున్న యంచపిండుల కుల్లాసమును సంహించుచున్న, వేణునా = పిల్లగ్రోవి చేత, కంస ..నలః = కంసుడను వెనురుటడవిఁ గాల్పుటకు కార్పిచ్చున, దేవకీసన్దనః = కృష్ణుడు, సజ్జగౌ = బాడెను

మృతమకాంతుల్ జలదం బటంచు శిఖనంతానంబుఁ గేకాన్వనం
బును రూఱు విని యంచపిండు లలితాంభోజాళిలోనుండి చ
య్యన లేపఁ భ్రమ మాన్చి నంతనము సేయం జాలునంశీమృదు
నవనముం గొంచినకంసంఁ దహనజ్వలిక హరిం గొల్చెదన్. 36

తా. మేఘధ్వని యనుతలఁపుచే సమిలిహితలచేఁ ప్రేమింపబడినదియు, తామరలయం దాగియున్న హంసలను నైత మల్లాసపడుచున్న పిల్లగ్రోవిని బట్టుకొని కంసధ్వంసి యగుగోపాలకృష్ణుఁ డూడుచున్నాడు.

శ్లో. క్వాపి వీణాభి రా రావిణా కమృతః క్వాపి వీణాభిరాకిక్కిణీ న ర్తితః,

క్వాపి వీణాభిరామాన్తరం గాపితః సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః. 37

టీ. దేవకీనందనః=శ్రీకృష్ణుడు, క్వాపి=ఒకచోట, వీణాభిః=వీణలచేత, అతా
విణా=ద్యునిగలవానిచేత, కమృతః=అడింపబడినవాడై, క్వాపి=ఒక్కచోట, వీణా
...న ర్తితః=వీణలకుఁదగినట్లు మ్రోయింపబడిన చిలుగజ్జలచే నాడింపబడినవాడైనను,
క్వాపి=ఒక్కచోట, వీణా...న్తరం=వీణలయొక్క మనోజ్ఞులగు మూర్ఖులు గలు
గునట్లు, గాపితః=పాడింపబడినవాడై, వేణునా=పిల్లఁగ్రోవచే, సజ్జగౌ=పాడెను.
మ. ఒకచో గానాలు వింటువీణీయలకుకా యుక్తంబుగా నాచు వే

టాకచో వీణకు వియ్య మై యొనరః జేయుం గింకీణీనాద మౌం

టాకచో వీణీయతోడఁ బాడు జతగా నుల్లాస మై యుట్టినం

దకుమారాగ్రణి వేణునాద మొనర న్వర్తిల్ల నుల్లాసి యై. 37

తా. శ్రీహరి యొకచోట వీణపాటలకుఁదగిట్లాడును. ఒక్కచో వీణాగాన
ము ననుసరించి గజ్జలతోఁ దాళముకట్టును. ఒక్కచోట వీణతోఁ గలిపిపాడును.
ఇట్లుపలుచెఱుగుల వేణువు నూఁచెను.

శ్లో. చారుచన్ద్రావళీలోచనై శ్చుష్కతో గోవగోబృద్ధగోపాలికావల్లభః,

వల్లవీబృద్ధబృద్ధారకః కాముకః సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః. 38

టీ. చారు...చుష్కతః=అందములగు నెచ్చుపురికన్నులవంటి కన్నులచేత, చు
ష్కతః=మద్రాడఁ (మాడఁబడినవాఁడనుట) బడినవాడును, గోవ...వల్లభః=అలకా
పరులకు అలకు అలకాపరిచేడియలకును నాథుఁడును, వల్ల...రకః=గొల్లపడుచులగుంపు
నకు దైవమైనవాఁడును నగు, దేవకీనందనః=కృష్ణుడు, వేణునా=పిల్లఁగ్రోవచే, సజ్జ
గౌ=పాడెను.

ఉ. క్రేవులు గోపదంపతులుఁ గేవలభక్తిభజింప నప్పరొ

రూపముఁ గల్గువ్రేతలు మరుల్కొని క్రీడ యొనర్చ సంభృతా

ప్రాపదభూషణాచలులు సౌధములం దిలకించి చూడఁగా

గోవకుమారుఁ డొప్పె రసగుంభితవేణునాదలోలుఁ డై. 38

తా. కాముకుడగు శ్రీకృష్ణుడు, నెమిలికన్నులనలె నందమగు కన్నులతో
యూపతులు అదరముతోఁజూడఁగా, గోవులు గోపాలరు వారిభార్యలు విగళితవేద్యాం
తరముగాఁ జెవుల్కొని వివేకగా వేణు వతిమనోహరముగా నూఁచెను.

శ్లో. మాళిమాలావిశన్తభృజ్జీత శీతభీతప్రియావిభోమావిజీతః,

స్తప్తగోపీకచాభోగనమ్మేళితం సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః. 39

టీ. దేవకీనందనః = శ్రీకృష్ణుడు, మా...లింగితః = తలదాల్చినపూలదండల
యందుఁ దిరిగెడు తుమ్మెదబారలచే మిక్కిలి బెదరిన ప్రియరాండ్రచే విలాసముతోఁ
గొఁగిలింపబడినవాడై, స్రు...సమేళితః = వస్త్రప్రసాద మైనగోపికల చనుబయల్లచే
నదుమబడినవాడై, వేణునా = పిల్లఁగ్రోవిచేత, సజ్జగౌ = ఊఁచెను.

ఉ. మౌళితర్జి ఘటించిననుచు ములువెంబడి వచ్చుభ్రంఘరా

జీలలితధ్వనిం గలఁగి చేలము లూడఁగఁ గొఁగించుగో

పాలకభీరుకోటికుచభార మురమ్మున నాసురాసలీ

లాలనమానమానసవిలాసుని వేణువినోదుఁ గాంచెదన్.

39.

తా. తలయందుఁ దాల్చినపూదండలలోని తుమ్మెదలకు జడిసి వలువలు బాఁ
బైబడి కొఁగిలింపికొనిన ప్రియరాండ్ర చనుఁగొండలచేఁ స్రుప్తబడినవాడై
కృష్ణుడు మనోహరముగా వేణువు నూఁచెను.

శ్లో. చారుచామీక రాభానభామావిభు

రై వజయ నీలతావాసితోరఃస్థలః,

నన్దబృన్దావనే వాసితామధ్యగః

సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః.

40

టీ. దేవకీనందనః = శ్రీకృష్ణుడు, చారు...విభుః = మేలిమి బంగారువన్నెగల
స్త్రీసహస్రములకు నాథుడై, వైజయంతి యనుమాలికచేఁ బరిమళింపఁజేయఁబడిన
తొమ్మగలవాడై, నన్దబృన్దావనే = నందునిబృందావనమందు, వాసితామధ్యగః = అడు
వారలనడుమనున్నవాడై, వేణునా = పిల్లఁగ్రోవితోడ, సజ్జగౌ = ఊఁచెను.

మ. జత తై బంగరతేఁగెగుంపు నదలించం బాలుబృందావనాం

చితవిభోకవతుల్ విలాసగతులఁ నేవించ రాసక్రియా

చతురత్వంబున వైజయంతి నటింపించి వేణుగానస్వనా

మృతధారాపటిమం జెలంగుహరి నెమ్మిం బ్రోదు మ మైప్పుడున్.

40

• తా. శ్రీకృష్ణుడు వైజయంతి తొమ్మన వ్రేల బంగరువన్నె గలప్రియరాండ్ర
తోఁగూడి, నందుని బృందావనమందు వేనవేలు గోపికలనడుమ విలాసముతో వేణువు
నూఁచెను.

శ్లో. బాలికాతాలికాతాళలీలాలయానజ్ఞనన్దర్శితభ్రౌలతావిభ్రముః,

గోపికాగీతదత్తావధాన స్వప్రయం సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః.

41

టీ. బాలికా... విభ్రముః = గోపాంగవలను తాళకత్తియలతాళములయొక్క
సౌందర్యంబున అయఃపాఁడికయందుఁ జూకింపఁబడిన తీవ్రనభామలయొక్క సౌందర్యంబు

వాడై, స్వయం=తానై, గోపికా...ధానః=గోపికల పాటలయందు మోజుపెట్టిన వాడై, దేవకీనందనః=కృష్ణుడు, వేణునా=పిల్లగ్రోవిలో, సజ్జాగా=ఊడెను.

ఉ. తాళము లుగ్గడించుచునితాకరతాళలయానుభావిశు

భూలతసాంపు పల్లనసరోజముఖిచ్చుదుగానవై ఖరిం

దాలిఱ్ఱు నెచ్చరించునవధానము మీఱఁగ వేణుపాణి యై

లాలితగానవై భవకళానిపుణుం డగుకౌరి గొల్పెదన్.

41

తా. ఒకవంక గొల్లపడుచులను కనుబొమలచే నైగచేసి అయితప్పకుండఁ దాళములు వేయించుచు, మఱియొకపజ్జ గొల్లతలపాటల తనవేణువు ననుసరించి పాడించుచు, నమంచానందముగలిగి శ్రీహరి జగన్మోహనముగా సావధానుడై వేణువు నూచుచున్నాడు.

శ్లో. పారిజాతం సముద్భృత్యై రాధావరో

రోపయామాన భామాగృహ స్యాజ్జడే,

శీతశీతే వటే యామునియే తటే

సజ్జగా వేణునా దేవకీనందనః.

42

టీ. రాధావరః=రాధకు పల్లభుండైన, దేవకీనందనః=శ్రీకృష్ణుడు, పారిజాతం=కల్పవృక్షమును, సముద్భృత్యై=పెళ్లగించి, భామాగృహస్య=సత్యభామయింటి యొక్క, అజ్జడే=మంగిలియందు, రోపయామాన=నాటెను. యామునియే=యమున సంబంధమైన, తటే=బిడ్డన, శీతశీతే=మిగులచల్లనైన, వటే=భాండీర మను మఱ్ఱి చెంతను, వేణునా=పిల్లగ్రోవిచే, సజ్జగా=ఎచ్చగాపాడెను.

మ. రమితోడఁగ సముమైనకాంతిగుణముల్ రాధాపయోరూపవి

భ్రమముల్ గల్గినభామముంగిటను గల్పుత్పైజముఁ నిల్పి య

య్యమునానై కతమధ్యశీతలశలవ్యగ్రోధవీధిఁ ముదం

బమరఁ వేణువినోదనాదరతుఁ డౌనబాటు నీక్షించెదన్.

42

తా. రాధయందే శ్రీతియన్నట్లు నటించియు స్వర్గమునండి కల్పవృక్షమును దెచ్చి సత్యభామముంగిట నాటిన యాటక్కరిమొనగాడు యమునానదియొద్దన మిగులఁ జల్లనిదగు భాండీరపునుమఱ్ఱికింద మిగులమనోహరముగ వేణువు నూచెను.

శ్లో. అగ్రో దీర్ఘ తరోయ మర్జునతరు ప్రస్యాగ్రతో వర్తసి

సా ఘోషం సముపైతి తత్పురినరే దేశే కళిందాత్మజా,

తస్యా నీరతమాలకాననతలే చక్రం గవా చారయన్

గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే పథాన మవ్యాహతమ్.

43

టీ. సఖే=ఓమిత్రుఁడు, అగ్రే=ముందర, దీర్ఘ తరో=మిగులపొడవగు, అయం=ఇదె, అర్జునతరుః=మద్దిచెట్టు (గలదు). తస్య=దానికి, అగ్రతః=ముందర, వర్తసి=

కాలిలోప (యన్నది). తత్పరిసరే దేశే = అవెంబడి, సా = అ, కలిన్దాత్తజా = యమునా నది, ఘోషం = వ్రేపల్లెను, నమునైతి = చేరుచున్నది. తస్యాః = అయమునయొక్క, తీర... తలే = ఒడ్డుయందలి చీకటికానుగుచెట్ల యడవిమాటున, గవాం = క్రేపులయొక్క, చక్రం = మందను, చారయకా = త్రిప్పచు, గోపః = గోపాలకృష్ణుడు, క్రిడతి = ఆడుకొనుచున్నాడు. సః = అగోపాలుడు, అవ్యాహతం = చెఱుపులేని, పథానం = తోపను, దర్శయిష్యతి = చూపగలడు.

ఈశ్లోకమునకు మఱియొక యర్థము:—

హేసఖే = ఓమిత్రుడా! అగ్రే = రథాగ్రమందు, దీర్ఘతరః = మహాన్నకుడైనవాడును, అయం = ఈ శ్రసిద్ధుడైన, ఆర్జునతరుః = వృక్షమువంటి యర్జునుడు, తస్యై = అయర్జునునియొక్క, అగ్రతః = మందర, వర్షం = ఉపదేశమార్గము, ఘోషం = ఉపనివత్తును, నమునైతి = పొందుచున్నది. తత్పరిసరే = అయుపనివత్తుయొక్క పరిపమందు, కలిందాత్తజా = యమునానది, తస్యాః = అయమునానదియొక్క, తీర... తలే = తీర = గట్టనందుడు, తమాలకాగన = చీకటికానుగుచెట్లవండులయొక్క, తలే = శ్రదేశమందు, గవాం = ఉపనివ ద్వ్యక్షమయొక్క, చక్రం = గమనమును, చారయకా = ఆధ్యయనముచేయుచుచు, గోపః = శ్రీకృష్ణుడు, క్రిడతి = ఆడుచుచున్నాడు. సః = అకృష్ణుడు, త్వం = నిన్నగుర్చి, అవ్యాహతం = అతీతమైన, పథానం = మార్గమును, దర్శయిష్యతి = చూపగలడు.

మ. అదిగో ముంగల పెద్దమద్ది యట పో నాచెంత వ్రేవలై యు

న్నది యాదండఁ గలిండ్జాతటమానం దాపింపుభూజాలిలోఁ

గడుపులో మేపుచు గోపబాలకుఁడు నిక్కం బొప్పుగాఁ జెల్లున

త్తుదనిం బొమ్ము నఖా! నుఖాన్పడముగా భావంబు రంజిల్లెడన్. 43

తా. చెలికాడా! అదిగో చూచితివా పొడవు వుద్దిమృగోకటి గనబడుచున్నది. దానివెంబడినే కాలిలోపయన్నది. అచ్చటనే యమునానది వ్రేపల్లెతోడఁ జేరి పొలుచున్నది. అయమునయొద్దన నావులమందను మేపుచు నొకగోపాలబాలుఁడు న్నాడు. ఆక్కడకు వెళ్ళి వాని నాశ్రయించితివా చిట్కలేనిదారిఁ జూపగలఁడు.

శ్లో. గోధూళిధూనిరితకోమలగోపవేషం

గోపాలబాలకశతై రనుగచ్ఛమానమ్,

సాయన్తవే ప్రతిగృహం పశుబన్ధనార్థం

గచ్ఛస్త మచ్యుతశిశుం ప్రణతోఽస్మినిత్యమ్.

44

టీ. గోధూళి.. వేషం = అపులకాలిడు ములచేబూదిరంగునదియన్న సొంతైన పనులకావరణముగలవాడును, గోపా.. శతైః = కెక్క నులును గొల్లెల్లెల్లకాయలచేత,

అనుగమ్యమానం=అనుసరింపఁబడినవాఁడును, సామంతనే=సంజవేళ, పశుబన్ధవా
ర్థం=(మేపికోలికెచ్చిన) పశువులఁగట్టుటకొఱును, త్రతిగృహం=ఇంటింటికిని, గచ్ఛం
తం=వెళ్లుచున్న, అమృతశీతం = బాలుఁడైయున్నవిష్ణునిగూర్చి, నిత్యం=ఎల్లప్పుడు,
ప్రణతః=మొక్కినవాఁడను, అస్మి=అయితని.

ఉ. గోవక్షధూళిధూనరితగోమలవేషముతోడ నందెలం
గోవకళాబళాళి తనకుం గయినోడుగ నింటనింటనుం
గ్రేవులఁ గట్టఁగాఁ దిరుగుకృష్ణుని బాచుకరాభిశోభితుఁ
గోవకుమారు నిందువదనుఁ మననుఁ మరునయ్యఁ గొల్చెదన్. 44

తా. పశుల కాళినుములచే నొడలెత్తి బూడిదగంధగలిగి వందలకొలది గొల్ల
పిల్లకాయలను వెంటబేసికొని ఇంటింటికి పసులఁగట్టుటకై తిరుగుచున్న కపటగోప
బాలుఁ డగువిష్ణునకు మొక్కిదను.

శ్లో. నిధిం లావణ్యానాం నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయం
నిజావాసం భాసాం నిరవధికనిశ్చేయనరనమ్,
సుధాధారాసారం సుకృతపరిపాకం మృగదృశాం
ప్రపద్యే మాజ్ఞల్యం ప్రథమ మధిదైవం కృతధియామ్. 45

టీ. లావణ్యానాం=సాబగులకు, నిధిం=గనియైనతాఁడును, నిఖిల...నిలయం=
ఎల్లలోకముల నబ్బరము గొలుపువాఁడును, భాసాం=వెలుఁగులకు, నిజాభాసం=పుట్టు
చోటును, నిరవిధి...రసం=హద్దులేని యానందముగలవాఁడును, సుధాధారాసారం=
అమృతపుజడివానయును, మృగదృశాం=కామినులయొక్క, సుకృతపరిపాకం=పున్నె
ముల పంటయైనవాఁడును, కృతధియాం=శిక్షితబుద్ధులైనవారయొక్క, మాజ్ఞల్యం=
మంగళమైన, ప్రథమం అధిదైవం=తొలి కేల్పగు కృష్ణుని, ప్రపద్యే=అశ్రయింతును.

ఉ. చక్కఁదనము ప్రపు రుచిరంతతి పొచ్చినతావు లోకను
మృక్కన నుడుదుంట ఏకచాటుజనేత్రలనోముపంట పెం
పెక్కెడుము క్తిధామము మునీశుల కాదిసుధామ మూర్ధన
మృక్కత్రసౌధవర్ష విజహర్షము నై నమురారిఁ గొల్చెదన్. 46

తా. సాబగులగనియు, అబ్బరము పుట్టినిల్లును, సింగారముల యిక్కయు,
మేరలేని యానందము గలవాఁడును, అమృతపుఁజడివానయు, స్త్రీలనోములపంటయు,
పరిశతబుద్ధుల శుభమును, ఎల్లదేవతలకు మొదటిదైన మగుకృష్ణునియందఁ జేరెదను.

శ్లో. ఆతామ్రపాణికమలవ్రణము ప్రతోద
మూలోలహరిమణిగుడ్డల హేమనూత్రిమ్,

అవిశ్రామాముక్తకా మున్నుదనీల మవ్యా

వాద్యం ధనజ్ఞాయరథాభరణం మహా నః.

46

టీ. ఆతామ్ర... ప్రతోదం=అంతటనెట్టిని కేటదామరయం దండమైనపగ్గములు గలిగియు, అలోల... నూత్రం=అంతటం గలియుఁబడుచున్న సరములు రత్నములయం టుజోడు బంగారుమొలత్రాడుగలిగియు, అని... కణం=పుట్టుచున్న స్వేదోదక బిందువులుగలిగియు, అమ్బుదనీలం=మబ్బునుజోలి నల్లనైనదియు, ధనజ్ఞాయరథాభరణం=అర్జునుని రథమునకు నలంకారమైన, ఆద్యమ్=ఎల్లలోకములకు మొదటిదగు, మహా=తేజము, నః=మమ్ముల, ఆప్యాత్=కాపాడుఁగాక.

ఉ. కెంజిగురాకుఁగేలఁ దులకించుప్రశోదముచేత నాజి ధా

నంజయవాజిరాజిగమనక్రియ యేర్పడుపక్ష మొగంబునం

గ్రాంజెను టూక హారమణికుండలముల్ చలియింప నొప్పున

య్యింబుదనీల తేజము రథాభరణం బనయంబుఁ బోవుతన్.

46

తా. గుట్టలుపగ్గములఁ జేతఁ బుచ్చుకొని, హారములు కుండలములు గదుల, మొలనూలు మెఱచు నొడలు చెమర్చి, వర్జునుని రథము గుట్టములఁదోలుచున్నదియు, లోకముల కాదియైనదియు, నర్జునునిరథము నలంకరించియున్న మేఘమువలె నల్లనైన వెలుగు మమ్ముఁ గాచుఁగాక.

శ్లో. నఖనియదితకణ్డూ న్నాన్డవస్యవ్రాశ్వా

ననుదిన మభిషిక్ష్వా న్నజ్జలిన్తేః పయోభిః,

అవతు వితతగాత్రస్తోత్రనిఘ్నాతమాళి

ర్దశనవిధృతరశ్మి ద్వేవనాపుణ్యరాశిః.

47

టీ. నఖ... కణ్డూ=గోళ్లచేఁ దీర్చఁబడిన దురదగల, పాన్డవస్యవ్రాశ్వా=అర్జునుని తేరిగుట్టములను, అజ్జలిన్తేః=వోలిసియందుఁ బట్టఁబడిన, పయోభిః=నీళ్లచేత, అనుదినం=ప్రతిదినము, అభిషింఁచక=కడుగుచున్న వాఁడును, వితతగాత్రః=చాచఁబడినమేఘగలవాఁడును, తోత్రనిఘ్నాతమాళిః = మునికోలచేఁ జుట్టఁబడిన రథగలవాఁడును, దశన విధృతరశ్మిః=పండ్లతోఁ గఱచికోఁబడినపగ్గములుగల, దేవకీపుణ్యరాశిః=దేవకీపుణ్యముల ప్రాసగు శ్రీకృష్ణుఁడు, అవతు=మమ్ముఁ గాపాడుఁగాక.

మ. తలఁ దోత్రంబు ధరించి వగ్గములు దంతశ్రేణిః గీలించి య

గ్గలిక మే నిగిడించి పార్థరథకంఠాణంబులఁ దోయిట

జలముల్ నల్లి నఖాళిమై నిపురుచ్చు రక్షించువాఁడేవకీ

లలనాపుణ్యఫలంబు నన్నుఁ గరుణాలంకారుఁగాఁ జేయుతన్.

47

తా. కొరడా తలకుఁ జాట్టుకొని, పగములు నోటఁ గఱచుకొని యొడలు గిని
డించి, గోళ్ళతోఁగోతుమ, నర్జునుని తేరిగుఱ్ఱములను దోసిలితో నీళ్లు కొట్టి తడుపుచున్న
దేవకీపుణ్యసమాహు మగుకృష్ణుఁడు ముక్తురక్షించుఁగాక.

శ్లో. వ్రజయువతినహాయే యావనోలాసికాయే
నకలశుభవిలాసే కున్దమన్దారహాసే,
నివనతు మమ చిత్తం తత్ప్రదాయ త్వవృత్తం
మునిసరసిజభానా నన్దగోపాలనూనా.

48

టీ. వ్రజయువతి సహాయే=గొల్ల కాంతలే తోడుగాఁ గలవాఁడును, యావనో
లాసి కాదే=తారుణ్యముచే మెఱయు నొడఁగలవాఁడును, నకలశుభవిలాసే=అన్ని
మంగళముల విలాసముగల, కున్దమన్దారహాసే=నల్లలైలుకల్పప్రమానములవంటి నవ్వుగల
వాఁడును, ముని...భానా=మునులనుకమలములకు నూర్యుడగు, నన్దగోపాలనూనా=
నందుఁడను గొల్లనికొడుకునందు, తత్ప్ర...వృత్తం=వానిపాదముల యధీనమైన చరి
త్రముగల, మమ=నాయొక్క, చిత్తం=మనసు, నివనతు=నిలుచుఁగాక.

చ. వ్రజయువతీనహాయు సతిరాజితయావనకాయు మౌనిచి
త్తజలజమిత్రు విశ్వజనతానుతిపాత్రు వినీలగాత్రుఁ దో
యజదళనేత్రుఁ గుందనిభహాసు శుభైకదయావిలాసునిఁ
సుజనహీతుం దదంఘ్రిరతిఁ జొప్పడునామది నామతించెదన్.

48

తా. గోపవనితలతోఁ గూడినవాఁడును, నిత్యతారుణ్యముచే మెఱయువాఁడును,
ఎల్ల శుభములకు నితైనవాఁడును, మల్లెలు పారిజాతములవంటి నగవుగలవాఁడును,
మునిమానసహంకుఁడగు నందునికొడుకు పాదముల యధీనమై నాచి త్త ముందుఁగాక.

శ్లో. అరణ్యానీ మార్ద్రస్థితమధురబిమ్బాధరసుధా
సరణ్యా సంక్రాంతై స్సపది మదయ నేఘనినదైః,
ధరణ్యా సానన్దోత్పలక ముపగూఢాఘ్రికములః
శరణ్యానా మాద్య స్స జయతు శరీరీ మధురిమా.

49

టీ. అర్ద్ర...సరణ్యా = ప్రేమార్ద్రమైన చిటునగవుచే ముద్దుగులుకు ఘోవి
దొండయందలి అమృత ప్రవాహముతోడ, సక్రాంతైః=కలిసిన, నేఘనినదైః=పిల్లఁ
గ్రోవిధ్వనులచేత, సపది=అప్పుడే, అరణ్యాం=అరణ్యసంతతిని, మదయఁ=కారుకొ
నఁజేయుచున్నదియు, ధరణ్యా=భూమిచేత, సానన్దోత్పలకం=అనందపుగనర్పణలు
గలుగునట్లుగా, ఉప...కములః=కాఁగిరింపఁ (స్పృశింపఁ) బడిన యడుగుదామరలు
గలదియు, శరణ్యానా=ఎల్లప్రాపులలో, ఆద్యః=మొదటిదగు, సః=ఐ, శరీరీ=తను
వును చాల్చిన, మధురిమా=సౌందర్యము, జయతు=అన్నిటికి మిన్నయగుఁగాక.

మ. స్మితబింబాధరమాధురీఃలితవంశీనాదమోదంబుచే
 నతివిస్ఫూర్తిని గాననం బలరఁ బాదాంభోజనంపక్తిచే
 ఘీతి రోమాంచము గాంచెనో యని నీత్కరింపం బ్రవర్తించున
 చ్యుతః డుద్యన్తధురాభిరూప్యమున సర్వోత్కృష్టమై వర్తిలున్.

తా. నగవు దొలకుమోచించే బిల్లఁగోవిని నొక్కి యూడచు నడచిని దట్ట
 ముగాఁ జేయునదియు, భూమిచే దట్టపుగగుర్పాటుతోఁ గూడునట్లు అలింగనముచేయుఁ
 బడిన పాదములుగలదియు, ఎల్లప్రాపులకు మొదలైన ఆశరీరముదాల్చిన లావణ్యము
 అన్నిటికంటె నెచ్చె యున్నది.

*శ్లో. ముగ్ధం స్నిగ్ధం మధురమురళీమాధురీధీరనాదైః

కారంకారం కరుణవివశం గోకులవ్యాకులత్వమ్,

శ్యామం కామం యువజనమనోమోహనం మోహనాబ్జం

చిత్తే నిత్యం నివసతు మహా వల్లవీవల్లభం నః.

50

టీ. ముగ్ధం = సాగ నైనదియు, స్నిగ్ధం = మెఱుంగుగలదియు, మధుర...నాదైః =
 శ్రావ్యములైనపిల్లఁగోవియొక్క తీరునివ్రాతలచేత, కరుణవివశం = ఇంద్రియజ్ఞాన
 మూఢమైన, గోకులవ్యాకులత్వం = ప్రేషల్లయొక్క కలవరపాటును, కారంకారం =
 మాటిమాటికిని గలిగించుచున్నదియు, శ్యామం = నల్లనిదియు, కామం = మిక్కిలి,
 యువ...హనం = తరుణుల చిత్తముల మోహింపజేయు శరీరముగలదియు, వల్లవీవల్ల
 భం = గోపికలకుఁ బ్రాప్తైన, మహా = కృష్ణ లేజము, నః = మాయొక్క, చిత్తే = మనము
 నందు, నిత్యం = ఎల్లప్పుడు, నివసతు = ఉండుఁగాక.

తా. సుందరమైనదియు, మెఱుంగునదియు తీయని వేణుగానములచే, గోవు
 లను గోపాలురను పరవశమొందించుచున్నదియు, నల్లనిదియు, యౌవనవంతులైనపు
 రుషుల సైతము మరులకొలుపుచున్నదియు, జగన్మోహనమైన యాకారముగలదియు
 గోపాంగనలకుఁ బ్రియమైన లేజము మాచిత్తముల నిత్యము వెలయుఁ గాక.

శ్లో. విదగ్ధనోపాలవిలాసీనాం సంభోగబిహ్నిశ్చిత్తసర్వగాత్రమ్,

పవిత్రీ మామ్నాయగిరా నుగమ్యం బ్రహ్మ ప్రపద్యే నవనీతచోంమ్.

టీ. విదగ్ధ...నాం = బాణులగు గొల్లసాగనుకలైయొక్క, సహ్యాగ...
 గాత్రం = కూటమియందలి గుఱుతులుగలిగిన సర్వావయవములుగలదియు, పవిత్రం =
 పావనమైనదియు, అమ్నాయగిరాం = వేదవాక్కులకు, అగమ్యం = పొందరానిదియు,
 నవనీతచోరం = వెన్నముచ్చగు, బ్రహ్మ = కృష్ణ పరమాత్మను, ప్రపద్యే = ఆర్చియింతును.

*శ్లోకము కొన్నిప్రతులయం దిచ్చటఁ గానరాదు. దీనికిఁ బలుఁగుపద్యము
 గూడలేదు. ప్రక్షిప్తమనితొలెడి.

మ. నవలావణ్యవిలాసినికరనానాబంధనంబంధనం

భవదద్ధాంకశరీరు విశ్వపరమామ్నాయాంతవాచోవిధే

యవిహారు నవసీతచోరుని బవిత్రచారనంచారుని

భవనాధారుని శాంతిసారుని నినుం బూజంతం నెల్లప్పుడున్. 51

తా. ఒడలెల్ల జాణలగు గోపకాంతల సంభోగచిహ్నములు గలదియు, సర్వ జగత్సావనమైనదియు, వేదములకు సైతము గోచరింపనిదియు, వెన్నదొంగయగు శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని సేవించెదను.

శ్లో. అన్తర్లహే కృష్ణ మవేక్ష్య చోరం బద్ధ్యా కవాటం జననీం గతై కా, ఉలూఖలే దామనిబద్ధ మేనం తత్రాపి దృష్ట్వా స్తిమితా బభూవ. 52

టీ. ఏకా=ఒకగొల్లది, అన్తర్లహే=గర్భగృహమున, చోరం=వెన్నదొంగయగు, కృష్ణం=కృష్ణుని, అవేక్ష్య=కొంచి, కవాటం=కలుపును, బద్ధ్యా=మూసిపెట్టి, జననీం=వాని తల్లినిగూర్చి, గతా = వెళ్లినదై, ఉలూఖలే = తోటియందు, దామని బద్ధం=త్రాటగట్టఁబడిన, ఏనం=ఈశ్వుని, తత్రాపి=అచ్చటను, దృష్ట్వా=చూచి, స్తిమితా=మ్రాన్పడినది, బభూవ=అయెను.

చ. నిలయములో నొక రు నవసీతహారు హరిఁ గాంచి గట్టిగాఁ

తలుపు బిగించి యక్కొడుగుఁ దల్లికిఁ దెల్పఁ బోయి యం దులూ

ఖలగుణబద్ధుఁ డానతనిఁ గన్గొని యూటడి వచ్చి రిత్తబా

నలు గని సారె కేక లిడ వ ర్తిలునాబలుదంటఁ గొల్పెదన్. 52

తా. ఒకగొల్లది తనయింటిలో దొంగిలుచున్న వెన్ననిజూచి యట్లే తలుపు మూసి వానితల్లితోఁ జెప్పఁబోయి, అచ్చటను, యశోదచే తోటగట్టి దండింపఁబడువానిని జూచి యాశ్చర్యముచే నొడలెఱుంగక నిలుచుండెను

శ్లో. రత్నస్థలే జానుచరః కుమారః సజ్జాన్త మాత్మ యముఖారవిన్దమ్, ఆదాతుకామ స్త దలాభభేదా ద్విత్యోక్త్య ధాత్రీవదనం రురోద. 53

టీ. జానుచరః=దోఁగాడుచున్న, కుమారః=బాలఁడైనకృష్ణుఁడు, రత్నస్థలే=రత్నములకట్టదపు నేలయందు, సంక్రాంతం=ప్రతిఫలించిన, అత్మ యముఖారవిన్దం=తన మోముఁదమిని, ఆదాతుకామః=కైకొనఁదలఁచినవాఁడై, తదలాభభేదాత్=అది చిక్కలేదనుకొనుకతో, ధాత్రీవదనం=దాది మొగమును, విలోక్య=చూచి, రురోద= ఏడ్చెను.

మ. ఘనరత్నస్థగితావనిఁ నిజముఖాకారంబు ఐద్రాకృతిం

గనువట్టం గని నవ్వి తద్ద్రహణకాంతం జిన్నకేల్ సాచి చే

రనిభేదంబున జానుయాసము దలిర్పఁ దాసి నీక్షించి శా

ననుచుం బో రిడునందనందనుని మాయాడింభకుం గొల్పెదన్. 53

తా. ఒక్కవాడు, కృష్ణుడు రతనములకట్టడపు నేలమీద దోగాడును, ఆరత్నములలోఁ బ్రతిబింబితమైనతనమొఱచి, యదియొకవిచిత్రవస్తువని లాగి కొనఁబోయి, యదిరాకపోయినందున దాది మొగము నూచి యేడువసాగెను.

శ్లో. ఆనందేన యశోదయా సమదనం గోపాజ్ఞనాభి శ్చిరం

సాశజ్జం బలవిద్విషా నకుసుమైః సిద్ధైః పృథి వ్యాకులమ్,

నేర్ష్యం గోపకుమారకై నృకరుణం పౌరై ర్జనైః సస్మితం

యో దృష్టః న పునాతు నో మురరిపుః ప్రాప్తి పగోవర్ధనః. 54

టీ. యశోదయా = యశోదమ్మ చేత, ఆనందేన = సంతోషముతోడను, గోపాజ్ఞనాభిః = గొల్లపడఁకులచేత, సమదనం = మనస్తోద్యోగముతోఁ గూడునట్లును, జలవిద్విషా = ఇంద్రునిచే, చిరం = తడవుగా, సాశజ్జం = విన్నబాటుతోను, సిద్ధైః = దేవతావికేసులచేత, సకుసుమం = పువ్వులవాసతోడను, పృథివ్యా = భూమిచేత, అక్షులం = కలవరముతోఁ గూడునట్లును, గోపకుమారకైః = గొల్లపిల్లకాయలచేత, నేర్ష్యం = పరోత్కర్షణసహిష్ణుత్వముతోడను, పౌరైః = ఊరివారలచే, సకరుణం = దయతోడను, జనైః = మిగిలిన మాపరులచేత, సస్మితం = చిలువగవుతోఁ గూడునట్లును, యః = ఏదేవుఁడు, దృష్టిః = చూడఁబడెనో, ప్రాప్తి పగోవర్ధనః = ఎత్తఁబడిన గోవర్ధనపుకొండగల, సః = ఆ, మురరిపుః = కృష్ణుఁడు, నః = మమ్ము, పునాతు = పవిత్రముసేయఁగాక.

చ. ముదమున నందగోపికలు మోహమునక జనపాలినవృసం

ద్రిదశివిభుండు సాధ్వసమతిక విరివావల సిద్ధపుంగవుల్

బొదలినయాకులత్వమున భూమియు గోపకుమారు లేపునక

నదయతఁ బొరులుం గనరిసాధర మెత్తినచక్రి ప్రాచుతన్. 54

తా. ఆనందముతో యశోదయు, మదనవికారముతో గోపికలును, ఇదియేమిరా యనుభూతితో నింద్రుఁడును, పుష్పవర్షముతో సిద్ధులును, మనోవ్యాకులతతో భూమియు, మచ్చరముతో గొల్లపిల్లకాయలును, దయతో నూరివాడును, నవృత్తో నితరులును జూడఁగా గోవర్ధనగిరి నెత్తినకృష్ణుఁడు మమ్ము పాపములఁ బాపి పవిత్రులఁ జేయుగాక.

శ్లో. ఉపాసతా మాతృపీదః పురాణాః

వరం పుమాంసం నిహితం గుహాయామ్,

హ. హ. యశోదాశిశుబాలలీలా

కథానుధాసిన్ధుషు లీలయామః.

55

టీ. పురాణాః = పూర్వులైన, అత్తవిదః = బ్రహ్మతత్వలెనను నులు, గుహాయామ్ = దవారాకొకగుహయందు, నిహితం = ఉంచఁబడిన, వరంపుమాంసం = పరమపురుషుని,

ఉపాసతాం=ధ్యానింతురుగాక. పయం=మేముమాత్రము, యశోదా...సిన్ధుః...
యశోదకౌడుకుయొక్క బాల్యనిలాసకథ అననమృతసముద్రములయందు, లీలయా
మః=విహారము సత్పదము.

మ. దహరాకాశనివాస మౌసరము నాత్మజ్ఞాను లీక్షించి ప్ర
త్యహముం గాంతురు గాక నే నలయశోదాబాలలీలానుధా
లహరీవీచివరంవరం గదిసి కొల్లల్ గాంగఁ గ్రీడించున
న్నహనస్త్రోధిఁ జెలంగుడెందమున నానందంబు సంధించెదన్. 55

తా. అత్తస్వయాపశేత్తలైన పూర్వపుమునీశ్వరు లనేకులు హృదయగుహ
యందలి పరమాత్మను దదేశచిత్తులై ధ్యానింతురుగాక. మేముమాత్రము లీలాగోప
బాలుఁడై శ్రీడసలుపుచున్న కృష్ణపరమాత్మయొక్క బాల్యమందలి విలాసకథలను
నమృతసముద్రములో నోలలాడెదము.

శ్లో. విక్రేతుకామా కిల గోపకన్యా మురారిపాదార్చితచిత్తవృత్తిః,
దధ్యాదికం మోహవశా దవోచ ద్రోవిష్ట దామోదర మాధవేతి.

టీ. దధ్యాదికం=పెరుగు మొదలగువానిని, విక్రేతుకామా = అమ్మదలచిన,
గోపకన్యా = కొల్లపడచు, మురారి...వృత్తిః=శ్రీహరిపాదములయందుంచబడిన
మనోన్యాపారముగలదై, మోహవశాత్ = (కృష్ణునియందలి) మోహమువలన,
గోవింద, దామోదర, మాధవ, ఇతి=అని, అవోచత్=కేక వేసెను.

మ. నవలావణ్యవిలాసిసీతీలక మానందంబునక పడదనం
భనపాదార్చితచిత్తవృత్తి మురారిపాదా నేరకే వీటితో
నవసీతాదిక మమ్ముచో నుజుపు జెందం బొరులం గాంచి మా
ధవ గోవింద ముకుంద కృష్ణ యను నుద్యన్తోహవిభ్రాంతితోన్. 56

తా. ఒకకొల్లపడుచు, పెరుగు పాలు నమ్మబోయి ఎప్పుడు కృష్ణునియందే
మరులుకొనియందును గాన కృష్ణునియందలిమోహముచే 'పెరుగోయమ్మ పెరుగు'
అని పిలువవలసినదియై 'గోవిందా దామోదరా మాధవా' యని కేక లిడఁ దొడం
గెను.

శ్లో. ఉలూఖలం వా యమినాం మనో నా
గోపాజ్ఞానాం కుచకుట్టలం వా,
మూరారినామ్నః కలభస్య నూన
మూలాన మానీ త్రియ మేవ భూమా. 57

టీ. మూరారినామ్నః=కృష్ణుడనెడి, కలభస్య=వీరులుగున్నకు, ఉలూఖలంవా
=యశోదయింటిలోనితోలుగాని, యమినాం=యోగులయొక్క, మనోనా=చిత్త

ముగాని, గోపాబ్జనానాం=గొల్లవనితలయొక్క, కచకుట్టలంవా=చనుమొగ్గగాని, భూమా=భూమియందు, శ్రయమేవ=రెండుమాడే, ఆలానం=కట్టుకంబము, అనీత్=అయ్యెను.

చ. మునిజనమానసాంబురుహముం బశుపాలక బాలికామణీ

స్తనవనజాతకోరకవితాన ములూఖలముః మురారిమో

హనకలభంబు నిల్పుటకు నై విలసిల్లినకట్టుగంబముతో

దనరెడు నొందురెండు నివి దక్క ధరాస్థలిఁ గల్గ నేర్చునే.

57

తా. ఎట్టివారలకును వశపఱచుకో నలవిగాని కృష్ణుఁ డనుకొదమయ్యెనుఁగునకు యశోదయిఁటిలోనితోలుగాని, యోగులచి త్రముగాని, గోపికలచన్దుబంతులుగాని యిటుల రెండు మాఁడు దప్ప నేతే బంధసన్ధానములలేవు. వీనికి నిత్యసన్నిహితుఁడై నట్లు మఱియేరికే గాఁడనుట.

శ్లో. కరారవిన్దేన పదారవిన్దం ముఖారవిన్దే వినివేశయ స్తమ్,

వటస్య పత్రిస్య పుటేశయానం బాలం ముకున్దం మనసా స్తరామి.

టీ. కరారవిన్దేన=కేలుదామరచే, పదారవిన్దం=అడుగుదామరను, ముఖారవిన్దే=మోముదామరయందు, వినివేశయంతం=చొనుపుకొనుచున్నవాఁడును, వటస్య=మట్టిచెట్టుయొక్క, పత్రిస్య=అకుయొక్క, పుటే=దొన్నెయందు, శయానం=పండియున్న, బాలం=బాలుఁడగు, ముకున్దం=కృష్ణుని, మనసా=చిత్తముతోడ, స్తరామి=తలఁచెదను.

తా. కేలుందామరచే బడాబ్జ మెలమిం గీలించి నెమ్మోముపై

హాళిఁ గిల్పి వటప్రవాళమ్మదుశయ్యిం బొల్పునబ్బలునిఁ

లీలాలోలవిశాలలోచనుని లాలిం బెట్టి లాలించుచుఁ

జోలల్ వాడుయశోదభాగ్యమున కే జోహారు గావించెదన్.

58

తా. కేలుదమ్మిచే నడుగుఁదమ్మిని మోహదమ్మి నిడుకొని మఱియాకదోష్యుండు నిరురఁగూరియున్న కహవాబాలుఁ డగువెన్నుని మదిలోఁ జింతించెదను.

శ్లో. శమ్భో స్వాగత మాస్యతా మిత ఇత్తో వామేన పద్మానన

క్రౌఞ్చారే కుశలం సుఖం సురపతే విత్తేశ నో దృశ్యనే,

ఇత్థం స్వప్నగతస్య కైటభజిత శ్చుత్యా యశోదాగిరః

కిం కిం బాలక జల్పనీతి రచితం ధూధూకృత్తం పాతు నః.

59

టీ. శమ్భో=ఓయీశ్వర, స్వాగతం=సుఖముగవచ్చితివా? పద్మానన=పద్మవక్త్ర, ఇతఇతఃవామేన=ఇటుల యెడమప్రక్కను, అస్యతాం=కూర్చుండుము. క్రౌఞ్చారే=కూచారా, కుశలం=నేమిదు? కురపతే=ఇంద్రా, సుఖం=సుఖముగలదా? విత్తేశ=కుబేరా, నోదృశ్యనే=మాచేఁ జూడఁబడవు. ఇత్థం=ఈలాగున, స్వప్నగతస్య=నిద్రించి

యన్న, కైటభజితః=కృష్ణునియొక్క, గిరః=కలువరింతమాటలను, శ్రుత్వా=విని, య
శోదా=యశోద, హేబాలక=ఓబిడ్డా, కింకిం=ఏమేమి, జల్పసి=పలవరించెదవు.
ఇతి=అని, రచితం=చేయబడిన, ధూమాకృతం=పీడాపనోదకమైన 'ధూమా' అను
నిష్ఠీవనశబ్దము, నః=మమ్ము, పాతుం=రక్షించుఁగాక.

మ. హర రారము శుభంబె డాపలను భాసాధీశ కూర్పుండుమా
పరిణామంబె కుమార యింద్ర సుఖమే పాల స్త్య వీక్షింపమే
సరణి నిన్ననఁగా యశోద విని వత్సా యేమి యేయలచు ని
ద్దురను బూనినకృష్ణుపై సిడినధూమాకారముల్ ప్రోచుతన్. 59

తా. దుద్రా! సుఖముగావచ్చినావా? బ్రహ్మ! ఇట్లెడనువైపునఁ గూర్పుండుము.
కుమారా! నేను మీవా? ఇంద్రా! సౌఖ్యమా? కుశేరా! ఏమి బొత్తగా ఆగపడుచేలేను.
అనికృష్ణుఁడు నినురలోఁ గలువరింపఁగా, యశోద వచ్చి ఏమిరా కలవరించుచు
న్నావు నాయనా యని పీడాపరిహరమునకుఁ గాఁ జేసిన ధూమాకారము మమ్ముఁ
గాపాడుఁగాక.

అవ. కవి యాశ్లోకంబున యశోదాశ్రీకృష్ణుల ప్రశ్నితరముల వర్ణించు
చున్నాఁడు.—

శ్లో. మాతః కిం యదునాథ జేహి చషకం కిం తేన పాతుం పయ
స్తన్నా స్త్యద్య కదాస్తి వా నిశి నిశా కా వాన్ధకారోదయః,
ఆమీ ల్యాక్షీయుగం నిశా వ్యవగతా జేహీతి మాతు ర్దుహు
ర్వత్తోజాంశుకర్షణోద్భృతకరః కృష్ణ స్స పృష్టాతు నః. 60

టీ. కృష్ణుఁడు, హేమాతః = ఓ సుమ్మా అని పిలువ, యశోద, హే, యను
నాథ=ఓయాదవులరాజా, కిం=ఏమిరా, (కృ) చషకం=నాకూజాను, జేహీ=తెమ్ము.
(య) తేన=దానితో, కిం=ఏమిపని? (కృ) పయః=పాలను, పాతుం=త్రాగుటకు, (య)
తత్=అగిన్నె) అపాలు, అద్య=ఇప్పుడు, నాస్తి = లేదు. (కృ) కదా=ఎప్పుడు,
అస్తి నా=ఉండును. (య) నిశి=రాత్రియందు, (కృ) నిశా=రాత్రియన, కా=ఏది?
(య) అన్ధకారోదయః=చీకటిపడుట, (అనఁగానే) అక్షీయుగం = రెండుకేమ్ను
లను, ఆమీల్యా=గట్టిగా మూసికొని, నిశాపి=రాత్రియు, ఉపగతా=వచ్చినది. జేహీ=
పాలగిన్నె తెమ్ము. ఇతి=అని, మాతుః=తల్లి యగు యశోదయొక్క, వత్తోజాంశుక
కర్షణోద్భృతకరః = పైటకొంగును లాగుటకై చాచబడిన చేయిగల, నః = అ,
కృష్ణః=శ్రీకృష్ణుఁడు, నః=మమ్ము, పృష్టాతు=పో)చుఁగాక.

ఉ. అమ్మ యదేమిరా యదుకులాగ్రణి గిన్నె యెవంగు మేల పా
లిమ్ముగఁ ద్రావ లేదివు డదెప్పుడు రే యది యెట్టి దంధకా

రమ్మగు నన్నఁ గన్తోగిచి రాతిని వచ్చెను వేగ పాలు తే

తెన్నుని తల్లిపైఁట వడిఁ దీయుముకుందుఁడు నన్నుఁ బ్రోచుతన్. 80

తా. అమ్మా! మీరా కృష్ణా! నా అపుకొర యేదీ ఇటులిమ్మ! ఎందుకురా? పాలుత్రాగవలె. పాలులేవే. ఆయన ఎప్పుడుండును? రాత్రికి. రాత్రియనఁగా నెట్లు లుండును. రాత్రివచ్చినచోఁ జీఁకటిపడును. అని తల్లియనఁగానే చెందుకన్నులు గట్టి గా మూసికొని, అమ్మా రాత్రికూడవచ్చినది. నాపాలగిన్నె నిత్యుకే యని మఱుగు నేయుచు యశోదపైఁటకొంగుచు బట్టి లాగుచున్న కృష్ణుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుఁగాక.

శ్లో. కాళిన్దీపులినోదరేషు మునలీ యావ ద్గతః ఖేలితుం

తావ త్కార్పరికం పయః పిబ మాతే వర్ధివ్యతే తే శిఖా,

ఇథం బాలకయా ప్రతారణపరాః శ్రుత్యా యశోదాగిరః

పాయా న్న స్వశిఖాం స్పృశన్ ప్రముదితః క్షీరేఽర్ధపీతేహరిః.

టీ. వాతే=కృష్ణా, మునలీ=బలరాముఁడు, కాళిన్దీపులినోదరేషు=యమునయందు లి యిరుకతిప్పల=చకుమ, యావత్ = ఎంతలో, ఖేలితుం = అడుకొనుటకొనుట, గతః=వెళ్లెనో, తావత్ = వాఁడు వెళ్లి వచ్చులోపల, కార్పరికం = గిన్నెలోనున్న, పయః=పాలను, పిబ=త్రాగుము. తే=నీయొక్క, శిఖా=జాట్టు, వర్ధివ్యతే=వెరుగును. ఇథం=ఇట్లు, బాలకయా=కుఱ్ఱయగుటచేత, ప్రతారణపరాః=మోసపుచ్చుటకై పలు కబడిన, యశోదాగిరః=యశోదమాటలను, శ్రుత్యా=విని, ప్రముదితః=అనందముఁ బొందినవాడై, క్షీరే=పాలు, అర్ధపీతే=సగము గ్రోలబడినదికాఁగా, స్వశిఖాం=తన జాట్టును, స్పృశన్=తడపుకొనుచున్న, హరిః=కృష్ణుఁడు, నః=మమ్ము, పాయాత్= రక్షించుఁగాక.

ఉ. హేలితనూధవాపులిసహేలఁ జరించుబలుండు రాకముఁ

బాలక పైఁడిగిన్నెఁ గలపాల్ వెన నానుము గొప్పవెండుక

ల్లాళిలు నటన్న నగదనతిలాలనమాటల కుబ్బి సాముపాల్

వ్రోలుచుఁ జంచుఁ జూచికొనుగోపకుమారుఁడు నన్నుఁ బ్రోచుతన్.

తా. కృష్ణా! అన్న యమునకుఁ బోయి అడుకొని వచ్చులోపల పాలన్నియు నీవే త్రాగివేయుము. పాలు ఎంతగా త్రాగిన జాట్టు అంతపొడుగుగాఁ బెరుగును. అను యశోదమాటలు విని యుబ్బినవాడై, గిన్నెఁ బట్టుకొని పాలు సగపడఁద్రాగి నిగ దడవి చూచుకొను చిప్పికృష్ణుఁడు మమ్ముఁ గాపాడుగాక.

శ్లో. కైలాసో నవనీతతి క్షీతి రియం ప్రాగ్గగన్మల్లోష్ఠతి

క్షీరోదోఽపి నివీతదుగ్ధతి లనత్ స్తేరే ప్రపుల్లే ముఖే,

మాత్రాజ్యోధియా దృఢం చకితయా నస్తాఽస్తి దృష్టః కయా
 ధూధూ వత్సక ! జీవ జీవ చిర మి త్యుక్తోఽనతానో హరిః. 62

టీ. అసత్ స్తేరే=ప్రకాశించుచిలునగుపుగల, ముఖే=నోరు, ప్రపుల్లసతి=తెఱవఁ
 బడినదగుచుండఁగా, కైలాసః=వెండికొండ, నమశతి=నిత్యము దినుచున్న వెన్నముద్ద
 వలెనయ్యెను. ఇయమః=ఈ, క్షీరిః=భూమి, ప్రాజ్ఞగమ్యల్లోప్తతి=మునుపుదిన్న మన్న
 గడ్డపలెనగుచున్నది. క్షీరోదోఽపి=పాలకడలి యు, నివీతదుగ్ధతి=త్రాగఁబడిన పాలవలె
 నగుచున్నది, ఆజ్యోధియా=అఱుకువయనుతలఁపుతో, దృఢం=మిక్కిలి, చకితయా=
 భయపడిన, మాత్రా=తల్లి చేత, నస్తా=విపన్ను గాలను, అస్తి=అయితిని. వత్సక=బిడ్డా,
 కయా=ఎవతె చేత, దృష్టః=చూడఁబడితివిరా. ధూధూ, (అనుకరణము) చిరం=తడవు
 కాలము, జీవజీవ=బ్రదుకుచుబ్రదుకుము. ఇతి=అని, ఉక్తః=పలకఁబడిన, హరిః=
 శ్రీకృష్ణుడు, నః=మమును, అవతాత్=రక్షించుఁగాక.

చ. ననిచినవప్రసవై మ్మౌగమునక ధర భక్షిశుష్కశ్చుగ్ధాః బయో
 వనధి నివీతదుగ్ధనమనస్థితిగా రజతాద్రి వెన్నగాఁ
 గన్మిభ్రమః జెల్ల నేచెలువ గాంచెనొ దృష్టిగ నంచు నంబదీ
 వనమును ధూత్కృతుల్ నిరుప వర్తియపాననిస్త్రాపుఁ గాంచెదన్. 62

తా. యశోద, కృష్ణుడు మన్నుఁ దిన్నాఁ డని విని రావించి చూపు మనఁగా
 వాడు నవ్వుచు నోరు దెఱచి చూప నామెను పానకడుపులో నమస్తబ్రహ్మాండముం గాని
 పించెను. అదిచూచి యశోద అందున్న కైలాసపర్వతమును వాడు దిన్న వెన్నముద్ద
 యనుకొనెను. భూమిని చూచి వాడుదిన్న మట్టిగడ్డ యనుకొనియెను. పాలసముద్ర
 మును వాడు రోజు త్రాగినపాలుగాఁ దలఁచెను. ఇట్లు తలఁచి భయపడి, అయ్యా
 నేచచ్చిపోయితినే కొడుకా యెవరు నిన్ను చూచిరా, యిట్లజీర్ణముచేసినది? ధూధూ,
 చిరంజీవ, చిరంజీవ యని రక్షపెట్టెను. ఇట్టికృష్ణుడు మమ్ముఁ గాదుఁగాక.

శ్లో. కింభృత్కుభృతలోచనస్య పిబతః పర్యాయవీత స్రవం
 సద్యః ప్రస్తుతదుగ్ధబింబం మవరం వాస్తేన సమ్రాజ్ఞతః,
 మాత్రైకాబ్లులితానితస్య చుబుకే న్నేరాననన్యాధరే
 శారేః క్షీరకణాన్వితా నివతితా వస్తమ్యతిః పాతు నః. 63

టీ. కింభృత్...నస్య=కొంచెయప్రక్కకుఁ ద్రిప్పఁబడినకన్నులు గలవాడును,
 పర్యాయవీత స్రవం=పిక్కిరిపింబుకొకటిని కుడువఁబడిన స్రవమును, పిబతః=త్రాచున్న
 వాడును, సద్యః=అప్పుడే, ప్రస్తుతదుగ్ధబింబం=కాఠిన పాలమక్కలుగల, ఆపరం
 =మఱియొక చున్నును, వాస్తేన=చేతితో, సమ్రాజ్ఞతః=రాయునున్న వాడును, మాత్రా=

తల్లిచేత, ముఱుకేగడ్డమందు, ఏకాంశులిలాలితస్య=ఒక ప్రేలిచేబుజుగింపబడినవాడు
ను, నేరాననస్య=చిలువగవుగల, శౌరే=కృష్ణునియొక్క, అధరే=పెదవియందు, నిప
తీతా=పడిన, క్షీరకణాన్వితా=పాలమక్కలతోఁగూడిన, దస్తద్యుతిః = పండ్లరంగు,
నః=మమ్ముల, పాతు=రక్షించుఁగాక.

చ. ఒకరుచ మాని పాల్ గురియునొక్కకుచం బొకకేలఁ బూని యా

ముకులితి కేత్రుఁడై జనని ముద్దునకుం జుబుకంబు వ్రేలఁ జి

ట్టఁముగ నంటి మోనిఁ బ్రబంబం బగులేనగ వొప్పుకౌరి దు

గ్ధకణానమేదంత రుచితశ్చరత్ సనుఁ బోచుఁగావుతన్. 63

తా. ఒకటివెంట నొకటివరుసగా నందుకొని త్రాగునగునక, ఒక చమ్మును త్రా
గుచు, పాలమక్కల కాలుచున్న వేటొకచమ్మును చేతఁదాడుచు చూపునడ్డము
త్రిప్పి, గడ్డముమీద వ్రేలిడి తల్లి వినోదపఱచుచుండఁ జుబునవ్వు నవ్వుచున్నకృష్ణుని
పాలమక్కలతోఁగూడిన తెల్లని దంతకాంతి మమ్ముఁ గాపాడుఁగాక.

శ్లో. ఉత్తుజ్జస్తనగుడ్డలోపరిలనల్పాలమ్బుముక్తామణే

రస్తర్బిష్టుత మిస్త్రోసీలనికరిచాచియానుకారిద్యుతే,

లజ్జావ్యాజ ముపేత్య నమ్రపదనా నృప్తం మురారే ర్వపుః

పశ్యన్తీ ముడితా ముదేఽస్తు భవతాం లక్ష్మీ ర్వివాహోత్సవే. 64

టీ. వివాహోత్సవే=పెండ్లిసంబంధమందు, లజ్జావ్యాజం=సిగ్గుఅనుసాకును, ఉపే
త్య=పొంది, నమ్రపదనా=తలవంచుకొనినదై, ఉత్తుజ్జ...మణే=ఉన్నతమైనచనుకట్టు
మీద మెఱయుచువ్రేలుచున్న ముత్తెపుకొలికిపూసయొక్క, అంతః=నడుమ, చిమ్మితం
=ప్రతిఫలించిన, ఇంద్ర...ద్యుతే=ఇంద్రసీలపణిరాశియొక్క కాంతినిబోలుచున్న
కాంతిగల, మురారే=శ్రీకృష్ణునియొక్క, నృప్తం=విశదముగా
పశ్యన్తీ=చూచుచున్నదై, ముడితా=సంకపించిన, లక్ష్మీః=రుక్మిణీరూపయగులక్ష్మీ, భవ
తాం=మీకు, ముదే=సంతసముకొలుకు, అస్తు=అగుఁగాక.

చ. హరిసీలచ్చవి గేరుకౌరిమ్మగు దేహచ్ఛాయ వత్సోరుహో

ఫరిముక్తామణియందుఁ గన్నడఁ ద్రపావ్యాజంబునం బెండ్లికూఁ

తురు చాఁ గావున మోము వాంచికొని నంతోవస్థితం జెందునిం

దిర మా కీపుత నిప్తనంపద దయాదృష్టి విలోకించుచున్. 64

తా. రుక్మిణీకృష్ణులపెండ్లియందు రుక్మిణీతనయురమున వ్రేలుహారము నడిమిము
త్తెపుఁబూసయందుఁ బ్రతిబింబించిన కృష్ణుని నల్లనిమేనికాంతిని సిగ్గును నొకసాకుచే
దలవంచుకొని యట్టెచూచి యానందించు రుక్మిణీరూపిణియగు లక్ష్మీ మిసేమము కొఱ
కగుఁగాక.

శ్లో. కృష్ణే నామ్న గ తేన రస్తు మధునా మృద్భూతీతా స్వేచ్ఛయా
తథ్యం కృష్ణ క ఏవ మాహ మునలీ మి థ్యాన్మ ప క్యాననమ్,
వ్యాదేహీతి విచారి తే శిశుముఖే దృష్ట్వా సమస్తం జగ

న్మాతా యస్య జగామ విస్తయిషదం పాయా త్స సః కేశవః. 60

టీ. పాతమ్న=పాతమ్న, రస్తు = అడుటకొను, గ తేన=వెల్లి న, కృష్ణేన=శ్రీకృష్ణునిచేత, అధునా=ఇప్పుడు, స్వేచ్ఛయా=ఇష్టముకొలది, మృత్=మన్న, భూతీతా=తినబడినది, (అని రాముడు యశోదకు జెప్పగా నామె) కృష్ణ=కృష్ణుడా, తథ్యం=మన్నుదిన్నది నిజమేనా, (అనియడుగ) కృష్ణుడు, కః=ఎవడు, ఏవం=ఇట్లు, అహ=చెప్పెను. (యశోద) ముసలీ=బలరాముడుచెప్పినాడు. (కృ) అహ్మ=అమ్మా, మిథ్యా=ఇదికల్లమాట. అనం=మొగమును, పశ్య=చూడుము, (యశోద) వ్యాదేహీతి=తెలుపుమనగా, విచారి తే = తెలువబడిన, శిశుముఖే = బిడ్డనోటియందు, సమస్తం జగత్=ఎల్లలోకములను, దృష్ట్వా=చూచి, యస్య=ఏకృష్ణునియొక్క, మ తా=తల్లి, విస్తయిషదం=అశ్చర్యపానమును, జగామ=పొందెనో, సః=ఆ, కేశవః=కృష్ణుడు, నామమ్నసు, పాయాత్=రక్షించుగాక.

మ. మను భక్షించితే కృష్ణ యెవ్వ రని రమ్మా యన్న యన్నాడు గ
న్గొను నామో మది కల్ల చూపు ననుచు నోరె త్త విశ్వంబు లె
ల్లను గన్పించిన నింతవెళ్లె దిన నేలా గయ్యె నాశ్చర్య మం
చును వీక్షించుయశోద గాంచి సగుకృష్ణుం గాంతు నశ్రాంతమున్.

తా. బలరాముడువచ్చి, అమ్మా మనకృష్ణుడు అడుకొనబోయి, ఇష్టము వచ్చినట్లు మన్నుదిన్నాడు. అని చెప్పగా, యశోద, ఏమిరా కృష్ణ నిజమేనా? యనలేదమ్మా, ఎవరు చెప్పిరి? రాముడు. అది కల్లమాట. కాదేని నానోరుజూడుము. అని తెలుచిచూప, వానికడుపులో నెల్లలోకములు గాంచి తల్లి యాశ్చర్యపడియెను. అట్టికృష్ణుడు మమ్మె గాపాడుగాక.

అనః—ఈ శ్లోకమునందు శ్రీకృష్ణుడు రోహిణీసతీత్రమందు బుట్టెను గావున దాని ను జ్ఞేయించుచున్నాడు.—

శ్లో. స్వాతీ సపత్నీ కిల తారకాణాం ముక్తాఫలానాం జననీతి రోహితీ,
సా రోహిణీ నీల మనూత రత్నం కృతాస్పదం గోపవధూకుచేషు.

టీ. తారకాణాం=మక్కలకు, సపత్నీ=సవిత్రయను, స్వాతీ=స్వాతి, ముక్తాఫలానాం=ముత్తైములకు, జననీతి=తల్లిగదా, (పుట్టించునది) ఇతి=అని, రోహితీ=మత్సరమువలన, సా=ఆ, రోహిణీ=అనునతీత్రము, గోపవధూకుచేషు=గొల్లలెలచనులయందు, కృతాస్పదం=కాపురమున్న, నీలం=నల్లని, రత్నం=మణిని, అనూత=కనెను.

ఉ. తారల కెల్లను నవతి దా వగుస్వాతి విశుద్ధమాక్తి రో
దారమణుల్ గనం గని నిజాత్మ సమగాయ నహించి రోహిణీ
తారక గాంచె గోపవని తామచకోరికహారనంతరి

స్తేరినకృష్ణనాయకమణి రవికోటిఘృణి ముదంబునన్.

66

తా. నక్షత్రమలకెల్ల సవతియగు స్వాతి మత్స్యముల నీనుచున్నది. అనుమచ్చరమున రోహిణీయనునక్షత్రమును, గోపికలచన్దులయందు ప్రేలుచున్న హామందలి నల్లని నాయకమణి నొకదానిని గచెను. (రోహిణీనక్షత్రమందు కృష్ణుడు జన్మించెననిభావము) నక్షత్రములన్నియుఁ జంద్రునకు భార్యలని లోకప్రతీతి ఇందులన మత్స్యములకన్నను రత్నము విశేషమగాన స్వాతికన్న రోహిణి యధికతగాంచెను. స్వాతిమత్స్యములుగనట. — స్వాతికార్యయంచు గురియ వర్షబింబువులు మత్స్యములగునని ప్రసిద్ధముగ రత్నకాస్త్రాదులయందుఁ జెప్పఁబడినది. మఱియు స్వాతి, ముక్తముక్తి పడసిన వారలకు, అఫలంఫలముగాని వారలఁగనుచున్నది. ఈరోహిణియో ముక్తలకు ఫలరూపమైన నీలమణి నీనుచున్నది. అనియు ఒకభావము ధ్వనించుచున్నది.

శ్లో. సృత్యస్త మత్స్యంతవిలోకనీయం కృష్ణం మణిస్తయ్యగతం మృగాక్షీ,
నిరీక్ష్య సాక్షాదివ కృష్ణ మగ్రే ద్విధా వితేనే నవనీత మేకమ్. 67

టీ. మృగాక్షీ = యశోద, సృత్యంతం = గంతులిడుచున్న, అత్యస్తవిలోకనీయం = మిగుల చూడఁదగిన, మణిస్తయ్యగతం = రతనపుఁగంబయందుఁ బ్రతిఫలించిన, కృష్ణం = కృష్ణుని, అగ్రే = మందర, సాక్షాదివ = ప్రత్యక్షముగా, నిరీక్ష్య = చూచి, ఏకం = ఒక్క, నవనీతం = వెన్నముద్దను, ద్విధా = రెండుగా, వితేనే = భాగించెను.

మ. ప్రకటానంబవిత్ర నాట్యపరుఁ డౌ బాలుక విలోకించుచుం

జకితాలోకగురంగలోచన మణి స్తంభంబులో నిక్కమై

ననుమాయంబలె దోచునీడఁ జెలువొందం గాంచి భాగించె నా

త్మకరాంభోజమునందు నున్న నవనీతం బయ్యెడఁ రెండుగన్. 67

తా. యశోదకృష్ణుడు మనోహరముగా గంతులిడి యాడుకొనుచుండ, వానికి వెన్నగుడుపపచ్చి రత్నస్తాభమున నున్న పానీపడు చూచి నిజముగా నిద్దఱుకృష్ణులని భ్రమసి, చేతిలోని వెన్నముద్దను రెండుగా విడిచి యాయఁబోవుచున్నది.

శ్లో. పతన్ బాగృహి నిభాత మూగితం జీవ కృష్ణ శరదాంశతంశతం,

ఇశ్వదీర్ఘ సుధిం యతోదయా దృశ్యమానవదనం భజామహే. 68

టీ. పతన్ = పతార, నిభాతం = తెల్లవాలుపూట, మూగితం = పచ్చెను. బాగృహి =

నిద్ర లేఱు. కృష్ణం = కృష్ణుఁడా! శరదాంశతం = నూతనంబు, జీవ = బ్రతుకము. ఇతి = ఇట్లు,

ఉదీర్య=పలికి, యశోదయా=యశోదచేత, సుచిరం=చాలకాలము, దృశ్యమానపద
నం=చూడఁబడిన మొగముగల కృష్ణుని, భజామహే=సేవించెదను.

ఉ. వెన్నయుఁ బాలుఁ డ్రాగుదువు వేగమ లెమ్మ కుమార తెల్లవా
తె న్ననుఁ గన్నతండ్రి నిడురింపకు లే పనివేలయేడ్చు నీ
కు న్నెఱియాయు నియ్యెను ముకుంద యటన్త యశోదఁ జూచునా
వెన్నునిముద్దునెమ్మెగమో వేడుక మీఱ భజంతు మెప్పుడున్. 68

తా. ప్రాప్తననే లేచి యశోద కృష్ణుఁ, తెల్లవాఁడని. ఇతఁ నిద్రలేవరాయని
లేచి చిరంజీవి అని రక్షపెట్టి చాలసేపు శ్రమతోఁజూడఁబడిన కృష్ణుని సేవించెదము.

శ్లో. ఓవ్తం జిఘ్రున్ శిశు రితి ధియౌ చుష్మితో నల్లవీభిః
కణ్డం గృష్ణా న్నరుణిపదం గాఢ మాల్జితాఙ్గాః,
దోష్టా లజ్జాపద మభిహతి స్తజ్జ మారోపితాత్మా
ధూర్తస్వామీ హరతు దురితం దూరశః బాల్యవృక్షః. 69

టీ. వల్లవీభిః=గొల్లతలచేత, శిశుః ఇతి ధియౌ=పిల్లవాఁడను తలఁపుతో,
చుష్మితః=ముద్దుగొనబడినవాఁడై, ఓవ్తం=మోచిని, జిఘ్రున్=కొలుకునవాడును. అలి
జ్జితాఙ్గాః=కాగిలించుకోబడిన శరీరముగలవాఁడై, అరుణిపదం=ఎఱ్ఱనైనతావుగలుగు
నట్లు, కణ్డం=మెడను, గాఢం=గట్టిగా, గృష్ణాన్=గ్రహించువాడును, అజ్జం=
తొడను, అరోపితాత్మా=పెక్కించుకొనబడిన యొడలుగలవాఁడై, దోష్టా=బాహు
వుతో, లజ్జాపదం=మఱుగుపట్టును, అభిహతి=తాకుచున్నవాడు, ధూర్త
స్వామి=విటవాయకుఁడనగు, బాలకృష్ణుఁ=చిన్నికృష్ణుఁడు, దురితః=పాపమును,
దూరతః=దూరముగా, హరతు=పోగొట్టుఁగాక.

ఉ. బాలుఁ డటంచు ముద్దు లిడుబాలుఁ బట్టుక మోచి నొక్కి కెం
గేలఁ దెచుల్చి మన్నఁగనికేతన మంకముమీఁద నుంపఁ జాల
చాలు నటంచు నెత్తికొనఁ జన్దన బ్బుక కాగిలించుగో
పాలకధూర్తశేఖరుఁడు పాపముఁ గాపి స్మృతాగు జేయుతన్. 69

తా. గొల్లతలు బాలుఁడని తలచి ముద్దుగొనఁబోఁగాఁ బెదవిగొఱికను. కాగి
లించుకోఁగాఁ గట్టిగా మెడఁ బట్టి కాగిలించెను. ఒడిలోఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకోఁగా
మర్తదేశములఁ దడవెను. ఇట్టి గడుగుపనులు చేయువిటరాజు మాపాపముల బాలుఁ
డొలుఁగాక.

శ్లో. ఏతే లక్ష్మణ జానకీవిరహితం మాం భేదయ న్త్యమ్బుదా
మర్తాణీవ ఘట్టయ న్త్యల మమీ క్రూరాః కడమృనిలాః,
ఇత్థం వ్యాపృతపూర్వజన్మ చరితం యో రాధయా ఏక్షిః
సేర్ష్యం శశ్కితయా న న స్సుఖయతు స్వప్నాయమానో హరిః. 70

టీ. హేలక్షణః=ఓయలక్షణుడా, ఏతే=ఈ, అమృతాః=మబ్బలు, జాన
 కీరహితం=సతతో నడబాసిన, మాం=నన్ను, భేదయన్తి=కోకపెట్టుచున్నవి.
 ప్రారాః=ప్రారములైన, అమి=ఈ, కదమ్బానిః=కడినుచెట్లయందలి గాడ్పులు, మ
 రాజి=అయిస్థానములను, అలం=మిక్కిలి, ఘట్టయన్తి=నొప్పకేయనట్లున్నవి,
 ఇత్థం=ఇట్లు, వ్యావృతపూర్వజన్తచరితం యథాతథా=పలుకబడిన తొలిపుట్టు
 వ్రయందలి కథలుగలుగునట్లుగా, స్వప్నాశిమానః=నిదురలో గలువరించుచున్నవా
 డై, యః=ఏకృష్ణుడు, శశ్చితయా=మఱియొకతెపేన వాడుటచే ననుమానపడిన,
 రాధయా=రాధచేత, సేర్వ్యం=రోషముతో గూడునట్లుగా, వీక్షితః=చూడబ
 డెనో, సః=ఆ, హరిః=కృష్ణుడు, సః=మమ్ము, ముఖయతు=ముఖపడేయిగాక.

శా. అన్నా లక్షణ జానకీరహితం నన్నంభోధరశ్రేణి యీ

నన్నంభ్రన్వలిగాలి మర్కములు నొంచు జొచ్చె నంచుం బురా

భన్నత్వంబు నచింప నీను వెటపుం గీల్కొన్నచిత్తంబుతో

దన్నుక రాధిక గాంచగా గలవరితం గూర్చువా డేలుతన్. 70

తా. అక్షణావీతావియోగము నొందినన్ను ఈమేఘములు చల్లగాడ్పులును
 బాధించుచున్నవిరా, యని వెనుకటిపుట్టువ్రయందలి గాథల గలువరించి, రాధచే
 గోపముతో జూడబడినకృష్ణుడు మమ్ము ముఖపెట్టుగాక.

శ్లో. ఓష్ఠం ముఖృ హరే విభేమి భవతా పాన్తైర్వతా పూతనా

కణ్ఠాశ్లేష మముం జహీహి దళితా వాలిజ్జకే నార్జునా,

మా దేహి చుభ్రిశం హిరణ్యకశిపు ర్మితో నఖైః పశ్చుతా

మిత్రం వారిశరాత్రికేళి రవతా లక్ష్మ్యపహాసాద్ధరిః.

71

టీ. హేహరే=ఓవిష్ణూ, ఓష్ఠం=పెదవిని, ముఖృ=వీడుము. విభేమి=భయపడు
 చున్నాను, భవతా=నీచేత, పూతనా=పూతనయనురక్తున, పాన్తైః=చీకుటలచేత,
 హతా=చంపబడినది. ఆముం=ఈ, కణ్ఠాశ్లేషం=కొగిలింతను, జహీహి=వదలుము,
 అలిజ్జనేన=నీకొగిలింతచేత, అర్జునా=మద్దిచెట్టురెండును, దలితా=కూల్చబడినది.
 చురితం=గిల్లటను, మాదేహి=చేయకుము. మఖైః=గోళ్లచేత, హిరణ్యకశిపుః=హిర
 ణ్యకశిపునగు రక్కసుడు, పశ్చుతాం=మృతిన, నీశః=పొందింపబడెను. ఇత్థం=ఇట్లు,
 లక్ష్మ్యం=లక్ష్మీదేవి (గుక్తిణి)చేత, అపహాసాత్=పరిహాసమువలన, వారిశరాత్రికేళిః=
 అడ్డుకోబడిన రాత్రిక్రీడగల, హరిః=కృష్ణుడు, అవతాత్=రక్షించుగాక.

ఉ. అమృతచెల్ల మోవిచపి యానకు పూతన సోలె గ్రోలగా

గుమ్మకు తొమ్ము బల్కిన ధరిం బడె మద్దులు కాన గోటిచే

జిమ్మకుమీ హిరణ్యకథచే మది భీతిలె నంచుఁ దచ్చనల్

బ్రమ్మచుఁ గేలి మాన్యురమఁ బైకొని కూడినకౌరిఁ గొల్పెదన్. 71

తా. కృష్ణా! నాకు భయమయ్యెడిది. పెదవి గఱవకుము. నీవు వెనుక చనులుపె దవులతోఁ జీకి పూతనను జంపితివి. మెడ విడువుము. పూర్వము నీవు కాఁగిలించుకొఁగా మడ్డులు చెండు కూలిపోయెను. నన్ను గిలకుము. ముందు హిరణ్యకశిపుని గోళతోఁ జీటిచంపితివి. ఇట్లు పరిహాసముతో దక్కి జిచ్చిత రాత్రి కేలిమందు వారింపఁబడినకృష్ణుఁ డు సుమ్ము గాచుఁగాడ.

శ్లో. రామో నామ బభూవహుంతదబలాసీ తేతి హుం *తాం పితు

ర్వాచా పశ్చివటీతఁ పే విహరత స్తస్యాహర ద్రావణః,

నిద్రార్థం జననీకథా మితి హారే ద్ద్వష్కారతః శ్రువాతః

సామిత్రే) క్వ ధను ర్ధన్యును రితి వ్యగ్రా గిరః పాస్తు వః. 72

టీ. రామోనామ = రాముఁడనియొకరాజు, బభూవ=ఉండెను. హుం= ఊఁ, తదబలా=వానిపెండ్లాడు, నీ తేతి=నీతయనిపిలువఁబడును. హుం=ఊఁ, పితుః వాచా=తండ్రియజ్జచ్చిత, పశ్చివటీతఁ=పంచవటిచెంతను, విహరతః=తిరుగుచున్న, తస్య=వానియొక్క, తాం=ఆభార్యయగునీతను, రావణః=రావణుఁడనువాఁడు, ఆహ రత్=దొంగిలించెను. ఇతి=ఇట్లు, నిద్రార్థం=నిదురఁబుచ్చుటకై, జననీకథా=తల్లిచెప్పు చున్నరామకథను, హుంకారతః=ఊఁకొట్టుచు, శ్రువాతః=వినుచున్న, హారే=శ్రీ కృష్ణునియొక్క, సామిత్రే=లత్తుణా, ధనుః=విల్లు, క్వ=ఎచ్చట, ధనుః=ధనువు, క్వ=ఎచ్చట, ఇతి=ఇట్లు, వ్యగ్రః=పరిశ్రమలైన, గిరః=మాటలు, వః=మమ్ము, పాం తు=రక్షించుఁగాక.

మ. ఇలలో రాఘవుఁ డొప్పు వానినితి యయ్యెన్ సీత వారిఁ వసం

బులకుం బంచె గురుం డటంచు నిశురం బొందించునయ్యెంబవ

ల్కులు దానూఁకొని రావణుండు మహిజం గొంపోయె నా నుల్కి చిల్

విలు దే లత్తుణ యంచుఁ బల్కుహరియు ద్వేలోక్తి న్న బ్రోచుతన్.

తా. కృష్ణుని నిద్రఁ బుచ్చుటకొఱకు యిహోద కథలను అబ్బాయీ! రాముఁ డనుకొకరాజుండెను. అతనికి సీతయనుభార్యగలదు. వానిని వానితండ్రి భార్యతోఁ గూడ నడవికంపెను. వారు పంచవటిదగ్గర మెలఁగుచుండ ఆచ్చట సీతను రావణుఁడను వాఁ డెత్తుకొనిపోయె ననుసంతలో లత్తుణా! విల్లు, విల్లు తేతెమ్మ అనుకృష్ణునితోందర తోఁగూడినమాటలు మీకు నేనును నిచ్చుఁగాక.

శ్లో. బాలోఽపి వైలోద్ధరణ గ్రహణే ర్మీలోఽపి సీరన్ధ్రాశ్రమగప్రదీపః,

ధీరోఽపి రాధానయనావబద్ధో జారోఽపి సంసారిహరః కుత స్త్వమ్.

* నా. తా పితుర్వాచా పశ్చివటీతఁ.

టీ. త్వం=నీవు, బాలోఁపి = పిన్నవైనను, శైలోద్ధరజాగ్రపాణిఁ=కొన
చేతితోఁగొండనెత్తినవాడవు, నిలోఁపి=నల్లనివాడవయినను, నిరన్ధ్రతమఃప్రదీపః
=కటికిచీకటికి (అజ్ఞానమునకు) దీపమవు. ధీరోఁపి = ధైర్యముగలవాడవయ్యెను,
రాధానయనావిధ్యః = రాధకడఁ న్నులకుఁబోవైతిని. బాలోఁపి=విలుడ వయ్యెను,
సంసారహరః=సంసారమోచకుడవు, కుఠః=ఇదియేమో నిమహిష యెఱుఁగము.

ఉ. బాలుడ వయ్యు శైల మొకపాత్రంబునఁ దాల్చి సల్పఁగాఁ
జాలుట పాపపుండుల జాలుడ వయ్యు పొరించుట మహా
నీలతనుండవయ్యు సతినిరర్థర రాధతనగి ప్రదీపమై
వ్రాలుట ధైర్యశాలి ము రాధకుఁ జక్కట పంతుఁగ హరి! 73

తా. కృష్ణా నీవు బాఁడ వయ్యు శేల లీలతోఁ గొండనెత్తితిని. నల్లనివాడ
వయ్యు నజ్ఞాన మనుచీకటిం బాపుదీపమైతిని. ధీరుడవయ్యెను రాధచూపునకుఁబో
డితిని బారుడవయ్యెను సంసారతారకుడవు. ఇది యెట్లా తెలియరాదు.

శ్లో. బాలాయ నీలవపుషే నవశిష్యిణీక
జలాభిరామజఘనాయ దిగమ్బరాయ,
శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ
నన్దాత్మజాయ సవనీతముషే నమస్తే. 74

టీ. బాలాయ=బాలుడును, నీలవపుషే=నల్లనియొడలుగలవాడును, నవ...నా
యఁ=కొత్తచీరం గలవేరుచే మెఱయు మొల గలవాడును, దిగమ్బరాయ=దిస మొలవా
డును, శార్దూల...తాయ=అందమైన పులిగోరుసొమ్ముచే నలంకరింపఁబడినవాడును,
నవనీతముషే=వెన్నదొంగయును, నన్దాత్మజాయ=నందనికొడు కను, నికొఱకు, నమః
నమస్కారము.

చ. అలరుపసింకికంకణము లందెలు చూవ్వలు రావిరేక సం
కులపులిగోరు దాయెతులఁ గుప్పెడపున్మౌనూలు మద్దికా
యలుఁ గలనందనందను నిగంబుఁ జారుజలీతటోజ్జ్వలు
స్వీర్ణనీతనీలదేహు నవనీతహరుం డగుబాలుఁ గొల్పెనన్. 74

తా. పిన్నవాడును, నల్లనివాడును, గజ్జలమొలల్రాడుగట్టుకొనినవాడును,
దిస మొలవాడును, పులిగోరుసొమ్ముచే నలంకరింపఁబడినవాడును, వెన్నదొంగయు
నగు కృష్ణనికొఱకు నమస్కారము.

శ్లో. పాణౌ పాయసభక్త మాహీతరసం బిభృన్మదా ధ్యక్షణే
నవ్యే శారదచంద్రముద్దులనిభం హైయంగవీనం దధతో,

కణ్ఠే కల్పితపుష్కరీకనఖమ వృద్ధామదీప్తిం పహన్

దేహో దివ్యదిగమ్భరో దిశతు నః సౌఖ్యం యశోదాశిశ్నుః. 73

టీ. దక్షిణేపాణౌ = మడిచేతియందు, అహితరసం = లేనలా మంచబడిన, పాయసభక్తం = పాలపరమాన్నమును, మదామక్మనతో, బిభ్రత్ = పట్టుకొని యున్నవాఁడును, సవ్యే = ఎడమచేతియందు, శారదచంద్రమణితనిభం = శరత్కాలమందలి వెన్నెలతో సమానమగు, హ్రాయంగవీనం = అప్పుడు చిలికితీసినవెన్నను, దధత్ = పట్టుకొన్నవాఁడును, కణ్ఠే = మెడయందు, కల్పి...నఖమపి = కల్పబడిన పులిగోరు గల వాఁడును, ఉద్దామదీప్తిం = మిక్కుటపువెలుంగును, పహత్ = తాల్చువాఁడును, దేహః = శ్రీధర్మ మనుషశరీరము దాల్చినవాఁడును, దివ్యదిగమ్భరః = చక్కనిదిసమొలరూపుగల, యశోదాశిశ్నుః = యశోదకొడుకు, నః = మాకు, సౌఖ్యం = సుఖమును, దిశతు = ఇచ్చుగాక.

మ. అలడాకేల శరన్నగ్నాకనిభ మాహ్నేయంగవీనంబున

వ్యలికేల రసయుక్తపాయసము గ్రీవాబద్ధచామీకరో

జ్వలశార్దూలనఖం బనం బరకటిచక్రంబుఁ బెంపొంద ని

చ్చులుఁ గ్రీడించుయశోదపట్టి కరుణా సౌఖ్యంబు మాకీవుతన్. 75

తా. మడిచేతఁ దేహలోముంచిన పరమాన్నపుష్కద్యము, ఎడమచేత నప్పుడు చిలికి యెత్తినవెన్నముద్దయు, మెడలోఁ బులిగోరును గలిగిన జగన్తోహనాకారముగల, దిగంబరుఁడైన యశోదకొడుకు మాకు సేమముఁ గలుగఁజేయుఁ గాక.

శ్లో. కిష్కిణికిణికిణిరభస్తి రజ్జుభువి రిజ్జణైః సదాఽట నన్మ,

కుజ్జుణకుణువదయుగళం కజ్జుణకరభూషణం హరిం వన్దే. 76

టీ. కిష్కిణి...రభస్తి = చిలుగజ్వల కిణికిణి యనుప్రాతలుగల, రిజ్జణైః = దోఁగాడులులచేత, అజ్జణభువి = మందువాయందు, సదా = ఎప్పుడు, అటన్ = తిరుగుచున్నవాఁడును, కుజ్జుణు...గళం = కుణుకుణు అనిప్రాశుచున్న రెండుపాదములు గలవాఁడును, కజ్జుణకరభూషణం = మురుగులచే ముద్దుగొలుపుచేతులుగల, హరిం = కృష్ణునిగూర్చి, వన్దే = మ్రొక్కుచున్నాను.

చ. గణనకు నెక్కుడై నకరకంకణనికృణనంబు మీఱఁ గుం

కుణుకుణునాదపాదములకుం దగు హేమ చుణీనిబద్ధకిం

కిణికిణినాదసంభ్రమము గీడ్పడ దాటుచు నంతుమందిరాం

గణమున నంచరించునయగారపుముద్దులబొలుఁ గొల్పెదన్. 76

తా. మొలగజ్జెలు గల్లురన మంగిలిలో దోఁగాడుచు, కార్ణకడియములు చేతి మురుగులుఁ జిత్రముగా ప్రాగించుచు క్రీడించుకృష్ణునకు ననుస్కారము.

శ్లో. నన్బాధే సురభీణా మమ్బా మా మానయన్త యసుయా స్తీమ్,
అమ్బాలక మనలమ్బే శం బాలం యనువిలగ్నజమ్బాలమ్. 77

టీ. సురభీణాం=శత్రుయొక్క, సమ్బాధే=త్రాప్తిచేయుదు, అనుయా స్తిం=తఱుముకొనివచ్చుచున్న, అమ్బాం=తల్లిని, అయా సయన్తం=విలుగుతఁబెట్టువాడును, అమ్బాలకం=వ్రేలుననుగులుగలవాడును, తను బాలం=మేననంటినబురదగల, తం=త, బాలగం=నట్టని, అనలమ్బే=అశ్రయించెదను.

ఉ. బాలక కేళి గాలగురు అల్పఱు నాడగ నంబ వెంబడి
ద్వాలిమి లేక రా గురుగునం బనువెత్తులలాటభాగజం
బాలగుఁ జక్రవాతశశటాదివిఫాలకు నంగలగ్నజం
బాలగుఁ బాలకుం దలఁతుఁ బాలితది క్తటలోకపాలకున్. 77

తా. మందలో శాత్రులనందున నాటలతమిం బఱచుచు పనులనడుచు బిడ్డఁ డేనుయ్యెడినో యని తల్లిజెంబడి బడ గునుతుఁబురువు లిడుచు నామెను త్రిప్పి యల యఁజేయుచుఁ దలవీరియఁబోసికొని యొడలెల్ల బురదచేసికొని యాడుచున్న యాచి న్నికృష్ణుని నాశ్రయించెదను.

శ్లో. అఞ్చితపిఞ్చాపీడం వఞ్చితసాజన్యవల్లవీవలయమ్,
అధరమణినిహితవేణుం బాలం గోపాల మనిశ మవలమ్బే. 78

టీ. అఞ్చితపిఞ్చాపీడం=ఒప్పిదమైన నెమ్మిపురియే తలదాల్చుగాఁ గలవాడును, వఞ్చిత...లయం=మోసపుచ్చబడిన ప్రేమనతులైన గోపికలసమాహేతుగల వాడును, అధర...వేణుం=మోవిరత్నముండికొనిన పిల్లఁగ్రోవిగలవాడును, బాలం=శిశువగు, గోపాలం=లలకాపరిని, అనిశం=ఎల్లప్పుడును, అనలమ్బే=అశ్రయింతును.

మ. విలనత్పించవతంనుఁ డై చిగురుమోవిక వేణువుం జేర్చి కం
దళితాలాపనుధావరంపరలచేతం జేతనాచేతన
మ్మలకున్ నిశ్చలతానలత్వములవెంపుల్ గూర్చునగ్రోపికా
లలితాంగీనుజనత్వమందగునిఁ గొల్పిం గాంతు గోపాలకుని. 78

తా. నెమ్మిపురిసాముగాఁగలవాడును, గోపికలను సంపించువాడును, పిల్లఁగ్రోవి నూడుచున్న బాలగోపాలకృష్ణుని నాశ్రయించెదను.

శ్లో. వ్రహ్మదభాగధేయం నిరహమహాద్రే గ్గుహన్తరాధేయమ్,
నరవారిసదాభిధేయం విబుధవిధేయం మ మానునందేయమ్. 79

* ఈశ్లోకార్థంబు సవత్కుమారసంహితయందు గోపాలసంపత్కృదష్టాక్షరి మంత్రధ్యాన మని జెప్పబడినది. “పఞ్చహయన మీశానం ధావమానం వ్రజాంగణే, కింకిణీనూపురగ్రీవాకర్ణభూషా జ్వలంస్తరేత్.”

టీ. ప్రహ్లాదభాగధేయం = ప్రహ్లాదుని యదృష్టమును, నిగమమహాదేః = వేదపర్వతముయొక్క, సహస్రభాదేయం = కందరమున వసించుచున్నదియు, సరహరినజాభిధేయం = సరసింహమని పిలువఁదగిన, విబుధవిధేయం = పండితులకు వశమైన లేజము, మమ = నాను, అనుసంధేయం = ధ్యానింపఁ దగినది.

మ. యమినంభానితరూపధేయంను బ్రహ్మదోల్లసద్భాగధే

యము నామ్నా యమిరుహగుహంతరనితాంతాధేయముం బోల్లన

త్సమనఃక్రేణివిధేయమున సరస్యైస్తోతాభిధానభిధే

యముఁ గొల్తుం గనులాహనిగళమలనిత్యాధేయముం వేసుకన్. 79

తా. ప్రహ్లాదుని భాగ్యమును, వేదగుహయందు వసించునదియు, సరసింహ నామము గలదియు, విద్వాంసుల కెఱుంగఁదగినదియు నగు వెలుగు నాశ్రయించెదను.

శ్లో. సంసారే కిం సారం కంసారే కృరణకమపరిభజమ్,

జ్యోతిః కి మద్ధకారే యదన్తకారే సంస్థరణమ్.

80

టీ. సంసారే = సంసారమందు, కిం = ఏది, సారం = మేలు, కంసారే = కృష్ణ నియొక్క, చరణకమలపరిభజమ్ = కృష్ణనిపాదసేవచే, అన్తకారే = చీకటిలో, జ్యోతిః = వెలుగు, కిం = ఏది, యత్ = ఏ, అన్తకారే = కృష్ణనియొక్క, అనుస్థరణం = ధ్యానమే.

ఉ. సారము కంనవై రివదసారనచారుతరాగ్యసంపదం

సారమునందు విందుధరవన్నతి గాఢతమాంభకారణి

స్తారము వీనికిం దగినసద్గురుసేవయు కారణంబు గా

కారయ సంతకంబును శుభానమా మైనవిశేష మున్నదే.

80

తా. సంసారమున మేలైన దేది ? కంపారిపాదసేవమే. అజ్ఞానప్రచీకటికి దీపమేది? కృష్ణనిస్తరణమే.

శ్లో. కలశనవసీతచోరే కమలాదృక్కుముదచన్ద్రికాపూరే,

విహరతు నన్దకుమారే చేతో నుమి గోపసుందరీజారే.

81

టీ. కలశ...చోరే = బాసయిందలి వెన్నును దొంగిలించువాడును, కమలా... పూరే = లక్ష్మీదేవికలువగమ్మలను వెన్నెలపొంగెనవాడును, గోపసుందరీజారే = గొల్లతల విటకాడునునగు, నన్దకుమారే = నందునికొడుకుయందు, మమ = నాయొక్క, చేత = చిత్తము, విహరతు = విహరించుగాక.

ఉ. శ్రీరమణీమణీవికచదృక్కుముదస్థితసాంద్రచంద్రికా

సారు వ్రజాంగసానిసహజారు జగజ్జనత మనోహారా

కారు విశుద్ధహానిహృదగారుఁ బయూనవసీతచోరు నా

భీరకుమారు నాహృదయపీఠికయందు వసించఁజేసెదన్.

81

తా. బానలకొలది వెన్నను దొంగిలుతాడును, అత్తియొక్క కలువకన్నలకు వెన్నలత్రనాహును, గోపికలకు విటుడును నగు నందునికొడుకునందు నాచిత్తము క్రిడించుగాక.

అవతారిక.—ఈశ్లోకమును వెన్నదొంగలించు శ్రీకృష్ణనియొక్కయు ఒక గోపికయొక్కయు ఉత్తరత్రుత్తుత్తరము లీ రూపముగా కవి వర్ణించుచున్నాడు.—

*శ్లో. కస్త్యం బాల బలానుజః కిమహితే నున్తన్దిరాశజ్జయా
యుక్తం కన్ననశితపాత్రవినరే మాస్తం కిమర్థం స్యనే,
మాతః కఞ్చన వస్త్రిం మృగయితుం మాగా విషాదం త్మణా
దీ శ్యేవం వరవల్లవీ వ్రతివచః కృష్ణస్య పుష్టాతు సః. 82

టీ. పాబాల=పికుట్టడా, త్వం=నీవు, కః=ఎవడు, బలానుజః=బలరాముని తమ్ముడను, ఇహ=ఇచ్చట, (మాయంటిలో) కిం=ఏమిపని, మన్తన్దిరాశజ్జయా=మాయల్లను భ్రమతో, వచ్చితిని, తత్=అది, యుక్తం=మంచిదేకాని, నవ...వరే=వెన్నబాసలో, మాస్తం=చేతిని, కిమర్థం=ఎందులకు, స్యనే=పెట్టెదవు. మాతః=మీయమ్మా! కఞ్చన=ఒక, వత్సకం=లేదాడను, మృగయితుం=వెదకుటకు, త్మణా=కొంచెమునేపు, విషాదం, కలివరమును, మాగా=పొందకు. ఇత్యేవం=ఈలాగున, కృష్ణస్య=కృష్ణునియొక్క, వర...వచః=గొల్లమిటారిమాటల కిచ్చుచబాటు, సః=మమ్ముల, పుష్టాతు=కాచుగాక.

ఉ. చిన్నికుమార యెవ్వడవు నీరికి దమ్ముడ నేల యిందు రా
మన్నిలయం బటంచు నిది మంచిదే కేలలు పాచె దేటికి
స్వస్నపనంటిలోన జననీ! యొకదూడను జూడవచ్చితికా
విన్నడనంబు మాటు మని వేరేకుం బల్కుమురారి గొల్పెదన్. 82

తా. వెన్నదొంగిలుచున్న కృష్ణుని జూచి యొకగొల్లది అబ్బాయీ! ఎవరురా నీవు? అనియడుగ కృష్ణుడు నేను బలరామయ్య తమ్ముడనదా యనెను. సరిగాని మాయంటి కేలవచ్చితిని? మాయిలే యనుచున్నాను. అయినవెన్నబాసలో చేయిదూర్చెదవే? మాదూడ యొక్కటితప్పిపోయినది. అది యీబాసలో నున్నదేమోయని వెదకుచున్నాను. కొంచెమునే పూరకుండుము. పోయెదనులే యని చెప్పుకృష్ణుని జవాబులు మమ్ము గాచుగాక.

* ఈశ్లోకార్థంబు గోపాలకృష్ణకాదకాక్షరీసుంశ్రద్ధానమని సవత్కుమార సంహితయందు జెప్పబడియున్నది. “హరంతం నమితాదీక చార్యేణ ప్రజయోషితామ్, సగోపాలైర్యుతం కృష్ణం ధ్యాయేత్తంత్రంజపేదివమ్.”

శ్లో. గోపాలాజరకర్దమే విహరనే విప్రాధ్వరే లజ్జనే

బ్రూషే గోకులహంబృతైః స్తుతిశతై ర్దానం విధత్సే విదామ్,
దాన్యం గోకులపుంశ్చలీషు కురుషే స్వామ్యం న దాన్తాత్మసు
జ్ఞాతం కృష్ణ తవాఙ్గివజ్జుజయుగం పేష్ణాచలం మజ్జులమ్. 82

టీ. గోపా...ర్దమే = గొల్లయిండ్లవెంబడిబురదలోఁ దిరిగియాడెదవు. విహరనే = ఆడె
దవు. విప్రాధ్వరే = ప్రాప్తాణులయొగమందు, లజ్జనే = జంకెదవు. గోకులహం
బృతైః = అవులఱంకెలతో, బ్రూషే = మాఱునలికెదవు. విదాం = పండితులయొక్క,
స్తుతిశతైః = స్తోత్రశతసలచేత, మానం = మానమును, విధత్సే = పూనెదవు. గోకులపుంశ్చ
లీషు = గొల్లఱంకుటాండ్రయందు, దాన్యం = ఊడిగమును, కురుషే = చేయుదువు. దా
న్తాత్మసు = కాంతచిత్తులయెడ, స్వామ్యం = స్వాభవమును, నకురుషే = చేయుదువు. హేకృష్ణః =
ఓకృష్ణుఁడ, జ్ఞాతం = తెలిసెను. మంజులం = అందమైన, తవ = నీయొక్క, అఙ్గివజ్జుజ
యుగం = అకుగుఁ దామరలజంట, పేష్ణా = ఆసురాగముచేత, చలం = లోలమైనది.

మ. కతుభూమిం శారః బోవు గోపగృహవంకం బన్న మెట్టేవు గో
తుతిహంకారము విన్నఁ బల్కెదవు విద్యద్గోష్ఠికిం బల్క వా
నతి గావించువు గోవజారలకు దాన్తశ్రేణిఁ గైకొవు యో
గ్యత యేహేతువు పేమ కారణము గాదా చే! నీవర్యకున్. 83

తా. కృష్ణ! గొల్లయిండ్లవెంబడిబురదలోఁ దిరిగియాడెదవు. ప్రాప్తాణులజ్జముల
లోఁబోవ సిగ్గుపడుదువు. అవులఱంకెలకు మాఱునలికెదవుగాని జ్ఞానులు చేయుముతు
ల నాలింపవు. గొల్లఱంకుటాండ్రకు నూడిగమునేతువు. కాంతచిత్తులకుఁ బ్రభుత్వము
నేయుమన్నును చేయువు. ఓపోబడి తెలిసినదిలే నీకొక్కడ ప్రేమయున్నదో అక్కడ
కేగుదువుగాని యెచ్చుతగులు నకు లేవు.

శ్లో. నసు స్తస్మై యశోదాయా దాయాదా యాస్తు తేజనే,

యద్ధి రాధాముఖామౌఘం భోజం భోజం వ్యవర్ధత. 84

టీ. యశోదాయాః = యశోదయొక్క, దాయాదాయః = పుత్రుఁడైన, తస్మై = ఆ,
తేజనే = వెలుగుకొఱకు, నమః = నమస్కారము. యద్ధి = ఏది, రాధాముఖామౌఘం =
రాధమోముదమిని, భోజంభోజం = ఆస్వాదించి యాస్వాదించి, వ్యవర్ధత = పెరిగెనో.

ఉ. ఏమహితప్రకాశ ముదయించినపిన్నటచాటనుండి రా

ధామధురాధరాంబితసుధారసభారలఁ గ్రోలుచుకొ యశో
దామహనీయదాయసముదాయముఁ గాంచి ప్రసర్ధమాన మా
నామహా మిచ్చుఁ గా శహరహంబు నశేషసుఖాయుకున్నతుల్. 84

తా. యశోద సర్వస్వమునకు భోక్తయైన యామెలుగునకు మ్రొక్కులాసగ
దను, ఏ దాదామిటుక గందఁగను గోలి త్రొరి పెట్టవచ్చునో.

శ్లో. అవతారం నన్వన్దీనీ సగమినుననన్వ మన్వితోద్రాగ

కృష్ణాదప్యః శోభాప్రభవతి గోగోపగోపకామకైశ్చ

85

టీ. సర్వతోభక్త్యా అరటసుభరములగు, సరసిజనములన్వ = కృష్ణునియొ
క్క, అశ్వే = ఇతరములైన, అనరాకాః = మూఁడగు, సను = యిటు గార. కృష్ణాత్ =
కృష్ణునిగంటె, అన్వః = ఇతరుడైన, బా = పురుషుని, గోగోపగోపకామకైశ్చ = గోవు
ల గోపాలురు గోపలు వీరం మోక్షులతోటకు, ప్రభవతి = సమస్తమగును.

మ. అవతారి యుని లేవ శోరి కలకర్ణాదులు లిష్టాత్మలో

నవి పెక్కుల్ గల వెంచ గోపకామకై గోగోపగోపకా

సంహత్యేయ మునంగ జాలెక కృష్ణాన్నిదు ట్టెట్టిశో

రికారే తోటమునా గ్రామపునఁ దివంగుని గోల్లు కల్లపూడున్. 86

తా. ద్విష్టనిలోరక్షకములైన నయవతారములు పెక్కులువలయుగాక. గోవు
లను గోపాలురును గోల్లపడతులను కృతార్థులగావిచుటలో కృష్ణునికంటె యితరుఁ
డెవఁడు నేర్చును?

శ్లో. *మధ్యే గోకులమణ్డలం ప్రతిదిశం చామ్బావోజ్జ్వలిష్ణ తే

ప్రాతర్దోహమహోత్సవే సవఘనశ్యామం రణన్మాపురమ్,

ఫాలే శాలచిహ్నమణం కటిరటత్సత్కిజ్జిణీమేఖలం

కణ్ఠే వ్యాఘ్రనఖం చ శైవకళాశక్త్యాంకార్ద్రనిగ్గం భజే. 87

86

టీ. గోకులమణ్డలమధ్యే = అవులమందలనడుమ, ప్రతిదిశం = ఎల్లదంకలను, అ
మ్బావోజ్జ్వలిష్ణతే = అమ్బాయనుగొదచే వెల్లివిరిసిన, ప్రాతర్దోహమహోత్సవే =
ప్రాదుటిపూటపాటపీఠికలు సంబరమందు, సవఘనశ్యామం = క్రొవ్వుబువలె నల్లనైన
వాడును, రణన్మాపురం = మొరయు వంచగలవాడును, ఫాలే = ముదుట, శాలచి
హ్నమణం = శిశువులకుఁడగినసామును చాల్చినవాడును, కటి...మేఖలం = మొలయందు
మోయుచున్న గజ్జెలుగలవాడును, కంఠే = మెడమందు, వ్యాఘ్రనఖంచపులిగో
రు గలవాడును, శైవ...కార్ద్రనిగ్గం = బాల్యకళాసాభాగ్యసర్వస్వము గుకృష్ణుని,
భజే = ఆశ్రయింతును.

మ. మొలనూ లండెలు గజ్జెలుక మొరయ జీమూతాకృతిని జేరి యం

దల సంబారవ మెల్లదం జెంగు ప్రాతర్దోహ మొప్పింప జా

* ఈశ్లోకము గోపాలకృష్ణసర్వసమృత్తి దక్షిణక్షీరుంక్రిధ్యానమని సనత్కు
మారసంహితయందుఁ జెప్పబడియున్నది. “భిచ్చహాయన మిశానం ధావమానం
ప్రజాంగశే, కిష్కిణీనూపుర గ్రీవకర్ణభూషోజ్యలంస్తరేత్.”

దులలాటమున రావిరే వులిగోరుం గలవవిధి దటి

త్తులగా ముద్దులు గుచ్చుట బాలవని నానకు జీవు ప్రాధికిన్. 86

తా. ప్రాదుక పాటపిమమనవ్వును అమ్మారనతో నిండియున్న మండలో మేఘమువలెజేరి, గజ్జల నంచలను మ్రోయించుచు, నుడుట రావిరేయు మొలలో మొలనూలును, మెడలోఁ బులిగోరును మొలయు ముద్దును రిపెములు నూపుచున్న బాల గోపాలకృష్ణమూర్తి నాశ్రయించెదను.

శ్లో. నజలజలదపీలం దర్శితోదారలీలం .

కరతలధృతతైలం వేణునాదైరినామమ్,

వ్రజజనకులపాలం కామినీకేళిలోలం

కలితలలితమూలం నామి గోపాలబాలమ్.

87

టీ. నజలజలదపీలం=నరుమబ్బువలె నల్లనైనవాడును, దర్శితోదారలీలం=చూపబడిన గంభీరమైనవిలాసములుగలవాడును, కర...తైలం=వేతఁబట్టియొత్తబడినకొండగలవాడును, వేణునాదైరి=పిల్లఁగ్రోవి మ్రోతలచేత, రసాలం=రసవంతమైనవాడును, వ్రజజనకులపాలం=వ్రేపల్లెయందలిజనుల రక్షించువాడును, కామినీకేళిలోలం=గోపకాంతలతోఁ గ్రీడసల్పువాడును, కలితలలితమూలం=పట్టబడిన యందమైన వనమాలగలవాడునునగు, గోపాలబాలం=గోపాలకృష్ణునిగూర్చి, నామి=మొక్కెదను.

ను. మురలీనాదవిశాలు నీలగుణిజీమూటాతనీనీలు నీ

రయహాక్షరతిలోలు మా వ్రజలజాగన్యస్తనైలం నదా

దరిశీలున్ వ్రజతోకపాలుఁ గలఁబోదారె నీలిలు భుజం

తరరాజద్వనమూలం గొల్పెద నమఃదర్శద్దోపబాలం నుదీన్. 88

తా. నరుమబ్బువలె నల్లనైనవాడును, చిత్రవిలాసములఁ జూపుచున్నవాడును, కొండను జేతఁ దాల్చినవాడును, తేనెలాబుక వేణువు నూడుచున్నవాడును, వ్రేపల్లెయవారలను గాపాడువాడును, గోపకామినీకీ దానకుడును, చక్కని వనమాలను దాల్చినవాడును గోపాలకృష్ణునకు మొక్కెదను.

శ్లో. స్థితలలితకపోలం స్నిగ్ధసంగీతలోలం

లలితచికురజాలం చార్ద్రచాతుర్యలీలమ్,

శనమఖరిపుకాలం శాతకుమ్భార్థచేలం

కుపలంబుదశనీలం నాయి గోపాలబాలమ్.

89

టీ. స్థితలలితకపోలం=చిటునగవుచే నందమైన చెక్కి-కులుగలవాడును, స్నిగ్ధసంగీతలోలం=తీయనిపాటలయందు దవిలియున్నవాడును, లలితచికురజాలం=అంద

మైన కురులుగలవాఁడును, చార్యచాతుర్వలీలంబొంగతనముసేయ నేర్చుగలవాఁడును, కతమఖిరపుకొలం=రాక్షసులకు మృత్యువైనవాఁడును, కాత...చేలం=బంగరు వన్నెలవలువగలవాఁడును, కువలముదలసలం=కలువతోకులవలె నల్లనైన, గోపాలబాలం=గోపాలకృష్ణుని, నామి=మొక్కెదను.

చ. మురళినదలోలుఁ గొల్తు మురళీసంగీతలోలుఁ శుభా
కరచామికరచేలు నీలమణిరంగతుంతల శ్రీవిశా
లు గమూపాలు నితాంతచార్యగుణశీలం దానవప్రాణమృ
త్కరపాలుఁ గపిలాదనీకువలయోద్యన్నీలు గోపాలునిన్. 88

తా. నగవుదోలకు చెక్కిళ్లు గలవాఁడును, మృదువుగా గానముసేయువాఁడును, సాంపైనకురులు గలవాఁడును, దొంగతనమున గడితీరినవాఁడును, రాక్షసులపాలిటిమృత్యువును, బంగరువలువ గలవాఁడును, కలువతోకులం బోలుకన్నులు గలవాఁడు నగుగోపాలకృష్ణునిఁ గూర్చి మొక్కెదను.

శ్లో. మురళినినదలోలం ముగ్ధమాయూరచూడం
దలితదనుజజాలం ధన్యసౌజన్యలీలమ్,
పరహితననహేలం పద్మనద్దానుకూలం
నవజలధరనీలం నామి గోపాలబాలమ్. 89

టీ. మురళినినదలోలం=పిల్లఁగోవి మోత్రయందుఁ దదిలినవాఁడును, ముగ్ధమాయూరచూడం=సాంపైన నెమలిపురిని తలఁదాల్చినవాఁడును, దలితదనుజజాలం=పోకార్చబడిన రక్కసులమూలకగలవాఁడును, ధన్యసౌజన్యలీలం=కృతకృత్యులగుసాధులయొడ నాదరముకలవాఁడును, పర...హేలం=ఇతరులకుమేలుసేయునూత్నవిలాసములు గలవాఁడును, పద్మనద్దానుకూలం=లక్ష్మీకి వశమైనవాఁడును, నవజలధరనీలం=నూతనమేఘమువలె నల్లనివాఁడునగు, గోపాలబాలం=గొల్లపిల్లవానినిఁగూర్చి, నామి=మొక్కెదను.

చ. మురళినినదలోలు నతిముగ్ధశిఖివశేపింఘచూళునిం
బరహితలీలు రాత్రిచరపాలివిఫాలుఁ గృతార్థలోలుఁ బం
కరుహగృహానుపాలు న్నజకంజముఖిహితహేలు నవ్యపు
ష్కరధరనీలం గొల్తుశుభకాంచనచేలుని గోపబాలునిన్. 89

తా. పిల్లఁగోవి నూయమన్నవాఁడును, సాంపైననెమలిపురిని దాల్చినవాఁడును, రాక్షసులయొక్కమాపినవాఁడును, సాధురక్షకుఁడును, లోకక్షేమములైనవిలాసములు గలవాఁడును, లక్ష్మీకి వశమైనవాఁడును, శ్రోత్రముబ్బువలె నల్లనైనవాఁడునునగు గోపాలబాలునకు మొక్కెదను.

శ్లో. నరనగుణానికాయం సచ్చిదానందకాయం
శమితనకలమాయం సత్యలక్ష్మీనహాయమ్,
శమదమసముదాయం శాంతస్తర్వాస్తరాయం
సుహృదయజనదాయం నామి గోపాలరాయమ్.

90

టీ. సరసగుణానికాయం = మేలైనగుణముల ప్రోవుగలవాఁడును, సచ్చిదానందకాయం = సచ్చిదానందరూపుఁడును, శమితనకలమాయం = అణగింపఁబడిన యెల్లకుచ్చితములు గలవాఁడును, సత్యలక్ష్మీవిహారం = సూర్యతపంపదతోఁ గూడినవాఁడును, శమదమసముదాయం = బహిరంతరింద్రియనిగ్రహముగలవాఁడును, శాంత...రాయం = శమింపఁజేయఁబడినయెల్లవిఘ్నములు గలవాఁడును, సుహృదయజనదాయం = శుద్ధమై నచిత్తము గలవారలపాలిభాగ్యమగు, గోపాలరాయం = గొల్లఁజేడనకృష్ణునిగూర్చి, నామి = మొక్కదను.

చ. నరనగుణోదయుఁ శమితనర్వనిశాచరమాయునిఁ సుహృ
న్నరివరదాయు సత్యచిదనంతనుభోజ్జ్వలకాయు సత్యకా
హరిణదృగిందిరాచిరనహాయుని శాంతమహంతరాయు జి
త్వీరు దమశాంతిముఖ్యసముదాయునిఁ గొల్పెద గోవరాయనిన్. 91

తా. మంచిగుణములకుఁగనియు, సచ్చిదానందరూపుఁడును, ఎల్లమాయలను జల్లార్చువాఁడును, సత్యతపంపద కాకరమైనవాఁడును, అంతరింద్రియబహిరంద్రియనిగ్రహముగలవాఁడును, విఘ్నహంతయు, సాధుజనులపాలిభాగ్యము నగుకృష్ణునిగూర్చి నమస్కరించెదను.

శ్లో. లక్ష్మీకళత్రం లలితాబ్జనేత్రం పూర్ణేంద్రవక్త్రం పురుహూతమిత్రమ్,
కారుణ్యపాత్రం కమనీయగాత్రం వందే పవిత్రం వసుదేవపుత్రమ్. 91

టీ. లక్ష్మీకళత్రం = లక్ష్మీయేభార్యగాఁగలవాఁడును, లలితాబ్జనేత్రం = సుందరమైనతామరలవంటికన్నులుగలవాఁడును, పూర్ణేంద్రవక్త్రం = నిండుజాబిల్లి వంటిమోము గలవాఁడును, పురుహూతమిత్రం = ఇంద్రునకుఁ జెలియైనవాఁడును, కారుణ్యపాత్రం = దయకుఁనెలవైనవాఁడును, కమనీయగాత్రం = సుందరమైన మేనుగలవాఁడును, పవిత్రం = పావనమైన, వసుదేవపుత్రం = వసుదేవునికొడుకగు కృష్ణునిగూర్చి, వందే = నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ. శ్రీరమణీకళత్రు నరసీరుహవక్త్రవిశాలనేత్రు బృ
న్దారకనాథమిత్రుఁ గరుణాగుణపాత్రుఁ బవిత్రుఁ బూర్ణిమా
నీరజవై రివక్త్రుఁ గమనీయవయవపటుగాత్రు నాబృహ
ద్ధీరవనాఘచైత్రు వసుదేవునిపుత్రు మదిం దలంచెదన్.

91

తా. అక్షిధర్తము, తామరలఁబోలు కన్నులుగలవాఁడును, నిండుబాబిలివంటి మోముగలవాఁడును, ఇంద్రునకు నెచ్చెలియైనవాఁడును, దయకు నెలవైనవాఁడును, సుందరమైనశరీరముగల యందగాఁడగు కృష్ణునకుమొక్కదను.

శ్లో. మదమయ మదమయ దురగం యమునా మవతీర్య వీర్యశాలీ యః,
మమ రతి మమరతిరస్కృతిశః సుపర స్స క్రియా త్కృష్ణః. 92

టీ. యః=ఎవఁడు, వీర్యశాలీ=పరాక్రమముగలవాఁడై, యమునా=యము నానదిని, అవతీర్య=దిగి, మదమయం=పొగుగుగొనియున్న, దురగం=పామును, అదమ యత్=కిత్తించెనో, అమర...పరః = దేవతాపరాధముల శమింపజేయువాఁడగు, సః=ఆ, కృష్ణః=శ్రీకృష్ణుఁడు, మమ=నాకు, రతి=ప్రీతిని, క్రియాత్=చేయుఁగాక.

శా. కాళిందీజల ముబ్బి గట్ల కెదు రెక్కం జొచ్చి హలాహల

జ్వాలాలీఢక రాళకాలియఫణాజాలంబు నృతక్రియం

గాలం గేల నడంచి నిర్ధరతిరస్కారంబు వారించుగో

పాలస్వామికటాక్షవీక్షణము పూపాలం దీరం బయ్యెడిన్. 92

తా. యమునయందుండి, జలమును విషమయముగాఁ జేయుచున్న కాళియ నాది గోవులను గోపాబరను గాపాడివచ్చుచు, దేవతలకుఁ దోడుపడయై కాపాడు వాఁడగుకృష్ణుఁడు నాకు మే లొసంగుఁగాక.

శ్లో. మాళౌ మాయూరబర్హం మృగమదతిలకం చారులాలాటపట్టే
కర్ణద్వంద్వేచ తాలీదళ మతిమృదులం మౌక్తికం నాసికాయామ్,
హారో మద్దారమాలాపరిమళభరితే కాస్తుభస్యపకణే

పాణౌ వేణుశ్చ యన్య వ్రజయువతియుతః పాతు వీతామృరో నః. 93

టీ. మాళౌ=తలయందు, మాయూరబర్హం=నెమ్మిపురియు, చారు...పట్టే= అందమైనసొసలియందు, మృగమదతిలకం = కస్తూరిమక్కయు, కర్ణద్వంద్వే=రెండు చెవులయందు, అతిమృదులం = మిక్కిలిలేతదైన, తాలీదళం = తాటాకును, నాసి కాయాం=ముక్కున, మౌక్తికం=ముత్యమును, మద్దార...లే=మందార పుష్పమాలిక పరిమళముచేసిండిన, కాస్తుభస్య=కాస్తుభ మాణిక్యముయొక్క, ఉపకంఠే = వెంబ డిని, హారి=జనమాలికయు, పాణౌ=చేతిలో, వేణుశ్చ=పిల్లగ్రోవియు(కలివో), వ్రజ యువతియుతః=గొల్లపడఁతులతోఁ గూడియున్న, వీతామృరః=వంగపండు వన్నెపట్టు దోవతి గలకృష్ణుఁడు, పాతు=రక్షించుఁగాక.

మ. నుదుటం గస్తూరిబొట్టు నాసికతుద న్నృత్యంబు కర్ణద్వయి

మృదుతాలీదళయుగ్మము మురళి పాణి మౌళి బింఛంబు పే

శ్లో. త్వయి ప్రసన్నే మమ కిం గుణేన త్వయ్యప్రసన్నే మమ కిం గుణేన,
రక్తే విరక్తేచ పరే వధూనాం నిరర్థకః కుజ్జుమపత్రభజ్ఞః. 100

టీ. త్వయి=నీవు, ప్రసన్నే=కరుణగలవాడవని, మమ=నాకు, గుణేన=నీతితోడ,
కిం=ఏమిదని? త్వయి=నీవు, ఆ ప్రసన్నే=ప్రసన్నుడవు కావని, మమ=నాకు, గుణేన=
మంచిగుణముతో, కిం=ఏమిదని? వధూనాం=జవ్వనలకు, పరే=మగఁడు, రక్తే=ప్రే,
మించినవాడైనను, విరక్తేచ=ప్రేమలేనివాడయినను, కుజ్జుమపత్రభజ్ఞః=మకరికా
పిపత్తరచన, నిరర్థకః=ఉపయోగము లేనిదేకదా.

చ. నీవు ప్రసన్నమైనయెడ నేరువు లేటికి నప్రసన్నత్వ
నీవు పరాకుచేసినను నేరువు లేమిటి కెంచి చూడఁ గృ
ష్ణా ! విధుఁ డాదరించునమయంబున నొల్లమి నేయు వేళలం
గావలెనే లతాంగులకుఁ గై పగుకుంకుమపత్రభంగముల్. 100

తా. కృష్ణా! నీవు ప్రసన్నుడైన నాకు మంచిగుణములేకున్న చేటులేదు.
నీవు ప్రసన్నుడవు కాకుండిన నాకు మంచిగుణములేకున్న నబాధలేదు. ఉండియుఁ
బ్రయోజనము లేదు. యవతులకు మగఁడనుకూలఁడేని, యిలంకాథములు లేకున్నను
బాధలేదు. అతఁడు ప్రతికూలుఁడాయెనా, ఎన్నియిలంకారములున్నను వ్యర్థమే.

శ్లో. గాయన్తి క్షణదావసానసమయే సానన్త మిన్ద్రప్రభా
రున్ధన్త్యా నిజదన్తకాన్తి నివన్తౌ గ్లోపాన్తనా గోకులే,
మథన్త్యో దధి పాణికజ్జుణర్పుణత్కారానుకారం జవా
ద్యావల్లద్యసనాశ్చలా య సునిశం పీతామృరోఽవ్యాత్సనః. 101

టీ. గోకులే=గొల్లపల్లెయందు, గోపాన్తనాః=గొల్లకాంతలు, క్షణదావసానస
మయే=తెల్లవాలుజామున, దధి=పెరుగుచు, మథన్త్యః=చిలుకుచున్నవారలై, నిజ
దన్త...వన్తాః=తమపలురంగులగుంపులచే, ఇందుప్రభాం=వెన్నెలను, రున్ధన్త్యః=
నివారించుచున్నవారలై, నిజ...కారం=తమచేతిగాజులచప్పుడులకనుకూలముగా, జవా
త్=తోందరవలన, వ్యావల్లద్యసనాశ్చలాః=విసరుచున్నపైటకొంగులుగలవారై, యం
=ఏకృష్టుని, అనిశం=ఎల్లప్పుడు, సానన్తం=సంతోషముగా, గాయన్తి=పాడుదురో,
సః=అ, పీతామృరః=పట్టుబట్టలవాడు, సః=మమ్మ, సాయాత్=రక్షించుఁగాక.

ఉ. పాకటకంకణారవము భాసిలి పయ్యెదకొంగు దూఁగఁగా
వేకున మోద మొప్ప నరవిందముఖుల్ పెరుగుల్ మధించుచుం
గోకవిరోధికిం గలలు గూర్చురదద్యుతి మీఱినేహరి
గోకులవాటిఁ బాడుదురు కోరిక లాహరి యిచ్చుఁ గావుతన్. 101

తా. ప్రేమలలోఁ దెల్లవాలుజామున గోపికలందఱు పెరుగు జిలుకుచుఁ దమ పలురంగులతో వెన్నెలను దిరస్కరించుచు, చేతిమరుగుల మ్రోతలకుఁ దగినట్లు పైఁట కొంగు లాడఁగా, నానందముతో నెవనిఁ బాడుచుండురో, అకృష్ణుడు మమ్ము జోమఁ గాక.

శ్లో. అంసాలమ్బితవామకుండలభరం మన్దోన్నత భ్రూలతం
కిచ్చిత్కుచ్చిత కోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణమ్,
ఆలోలాఙ్గుళివల్లనై ర్దుర్భితా మాపూరయంతం ముదా
మూలేకల్పతరో స్త్రిభణ్ణిలలితం జానే జగన్దోహనమ్.

102

టీ. అంసా...భరమ్ = ఎడమబుజముమీఁద మోతఁబడిన యంటుకొడుబరువు. గలవాఁడును, మన్దోన్నత భ్రూలతమ్ = కొంచెముగానెత్తఁబడిన తివకనుబొమలు గల వాఁడును, కిచ్చి...పుటమ్ = కొంచెమువిలువఁబడిన లేచెదవిగలవాఁడును, సాచి ప్రసారేక్షణమ్ = అడ్డముగాఁ ద్రిప్పఁబడిన చూపులుగలవాఁడును, ముదా = ఆనందముతో, ఆలోలాఙ్గుళివల్లనై = కదలుచున్న చిగురు ప్రేళ్లతో, మురళికామ్ = పిల్లఁగ్రోవిని, ఆపూరయంతమ్ = ఊడుచున్న వాఁడును, కల్పతరోః = కల్పవృక్షముయొక్క, మూలే = మొదటనున్న, త్రిభంగిలలితమ్ = మూడువంపులచే ముద్దుగులుకువాడును, అగు, జగన్దోహనం = లోకమోహకుడగు కృష్ణుని, జానే = ధ్యానించి తెలిసికొనుచున్నాను.

ఉ. మూఁపున వామకుండలము మోవి నొకించుక మోడ్చునందముం
జూపెడునోరచూపు సొగసుంబొమ్మ నొక్కట నిక్కు గన్నడం
గ్రేవులు సొక్కఁ గల్పకముక్రిందఁ ద్రిభంగిగ నిల్చి యంగుళీ
వ్యాపితవంశపూర్తి యయి ఎర్తిలుమోహనమూర్తి గొల్చెదన్. 102

తా. అంటుపోగు బుజముమీఁదను బడునట్లు తల యొగుగఁ బెట్టికొని, ఆనందముచేఁ గొంచెముగావంగిన కనుబొమ్మలుకలుగునట్లు, పెదవిని విఱచి పిల్లఁగ్రోవిని గల చిగిని యొయ్యారముగాఁజూచుచు ప్రేళ్లను వేసి మహానందముతోఁ బిల్లఁగ్రోవి నూడి కొనుచుఁ గల్పవృక్షము నీడఁ గూర్చున్న శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించెదను.

శ్లో. ముల్లై శైలైస్త్రీకల్పః శిశురితరజనైః పుష్పచాపోఽఙ్గనాభీ
రోవైస్తు ప్రాకృతాత్మాదివి కుళిశభృతా విశ్వకాయోఽవ్రమేయః,
క్రుద్ధః కంసేన కాలో భయచకితదృశా యోగిభిర్ధేయమూర్తి
ద్వైజ్ఞైరజ్ఞానతారే వారి రమరగణానన్దకృ త్పాతు యుష్మాన్. 103

టీ. రంగావతారే = కంసునిసభలోఁ దారసిల్లినయద్ధములో, మలైః = చాణూరుఁడు మొదలగుమల్లలచేత, శైలస్త్రీకల్పః = కొండతోఁ దుల్యమైనవాఁడుగాను, ఇతరజనైః =

తక్కుంగలమాపఱుచేత, కినుః బాలుడుగాను, అట్లనాభిః = స్త్రీలచే, పుష్పచా
పః = మన్నఘడుగాను, గోపైః = గోపాలరచేత, ప్రాకృతాత్తా = పామగుడుగాను,
దివి = అకసముననుండి చూచుచున్న, కులిశభృతా = ఇంద్రునిచేత, అప్రమేయః =
ఊహింపరాని, విశ్వకాముః = విశ్వరూపము గలవాడుగాను, భయ...దృశా =
భయవిహ్వలములైన కన్నులుగల, కంసేన = కంసునిచేత, క్రద్ధః = కోపముగొనిన, కాలః
= యముడుగాను, యోగిభిః = యోగులచేత, ధ్యేయమూర్తిః = ధ్యానింపదగినయా
కృతికలవాడుగాను, దృష్టః = తలఁపబడినవాడును, అమరగజానన్దకృత్ = దేవతానం
తోపకారియనగు, హరిః = శ్రీకృష్ణమూర్తి, యుష్మాక్ = మిమ్ముల, పాతు = రక్షిం
చుఁగాక.

చ. నగ మని చెట్లు పావఁ డని నాగరికుల్ మురుఁ డంచుఁ గాంత ల
భ్రగవతి విశ్వరూపుఁ డని ప్రాకృతుఁ డంచును గోవబాలు రు
గ్రగతిఁ దనర్చుచుత్తు వని కంసుఁడు యోగులు స్వామిగాఁ గనం
దగి సుర లుబ్బ రంగమునఁ దార్కొను దేవుఁడు మిమ్ముఁ బ్రోచుతన్.

తా. కంసుఁడు గల్పించిన మల్లయుద్ధరంగమున చాణూరాదుల కొక కొండ
గాను, చూపఱులకు బాలుడుగాను, స్త్రీలకు మదనుడుగాను, గోపాలకులకు తమ
తోడి గోపాలుడుగాను, అకసముననుండి చూచునింద్రులకు విశ్వమూర్తిగాను, కం
సునకు తనపాలిటియముడుగాను, యోగులకు ధ్యానింపదగినమూర్తిగాను గన్పించుచు
దేవతామోదకారియగు కృష్ణుఁడు మిమ్ముఁ ప్రోచుఁ గాక.

శ్లో. సంవిష్టో మణివిష్ట రేఽజ్కతల మధ్యాసీనలక్ష్మీముఖే
కస్తూరీతిలకం ముచా వీరచయ్ హర్షాత్కృచౌ సంస్పృశక్,
అన్యోన్యస్తి తచన్ద్రికాకినలయై రారాధయ న్నన్దధం
గోపీగోపపరీవృతో యసువతిః సాయా జ్జగన్తోహనః. 104

టీ. మణివిష్టరే = రతనాలపీటయందు, సంవిష్టః = కూరుచున్నవాడై, అజ్క...
ముఖే = తొడమీఁదఁ గూరుచున్న లక్ష్మీమోహన, ముచా = వేడుకతో, కస్తూరీతి
లకమ్ = కస్తూరిచుక్కను, విరచయక్ = పెట్టుచు, హర్షాత్ = సంరసముతో, కృచౌ = స్త
నములను, సంస్పృశక్ = అంటుచు, అన్యోన్య...కినలయైః = పరస్పరప్రసక్తము
లైన చిఱువకపులనుచిగుళ్లతో, మన్దధం = పూచింటివానిని, ఆరాధయక్ = కొలుచుచు,
గోపీగోపపరీవృతః = గోపీగోపాలరతోఁ గూడియున్న, జగన్తోహనః = లోకమోహ
నుడగు, యసువతిః = యాదవులదొర, సాయాత్ = (మమ్ము) రక్షింపుఁ గాక.

చ. చెలు వగురత్నవీరమున శ్రీసతి సంకముఁ జేర్చి కస్తురిం
దిలకము దిద్ది దిద్ది తమి దీరక వెట్టన గుబ్బ లంట మో

ములఁ దళుగొత్తునవ్వు విరిమొత్తములఁ మరువూజ నేయు న

చౌలు వగువల్లనవ్రకరనేవితమోహనమూర్తి ప్రోచుతన్. 104

తా. రతనపుట్రీటపయిఁగూర్చుండి, తొడయందలి అక్షిణి మోమున జేడు కఠాఁ దిలకఁజూచిద్దఱు, సంతోషముతోఁ గుచములనంటుచు, ఉభయలనవ్వులచే మన్న ఘనిఁ బూజించుచు, గోపీగోపకులతోఁగూడి కొలువు దీరి జగన్మోహనుఁ డైయున్న యాదవనాథుఁడు మమ్మఁ గాదుఁగాక.

శ్లో. ఆకృష్టే వననాశ్చలే కువలయశ్యామా త్రపాధగకృతా

దృష్టిః సంవలితా రుచా కుచయుగే స్వర్ణప్రభే శ్రీమతి,

బాలః కశ్చన చూతపల్లవ ఇతి ప్రాస్తస్మితాస్యశ్రియం

శ్లివ్యం స్తా మథ రుక్మిణీం సతముఖం కృష్ణ స్స పుష్టాతు నః. 105

టీ. వననాశ్చలే=చీరకొంగు, ఆకృష్టేసతి=లాగఁబడిన దగుమండఁగా, కువల యశ్యామా = కలువవలె నల్ల నైనదియు, త్రపాధగకృతా=సిగ్గుచేవాలినదియు, శ్రీమతి =చక్కనైన, రుచా=కాంతిచే, స్వర్ణప్రభే=బంగారువన్నెగల, కుచయుగే=చనుదో యియించు, సంవలితా=సంక్రమించిన, దృష్టిః=చూపు, చూతపల్లవ ఇతి=చూచిడిచి గురచి, ప్రాస్త స్మితాస్యశ్రియం=చిలువగవుతోఁగూడిన మోముగలదియు, సతముఖం = మోమువంతుకొనియున్న, తామ్=అ, రుక్మిణీం=రుక్మిణిదేవిని, శ్లివ్యః=కొఁగిలించు కొన్న వాఁడును, కశ్చన=అనిర్వాచ్యుఁడును, బాలః=పిన్న వాఁడగు, నః=అ, కృష్ణః=కృష్ణుఁడు, సః=మమ్మ, పుష్టాతు=పోషించుఁగాక.

మ. అలరుంబయ్యెదకొంగు దీయఁ దవనీయశ్రీ విడంబించుగు

బృలవై సిబ్బితిగల్గిచూపు నెలకొల్పం దద్వ్యతిక నూత్నచూ

తలతావల్లనరీతిఁ గాంచి స్మితవక్త్రప్రథ యారుక్మిణీ

లలనం గొఁగిట గారించుమారి కళ్యాణంబు మా కిచ్చుతన్. 105

తా. పైఁటకొంగు లాగఁగానే సిగ్గుపడి మోము వంచుకొని బంగరచూయగల రతనమలయందు, వ్రాలిన రసదృష్టి యాపసువునన్నెతోఁ గలసి యుండుటను జూచి చూచిడిచిగురచి తలఁచుచు నవ్వుకొని రుక్మిణిఁ గొఁగిలించు. కువలనాథుఁడగు కృష్ణుఁడు మమ్మఁ గాపాడుఁగాక.

అవ. ఈశోకమును రుక్మిణీకృష్ణసంవాదముగ గవి చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో. ఉర్వాస్యం తోఽపిమహీధరో లఘుతరో దోర్భాస్యం ధృతోలీలయా

తేన త్వం దివి భూతలే చ సతతం గోవర్దనోద్ధారకః,

త్వాం త్రైలోక్యధరం నహమి కుచయో రగే) న త ద్ధన్య తే

కిం వా కేశవభాషణేన బహునా వుద్యై ర్యశో లభ్యతే. 106

టీ. హేకేశవః=ఓక్కణ్ణ, త్వయా=చేత, ఉర్వాస్యమ్=భూమియందు, శోఽపి
=ప్రసిద్ధముకాని, అఘుతరః=చులకనగు, మహీధరః=కొండ, లీలయా=వేడుకచేత,
దోర్భ్యామ్=చాచువులచే, భృతః=తాల్పబడినది. తేన=అకారణముచేత, త్వమ్=ఓవు,
దివి=స్వర్గమునను, భూతలేచ భూమియందును, సతతం=ఎల్లప్పుడు, గోవర్ధనోద్ధారకః
=గోవర్ధనపుఁ గొండనెత్తినవాడని, (కీర్తింపబడుచువు.) త్రైలోక్యధరం=మల్లొక
ముతను భరించువాడవగు, త్వాం=నిన్ను, కుచయోః=చనులయొక్క, అగ్రే=మీద,
నహమి=మోయుదును. తత్=అసంగతి, నగణ్యతే=లెక్కింపబడదు. బహునాభా
షణేన=చలుమాటలతో, కింవా = ఏమిలాభము? పుద్యైః=నుకృతములచేత, యశః=
కీర్తి, లభ్యతే=పొందబడును.

మ. ధరణిం కేతుల నొక్క చిన్నగిరి యె త్త నెన్న గోవర్ధనో
ద్ధరణుం డంచు నుతించె నీదశదిశల్ త్రైలోక్యధారేయ! ని
న్నురుపట్నోజములక భరింప ననుఁ బేర్కొ రెవ్వరుం బుణ్యవి
స్మరణం గీర్తి చెలంగుఁ బెక్కువచనంబుల్ కృష్ణ! యింకేటికిన్. 106

తా. కృష్ణ, ఓహోకలేలికయైన కొండను (గోవర్ధనగిరిని) అనాయాసముగా
నెత్తితి వని నిన్ను భూమిలో జనులు, స్వర్గములో వేల్పులు గోవర్ధనోద్ధారకుడని
యిప్పటికిని బొగడుచున్నారు. త్రిలోకధారివగు నిన్ను, సర్వకాంతమయిందు కుచ
ములమీద నుంచి మోచు నన్నొక్కరును దలఁపరు. ఎందుకు ఈసోచె. ఇంతకు
గొప్పపేరు రావలెనన్నఁ బుణ్యము జేసికొనవలెను. దాని! యోగ్యతాయోగ్యతలు
పనికిరావు.

శ్లో. సన్ధ్యావస్తన భద్రమస్తు భవతే భోః స్నాన తుభ్యం నమో
భోదేవాః పితరశ్చ తర్పణవిధో నాహం తమః తమ్యతాం,
యత్ర కాపి నిషీద్య యాదవకులో త్తంసస్య కంసద్విషః
స్తారంస్తార మఘం హరామి తదలం మన్యే కి మన్యేన మే. 107

టీ. హేసన్ధ్యావస్తనః=ఓ సంధ్యావందనమా, భవతే=ఓకొఱకు, భద్రం=శుభము,
అస్తు అగుఁగాక. భోః స్నాన=ఓ స్నానమా, తుభ్యం=ఓకొఱకు, నమః=నమస్కా
రము! భోః దేవాః పితరశ్చ=ఓ దేవతలారా పితరులారా, తర్పణవిధో=మీకుఁడర్పణము
చేయుటయందు, అహం=నేను, నత్తమః=చాలినవాడను కాను. తమ్యతాం=నై
చుడి. యత్ర కాపి=ఎక్కడనో ఒక్కచోట, నిషీద్య=హరుచుండి, యాదవకులో
త్తంసస్య=యదువంశ నాయకుడగు, కంసద్విషః=కృష్ణుని, స్తారంస్తారం=తలఁచి తలఁ
చి, అఘమ్=పాపమును, హరామి=పాపుకొందును. తత్=అహరిభ్యావము, అంః=
చాలును. (అని) మన్యే=తలంచెడను. మే=నాకు, అన్యే=ఇతరచింతతో, కిం=ఏమిపని.

చ. సతతము సంధ్యకుఁ గుభము స్నానజపాదివిశేషనత్కియూ
తతికిని మ్రొక్కు దేవపితృతర్పణచర్య కళక్తియుత్పడక
మతిఁ గరుణింప నొక్కనియమస్థితిఁ గంసరిపుకొ యదూద్యహుక
స్తుతి యొనరించి కల్పవవిదూరుడ నాడు ననన్యకర్తృత్వన్. 107

తా. ఓసంధ్యాపంసనమా! సికొకదండము. ఓస్నానమా! నీకు నొక్కమ్రొక్కు. నేచేయఁజాలను. ఓదేవతలారా, పితరులారా! నే మీకుఁ దర్పణముఁ జేయలేనైతిని; మన్నింపుడు. నేనేమూలమైనగూర్చుండి కృష్ణుని ధ్యానించుకొందును. నాకదిచాలు. మఱియొకదానితో నా కేమిపని?

శ్లో. హేగోపాలక హేకృపాజలనిధే హేసింధుకన్యాపతే
హేకంసాంతక హేగజేంద్రకరుణాపారీణ హేమాధవ,
హేరామానుజ హేజగత్త్రయగురో హేపుణ్డరీకాక్ష మాం
హేగోపీజననాథ పాలయ పరం జానామి న త్వం వినా. 108

టీ. హేగోపాలక=ఓగొల్లఁడా, హేకృపాజలనిధే=ఓదయాసుముద్రమా, హేసింధుకన్యాపతే=ఓకడలికూతురిమగఁడా, హేకంసాంతక=ఓకంసవిధ్వంసీ, హేగజేంద్రకరుణాపారీణ=ఓగజరాజవరదా, హేమాధవ=ఓలక్ష్మీపతి, హేరామానుజ=ఓబలిరామనితముఁడా, హేజగత్త్రయగురో=ఓముల్లోకములదొరా, హేపుణ్డరీకాక్ష=ఓతెల్లదామరలఁబోలుకన్నులుగలవాఁడా, హేగోపీజననాథ=ఓగొల్లపడుమఱి ప్రాణప్రియుఁడా, మాం=నన్ను, పాలయ=కాపాడుము, త్వం=వివా=నిన్ను విడిచి, పరం=అన్యుని, నజానామి=ఎఱుఁగను.

శా. ఓకారుణ్యనముద్ర యొకరటికొదీర్చ యోమాధవా
యోకంసాంతక యోరమానమాచరా యోవల్లవికింకరా
యోకంజేక్షణ యోజగద్గురుమణి యోరాహిణీయానుజా
మీకన్న మఱియన్యు నే నెఱుఁగఁ జచ్చి నన్న రక్షింపుమీ. 108

తా. ఓగోపాలా, ఓదయాసుయా, ఓలక్ష్మీనాథా, ఓకంసవిధ్వంసీ, ఓగజరాజవరదా, ఓమాధవా, ఓకృష్ణా, ఓముల్లోకములతండ్రీ, ఓతామరకన్నులవాఁడా, ఓగోపాంగిసావల్లభా, ననుఁగావుము. నీకంటె నన్యు నెఱుఁగను.

శ్లో. కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే వక్షఃస్థలే కాస్తుభం
నాసాగ్రే నవమాత్మికం కరతలే వేణుం కరే కబ్జుగామై,
నర్వాజే వారిదన్దనం చ కలయక కణ్ఠే చ ముక్తావళిం
గోవస్త్రీపరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః.

టీ. అలాటఫలకే=పలకవంటి నొసలియందు, కన్తూరీతికం=కన్తూరుచుక్కను, వక్షఃస్థలే=అొప్పున, కాస్తుభమ్ = కాస్తుభమును, నాసాగ్రే=ముక్కుకొనయందు, నవమాక్షికం=క్రిత్తములైమును, కరతలే=చేతియందు, వేణుం=పిల్లగ్రోవిని, కరే=ముండేతియందు, కంకణమ్=చురుగును, సర్వాజ్ఞే=ఒడలియందంతటను, హరిచంద్రనంచ=శ్రీచందనమును, శక్తే=మెడయందు, చూక్తాపిమే=మూత్యాలహారమును, కలయక=ధరించుచున్న, గోపాలచూడామణి=గోపాలశ్రేష్ఠుడు, గోపశ్రీపరిశేష్టితః=గొల్లకడతులతోఁ గూడినవాడై, విజయతే=వెలయుచున్నాడు.

చ. నుదుటం గన్తురిబొట్టు నానికతుడ న్నుత్తైంబు శ్రీగంధనం
పద నెమ్మెనఁ గరంబులం గటకముల్ సంతంబు హస్తాగ్రముం
దెదపై నిస్తులకొస్తుభంబు నలుతక శృంగారహారంబు నిం
పాదవం గృష్ణుడు గోపికావృత్తుడు సర్వోత్కృష్టుడై సర్తిలున్.

తా. మొగమునగన్తురిచుక్కయు, అొప్పున కాస్తుభమును, ముక్కున మూత్యమును, చేతిలోఁ బిల్లగ్రోవియు, మణికట్టిన చురుగును, ఒడలింతయు గంధమును, మెడలో మూత్యాలవండను చాల్చినకృష్ణుడు గోపీజనపరిపూర్ణుడై వెలయుచున్నాడు.
శ్లో. లోకా సున్నదయన్ శ్రుతీర్ముఖరయన్ త్తోణీరుహాన్ హర్షయన్
శైలాన్విద్రవయన్ పుగాన్విసశయ నోబృన్ద హాసన్దయన్,
గోపాన్ సంభయయన్ మునీన్ముకుళయన్ సప్తస్వరాన్ జృమ్భయన్
న్నీజ్కారాన్ ముదీరయన్ స్విజయ తే వంశీనినాద శ్శిఖోః. 110

టీ. శిఖో=బాలకృష్ణనియొక్క, వంశీనినాద=పిల్లగ్రోవిమ్రోత, లోకా=భువనములను, ఉన్నదయన్ = మోహింపజేయుచు, శ్రుతిః=వేదములను, ముఖరయన్=బదులు మొలపెట్టించుచు, త్తోణీరుహాన్=వృక్షములను, హర్షయన్=సంతసింపజేయుచు, శైలాన్=కొండలను, విద్రవయన్=కరగించుచు, పుగాన్=పుగములను, విసశయన్=ఒడలునుటించుచు, గోబృన్దం=గోవులమందను, అనందయన్=అలరింపజేయుచు, గోపాన్=గొల్లలను, సంభయయన్=సంబరపెట్టుచు, మునీన్=మునుషులను, ముకుళయన్=ధ్యాననిమిలితులను గాజేయుచు, సప్తస్వరాన్=ఏడు స్వరములను, జృమ్భయన్=నిస్తరించుచు, ఓంకారం=ఓంకారనాచ్యమును, ఉదీరయన్=చెప్పచు, విజయతే=వెలయుచున్నది.

మ. మృగములుసొక్క మ్రోకు లిగురింపగ రాలు గరగ మ్రోయుగా
నిగమము లావు లుబ్బగ మునిచ్చట మ్రొన్నడ గోవు లాడగా
జగము నెలంగ నొంకృతి యెసంగగ నప్తవిధన్యగాంగుళు
ల్నిగుడఁ గడంగ బాలమురళీనినదంబు ముదం బెసంగగన్. 110

తా. చిన్నికృష్ణుని నేలుగానధ్యని భువనముల మోహింపజేయుచున్నది. వేదముల మాటువలికించుచున్నది. వృక్షముల నానందము నొందించుచున్నది. కొండల నీలుసేయుచున్నది. మృగములను మటులకొల్పుచున్నది. గోవులను తృప్తిపఱచుచున్నది. గోపాలరకుఁ దిక్కఁజెచ్చుచున్నది. మనులను గనులుమాయించుచున్నది. సప్తస్వరముల వేదఁజల్లుచున్నది. ఓంకారార్థమును వ్యాఖ్యానము సేయుచున్నది.

* శ్లో. యస్మాత్తథాతస్య గురోః ప్రసాదా
దమాం విముక్తోఽస్మి శరీరబద్ధాత్,
సర్వోపశేష్ఠః పురుషో తమస్య
తస్మాద్భిషద్దం ప్రణతోఽస్మినిత్యమ్.

111

టీ. ఆత్మభూతస్య = ఆత్మరూపియగు, యస్య = ఏ, గురోః = సోమగిరిదేశికుని యొక్క (కృష్ణునియొక్క), ప్రసాదాత్ = కారుణ్యమువలన, అహం = నేను, శరీరబద్ధాత్ = జన్మబంధమునుండి, విముక్తః = విడిపింపబడినవాఁడను, అస్మి = ఐతినో, సర్వోపశేష్ఠః = అన్నియుపదేశములుసేయు, తస్య = ఆ, పురుషోత్తమస్య = పురుషోత్తముని (విష్ణుని)యొక్క, అంఘ్రిపద్మం = అడుగుదామరను గూర్చి, నిత్యం = ఎల్లవేళలయందు, ప్రణతః అస్మి = మ్రొక్కదను.

తా. ఆత్మరూపియగు నే మహామహుని యనుగ్రహమువలన నేను సంసారసాగరమునుండి జన్మమరణములను వీడి గట్టునఁ బడఁగలిగినో, అట్టి శ్రీగురువుయొక్క పాదకమలములకు నమస్కారము.

మాలినీవృత్తము. సతతవినుతభీమా నబ్బిదానందసీమా
శతమఖనుతనామా సాధుమానిప్రణామా
దితిజకులవిరామా దేవతాసర్వభామా
వితతతపనధామా వేంకటాచార్యధామా.

మ. ఇతి కృష్ణాశ్రయయోగిపుంగవకృపావీక్షాత్తసారస్యతా
భ్యుదయశ్రీవిభవప్రసిద్ధచిదచిద్యోధక్షమాశాన్తి
త్యదయాభూషణ వెల్లపూడిమణిపెద్దామాత్య వేంగాగ్రణి
గదితాశ్వానము చొల్చు రెండవది యై కర్ణామృతశ్రీకృతినీ
ద్వితీయాశ్వానము సంపూర్ణము.

* ఈశ్లోకము కొన్ని ప్రతులయందు గానరాదు. తెలుఁగున పరివర్తనము నైతములేదు. దానఁజేసి ఇయ్యది ప్రక్షిప్తమని కొందఱు మోహించినట్లే ఇది ప్రకృతమునకుఁ గూడ సంబంధించినట్లు తోఁపదు.

తృ తీ యా శ్వా స ము.

శ్లో. అస్తి స్వ స్వయం నమ స్తజగతా మభ్యస్తలక్షీ స్తనం
వస్తు ధ్వస్తరజ స్తమోభి రనిశం న్యస్తం పురస్తాదీవ,
హస్తాద స్తగీర్ద్రమ స్తకతరుప్రస్తారవిస్తారిత
స్తస్తన్వస్తరుమాననం స్తరలనత్ప్రస్తావిరాధా స్తుతమ్. 1

టీ. సమ స్తజగతామ్ = ఎల్ల లోకములకు, స్వ స్వయం = శుభ ప్రద మైనదియు,
అభ్యస్తలక్షీ స్తనమ్ = లక్షీ దేవి స్తనములయందు పరిచిత మైనదియు, ధ్వస్తరజ స్తమోభిః
= పాదుచేయఁబడిన రజ స్తమోగూములు గలవారిచేత, అనిశమ్ = ఎల్లప్పుడు, పురస్తాత్
= ముందట, న్యస్తమివ = ఉంచుకొఁబడిన దానివలెనున్నదియు, హస్తో... అనత్ = చేతు
లతో నెత్తఁబడిన గోవర్ధనగిరి మీఁది చెట్లగుంపులనండి గుట్టలుగా రాలుచున్న పూవు
లచే నినుమడించిన కల్పకుసుమముల పలుపుచే బ్రకాశించునదియు, ప్రస్తావి = పొగ
డఁబడిన, రాధాస్తుతం = రాధచే బొగడఁబడిన, వస్తువు, అస్తి = కలదు.

శా. హస్తాద స్తగీర్ద్రమ స్తకతరువ్యత్యస్తవిస్తారిత
స్తస్తన్వస్తరుమాననం స్తరలనత్ప్రస్తా మభ్యస్తవ
ద్వాస్తక స్తన మస్తకల్పవపుగోన్యస్తంబు నుద్యజ్జగ
త్స్వస్తిశ్రీదము రాధికా స్తుతము చంచద్యస్త వేంతే తగున్. 1

తా. ఎల్లలోకములకు రక్షక మైనదియు, లక్షీదేవి చనులయందలవాటుపడినది
యు, రజ స్తమోదూరులచే నెల్లప్పుడు స్వాధీనము చేసికొఁబడినదియు, చేతులతో గోవ
ర్ధనము నెత్తినప్పుడు దానిమీఁది చెట్లనుండి రాలుపూవులచేతను, మింటనండి పడు
కల్పకుసుమములచేతను బలచఁబడిన క్రిందిభాగముగలదియు, జగన్నుతమైన రాధా స్త
వపాత్రమైనయొకవస్తు వున్నది.

శ్లో. రాధారాధిత విభ్రమాదుభృతరసం లావణ్యరత్నాకరం
సాధారణ్యపదవ్యతీతసహజస్నేరాసనామౌభురుహమ్,

అలమ్మే హరినీలగర్వగుగుతానర్వన్వనిర్వాపణం

బాలం వైణవికం విముగ్ధమగురద మూర్ధాభిషిక్తం మహాః. 2

టీ. రాధా... రసమ్ = రాధచే నేవంపఁడు విలాసములచే నాశ్చర్యమైన శృంగారముగలదియు, లానన్యరత్నాకరం = తేటఁదనమునకు సం ద్ర మైనదియు, సాధారణ్య... రసం = లోక సామాన్యపదవిని దాటిన సహజమగు చిటువృత్తల మోముఁదమ్మిగలదియు, హరి... పదమ్ = ఇంద్ర నీలముయొక్క గర్వభారమునంతయు యాపుమాపినదియు, బాలం = కిశోరరూప మైనదియు, విముగ్ధమగురం = ప్రకృతి సుందరమై చిత్రాకర్షకమైనదియు, మూర్ధాభిషిక్తం = మనోహర వస్తువులకురాజగు, వైణవికం = వీణాగానమందు మిన్న యగు, మహాః = ఒకానొక లేజమును, అలమ్మే = ఆశ్రయించుచున్నాను.

శా. సాధారణ్యోపదవ్యతీతదరహాన శ్రీముఖాంభోజః ఙ్గై

మాధుర్యైకనిధానుః ఙ్గై మరకతాశ్చ ప్రోఢిగర్వార్భటి

వైధుర్యావహతేజః ఙ్గై నరనసిర్వ్యాజాంగశృంగారుః ఙ్గై

రాధారాధితృః ఙ్గై నవైణవికమూర్ధన్యుః మదిం గొల్చెదన్. 2

తా. రాధచే ననుభవంపఁబడిన యాశ్చర్యవిలాసపుంజముగలదియు, తేటఁదనపుఁజోపైనదియు, లోక సాధారణముగాని, యివ్యాజమై ప్రకృతిసుందరమైన నగు మోముగలదియు, ఇంద్రనీలమునకున్న సౌందర్యగర్వ మంతయుఁ బిండి తలబడువునింపినదియు, కిశోరరూపమైనదియు, అత్యంతసుందరమును మధురము నైనదియు, సౌందర్యవస్తువులకు రాజుగాఁ జేయఁబడినదియు, వీణావాదనచణమైన యొకానొక దివ్య లేజము నాశ్రయించెదను.

శ్లో. కరిణా ములఙ్ఘ్యగతి వై భవం భజే

కరుణావలఘ్నతకిశోరవిగ్రహమ్,

యమినా మనాతరవిహారి మానసే

యమునావనా నగసికం పరం మహాః. 3

టీ. కరిణా = వీణఁగులకు, అలఙ్ఘ్యగతివై భవం = గలువరానినడక సోయగముగల వాఁడును, కరుణా గ్రహం = దయతోఁ బాల్పఁబడిన బాలరూపముగలవాఁడును, యమినా = యోగులయొక్క; మానసే = చిత్తమున, అనాతరవిహారి = విడువకుండునదియు, యమునావనా నరసికం = యమునదరినున్న యడవి సారస్వము నెఱిగినదియు, పరం = ఉత్తమమైన, మహాః = లేజమును, భజే = నేవించెదను.

ఉ. అల్లస మందయానము గజావలి గోరంగ మానిమానసో

త్పల్ల నరోజపాలి బదముల్ నెలంగ్గ యమునాతరంగిణి

నల్లలితాంబుపూగములు సారవయస్యలమీదఁ జమ్మునుం
జల్లనిచూపుటం గరుఁజల్లెడు నల్లనిబాలుఁ గొల్పెదన్.

3

తా. ఏనుఁగు గున్నలకు మీఱరాని గతిసౌఖ్యముగలదియు, భక్తానుగ్రహార్థము
గోపవేషమునుదాల్చినదియు, యోగులమానసముల నేప్రొద్దు వీడకుండునదియు, యము
నాతీరమందలి యడవిసాబగెఱిగిన యొక యుత్తమ దివ్యతేజమాను సేవించెదను.

శ్లో. అతన్త్రితత్రిజగదపి ప్రజాజ్ఞనా

*నియన్త్రితం విపులవిలోచనాజ్ఞయా,
నిరన్తరం మను హృదయే విజృంభతాం
ననున్తతః సరసతరం వరం మహాః.

4

టీ. అతన్త్రితత్రిజగదపి=అస్వతంత్రముగాఁ జేయఁబడిన ముల్లోకములు గల
దయ్యను, విపులవిలోచనాజ్ఞయా=వెడదకన్నుల యుత్తరవుచేత, ప్రజాజ్ఞనాయ
న్త్రితం=గొల్లకాంతలచే బంధింపఁబడినదియు, ననున్తతః=ఎల్లయెడల, సరసతరం=క
డురనీకమైన, వరం=మేలైన, మహాః=వెలుగు, మను=నాయొక్క, హృదయే=చిత్త
మాన, నిరన్తరం=ఎల్లప్పుడు, విజృంభతామ్=చలరేగుఁగాక.

ఉ. లోకము లన్నియుం దనకు లోకువ గాఁ గొని యేలుమేటి య

స్తాకమనోహరావమవశోభితుఁ డెంతటినింత గోపికా

లోకనలీల నెల్లపనులుం దనుఁ జూచి యొనర్చె వారిదే

కాక ప్రభావ మట్టిత్రిజగత్సులభుక మది నాశ్రయించెదన్.

4

తా. ముల్లోకముల నస్వతంత్రములుగాఁ జేసినను తానుమాత్రము గొల్లయి
ల్లాండ్రకనుసన్నలకు లోనైనదియు సర్వవిధముల సరసమైన యుత్కృష్టతేజ మెప్పుడు
ను నామనమున నిండియుండుఁగాక.

శ్లో. కన్దర్పప్రతిమల్లకాన్తివిధమం కాదమ్బినీబాన్ధవం

బృందారణ్యవిలాసినివ్యసనం వేషేణ భూషామయమ్,

మన్దస్తేరముఖామ్బుజం మధురీసువ్యామృష్టవైభవ్యాధరం

వందే కన్దళితార్ద్రయావసనసం కైశోరకం శార్జిణః.

5

టీ. కందర్ప...భవం=మన్దఘనీకఁ బ్రతిభటమైన సాబగుసాయ్యారమాంగల
దియు, కాదమ్బినీబాన్ధవమ్=మబ్బుటట్టెలమట్టమును, బృందారణ్యవిలాసినివ్యసనం=
బృందావనమందలి (గొల్ల) హాయిలుకత్తెలనంటుకొన్నదియు, వేషేణ=అలంకారము
చేత, భూషామయం=సొమ్ముల పెట్టెయైనదియు, మన్దస్తేరముఖామ్బుజమ్=చిలునగవుకల

* వియన్త్రితం.

మోముదమ్మిగలదియు, మధురిమవ్యామృత్తబిమ్బాధరం=తీతుడనముచేబూయబడిన
దొండపండువంటి పెదవిగలదియు, కన్దలితార్ద్రయావనవనమ్=ఉద్బుద్ధమై రసార్ద్ర
మైన జవ్వనపుటడవిగలదియునగు, కాన్దిణి=కృష్ణనియొక్క, కైశోరకం=పసిలేనము
నుగూర్చి, వద్దే=నకుస్కరించెదను.

తా. కందగృప్రతిచుల్లధాము నవమేఘశ్యామలఁ బ్రేమోల్లస
ద్బృందారణ్యవధూరతుఁ మధురిమామృష్టాధరోష్ఠాన్వితు
న్దందన్తేరకపోలు వేషశృతనానాభూషణోద్వేలఁ జె
ల్పందం గొల్పెద బాల్యయావనవిలాసాలంకృతుఁ శ్రీయుతున్. 5

తా. మన్మథునిఁ బ్రతిఘటించు సౌందర్యముగలదియు, మొగిల్లకుఁ జాటమైనది
యు, బృందావనమందలి గోపయనతులం దనురక్తమయినదియు, ఒడలెల్ల సాములచే
నిండినదియు, చిఱునవ్వుచే నందమైనమోముగలదియు, తేనెగాఱు పెదవిగలదియు,
శృంగారపూర్ణమైన ప్రథమయావనముగలదియు, నగు శ్రీకృష్ణనిలేబ్రాయముంగూర్చి
మొక్కెదను.

శ్లో. ఆము క్తమానుష మము క్తనిజానుభావ
మారూఢయావన మగూఢవిదగ్ధలీలమ్,
ఆమృష్టయావన మనవ్పకిశోరభావ
మాద్యం మహాః కిమపి మాద్యతి మానసే మే. 6

టీ. ఆము క్తమానుషం=కైశోరబడిన మానుష భావము గలదియు, ఆము క్తనిజాను
భావం=విడువబడని తన ప్రభావముగలదియు, ఆరూఢయావనం=పొందబడినయా
వనముగలదియు, ఆగూఢవిదగ్ధలీలం=వెల్లడియైన గడుసుడనపు విలాసములు గలదియు,
ఆమృష్టయావనమ్=చొఱబడిన యావనముగలదైనను, అనవ్పకిశోరభావం=పూర్తిగా
వీడనిపిన్న నేతలుగలదియు, కి మపి=ఆనిర్వాచ్యమైన, ఆద్యం=మొదటిదగు, మహాః=
తేజము, మే=నాయొక్క, మానసే=చిత్తమున, మాద్యతి=కైపుష్పించున్నది.

ఉ. మానవలీలయు నిరుపమానగుహామహిమనుభావముఁ
మేనివరిగ్రహంబు మితి మీఱినప్రథియు బాల్యచాపలా
నూనవిలాసముఁ నవహినోహరయావనముం జెలంగ నెం
తేనియు మార్చి విస్తయము లిచ్చు జెలంగ వెలుంగు నామదిన్. 6

తా. మనజరూపముఁ దాల్చియుఁ దననిజానుభావముల వీడనిదియు, యోవనో
దయమై వెల్లివిరియు విలాసములుగలదియు, యావనము వచ్చినను చిన్నతనపుఁజేతల
విడువనిదియునగు ననిర్వాచ్యమైన యామొదలితేజము నామనమును బరవశముగాఁ
జేయుచున్నది.

శ్లో. తే తేభావా నృకలజగతీలోభనీయప్రభావాః

నానాత్మష్టాసుహృది హృది మే కాను మావిర్భవస్తు,

వీణావేణుకృణితలసితస్తేరవక్త్రావద్విద్వా

న్నా హం జానే నుధుర మవరం నందపుణ్యామ్బురాశే.

7

టీ. సకల...భావాః - ఎల్లలోకములకును నాశింపఁదగిన యనుభావములుగల, తేతే...అయా, భావాః=వస్తువులు, నానా...నుహృది=పలువిధములైన యాశలకు మిత్రమైన, మే=నాయొక్క, హృది=చిత్తమన, కాను=మిగుల, ఆవిర్భవంతు=పుట్టుఁగాక. అహం=నేను, నందపుణ్యామ్బురాశే=నందునిపుణ్యములకు సముద్రప్రాయమైన వస్తువుయొక్క, వీణా...విద్వాత్=వీణవంటిపిల్లఁగ్రోవిప్రాఁతలచే సాబగారుమోముదమ్మికంటె, అపరం=మఱియొక, మధురం=ప్రియవస్తువును, నజానే=ఎఱుఁగను.

మ. అమితాశ్లావశమామదిక నిఖిలలోకాశాన్య మాపెక్కు భా

వము లెన్నేనియు నిల్చుఁ గాక విలనద్యోశీనినానానుమో

దము మందస్తితసుందరం బగుయశోదానందపుణ్యాంబుసా

రముకన్నక మధురంబు లే దొకటి చర్చల్ నేయ నిం కేటికిన్.

7

తా. ఎల్లజగముల మోహింపఁజేయఁజాలు నేరుపుగల యాయాభావములు నానాదురాశలతోఁగూడి నామదిలోఁ బుట్టుచుండుఁగాక. నేనుమాత్రమెన్నివిధములఁదలఁచి చూచినను నందునినోములపంటయగు కృష్ణుని వేణుగానమధురమైన మోముకంటె నింకొక ప్రియవస్తువును గానను.

శ్లో. నుకృతిభి రాదృతే సరసవేణునినాదనుధా

రనలహరీవిహరనిరవగ్రహకర్ణపుటే,

వ్రజవరసువర్దముఖనరోరుహసారసికే

మహసి కదాను మజ్జతి మదీయ మిదం హృదయమ్.

8

టీ. నుకృతిభిః=పుణ్యవంతులచేత, ఆదృతే=మెచ్చుకోఁబడినదియు, సరస...పుటే=సొంతైన పిల్లఁగ్రోవిప్రాఁతలను తేనెకాలువలఁ గ్రీడించుటచేఁ దనిసిన కర్ణరంధ్రములగలదియు, వ్రజ...సికే=గోపకాంతల మోముఁదానురలసాభాగ్యమునెఱిఁగిన, మహసి=వెలుగువందు, ఇదమ్=ఈ, మదీయమ్=నాసంబంధియైన, హృదయం=చిత్తము, కదాను=ఎప్పుడు, మజ్జతి=మునుఁగునో.

చ. విమలతపోధనామృతము వేణురవామృతసారపూరవి

శ్రమవదకర్ణగోళము వ్రజప్రమదాముఖవద్వచంచరీ

కము కమనీయనాకము నకాముజనాపన మైనదివ్యతే

జమున మునుంగు తెన్నఁజొకొ చల్లగ నుల్లము పల్లవింపఁగన్.

8

తా. అనేకులగు పుణ్యాత్ములచే గౌరవింపబడినదియు, మనోహరవేణుగానమను నమృతప్రవాహములో నీడి తనిసిన కర్ణరంధ్రములుగలదియు, గొల్లపడంతుల మోముఁ దామరల సారస్యమెరిగిన దివ్యతేజమం దీనాచిత్తమెప్పుడు మునిగి (అయమయ) పోవునో !

శ్లో. తృష్ణాతు రేచేతసిజృమ్భమాణం ముష్ణస్పృహుర్దోహమహాన్ధకారమ్,

పుష్టాతు సః పుణ్యదయైకసిన్దోః కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః. 9

టీ. తృష్ణాతు రే=ఆకాగ్రస్తుమైన, చేతసి=నాచిత్తమందు, మహాః=తేజతేజమ, జృమ్భమాణం=కమ్మకొనుచున్న, హామహాన్ధకారం=అజ్ఞానమను పెనుచీకటిని, ముష్ణకా=దొంగిలించుచున్న, పుణ్యదయైకసిన్దోః=పుణ్యమునకును దయకును ముఖ్య స్థానమైన, కృష్ణస్య=శ్రీకృష్ణనియొక్క, కారుణ్యకటాక్షకేళిః=దయకులు కడగంటి చూపులవిలాసము, సః=మమ్ము, పుష్టాతు=పోషించుఁగాక.

మ. అమితాశావళ మైననామది నవశ్యం బైనమోహంధకా

రము గారుణ్యకటాక్షపీక్షణవిభారాళిఁ విఫాలించి నె

య్యమునం బ్రోచు దయావయోధి ఘనబృందారణ్యకర్ణుంది బృం

దమనోలోచనసాధుసేవధి ప్రమోదం బొప్ప నెల్లప్పుడున్. 9

తా. తేజతేజమఁ గ్రమ్మకొనుచున్న నాచిత్తమందలి యజ్ఞానగాఢాంధకారము మ్రింగివేసిన పుణ్యదయారాళియగు శ్రీకృష్ణునిదయామయుమైన కడగంటిసాబగు నన్ను రక్షించుఁగాక.

శ్లో. నిఖలాగమమాలిలాలితం పదకమలం పరమస్య తేజసః,

వ్రజభువి బహుమన్తహేతరాం సరసకరీషవిశేషరూపితమ్. 10

టీ. నిఖలా...లాలితం=ఎల్లవేదాంతమలచే నుపచరించబడినదియు, వ్రజభువి=శృంగైయందలి, సరస...రూపితమ్=పచ్చిపేడచిదురుపతచేఁ బూయబడిన, పరమస్యతేజసః=గొప్పతేజముయొక్క, పదకమలం=అడుగుదామరమ, బహుమన్తహేతరాం=మిగులగౌరవించెదము.

మ. సిరి కేల్దమ్ముల నొత్తఁగా శ్రుతివధూసీమంతసింధూరసుం

దర మై యొ ప్పెనలార నందముగ ముందక నందగోపాలునుం

దిరళాలాంతకరీషరూపితరసోదీర్ఘంబు లొపాదము

ల్పరమానందముఁ జేయు నాచుదికి నుల్లాసంబు గల్పించుచున్. 10

తా. ఉపనిషత్తులచేఁ బొగడబడినదియు, గొల్లపల్లియలోని పీఠులయందలి పేడచిదురుపలను బూసికొన్నదియనగు సోకపరమతేజమును గుతించెదము.

శ్లో. ఉదారమృదులస్త్రితవృత్తిక రాభి రామాననం
ముదా ముహుః రుదీర్ఘయా మునిమనోముఖామ్రేషితమ్,
మదాలసవిలోచన ప్రజవధూముఖాస్వాదితం
కదాను కమలేక్షణం కమపి బాల మాలోకయే. 11

టీ. ఉదార...ననం = గంభీరమైన చిఱునివృత్తికలయికచే నందమగుమోముగల,
వాడును, ముహుః = తేవకు, ఉదీర్ఘయా, పుట్టిన, ముదా = అనందముతోఁ (గూడిన)
మునిమనోముఖామ్రేషితం = యోగిచిత్తమలయం దిబ్బుడియైనవాడును, మదాలస...
దితమ్ = (యావన) మదఘూర్ణిత శేత్రలగుగొల్లయిల్లాండ్ర మోములచేఁ దనివార,
బాడబడినవాడును, కమలేక్షణమ్ = తామరలవంటి కన్నులుగల, కమపి = అనిర్వాచ్య
మహిమగల, బాలం = నుఱుని, కదాను = ఎప్పుడు, ఆలోకయే = చూతునో!

ఉ. కన్నులకొద్దెఁ జూచి ప్రజకాంతలు వేరుక ముద్దు లాడఁగా
నన్న పునపువెన్నెలలు నల్లఁగఁ జల్లగ నెల్లమానులఁ
నన్నుతమానసాబ్జముల సారెకు సారె వహింప మించున
కన్నులపంపు వై నముఖకంజము రంజిలుబాలుఁ గాంచెదన్. 11

తా. గంభీరముగాఁ బిన్నవవ్వలయ మోముగలవాడును, యోగిపుంగవుల
చే మహానందముతో ధ్యానింపఁబడినవాడును, మదమతులైన గొల్లపడుచులచేఁ
త్రేమింపఁబడువాడును, తామరలవంటి కన్నులుగలబాలరాఘవడైన దేవుని నే
నెప్పుడు చూడఁగలనో!

శ్లో. ప్రజజనమదయోషిల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషే
కృత మతిచపలాభ్యాం లోచనాభ్యా ముభాభ్యాన్,
సకృదపి పరిపాతుం తే వయం పారయామః
కుపలయదశసీలం కాంతిపూరం కదాను. 12

టీ. వయం = మేము, ప్రజ...కృతం = మదించిన గొల్లపడకుల కన్నులచేఁ ద్రాగి
శేయఁగా మిగిలిన, శేషే = బియ్యంక, కుపలయదశసీలం = కలువతేవువలె నల్లనైన,
కాంతిపూరం = సాబగులమొత్తమును, అతిచపలాభ్యాం = మిగులవాశచేఁ గొట్టుకొను
చున్న, ఉభాభ్యాం = రెండగు, లోచనాభ్యాం = కన్నులచే, సకృదపి = ఒక్కమాత్ర
నను, పరిపాతుం = త్రొలటకొఱకు, కదాను = ఎన్నటికి, పారయామః = అర్హతగల
వారమగుదుమే!

మ. కొమరుంబ్రాయపుమబ్బు గుబ్బతిలఁ గొర్కులో జొట్టిలక వల్లవ
ప్రమదల్ గన్నుల నాసీ యాస దగుచాఱక శేష మై పోల్చునా

రమణీయోత్పలకాంతిపూర మెదురై రా నొక్కసారైనఁ బొం
కముగా నీకనుదోయి నానఁ గలభాగ్యం బెన్నఁజో కల్గెడున్. 12

తా. కృష్ణా, గొల్లపడుచులచేఁ దమ శేత్రములచేఁ ద్రాగి త్రాగి యెంగిలిచేసి
విడువఁ బడినదైనను కలువలవలె నల్లనై మహాత్మ్యము గలిగిండు నీసాబగు నొక్కతూ
రియైన రెండుకన్నులతోఁ దనవీరఁ జూచుటకు మాకెప్పటికి యోగ్యత కలుగునో
కదా!

శ్లో. ఘోష యోషి దనుగీతయశావనం కోమల స్తనితవేణునిస్వనమ్,
సారభూత మభిరామనమ్మదాం ధామ తామరసలోచనం భజే. 13

టీ. ఘోష...వనం=గొల్లభామలచే ముతంపఁబడిన యోవనముగలదియు,
కోమల...స్వనం=మధురధ్వనిగల వేణుగావముగలదియు, అభిరామసంపదాం=సౌంద
ర్యసంపదలకు, ధామ=చోటగు, తామరసలోచనం=తామరలవంటి కన్నులుగల,
ధామ=తేజమును, భజే=సేవించెదను.

ఉ. వ్రేజవరాంధ్రు జవ్వనపువిన్ననువుం గొనియాడఁగా ముఖాం
భోజమునందు లేయులుముఁబోనిరవంబున వేణు వొప్పు గా
రాజితకాంతినంపదలరాశి యన్ వలెఁ గొందుశారదాం
భోజదళాక్షు దైవతవిభుం ద్రిజగత్పతి నాశ్రయించెదన్. 13

తా. గొలకాంతలచేఁ బాడఁబడిన యోవనమహిమగలవాఁడును, మనోహర
మైన పిల్లఁగొల్పిపాటగలవాఁడును, సాబగులగనియు, తామరలవంటి కన్నులుగల
వాఁడును నగు తేజోదాతుడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మను సేవించెదను.

శ్లో. లీలయా లలితయావలమ్బితం మూలగేహమివ మూర్తి నమ్మదామ్,
నీలనీరదవికాసవిభ్రమం బాలమేవ వయ మూర్తియామహే. 14

టీ. లలితయా=సొంపైన, లీలయా=సాబగుచే, అవలమ్బితం=ధరింపఁబడినవాఁ
డును, మూర్తినమ్మదాం=కరీరసౌందర్యములకు, మూలగేహమివ=నివాసస్థానమువలె
నున్నవాఁడును, నీలనీరదవికాసవిభ్రమం=నీరుమబ్బులసాబగువంటిసాబగుగల్గివాఁడును
నగు, బాలమేవ=బాలకృష్ణుడే, వయం=మేము, అర్చియామహే=మెచ్చుకొందుము.

శా. బాలుక మోహనవేషలీలు మురళీపాండిత్యశీలుక దయా
లోలక సాంద్రఘనాఘనావళివీనీలుక గోపకన్యానుత
శ్రీలావణ్యవయోవిశాలు నవనీరేజాయతాక్షి ప్రభా
బాలుక నర్వకళాలవాలు నతివాంఛం గొల్తు నానెమ్మదిన్. 14

తా. మనోహరసౌందర్యము గలవాఁడును ఎల్లసాబగులకు నిధివంటివాఁడును,
నల్లని మేఘములకాంతినంటి కాంతిగలవాఁడును నగు గోపాలబాలుక మేము భక్తి
తో సేవించెదము.

శ్లో. వద్దేమురారే శ్చరణారవిద్యదృష్ట్యం జయాదర్శితశ్చై శవస్య,

వద్దారుబృద్ధారకబృద్ధమాలిమద్దారమాలానినిమద్దభీను.

15

టీ. దయా...వస్య=భక్తానుగ్రహార్థము బాలయాపముఁ దాల్చిన, మూరారే= శ్రీకృష్ణునియొక్క, వద్దారు...భీను=మొక్కుచున్న దేవసంఘముల కిరీటులయందుఁ జాట్టికొన్నకల్పవృక్షములపూవుదండలరాపిడికి జడియుచున్న, చరణారవిద్యదృష్ట్యం=అడుగుఁదామరల జంటనుగూర్చి, వందే=మొక్కుచున్నాను.

మ. దితిజానీకముఁ ద్రుంప మానితతి వర్తింపఁ యశోదాదయో

దితశ్చ శోరకళావిలాసుఁ డగునాదేవాదిదేవోత్తముఁ

నతబృందారకబృందమాలివిలనన్తందారమాలాతరః

గితధారాశయందబిందుమ్మనులాంఘ్రిద్వంద్వ సేవించెదన్.

15

తా. నమస్కరింప వచ్చినదేవతల శిరస్సులయందలి పూవుదండలరాపిడికి భయ పడుచున్నదియు, (అనఁగా: దేవతలచే ననవరతము మ్రొక్కుబడునదియనుట) భక్త పాలనయనకై గోపాలబాలయాపముఁ దాల్చిన శ్రీహరియొక్క యందమైనయాడుగుఁదామరలను మ్రొక్కెదను.

శ్లో. యస్మిన్నత్యతి యస్యశేఖరభరైః కౌఞ్చద్విష శృష్టికీ

యస్మిన్ప్రవృత్తి యస్య ఘోషసురభిం జిఘ్రిన్వృషోఘార్జపేః,

యస్మిన్నజ్జతి యస్య విభ్రమగతిం వాఞ్చన్తరే సిన్ధుర

స్తవప్రవ్రాపనల్పకన్దురువనః తం వా కిశోరం భజే.

16

టీ. యస్మిన్=ఏబృందావనమందు, యస్య=ఏకృష్ణునియొక్క, శేఖరభరైః=బొదలనున్న నెమ్మిపురులకట్టలచేత, కౌఞ్చద్విషః=కుమారస్వామియొక్క, చన్ద్రాకీ=నెమిలి, నృత్యతి=హంగియాడునో, యస్మిన్=ఏయడవిలో, ఘార్జపేః=శివునియొక్క, వృషః=ఎద్దు, యస్య=ఏకృష్ణునియొక్క, ఘోషసురభిం=మందయందలియావును, జిఘ్రిన్=మోహముచే మూర్ఛితుఁడు, శృష్టి=గర్వించునో, యస్మిన్=ఏయడవిలో, హరేః=ఇంద్రునియొక్క, సిన్ధురః=ఏనుఁగు, యస్య=ఏకృష్ణునియొక్క, విభ్రమగతిం=ఒయారపునడకను, వాంఛ=కోరుచు, నజ్జతి=ఆట్లు నడవఁజూచునో, తత్=ఐ, బృహ్ద...వనం=బృందావనమనెడి కల్పవృక్షములతోపును, తం=ఐ, కిశోరం=బాలునిగాని, భజే=సేవించెదను.

తా. ఎందే నెవ్వనిమాలిఁ గాంచి గుహవాజీంద్రంబు నర్తించుఁ దా

నందే నెవ్వనియానరీతి హరిను త్రేభంబుఁ గాంతించుఁ దా

నందే నెవ్వనిబంధ మూర్ఖుడు భూతేశ్వరముం బొంగు నా
బృందారణ్యసుంద్రుడంద్రుని నాకృష్ణుని గొల్చెదన్. 16

తా. ఏబృందావనమున కృష్ణునితలలోని నెమలిపురినిజూచి, నమరజాహనమైన
నెమలి యున్నచో తో మంచె విప్పియాడునో, ఎచట శివుని యాబోతు మంద
లోనియావును మదముచే మూర్ఖుడనో, ఎవోట నింపునియైరావతము కృష్ణునినడ
కనుజూచి తాను దానినేరుపజూమనో, అబ్రంహావనమును శ్రీకృష్ణస్వామిని నేవించె
దను. శ్రీహరిసేవార్థమై యింద్రాదురైలయ నిత్యసన్నిహితులై యుందురని భావము.
శ్లో. అరుణాధరామృతవిశేషితస్థితం

వరుణాలయానుగభవర్ణవైభవమ్,

తరుణారవిందవళదీర్ఘలోచనం

కరుణామయం కమపి బాల మాశ్రయే.

17

టీ. అరుణా...స్థితం=ఎఱ్ఱనై అమృతమునలై భోగ్యమైన అధరముచేత మిక్కి
లి సుందరముగాఁ జేయఁబడిన చిఱునవు గలవాఁడును, వరుణ...వైభవమ్=నముద్రా
ముతో పోల్పఁబడిన కాంతిసమృద్ధి గలవాఁడును, తరుణా...లోచనం= అప్పడేపూ
చిన తామర రేకులవంటి వికాలములైన కన్నులు గలవాఁడును, కరుణామయం=దయా
స్వరూపుడైన, కమపి=ఒకానొక (వాచామగోచరుడైన), బాలం=బాలకృష్ణుని, అ
శ్రయే=నేవించుచున్నాను.

ఉ. చల్లనివాని నవ్వు వెనఁజెల్లెనువాని దయారసంబు బొ

బ్బిల్లెనువాని గెంపుజగి పెంపు నెలంగెడుమోవివాని నం

పుల్లనరోజునేత్రములఁ బూల్చినవానిఁ బయోగిపీచికా

వేల్లికనీలనీరదనవీనకనుద్యుతివానిఁ గాంచెదన్.

17

తా. మిక్కిలియందమైన మధురమైన యధరమునందు దోలఁగుటచేత మఱింతగ
ముద్దులుగులుకుచున్న చిఱునగవుగలవాఁడును, నముద్రమును బోలిన దేహకాంతి గల
వాఁడును, తేదామర రేకులవంటి కన్నులుగలవాఁడును, దయాస్వరూపుఁడును నయిన
బాలకృష్ణుని నాశ్రయించుచున్నాను

శ్లో. లావణ్యవీచీరచిత్రాభిరూపాం భూషావదారోపితపుణ్యబర్హామ్,

కారుణ్యధారాకటాక్షమాలాం బాలాం భజే వల్లవనంశలక్ష్మీమ్.

టీ. లావణ్య...భూషాం=ముతైపుతేటవంటి కాంతియొక్క అలలచేత చేయఁ
బడినఅవయవములయొక్క అలంకారముగలదియు, భూషా...బర్హాం=అలంకార స్థాన
మునం దుంపఁబడినపవిత్రమైననెమలిపింఛముగలదియు, కారుణ్య...మాలాం=కరుణా
రసముచేత ఎల్లప్పుడు నిండియుండు కడగంటిచూపులయొక్క మాలిక (వరుస) గలది

యు, బాలాంలేతప్రాణముగల, వల్లవపంశలక్షిం=గొల్లవారికొలమయొక్కలక్షిని,
(సంపదనుగలిగించు బాలకృష్ణుని) భజే=ఆశ్రయించెదను.

చ. మెఱుంగుల కేమి చక్కదనమే పదిలక్షలు నేయు మాయురే
సురుచిరపింఛదామకమె సొమ్ములలో వెల లేనిసొమ్ముగుం
బరమకృపాకటాక్షసుమూలిక బావురె నందమందిరేం
దిరమురిపెంపుశైశవము నీటులు మీఱె నయూరె కంటిరే. 18

తా. ముత్తెపుతేటవలె తళతళలాడు కాంతివిశేషముచేత దేహమున కలంకా
రమును గలిగించుచున్నదియు, భూవణములు ధరించు సానములయందు నెమలిపింఛము
నుంచుకొనినదియు. కరుణారసము నొలుకుచున్న కడకంటిమాపులుగలదియు నగు బాల
కృష్ణుఁ డనెడు గొల్లవారిసంపదను ఆశ్రయించుచున్నాను.

శ్లో. మధురైకరసం వపు ర్విభో, ర్మధుగావీధిచరం భజామహే,
నగరీమృగశాబలోచనా, నయనేనీవరవర్ష వర్షితమ్. 19

టీ. మధురైకరసం=సౌందర్యముయొక్క ముఖ్యమైన సారమైనదియు, మధు
రా...చరం=మధురాపట్టణపు వీధులయందు సంచరించునదియు, నగరీ...తర్షితం=
మధురాపట్టణమునందలి లేడిపిల్లలకన్నులవంటికన్నులుగల స్త్రీలయొక్క కన్నులనెడు
నల్లగలవలన వర్షముచేత సంతసించినదియు నగు, విభోః = శ్రీకృష్ణునియొక్క, వపుః=
దేహమును, భజామహే=సేవించుచున్నాము.

మ. అనురథ సాహిణు లెల్ల నుల్లసిలఁగా నారట్టకంఠాణముం
దుమికించం దిశలందుఁ గ్రేఘ్రితుకుమాధురై శ్వికకాంతుల్ ఘన
భ్రమ నేయఁ మధురావధూచపలనేత్రవ్రాతసీలాబ్జవ
ర్షము పైఁ గ్రమ్మఁగఁ జిత్తమై చెలఁగు కృష్ణస్వామి నీక్షించెదన్. 19

అత్యంతమైన సౌందర్యమే ముఖ్యముగాఁ గలిగి మధురాపట్టణమందు సంచ
రించుచు ఆచ్ఛటి స్త్రీలచూపులచేత సంతసించు శ్రీకృష్ణునిదివ్యసుంగళవిగ్రహమును
సేవించుచున్నాను.

శ్లో. పర్యాకులేన నయనా న్తనిజృమ్భితేన
వక్త్రేణ కోమలదరస్తితవిభ్రమేణ,
మద్దేణ మజ్జులతరేణ చ జల్పితేన
నన్దన్య హస్త తనయే హృదయం ధునోతి. 20

టీ. పర్యాకులేన=చంచలమైన, నయనాంతవిజృంభితేన = కడకన్నులయొక్క
నిక్కుటచేతను, కోమల...విభ్రమేణ=కోమలమైన చిలునగవుయొక్క విలాసముగల,

వక్త్రేణముఖముచేతను, కుండ్రేణగంభీరమై, మంజులతరేణ = మిక్కిలిమనోహరమైన, జల్పితేనచపలకు చేతను, నందస్య = నందునియొక్క, తనయేమనూరుడైన కృష్ణునియందు, హృదయంమనస్సు, ధునోతిప్రీతిగలిగియున్నది.

మ. బెళుకుంగన్నులు మోముచుట్టుఁ దిరుగఁ బింబాధరోష్ఠంబుపైఁ
దళుకు న్యెన్నెల లీనులేనగవు వింతల్ మాధురిం జెందఁ గం
దళితాలాపనుభాచుచుల్ చెవికి నానందంబుగా నందుముం

దల గానందముఁ జెందు బాలుని యశోదానందనుం గాంచెదన్. 20

తా. చంచలములైన కడకంటిచూపులను మిక్కిలియందమగు చిటునగవును ముద్దులాలకు (భావగంభీరముగల) పలుకులును గల శ్రీ కృష్ణునియందు నామనస్సు ప్రేమకలిగియున్నది.

శ్లో. కన్దర్పకణ్డూలకటాక్షుబన్ధి రిన్దీవరాక్షీ రభిలాషమాగాన్,

మన్దస్మితాధారముఖారవిన్దా న్యన్దామహే వల్లవధూర్తపాదాన్. 21

టీ. కందర్ప...బంధిః = కామముచేత తాళజాలని మక్కువను చెల్లునట్టి కడకంటిచూపులకు లోబడిన, ఇందీవరాక్షిః = నల్లగలవలవంటి కన్నులుగల శ్రీమంతుని, అభిలాషమాజాన్ = కోరుచున్నవారను, మన్ద...నిందాన్ = చిటునగవునకుఁగనిపట్టిన మోముదామరగలవారనునగు, వల్లవ...పాదాన్ = గొల్లవిలకొడుగారిని, వందామహే = నమస్కరించుచు న్నాము.

మ. సరసాపాంగతరంగరంగితవిలాసప్రీతిచే నగ్గమై

మరుబారిక నలిగుబ్బులుబ్బి పులకింపం గొమ్ముకుల్ వీడఁ ద

త్రరపున్నేల్ సీన మెత్తి ముత్తలినకాంతాపాలి లాలించు వి

త్రరపున్నవ్రు మొంగునుం గలుగు ధూర్తపావ్విఁ గీర్తిం చెదన్. 21

తా. మందరములయిన కడకంటిచూపులకు లోబడిన శ్రీమంతుని గోరుచున్న వాడై చిటునవ్రు దొలకునట్టి ముద్దుమొగముగల గోపాలకృష్ణునికి వందనము చేయుచున్నాము.

శ్లో. లీలాటోపకటాక్షవిర్భరసరిష్వజ్గప్రసక్తాధిక

ప్రీతే గీతివిభజ్గనజ్గరలన జ్యేషుప్రణాదామృతే,

రాధాలోచనలాలితస్య లలితస్త్రేరే మురారే ర్ముదా

మాధురైర్లకరసే ముఖేన్దుకనులే మగ్నం నుదీయం మనః. 22

టీ. రాధా...లాలితస్య = రాధయొక్క కన్నులచేత బుజ్జగింపబడినవాడైన, మురారేః = కృష్ణునియొక్క, లీలా...ప్రీతే = విలాసములయొక్క అతిశయముచేతను గాఢమైన కాఁగిలింతయందు మిక్కిలిప్రీతిగలదియు, గీతి...దామృతే = గానముల

యొక్కరచనాభేదముల యొరయికచేత బ్రకాశించుచున్న పిల్లనగ్రోవియొక్క ధ్వని యనెడు అమృతముగలదియు, లలితస్త్రీరే=అందమైన చిటునవ్వుగలదియు, మాధుర్య కరనే=సౌందర్యమునెడు ముఖ్యమైన రసముగలదియునగు, ముఖేందుకమలే=చంద్రునివలెను తామరవలెను నున్న మోమునందు, మదీయం=వాదియగు, మనః=మనస్సు, ముదా=సంతోషముతో, మగ్నమై=మోనిగినది.

మ. లలితాలోకతరంగనంగతము లీలామండహానప్రభా
పులినంబుఁ మురళీరవామృతరసంబుఁ రాధికాలోచనో
త్పలనభావితమాధురీగుణము నై భాసిల్లు శ్రీకృష్ణుని
ర్మలవక్త్రాంబురుహాకరంబున రమింపం గోరెదక నామదినే. 22

తా. రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుని విలాసముతోఁ జూచుచుండఁగా సతనిముఖ మాదే వియొక్క కాఁగిలింతయందు మిక్కిలి ప్రీతిని చెల్పుచున్నదై, నానావిధములైన గాన విశేషములయొక్క మార్పులచేత నమృతమువంటి వేణువాదముగలదై, ముద్దులుగుల్మ చిటునవ్వుగలిగి, అత్యంతసౌందర్యముగలిగి కాంతిచే జంద్రుని దామరగను బోలి యున్న మోమునందె నామనస్సు నిలిచియున్నది.

శ్లో. శరణాగతవజ్రపంజరే, శరణే శార్ఙ్గధరస్య వైభవే,
కృపయా ధృతగోపవిగ్రహే, కియ దస్య స్త్రోగయామహే నయమ్.
టీ. శరణా...జ్ఞరే=శరణుసాచ్చినవారికి వజ్రములతోఁ జేయఁబడిన పంజర మైనదియు, కృపయా=దయచేత, ధృత...విగ్రహే=ధరింపఁబడిన గొల్లవాని దేహము గలదియును అగు, శార్ఙ్గధరస్య=విష్ణువుయొక్క, వైభవే=పెంపు, శరణే=రక్షకమగు చుండఁగా, అన్యత్=ఇతరమైన, కియత్=దేనిని, నయం=మేము, స్త్రోగయామహే=వెదకుదుము?

ఉ. ఇవ్వల నవ్వల వెదక నేటికి నన్యుల మాటిమాటికి
స్తవ్వల నుండియైన గరుణావరుణాలయగోపమూర్తియై
నవ్వచు డాయ వచ్చి యుదన శరణాగతవజ్రపంజరుం
డవ్వనజాతనేత్రుఁ డనయంబు నయంబు నెలంగఁ బోవఁగన్. 23

తా. శరణుసాచ్చినవారికి అత్యంతరక్షకుడై శరణాగతులయందలి దయచేత గొల్లవాడుగనుండిన శ్రీకృష్ణుఁడు రక్షకుండవఁగా మఱియితరులగు రక్షకులను వెదక నక్కఱలేదు.

శ్లో. జగత్ప్రియైకా నమనోజ్ఞభూమి చేత న్యజస్రం మమ నన్నిధత్వామ్,
రమానమాస్వాదితసౌకుమార్యం రాధాస్తనాభోగరసజ్ఞమోజః. 24

టీ. జగత్...భూమి=మూలలోకములకును అచ్చపు చక్కదనమునకును ఉనికి పట్టుచున్నదియు, రమా...మార్గం = లక్ష్మీదేవిచేత అనుభవించబడిన నుకుమారత్వము గలదియు, రాధా...జ్ఞాన్=రాధాదేవియొక్క కుసుమల విరివియొక్క రసము నెఱిగినదియు అగు, లేజు=శ్రీకృష్ణుడను లేజము, మమ=నాయొక్క, చేతనే=మనస్సు వందు, అజస్రమ్=ఎల్లప్పుడు, సన్నిధితామ్=నిలుచుఁగాత.

ఉ. నామది నామతింతు భువనత్రయమోహనయావధేయు రా

ధానుదిరేక్షణాపరిణత న్ననభారవిధేయు భోజక

న్యాయమానీయవిభ్రమరసాన్పదవిగ్రహసౌకుమార్యలి

లానుధురాధర స్తితకలాపుః గళాగురువక్త్య నెప్పుడున్.

24

తా. మూడులోకములకును ఆధారమైనవాఁడును అచ్చపుచక్కదనమునకు స్థానమైనవాఁడును, లక్ష్మీరూపిణియగు రుక్మిణీదేవిచేతఁ జక్కఁగ ననుభవించబడిన వాఁడును రాధాదేవి ప్రసములయొక్క సౌందర్యము నెఱింగినవాఁడు నైనశ్రీకృష్ణుని యందు నామనస్సు నిలుచుఁగాత.

శ్లో.వయ మేతే విశ్వసిమః, కరుణాకరమూర్తికింవద వ్యక్తే,

అపిచ విభోతవ లలితే, చవలతరా మతి రియం బాల్యే.

25

టీ. విభో=స్వామి, కరుణా...త్యక్తే=దయకు జన్మస్థానమైన ఆకారముగల వాఁడు అనులోక ప్రవాదరూపమైనశరీరమందు, ఏతేవయమ్=ఈమేము, విశ్వసిమః= నమ్ముచున్నాము. అపిచ=మఱియు, తవ=నియొక్క, లలితే=సాగసైన, బాల్యే=బాల్య మందు, ఇయమృతిః=ఈబుద్ధి, చవలతరా=మిక్కిలి మక్కువగలిగియున్నది.

చ. అనిశము లోక మెల్లఁ గరుణాకరమూర్తి నటంచుఁ డెల్వఁగా

జననపరంపరలో గడచి సౌఖ్యము నొందుదు నంచుఁ గృష్ణ నా

మనమున నమ్మినాడ నను మాత్రమ కాదు భవత్కిశోరతా

జనితకథానుధారనము సారెకుఁ గ్రోలఁగఁ జెత్తరించెదన్.

25

తా. కృష్ణా! నీవుపెద్దవాడవై ఎందఱిసో రక్షించి కీర్తిని బొందినను, అట్టి నీ పెద్దటికథానకన్నను మిక్కిలి ముద్దులుగుల్కు నీబాల్యమునందే నామనస్సు మిక్కిలి మక్కువగలిగి యున్నది.

శ్లో.వత్సపాలచరః కోఽపి వత్స శ్రీవత్సలాశ్చనః,

ఉత్సవాయ కదా భావీ త్యుత్సుకే మమ లోచనే.

26

టీ. వత్సపాలచరః=దూడలను గాదు గొల్లపిల్లవాండ్రలోఁ దిరుగుచున్నవాడు, శ్రీవత్సలాంశనః=శ్రీవత్సమున పుట్టుమచ్చ తొమ్మనందుఁగలవాఁడును అగు, కోఽపి వత్సః=ఇట్టివాడని చెప్పనలవిగాని యొకచిన్నవాడు, ఉత్సవాయ=వేడుకకొఱకు,

కదా=ఎక్కడు, భావితీ=అగునో యని, మమ=నాయొక్క, లోచనే = కన్నులు, ఉత్సృజే=ఉద్యుక్తములై యున్నవి.

శా. శ్రీవత్సాంకితవత్సః దుల్లసిత సీలేజాఘః డంభోధిక
న్యావత్తోరుహకుంభికుంభయుగళాధ్యతుంసు ప్రహ్లాదిసో
భ్యావిర్భావవిధానదత్తుః డగువాః డానందపుత్రకృతః
గోవత్సంబుల మేఁవఁ గన్గొనుచుఁ బిఱ్ఱః ప్రీతి వాటించెదన్. 26

తా. దూడలఁగాను గొల్లవాండ్రనడుమఁ దిరుగుచు శ్రీవత్సలాంభవముగల చిన్నికృష్ణుడు కన్నులపండువుగా నాకెప్పు డగపడునోయని యవిష్కూరుచున్నాను. శ్లో. మధురిమభరితే మనోభిరామే

మృదులతరస్తితము ద్రితాననేంద్రా

త్రిభువననయనై కలోభసేయే

మహాసి వయం వ్రజజౌజి లాలసాః స్తః.

27

టీ. మధురిమభరితే=సౌందర్యముచేత నిండినదియు, మనోభిరామే=మనస్సున కింపైనదియు, మృదుల...నేంద్రా=మిక్కిలి సుకుమారమై చిఱునవ్వుచేత గుఱుతిడఁబడిన చంద్రునివంటి మోముగలదియు, త్రిభువన...భసేయే=మూఁడులోకములయందుండు వారియొక్క నేత్రములకు ముఖ్యముగాఁ గోరఁదగిన, వ్రజభాజి=వేపల్లెను బొంది నది అగు, మహాసి=శ్రీకృష్ణుడను తేజమానందు, వయం=మేము, లాలసాః=ఆసక్తి గలవారము, స్తః=అగుచున్నాము.

మ. రమణీయస్తి తమాధురీకలితము ద్రాము ద్రితంబై సుధా

నమనల్లాపకలాపమై త్రిజగతీనంమోహనాకార మై

కమలానేత్రమనోభిరామరుచి యై కన్పట్టునక్రేమిబిం

బమునక మీఱివెలుంగు గొప్పగృహసాభాగ్యంబు నేఁ గోరెదన్.

తా. మిక్కిలి చక్కఁదనముగలిగి మనస్సున కింపై లేతనవ్వునెలకొన్నచందు రునిబోలిన మోముగలిగి మల్లోకములవారికిని మిక్కిలి యానందోఁ జూడఁదగిన గొల్ల పల్లెలందుఁ దిరుగునట్టి తేజస్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణునియందు మేము ఆసక్తిగలిగి యున్నారము.

శ్లో. ముఖారవిధే మకరద్వబిన్దు, నిష్పద్వలీలామురళీనినాదే,

వ్రజాజ్ఞాపాజ్ఞతరణభృష్ట, నజ్ఞామభూమా తప లాలసాఃస్తః. 28

టీ. మకరంద...నినాదే = పూఁదేనెయొక్క బొట్లయొక్క ప్రవిండులుగల విలాసార్థమైన పిల్లఁగ్రావియొక్క నాదముగలదియు, వ్రజ...భూమా=వ్రేపల్లెయందలి శ్రీతయొక్క కడకంటిచూపులయొక్క అలలు అనెడు తుమ్మెదలయొక్క, యాద్యము

నకు సానమైనదియు అగు, తన=వియొక్క, మఃఖారవిందే = మోముదామరయందు,
లాలసాః=ఆసక్తిగలవారము, స్త్రీ=ఆగుచున్నాము

ము మురళీగానమరందబిందుకృతనమ్మాదృశ్యమద్వైత్యుని

నరసాపాంగతరంగభృంగవటలీనంగ్రామరంగస్థలీ

నరణిం జెల్వగునీచుఖాంబుజమునం జందన్మనః పంకజా

కరచుధ్యంబునఁ బాదుకోల్పుటకు సాకాంబులితు నెల్లప్పుడున్. 28

తా కృష్ణాః మకరందబిందువులవలె మధురమైన వేణువాదములు చేయుచు
గోపికాస్త్రీలయొక్క చూపులు పై వ్యాపించుచున్న నిముఖఃస్థలము నేవించుటకు
మిక్కిలి ఆసక్తిగలిగి యున్నారము.

*శ్లో. ఆతామ్రాయతలోచనాంశులవారీలీలాసుధాప్యామితైః

గీతామేడితీదివ్య కేళిభరితై స్సీతం వ్రజస్త్రీజనైః,

స్వేదామృతకణభూషితేన కిమపి స్తేరేణ వక్త్రేన్ద్రనా

పాదామృజజ్యోదుప్రచారిసుభగం పశ్యామి దృశ్యం మహాః. 29

టీ ఆతామ్ర...యితైః=కోంచెము ఎఱ్ఱనివియు నిడుదలైనవియు అగు కన్నుల
కిరణముల ప్రవాహముయొక్క చిలాసమనెడి అమృతముచేత సుఖించినవియు, గీతా...
క్తితైః=గానములచేత రెండింతలుగాఁ జేయబడిన సుందరములైన చిలాసములచేత నిండి
నవియు అయిన, వ్రజస్త్రీజనైః=గోపికల సమాహారములచేత, సీతమ్ = వృద్ధిపొంది
నదియు, పాదా... సుభగమ్=అడుగుదామరల మమమారమైన నడకచేత ఆందమైన
దియు, స్వేదామృతః కణభూషితేన=చెమటనిటియొక్క బొట్లచేత అలంకరింపఁబడినదై,
స్తేరేణ=చిఱునవ్వుగల, వక్త్రేన్ద్రనా=చంద్రునివంటి ముఖముతోఁగూడినదియు, దృ
శ్యం=చూడఁదగినదియు, కిమపి = ఇట్టిది అని చెప్పటకు సాధ్యముకానిదియు అగు,
మహాః=శ్రీకృష్ణుడను తేజమును, పశ్యామి=చూచుచున్నాను.

మ. మురి పెరివుడిచునవ్వుఁ గ్రొండెచుటపొంపుఁ నింపునెమ్మాముపై

నరసాలోకసుధాతరంగములు మించువ వేణుగానధ్వనుల్

ల్లటచై రంజలు జొక్కి గోపికలు గోల్వక నృత్యలీలాయత

స్ఫులఁగ మెల్లన పంచరించుహరి సంభోజాక్షు నీతీంచెదన్. 29

*. ఈశ్లోకార్థము శ్రీ గోపాలకృష్ణమంత్రాజధ్యానం బని గోపాలకల్పంబు
నందుఁ జెప్పబడియున్నది.

శ్లో. గోపీనాంపాదపద్మాని, గృహీత్వా సహస్రతృతః,

ధ్యాయేత్తత్తం జపంచైవ కన్యకా ముద్యహేచ్ఛుభామ్.

తా. కొనలయందు ఎట్లైన విస్తారములయిన నేత్రములకొంతుల పదంపరలను అమృతప్రవాహమువలె వెల్లిగొల్పుచు పాటలచేత చెట్టింపఁబడిన యాటలుగల గోపి కలతో కడుసంతసించుచు, చిఱుచెనుటబిందువులచే నొప్పచు చిఱునగవుగల మోముతో సుకుమారముగా నడుగులుబేయుచు ఆడుతుండు శ్రీకృష్ణునిఁ జూచెదను.

* శ్లో. పాణౌ వేణుః ప్రకృతిసుకుమారాకృతౌ బాల్యలక్ష్మీః

పార్శ్వే బాల్యాః ప్రణయనరసాలోకితాసాంగలీలాః,
మాళౌ బర్హం మధురవదనామౌభయహే మాగ్ధ్యముద్రే
త్యాద్రాకారం కినుపి కితవం జ్యోతి రన్వేషయానుః.

30

టీ. పాణౌ=హస్తముందు, వేణుః=పీల్చఁగోవియు, ప్రకృ...కృతౌ=స్వభావముచేత కొనులమైన ఆకారమునందు, బాల్యలక్ష్మీః = బాల్యముయొక్క సంపదయును, పార్శ్వే=ప్రక్కను, ప్రణయ...లీలా=ప్రేమచేత రసముతోఁగూడిన చూపులుగలకడకన్నులయొక్క విలాసముగలవారైన, బాల్యాః=బాలురును, మాళౌ = సిగయందు, బర్హం=నెమిలిపించుమును, మధురవదనాంభోరుహే=మిక్కిలి యందమగు మోముఁ దామరయందు, మాగ్ధ్యముద్రా=బేలినపుగుఱుతును, ఇతి=ఇట్లు, త్యాద్రాకారం=మనోహరమైన ఆకారముగల, కితవం=కృత్రిమమైన, కినుపి=నదించనలవిగాని, జ్యోతిః=లేజమును, (శ్రీకృష్ణుని) అన్వేషయానుః=వెదకుచున్నాము.

మ. నరసాసాంగవినోదవాక్యములు మించు బాలకుల్ గొల్వఁగా
మురళిం గేల నమర్చి పించుకుటంబు మాముచెల్వఁబు సుం
దరజేషంబును బాల్యకాయము దయార్ద్రసాన్వితముం గల్గుచి
త్తిరపుంధూర్తశిఖావిణి వెదకి హృత్పద్మంబున నిల్పెదన్.

30

తా. చేత వేణువును ధరించి స్వభావముగా సుకుమారమైన యాకారమునందు బాల్యజేషము సొంపు గుల్మఁగా పార్శ్వములయందు ప్రేమను బల్లు సరసములైన కడకంటి చూపులుగల గోపబాలకులుండఁగా సిగను పించుము దాల్చి మోమునందుఁ బసిలినపు బేలిన మింపులు గుల్మఁగా, అందమైన ఆకారముగలిగి కృత్రిమమైన బాలిగోపాలజేషమును దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని వెదకుచున్నారము.

* ఈశ్లోకార్థంబు శ్రీగోపాలకృష్ణకాదకాక్షరీమంత్రధ్యానంబని సవత్సుమారసంహితయందుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

శ్లో. హరస్తం నవవీతాది చార్చ్యణప్రజయోషితాం

గోపిబాలైర్యుతంకృష్ణంధ్యాదేన్తంత్రమిమంజవేత్.

శ్లో. ఆరూఢవేణుతరుణాధరవిభ్రమేణ
 మాధుర్యశాలిపదనాంబుజముద్వహన్తీ
 ఆలోక్యతాం కినునయా వనదేవతా వః
 కైశోరకే వయసి కాపి చ కాన్తియప్టిః.

31

టీ. వనదేవతాః = పవనదేవతలారా, వః = మీకు, అనయా = ఈ స్వర్గమైన పనిచేత,
 కిం = ఏమి ప్రయోజనము? కైశోరకే = బాల్యమైన, వయసి = వయస్సునందు, ఆరూఢ...
 విభ్రమేణ = ఉంచబడిన పిల్లనగ్రోవి గలదియు, శోమలమైనదియు నగుపెదవి యొక్క
 విలాసముచేత, మాధుర్యశాలి = సౌందర్యముచేత ఒప్పుచున్న, పదనాంబుజం = మోము
 దామరను, ఉద్వహన్తి = వహించుచున్నదై, కాపి = చెప్పనలవికొనిదైన, కాన్తియప్టిః =
 కట్టవలె నిలుకడగాగుదిరియున్న కాంతి (శ్రీ కృష్ణమూర్తి), ఆలోక్యతాం = చూడఁ
 బడుఁగాత.

ఉ. దాచక వంశ మింపొదవ దా నధరంబున మోపి నాచనం

ప్రాపితమందహానమధురాననుజైః పుహానియతేజఃజైః
 క్రేవుల సేవి మీపాదల క్రేవన పాపఁడ నిర్వినాడు మీ
 గోపితి రేః వట్టు డిల నోవనదేవతలార తెల్పితిన్.

31

తా. వనదేవతలారా, మీరు ఇతరములయిన కార్యములు మాని ముకుమార్మై
 ముద్దులుగుల్కెడుకొంచెదవిమీఁడ వేణువు నిడుకొని విలాసముచేత కడుగుందరమైన
 మోముదామరగలిగి బాల్యప్రాయముగలిగి నిలుకడగల కాంతియో యనునట్లున్న చిన్ని
 కృష్ణుని సేవింపుఁడు. ఇదియే ప్రయోజనకారి.

శ్లో. అనన్యసాధారణకాన్తికాన్త మాక్రాన్తగోపీనయనారవిన్దమ్,

పుంసః పురాణన్య నవం పిలానం పుణ్యేన పూర్ణేన విలోకయిష్యే. 32

టీ. అనన్య...కాంతం = ఇతరులకు సాధారణముగాని కాంతిచేత మనోహరమై
 నదియు, ఆక్రాన్త...నిందం = అక్రమింపబడిన గోపికలయొక్క కనుదామరలు గల
 దియు అగు, పురాణన్య పుంసః = పురాణపురుషుఁడగు నారాయణునియొక్క, నవం
 విలాసం = క్రొత్తవిలాసమును, పూర్ణేన = నిండిన, పుణ్యేన = పుణ్యముచేత, విలోక
 యిష్యే = చూచెదను.

చ. ఇతరుల కండురానిజగదేకమనోహరకాన్తియున్ నమా

గతనవయావనాశరనికానము లన్నియు గోపబాలికా

యతనయనారవిందముల కగ్గము సేయపురాఃపూరుషుఁ

మతిఁ దలపోసి చూచెద నమగ్రనవాతనపుఃస్వంగతిఁ.

32

తా. ఇతరులకు ఎవ్వరికిని లేని దివ్యకౌంతిచేత సుందరమై గోపికల కన్నుదామరలచే మిక్కిలి యాసతోఁ జూడఁబడునట్టి శ్రీకృష్ణుని విలాసమును పూర్వమునందు పుణ్యము చేసియుంటి నేని నేవింపఁగలను.

శ్లో. సాష్టాంగపాత మభినన్ద్య నమస్తభానైః
సర్వా సుశేష్ఠానికరా నిదమేవ యాచే,
మన్దస్తి తార్ద్రమధురాననచన్ద్రబిమ్బే
నన్దస్య పుణ్యనిచయే మమ భక్తి రస్తు.

33

టీ. సాష్టాంగపాతం = (హస్తములు పాదములు భుజములు తోరము లలాటము) అను అష్టాంగములు క్రింద పడునట్లుగా, సర్వా = సకలములైన, సుశేష్ఠానికరా = దేవతాశ్రేష్ఠులసమూహములను, అభినంద్య = నమస్కరించి, నమస్తభానైః = సర్వవిధములచేత, ఇదమేవ = ఇదియే, యాచే = యాచించుచున్నాను. (ఏదియనఁగా) మంద... బింబే = విలునవృత్తచేత సరసమై సుందరమై చంద్రబింబమును బోలిన మోముగల, నందస్య = నందగోతమనియొక్క, పుణ్యనిచయే = పుణ్యరాశియందు (అనఁగా : అందుండుచేసిన పుణ్యమునకు ఫలముగా నవతరించిన శ్రీకృష్ణునియందు), మమ = నాకు, భక్తిః = భక్తి, అస్తు = కలుగుఁగాక.

మ. అమర్త సర్వసుపర్వముఖ్యతత్కి సాష్టాంగదండప్రణా

మము గావించుచు నర్పభావముల నాత్మ వేదేదమందహా

నముఖాంభోజవిలాసవై భవనివాసం బైననందార్జితో

త్తమపుణ్యావలియంద భక్తి నెలు పంద మాకు నెల్లప్పుడున్. 33

తా. నేను దేవతలనందఱిని గొల్చి యాచించున దేమనఁగా: విలునవృత్తచే ముద్దులుగుల్కెడు నందమగు మోముచందులుగల గల నందుని పుణ్యఫలముగా నవతరించిన శ్రీకృష్ణునియందు నాకు భక్తి గలుగుఁగాక.

శ్లో. ఏషుప్రవాహేషు స ఏవ మన్యే త్తోఽపిగణ్యః పురుషాయుషేషు,

అస్వాద్యతే యత్రకయాపి భక్త్యా నీలస్య బాలస్య నిజంచరిత్రమ్. 34

టీ. ఏషుప్రవాహేషు = ఈవిడతెగక జరుగుచున్నట్టి, పురుషాయుషేషు = పురుషుని జీవితకాలములలో, యత్ర = ఏక్షణమందు, కయాపి = అనన్యవిషయమై (యిట్టిదియని నుడువ నశక్యమైన), భక్త్యా = భక్తిచేత, నీలస్య = నీలవర్ణుడైన, బాలస్య = బాలశృష్ణునియొక్క, నిజం = స్వకీయమైన, చరిత్రం = వృత్తాంతము, అస్వాద్యతే = నుఖముగా అనుభవింపఁబడుచున్నదో, స ఏవక్షణః = అక్షణమే, గణ్యః = లెక్కింపఁదగినది. (సార్థకమైనది.)

ఉ. ఏమిటి కంబుజాక్షు మది నెంచనియాయువు లెక్కపెట్టఁగాఁ
బాసురవృత్తి నైన మఱి భక్తివిధంబున నైనబాలలీ
లాసుహాసీయుఁ డౌహరిఁ దలంచునిమేషములు ముహూర్తముల్
జాములు లెక్క కెక్కునటు నల్పనికాలము లెల్లవ్యర్థముల్. 34

తా. పురుషుని జీవితకాలములు జన్మ పరంపరలచేత నెడతెగక జరుగుచున్నవి గాని అవియన్నియు సార్థకములుగావు. భక్తితో శ్రీకృష్ణునిచరిత్రము వీక్షణమందు సుఖముగా వినఁబడునో అక్షణమే సార్థకమైనది.

శ్లో. నివర్గనరసాధరం నిజదయార్ద్రదివ్యేక్షణం
మనోజ్ఞముఖపద్మజం మధురసార్ద్రమస్తస్మితమ్,
రసజ్ఞహృదయాస్పదం రమితవల్లవీలోచనం
పునఃపున రుహన్త హే భువనలోభనీయం మహాః. 35

టీ. నివర్గనరసాధరం = స్వభావముతో రసవంతమైన పెదవిగలదియు, నిజ...
క్షణం = తనదియగు దయారసముచేత తడిసికమ్మనూనీయములగు కన్నులుగలదియు, మనో...
జ్ఞం = నుండరమైవదియు తామరను బోలినదియు అగు ముఖము గలదియు, మధు...
స్మితం = లేనచేతఁ దడిసిన (లేనవలె భోగ్యమైన) చిఱువవృగలదియు, రస...
స్పదం = రసికులైనవారిహృదయముపలె స్థానముగాఁ గలదియు, రమిత...లోచనం =
రమించునట్లుగా చేయఁబడిన గోపికలనేత్రములు గలదియు, భువనలోభనీయం =
లోకములకు పేరాసపడఁదగినదియు, అగు, మహాః = శ్రీకృష్ణుఁడను లేజన్మను,
పునః = పలుమాఱు, ఉహన్త హే = ఉహనించుచున్నాను.

ఉ. కమ్మచితేనవానజడి గ్రమ్మెడుమోవి సుధారసంబులం
జమ్మెడు తేటవపు దయ చిప్పిలుచూపులు మోముఁదమ్మి చె
ల్వమ్మును గోపికల్ గని హాళాహళిఁ జెంద రసజ్ఞు లెల్ల లో
కమ్ములుఁ గాంచి సొక్క ననగం బగుతేజముఁ గొల్పెదగ్ మదిన్. 36

తా. స్వభావముచేత సరసమైన యధరముగలిగి దయారసము కన్నులయందుఁ
జూపుము సొంపుగుల్మిడు మోముగలిగి, ముద్దులుగుల్మిడు నందమగు చిఱువవృగ
లిగి, రసికలగువారియల్లులుల నెలకొనుచు, గోపికలనేత్రములకు పరువమై లోకము
లోనివారికందఱికిని పేరాసపడఁదగిన శ్రీకృష్ణుఁడను లేజనును సారెసారెకును
గొలుచుచున్నారము.

శ్లో. న కోఁపి బాల స్సగనీరుహాక్షు స్సాచ ప్రజస్త్రీజనపాదధూళిః,
ముహూర్తజేతద్యుగళం మదీయేమోముహ్యమానేఁపిచుసస్య జేతు.

టీ. సః=ప్రసిద్ధుడై, రోఽపి=అనిర్వాచ్యుడైన, సరసీరుహః=తామరల వంటి కన్నులుగలవాడు అగు, బాలః=బాలకృష్ణుడును, సా=ప్రసిద్ధమైన, ప్రజస్త్రి జనపాదధూరి శృ=గోపికాసమాహమయొక్క అడుగులయందలి దుమ్మును, ఏతత్ యుగళం=ఈ రెండును, మోముహ్యమానేఽపి=మోహమును పొందుచున్నదైనను, మదీయే=నాదియగు, మనసి=మనస్సునందు, మహుః=మాటిమాటికి, ఉదేతు=పుట్టు సుగాత.

చ. అలఘువిమోహభారమున నల్కుచుఁ గుయ్యిడునన్నుఁ బ్రోవఁగా
లలితవిశాలలోచనములం బరికించుచు వాయువేగుఁడై
దులదుల వచ్చుబాలుఁడును దోడనె కొ ననియాడ నాతనిం
గలిసికొనంగ వచ్చువ్రజకాంతలపాదరజంబుఁ గాంచెదన్. 36

తా. నామనస్సు ఎంత యజ్ఞానమును బొందుచున్నదైనను తామరలవంటి కన్నులుగల చిన్నికృష్ణునియందు అకృష్ణునిసంబంధముచేత పుణ్యాత్మతనగోపికల పాదధూరియందును ఎల్లప్పుడు నిలిచి నేవించుగాక.

శ్లో. మయిప్రయాణాభిముఖేచ వల్లవీస్తనద్వయీదుర్లలిత స్స బాలకః,
శనైశ్శనైశ్చావితవేణునిస్వనో విలాసవేషేణ పురః ప్రతీయతామ్.

టీ. మయి=నేను, ప్రయాణాభిముఖే=ప్రయాణము చేయుటకు ఎదురుకొన్న వాడ నగుచుండఁగా, వల్లవీ...లలితః=గోపికలయొక్క చన్నుదోయిచేత ఎక్కువగా లాలనచేయఁబడిన వాడైన, సఃబాలకః=ప్రసిద్ధుడయిన చిన్నికృష్ణుడు, శనైశ్శనైః=మెల్ల మెల్లఁగా, క్రాంతి...స్వనః=వినిపింపఁబడిన పిల్లగ్రోవియొక్క ధ్వని గలవాడగుచు, విలాసవేషేణ=విలాసముగల వేషముతోడ, మమ=నాకు, పురః=ఎదుట, ప్రతీయతామ్=తోచునుగావుత.

ఉ. గొల్లమిటారిపూపచనుగుత్తులు హత్తిన వింతలాగుతోఁ
జల్లనిచూపుతో వదలి సారెకు జాతెడువీలిదండతో
నల్లపరాకుఁ డెల్పుటకు నై విలసిల్లినపిల్లఁగోవితో
నల్లనిబాలుఁ డొక్కరుఁడు నావయనంబున నిల్చు ముంగలన్. 37

తా. నేను ప్రయాణమగునపుడు గోపికల కుచయోగములచేత మిక్కిలి లాలింపఁబడిన కృష్ణుడు మందమధురముగా వేణుగానమునేయించు విలాసముగల వేషముతో నాకు ముందర తోచుచుండును గాక.

శ్లో. అతిభూమి మభూమి మేవ వా వచసాం వాసితవల్లవీస్తనమ్,
మనసా మపరం రసాయనం మధురాదైవత ముపాస్తమే మహానరీ

టీ. వచసాం=వాక్కులకు, అతిభూమి=మిక్కిలి విషయమునదియు, వా=లేక, అభూమి=విషయము కానిదియు (పరస్పరూపముచే వాగతీతుడనియు సౌభ్య

యః క్షమైవ యావిభవస్వరూపముచే మిక్కిలి విషయమైన వాఁడును అనియు భావము). వానితవల్లపీ స్తనం=నివాసస్థానముగా చేసికొనబడిన గోపికలయొక్క స్తనములుగలదియు, మనసాం=మనస్సులకు, అపరం=రెండవదిలేని (సాటిలేని), రసాయనం=భోగ్యమైనదియు, మధురాద్వైతం=మధురమే తప్ప రెండవది లేనిదియు అగు, మహాః=తేజమును, ఉపాస్తపే=సేవించుచున్నారము.

చ. పలుకఁ గొలందిగానియనుభావముఁ గాంచియు నద్వితీయ మై
పొలుపు పహించి నెత్తుది కపూర్వరసాయన మై మహోన్నతిం
దొలఁకెడు దివ్యతేజము మనోహరపల్లవపల్ల వాధరీ
లలితపయోధరాంతరవిలాసనివాసము గాంచె గంటిరే.

38

తా. వాగతీతుఁడును, వాక్కులకు విషయమైనవాఁడును అనవరతము గొల్లచెలువలగుబృహత్కాగిలింతలయందె మిక్కిలి యాసక్తిగలవాఁడును, మనస్సునకు తలంచినంతమాత్రమున నత్యంతసుఖము నిచ్చువాఁడును అచ్చపు చక్కఁదనము గలవాఁడును అగు శ్రీకృష్ణఁ డను తేజమును సేవించుచున్నారము.

శ్లో. జననాస్తరేఽపిజగదేకమద్దానే, కమనీయధామ్ని కమలాయతేక్షణే,
వ్రజసుందరీజనవిలోచనామృతే, చవలాని సస్తు నకలేంద్రియాణిమే.

టీ. జగదేకమండనే=లోకములకు సాటిలేని అలంకారమైనదియు, కమలాయతేక్షణే=కమలమువలె వికాసములయిన నేత్రములు గలదియు, వ్రజ...నామృతే=గొల్లపల్లెయందలి చక్కని స్త్రీలయొక్క కన్నులకు అతిభోగ్యమైనదియు, అగు, కమనీయధామ్ని=మనోహరమైన తేజమునందు (శ్రీకృష్ణనియందు), జననాంతరేఽపి=మఱియొకజన్మమందును, మే=నాయొక్క, సకలేంద్రియాణి=సర్వేంద్రియములును, చవలాని=మిక్కిలి అసక్తిగలవిగా, సస్తు=అగుఁగాక.

మ. శతపత్రోజ్జ్వలపత్రనేత్రు వ్రజకంజాతాననాలోకనా

మృతధారాధరచారుగాత్రుభువనోన్మేషైకభూషానము

న్నతచారిత్రుఁ బవిత్రుఁ గొల్పి యనుజన్తంబు విలోలేంద్రియ

వ్రతక్షుల్ సౌఖ్యము నొందుఁగాత నిజచావల్యంబు లీడరఁగన్.

39

తా. లోకములకు ముఖ్యమైన యలంకారమై తామరలవంటి కన్నులుగలిగి గోపికల కన్నులకు భోగ్యమై దివ్యసుందరమగు శ్రీకృష్ణఁడను తేజమునందు జన్మాంతరమందును నాయొక్క సర్వేంద్రియములును అసక్తి గలిగి యుండునుగాక.

శ్లో. మునిశ్రేణీవస్త్యం మదధరలనద్వల్లవవధూ

స్తనశ్రోణీవిమృన్తి మితనయనామౌజసుభగమ్,

పునశ్శ్వాసాభూమిం పులకితగిరాంనై గమగిరాం

ఘనశ్వాసం వద్దే కిమపి కమనీయాకృతి మహః.

40

టీ. ముని...నంద్యం = మునులగమానామనకునందనము చేయఁదగినదియు,
మద...నుభగం=మిక్కుటమైన మదముచేత ప్రకాశించుచున్న గోపస్త్రీలయొక్క
కుచములందును వట్టువలెన పిఱుఁదులందును నిశ్చలములైన తామరలవంటి కన్ను
లచేత సుందరమైనదియు, పునః = ఇంకను, పులకితగిరాం=గగ్గరువొడిచిన వాక్కు
లుగల, నైగమగిరాం=వేదవాక్కులకు, శ్వాసాభూమిం = పొగడ్డకు విషయమైన
దియు, ఘనశ్వాసం=మేఘమువలె నల్లనైనదియు, కమనీయాకృతి = మనోజ్ఞమైన
అకారముగలదియు, కిమపి=వచింపనశక్యమైనదియు, అగు, మహః = శ్రీకృష్ణుని
తేజమునుగూర్చి, వందే=నమస్కరించుచున్నాను.

చ. పులకలు గ్రమ్మ మానిజనముల్ శ్రుతివాక్యములక సులింపఁగా

జలదమనోహరాకృతి యెసంగ మదాలనవల్లవాంగనా

లలితవయోధరాంతరవిలాసకటితటలోలలోచనం

బులఁ దనరారునందకృతపుణ్యనిధానము నన్నుఁ బ్రోచుతన్.

40

తా. సకలమునులచేత నమస్కరింపఁదగినవాఁడును, యావనమదసుందరలగు
గోపిక కుచములందును పిఱుఁదులందును సుందరముగఁ జూడ్కులను నిలుపువాఁడు
ను, మతియు వేదవాక్యములచేత మిక్కిలి ప్రీతితో పొగడఁబడినవాఁడును, మేఘమువలె
నిలమైనవర్ణము గలిగి యత్యంతసుందరమైన యాకారము గలవాఁడు నగు శ్రీకృష్ణునికి
నందనముచేయుచున్నాను.

శ్లో. అనుచున్నతా మవిచలేన చేతసా

మనుజాకృతేర్ధురిమశ్రియం విభోః,

అయి దేవ కృష్ణ దయితేతి జల్పతా

మపి నో భవేయు రపి నామతాదృశాః.

41

టీ. అవిచలేన=అంతగా చలింపకుండెడు, చేతసా=మనస్సుచేత, మనుజాకృ
తే=మనుష్యరూపముజాల్చిన, విభోః=స్వామియొక్క, ధురిమశ్రియం=సాందర్య
సంపదను, అనుచుంబతాం = అస్వాదించువారును, దేవ-కృష్ణ-దయిత = కీకృష్ణ
పూర్తి, ఇతి=అని, జల్పతాం=చెప్పుచున్నవారును, అగు, నఃఅపి = మాకునుగూడ,
తాదృశాః=అట్టివి (మేము మనస్సులోఁ దలఁచినట్టివి) అపినామభవేయుః=అగునా?
అగునో యేమో.

ఉ. మానుషవేషధారి యగుమాధవుమోహనకాంతి చంచలం

బై నటియించుచి త్తముననానుచుఁ గృష్ణ! ముకుంద!

యంచు న

న్యానము మీఱఁగాఁ బలుక మా కొనఁగూడెడుఁ గాత నీదృశ
ధ్యానవిధేయు లైనననకాదిమహామునిభాగ్యసంపదల్.

41

తా. చలింపని మనస్సుచేత శ్రీ కృష్ణుని దివ్యసౌందర్యమును దలంచుచు 'ఓ కృష్ణ, ఓదేవ, ఓదయిత' అని పలుకుచున్న నాపండిహరికినిగూడ పూర్వము శ్రుత్యజ్ఞముగా అనుభవించిన మహాత్ములకుఁ గలిగిన భాగ్యములు గలుగునో యేమో కదా.

శ్లో. కిశోరవేషేణ కృశోదరీదృశాం, విశేషదృశ్యేన విశాలలోచనమ్,
యశోదయా లబ్ధయశోనవామ్బుధే, ర్నిశామయే నీలనిశాకరంకదా.

టీ. కృశోదరీదృశాం = సన్నని నడుముగల గోపికల కన్నులకు, విశేషదృశ్యేన = మిక్కిలి యాసతోఁజూడఁదగిన, కిశోరవేషేణ = బాల్యవేషముతో (గూడిన వాఁడును), విశాలలోచనం = వెడలుపైన కన్నులుగలవాఁడును, యశోదయా = యశోదచేత, లబ్ధయశోనవాంబుధేః = పొందఁబడిన కీర్తియనుక్రొత్తసముద్రమునకు, నీలనిశాకరం = నల్ల నిచంద్రుఁడైనవాఁడును (అయిన కృష్ణుని), కదా = ఎప్పుడు, నిశామయే = చూతును ?

శా. లీలాలోలవిశాలలోచనునిఁ గేళీశైశవాలంకృతు

న్బాలం బాలితలోక పాలువ్రజకాన్తల్ సొక్కుచుం బెక్కుచుం
దాలం గన్నులకొద్దఁ గన్గొనుయశోదాకీర్తిరత్నాకర
పాలేయాంతుని నీలనీరదతనుఁ భావించు నెల్లప్పుడున్.

42

తా. బాలుఁడైనను యౌవనవతులగు గోపికలకు ఆకింపఁదగిన దివ్యసౌందర్యము గలవాఁడును యశోదబిడ్డఁడగుటచే ఆయమకు కీర్తిని పృథ్విబొందించువాఁడును అగు శ్రీ కృష్ణుని ఎప్పుడు చూతును?

శ్లో. ప్రకృతిరవతునోవిలాసలక్ష్మ్యే, ప్రకృతిజడం ప్రణతాపరాధవీధ్యామ్,
సుకృతికృతపదం కిశోరభావే, సుకృతిమనః, ప్రణిధానపాత్ర మోజః.

టీ. కిశోరభావే = బాల్యమునందు, విలాసలక్ష్మ్యే = విలాసములసంపదకు, ప్రకృతిః = మూలకారణమైనదియు, ప్రణ...వీధ్యాం = నమస్కరించువారి ఆపరాధములయొక్క పరంపరలవలనయై, ప్రకృతిజడం = స్వభావముగా మందమైనదియు, సుకృతి...పాత్రం = పుణ్యపురుషులమనస్సులయొక్క నిశ్చలత్వమునకు విషయమయినదియు, సుకృ...పదం = పుణ్యపురుషులయందు చేయఁబడిన స్థానముగలదియు, అగు, ఓజః = శ్రీకృష్ణుఁడనులేజము, నః = మమ్ము, అవతు = రక్షించుఁగాక.

చ. హితజనతాపరాధముల నెన్నిడుపల్ల జడన్వభావ మై

కృతమతు లాత్మలోనఁ బరికింపఁగఁ బాత్రము నై కిశోరతా
ర్పితపదమై విలాసమృదురీతికి హేతువు నై మనోహరా
కృతిఁ గనిపించునా సుకృతి కేవలలేజము మమ్ముఁ బోఁచుతన్.

43

తా. బాల్యమునందు సకలములైన విలాసములుగలిగి ఆశ్రితులు చేసిన యపరాధములను పాటింపక కాపాడుచు, పుణ్యాశ్రితులచేయు మనస్సమాధికి విషయమై (అనగా యోగులు తననుగూర్చియే మనస్సును సమాహితము చేయుచున్నారు) అట్టి సజ్జనులచూడయములందు నెఱకొనియుండు శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. అపమానితసుధామదావలేపై రతిసుమనోహర మూర్ధ్ధ్రుంధవోనైః,

వ్రజయువతివిలోచనావలేహ్యంరమయతు ధామరమావరోధనం నః.

టీ. అప...లేపైః=ఎగతాళిచేయబడిన అమృతమయొక్క మదముచేతనైనగర్వమాగల, అర్ధ్రుంధవోనైః=సరసములైన చిటునవ్వులచేత, అతిసుమనోహరం=మఱితరులందరమైనదియు, వ్రజ...లేహ్యం=యావదవతులయిన గోపికలకన్నులచేత నాకడగినదియు (అతిప్రేమచేతఁ జూడఁదగినది అనిభావము), రమావరోధనం=లక్ష్మీదేవికి నల్లభుండైనదియు, అగు, ధామ=శ్రీకృష్ణుడను లేజస్సు, నః=మమ్ము, రమయతు=అనందమునుబొందింపఁజేయుగాక.

చ. నవసుధక్రొవ్వనవ్వు చిటునవ్వులు మోమున గోము నూప వ

ల్లవలలనావిలోచనవిలాసవిలేహ్యము నై రమామణి

భవనభుజాంతరస్థలిని భాసిలునందతపఃప్రభావనం

భవఫల మైనధామము శుభంబు లభంగురభంగి నిచ్చుతన్. 44

తా. అమృతమువలె అత్యంతభోగ్యములైన మందహాసములచేత మిక్కిలి మందరమైనవాడును, గోపికల చూడ్కులకు మిగుల వేడ్కఁగొలుపుచున్నవాడును, లక్ష్మీదేవికి ప్రాణవాధుడును అయిన శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. అజ్ఞూరితస్తేరదళావిశేషై రశ్రాస్తహర్షామృతవర్షమృత్యుమ్,

సంక్రీడతాం చేతసి గోపకన్యా ఘనస్తరన్వస్తయనం మహా నః.

టీ. అజ్ఞూ...లేపైః=అంకురించిన చిటునవ్వుతోఁగూడిన అవస్థాభేదములచేత, అజ్ఞాం చూచువారికన్నులకు, అశ్రా...వర్షం=ఎడతెగనిసంతోష మను అమృతవర్షమైనదియు, గోప...యనం=గోపస్త్రీలయొక్క చక్కనిచన్నులకు మంగళము నిచ్చునదియు, అగు, మహా=లేజస్సు, నః=మాయొక్క, చేతసి=మనస్సునందు, సంక్రీడతాం=లెస్సగా శ్రీడించుగాక.

చ. అతులితమందహాసరుచి గాననముల్ విలసిల్ల దర్శనో

ద్యుతజనితావలోకఘనహర్ష సుధామయవర్షరూప మై

నతతము గోపికాఘనకుచస్థలనిస్తులదీప్యమాంగళా

యతనము నై నధామము నిరంతరముం జరియించు నామదీన్. 45

తా. క్రొత్తక్రొత్తగ మొలకలెత్తుచుండు చిటునగవుచేత చూచువారి కెల్ల అమృతపుసోనలు గురిసినట్లు అనందమును గలిగించునదియు గొల్లపడుచుల చన్నుగవలకు నిబ్బరమైనయానందమును గూర్చునదియు అగు శ్రీకృష్ణుడగు దివ్యతేజము మాన్పాదయమానందు శ్రీడించునుగాక.

శ్లో. మృగమదపక్కునజ్జ్వరవిశేషితవన్యమహా

గిరితటగడ్డాగైరికఘనద్రవవిద్రుమితమ్,

అజితభుజాన్తరం భజిత హే బత గోపవధూ

స్తనకలశస్థిఘృసృణమర్దనకర్దమితమ్.

46

టీ. మృగ...విద్రుమితం = కస్తూరిబురదయొక్క కూడికచేత ఎక్కువగా చేయబడిన అడవియందుండునట్టి పెద్దకొండయొక్క చటాయించలి పెనుబండలయొక్కగైరికనును ధాతువిశేషముయొక్క దట్టమైన ద్రవముచేత పగడముగాఁ జేయబడినదియు, గోప...కర్దమితమ్ = గోపికల కలకములవంటి స్తనములయొక్క ప్రదేశమందలి కుంకుమయొరపిడిచేత బురదగలిగినదిగాఁ జేయబడినదియు అగు, అజి...తరం = జయింపరానివాడైన కృష్ణునియొక్క అొమ్మును, బతహే = ఓజసు లారా!, భజిత = నేవింపుడు.

చ. మృగమదపంకనంకరగిరిస్థితగైరికధాతురక్తిమం

దోగరు నహించి వల్లవవధూవృక్షులస్తనకుంకుమంబునక

ద్విగుణితకాంతపక్షుఁ డగునీరరుహక్షుఁ గృపాకటాక్షునిం

దగిలి భజింప నిల్పుడు ముదంబున నుత్తములార చిత్తముల్.

46

తా. అడవియందలి గొప్పకొండల చఱులయందు కస్తూరిమృగములు లెక్కకు మిక్కిలి పరుండఁగా వానిపాక్కిటి కస్తూరి మిక్కిలి యంటుకొని యాబండలయందలి ఎఱ్ఱని గైరికధాతువు పరిమళించుచుండును. అట్టిగైరికధాతుద్రవమును పూసికొనుటవలన పగడమువలెఁ గనుపట్టుచు గోపికల గుబ్బులయందుఁ బూసికొనిన కుంకుమ పూఁత దట్టముగా నంటుకొని యందగించు కృష్ణుని అొమ్మును జనులారా నేవింపుడు శ్లో. ఆమూలవల్లవితలీల మపాఙ్గజాలై

రాసిఞ్చతీ భువన మాదృతగోపవేషా,

బాలాకృతి ర్త్వదులముగ్ధముభేన్దుబిమ్బా

మాధుర్యసిద్ధి రవతాన్త్యధువిద్విషో నః.

47

టీ. ఆమూలవల్లవితలీలం = మొదటివరకు చిగురొత్తిన విలాసములుగలుగునట్లుగా (అంతయు విలాసముగ నే), అపాంగజాలై = కడకంటిచూపులయొక్క సమాహములచేత, భువనం = ప్రపంచమును, అసించితీ = తడుపుచున్నదియు, ఆదృతగోపవేషా = అదరింపబడిన గొల్ల వేషముగ అదియు (గొల్ల వేషమును దాల్చినదియు), బాలాకృతిః = బాల్యసంబంధియైన

అకారముగలదియు, మృదు...బింబా = కోమలమయి సుందరమయి చంద్రబింబముం
బోలిన మోముగలదియనునగు, మధునిద్విషః = విష్ణుమూర్తియొక్క, మాధుర్యసిద్ధిః =
సౌందర్యఫలపరిపాకము, నః=మమ్ము, అవతు=రక్షించునుగాక.

చ. కరుణను బాదుకొల్పినజగంబుఁ గటాక్షనుధారసాప్తిచేఁ
బరిణతవల్ల వప్రసవవ్యవధిలంబును గా నొనర్చుచుం
జిటుత మిటారిప్రాయమునఁ జెల్వగుచక్కఁడనాలపంట న
మృగహారుఁ బూర్ణచంద్రముఖ మోహనవల్ల వవేషుఁ గొల్పెదన్. 47

తా. పరిపూర్ణముగ విలాసములను దొలఁకునట్లు చల్లని కడకంటిచూపుచేత
జగమును అప్యాయనమును బొందించుచున్నవాడును గొల్లపిల్లవాని వేషమును దాల్చి
నవాడును, కోమలమై సుందరమై చంద్రునివలె అహదకరమైన మోముగలవాడైన
శ్రీకృష్ణునియొక్క సౌందర్యసారము మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. విరణన్తణినూపురం వ్రజే చరణామౌఖజ ముపాస్సన్ శార్దూలః,

సరసే సరసి శ్రియాశ్రితం కమలం వా కలహంసనాదితమ్. 48

టీ. సరసే=మనోహరమయిన, సరసి=సరస్సునందు, శ్రియా = కాంతిచేత,
అశ్రితం=అశ్రయింపబడినదై, కలహంసనాదితం = రాజహంసచేత ధ్వనిగలదిగా
చేయఁబడినదియు అగు, కమలంవా = కమలమువలె, వ్రజే = గొల్లపల్లెయందు, విరణ
న్తణినూపురం=మ్రోయుచున్న అందెగల, శార్దూలః = కృష్ణునియొక్క, చరణాంభో
జం = అడుగుఁదామరను, ఉపాస్సన్=నేమింపుము.

ఉ. సారసనోమరాళవరసారసనన్నిభనూత్నరత్నమం
జీరవిలాసపాదములచే జరియించుచు వీధి లేగలం
బాటఁగ దోలి వెంబడినె వరులు వాటుచుఁ జేరి వట్టుచుం
గేరి నటించుచిన్నియదుకేసరి నామది నాశ్రయించెదన్. 48

తా. శ్రీకృష్ణుఁడు గొల్లపల్లెయందు సంచరించుచుండఁగా అందెచేత మ్రోయు
చున్న పాదాబ్జము సరస్సులో కాంతియుక్తమై కలహంసనాదితమగు కమలమును
బోలియున్నది. అట్టిపాదము నుపాసించుము.

శ్లో. శరణ మశరణానాం శారదామౌఖజనేత్రం
నిరవధిమధురిష్టా నీలవేషేణ రమ్యమ్,
స్తరశరవరత స్తన్నేరనేత్రామ్బుజాభి
ర్యోజయునతిభి రవ్యా ద్భ్రష్టానం వేష్టితం నః.

టీ. అశరణానాం=దిక్కులేనివారిని, శరణం = రక్షించునదియు, శారదాంభోజనేత్రం=శరత్కాలమందలి పద్మములవంటి నేత్రములు గలదియు, నిరవధిమధురిహా=మితిలేని సౌందర్యముగల, పితవేషేణ=నల్లనివేషముచేత, రమ్యం=రమణీయమైనదియు, స్మర...జాభిః=మనస్సునునియొక్క బాణములను అధీనములైన వికసించిన తాను రలివంటి కన్నులుగలవారైన, వ్రజయువతిభిః=గోపికలచేత, సంవేష్టితం=చక్కగా చుట్టుకొనబడినదియు అగు, బ్రహ్మ = శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, నః=మమ్ము, అవ్యాత్=రక్షించునుగాక.

మ. శరదంభోజుహనేత్ర నిస్తులకళాసౌందర్యపాత్ర మనో

హరపౌరందరసీలగాత్ర గునుమాస్త్రావేళజాతస్థితాం

కురనంద వ్రజసుందరీపరివృతం గోపాంగనాలింగితౌ

శరణాశ్రాణసమున్నతౌ వరదయాసారోన్నతం గొల్పెదన్. 49

తా. దిక్కులేనివారిని గాపాడుచున్నవాడై అత్యంత సుందరమగు పితవేషము గలవాడై తనయందు మదనవికారమును చెల్పుచున్న జామమన్న గోపికలచేత కొలవబడిన శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించు గాక.

శ్లో. సువ్యక్తకాన్తిభరసారభదివ్యగాత్ర

సువ్యక్తయాసనపరీతకిశోరభావమ్,

గవ్యానుపాలనవిధావసుశిష్టమవ్యా

దవ్యాజరమ్యు మఖలేశ్వరవైభవం నః.

50

టీ. సువ్యక్త...గాత్రం=మిక్కిలి స్ఫుటమైన కాంతులయొక్క అతిశయము చేతను పరిమళముచేతను సుందరమైన దేహముగలదియు, అవ్య...భావమ్ = తెలియఁబడనియాసనముచేత అనరింపఁబడిన బాల్యముగలదియు, గవ్యా...విధా=గోవులసమూహము కాచుటయొక్క విధానమందు, అనుశిష్టం=నేర్పుగలదియు, అవ్యాజరమ్యం=నిమిత్తములేకయే రమణీయమైనదియు అగు, అఖలేశ్వరవైభవం=సర్వేశ్వరుడగు శ్రీ విష్ణుదేవునియొక్క విభవము (శ్రీకృష్ణుడు), నః=మమ్ము, అవ్యాత్=రక్షించునుగాక.

చ. ప్రకటితకాంతిసారభకరంబిగత్ర హా యోనవార్యటి

చకితకిశోరభావము సినగ్గమనోహరరూపధేయ మై

సకలజగన్నియంతు యగుశౌరియహత్త్వము గొల్లపల్లె బా

యక యొకయింట నావనుల నారసి మేపెని జేమి చిత్రమో. 50

తా. మిక్కిలికాంతియు మిక్కిలివాసనయుఁ గలిగినదివ్యమంగళవిగ్రహము గలవాడును, కొంచెము యాసనముతోఁ గలిగిన బాల్యముగలవాడును, గోవులగా చుటయందు నేర్పుగలవాడును, భూషణాది నిమిత్తములు లేకయే రమణీయమైనవాఁ

దును అగు శ్రీకృష్ణుడై సర్వేశ్వరుడగు విష్ణుమూర్తి యవతారములలో మిక్కిలి మనోహరమైనవాడు. అట్టి కృష్ణుడు మమ్మరక్షించునుగాక.

శ్లో. అనుగత మమరీణా మమ్మరాలమ్మినీనాం
నయనమధురిమ శ్రీసర్వనిర్దానీహ్నమ్,
ప్రజయవతివిలాసవ్యాప్తతాపాజ్ఞ మవ్యా
త్త్రిభువనసుకుమారం దేవకైశోరకం నః.

51

టీ. అంబరాలంబినీనాం = ఆకాశమాను ఆశ్రయించినవారును, నయన...నీహ్నమ్ = నేత్రసౌందర్యముయొక్క సంపదకు సంబంధించిన విలాసముయొక్క సృష్టికి మేరమైనవారును, అగు, అమరీణాం = దేవతాస్త్రీలచే, అనుగతం = అనుసరింపబడినదియు, ప్రజ...పాంగం = గోపికలయొక్క విలాసములయందు వ్యాపింపజేయబడిన కడకంటిచూపులగలదియు, త్రిభు...మారం = మూడులోకములయందును శోమల మైనదియు అగు, దేవకైశోరకం = శ్రీకృష్ణనిబాల్యము, నః = మమ్మ, అవ్యాత్ = రక్షించుగాక.

శా. లోలాలోకనహవభావముల నాలోకించుచుఁ దేవతా
నాళీకాన్యలు మింట నంటి తిరుగఁ నంద ప్రజాంభోరుహ
క్షీలీలార్ద్రీకటాక్షవీక్ష లనురక్తిం బర్వః ద్వైలోకస్థర
మ్యాలంకారము నై చెలంగుహరిబాల్యప్రౌఢి నఁ బ్రోచుతన్.

51

తా. దేవతాస్త్రీలు ఆకాశమానందు సంచరించుచున్నవారై శ్రీకృష్ణుని దివ్య సౌందర్యమును అతిసుందరములగు తమనేత్రములవిలాసములతోఁ జూచుచు నతని విడ నాడలేక వెంటనంటి తిరుగుచున్నారు గాన అట్టివాడును గొల్లగుబ్బెతల కులుకులందు తనక్రేగంటిచూపుల నిగుడ్చుచున్నవాడును ముల్లోకములందు ముద్దులుగుల్మేడు మకుమార సౌందర్యముగలవాడును అగు బాలకృష్ణుడు మమ్మరక్షించునుగాక.

శ్లో. ఆపాద మాచూడ మతిప్రసక్తైరాపీయమానా యమినామనోభిః,
గోపీజనజ్ఞాతరసాఽవతా న్నోగోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః.

52

టీ. ఆపాదం = పాదముమొదలు, ఆచూడం = శిఖివఱకు, అతిప్రసక్తైః = మిక్కిలి యాసక్తిగలిగిన, యమినాం = మునులయొక్క, మనోభిః = మనస్సులచేత, ఆపీయమానా = మిక్కిలి పానముచేయబడుచున్నదియు, గోపీ...రసా = గోపికలయొక్క సమాహుతుచేత తెలియబడిన రసముగలదియు అగు, గోపా...మూర్తిః = గోపకులకు రాజైన నందునియొక్క కుమారుడైన కృష్ణునియొక్క దివ్యమంగళవిగ్రహము, నః = మమ్మ, అవతాత్ = రక్షించుగాక.

మ. విమలాపాంగవిలాసగోపమహిళావిజ్ఞాతసారస్యముం

దమితో నువ్విభు లూరుడెందములచేతఁ మాను లాపాదము

స్తము నాపోవఁగ నానునట్టిసుషమాసాభాగ్యధారామనో

జ్ఞము గోపాలకబాలరూపము మహానందంబు మీకిచ్చుతన్. 52

తా. మనులు మనస్సునందు కృష్ణునిసౌందర్యమునంతయు సేవించుచున్నారు. గోపికలు ప్రత్యక్షముగా అట్టిసౌందర్యసౌకుమార్యములను అనుభవించినారు. కనుక మనులకును గోపికలకును అనుభావ్యుడై నందుని ముద్దుపట్టియగు కృష్ణుడు నన్ను రక్షించుఁగాక.

శ్లో. దిప్త్యాబృన్దావనమృగదృశాం విప్రయోగాకులానాం

ప్రత్యాసన్నం ప్రణయచపలాపాజ్ఞవీచీతరజైః,

లక్ష్మీలీలాకువలయదళశ్యామలం ధామ కామూః

పుష్టియా న్నః పులకముకుళాభోగభూషావిశేషమ్. 53

టీ. విప్రయోగాకులానాం = (కృష్ణుడు తమ్ము) ఎడఁబాయటచేత కలఁగినవారైన, బృందావనమృగదృశాం = బృందావనమందలిగోపికలకు, ప్రణయః...తరంగైః = ప్రేమచేత చంచలములైన కడకంటిచూపులయొక్క పరంపరఁచేత, పులక...విశేషం = మొగ్గలవంటి గగ్గరులయొక్క పరిపూర్ణతయనెడి అభరణవిశేషములుగలుగునట్లుగా, దిప్త్యా = భాగ్యవశమున, ప్రత్యాసన్నం = కడుదాపునకుచేరినదియు, లక్ష్మీ...శ్యామలం = లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసార్థమైన కలువపువ్వుయొక్క రేకులవలె నల్లనైనదియు అగు, ధామ = శ్రీకృష్ణుఁ డను తేజము, నః = మాయొక్క, కామూః = కోర్కొలను, పుష్టియాత్ = పోషించుఁగాక.

మ. విరహోష్కృత ప్రజభామినుల్ గరఁగి యువ్విల్లార భాగ్యంబునం

దరళాపాంగతరంగనంతతుల సేదల్ దీర్ఘచూ వచ్చి ని

ర్భరరోమాంచవిశేషభూషుఁ డగు గోపాలుండు పద్మాలయా

కరసీబోత్పలనీలవర్ణుఁ డొనఁగుం గల్పాణసారంపరిన్. 54

తా. బృందావనమందలి గోపికలను లీలార్థము ఎడఁబాసిపోవఁగా వారు కలఁకలెంది నలఁగుటను జూచి తన చల్లనికటాక్షములచే వారివిరహాగ్నిని జలార్పించు వారి మేనులు పులకరింపఁగా వారిభాగ్యవశమున కనుపడినట్టివాఁడును, లక్ష్మీదేవి విలాసార్థము ధరించునట్టి నల్లగలవరేకులవంటి కాంతిగలవాఁడును అగు శ్రీకృష్ణుడు మా కోర్కొలను దీర్చునుగాక.

శ్లో. వియతి గుహశిఖిన్ద్రసింహుమాళి సురగిరిగైరికల్పితాజ్ఞరాగః,
సురయువతివికీర్ణనూనవర్షస్పృశితవిభూషితకున్దలః కుమారః. 54

టీ. గుహ...హారిః=కుమారస్వామియొక్క శ్రేష్ఠమయిన సెమిలియొక్క పురి
సిగయందుఁ గలవాడును, సుర...రాగః= మేయపర్వతముయొక్క గైరికధాతువుల
చేత చేయఁబడిన మైశ్రాత గలవాడును, సురయు...కుంతలః=దేవతాశ్రీలచేత చల్లఁ
బడినపుష్పములయొక్క వానచేత తడుపఁబడినదై అంతఃకరింపఁబడిన కురులు గలవాఁ
డును, అగు, కుమారః=బాలుఁడగు కృష్ణుఁడు, వియతి=సర్వోత్కృష్టమైన వర్తించు
చున్నాఁడు.

మ. సురకన్యాకరము క్తకల్పకుసుమస్తోమంబు లొయ్యారవుం
దటుచుం బెన్నెటిగుంపు పై నిలిపి చెందెం దాయెతుల్ నుట్టి ని
ర్జరధాత్రీధరధాతుధారఁ జెలువారం బూని సేనానివా
పురవుంబింఛపుఁదావళం బమరుదేవుం డొప్పు బాలోన్మతిన్. 54

తా. కుమారస్వామియొక్క సెమిలిపింఛమును సిగయందుఁ దాల్చినవాడును,
మేయపర్వతమునందలి గైరికము బూసికొన్నవాడును, దేవతాశ్రీలు చల్లినపూవుల
వానకుఁ దడిసి యొప్పుచున్నవాడును అగు కృష్ణుఁడు సర్వోత్కృష్టమైన యుండుఁ
గాక.

శ్లో. మధురమస్తకుచిన్ద్రితమజ్జులం వదనపద్మజ మజ్జజవేలితమ్,
విజయతాం వ్రజబాలవధూజనస్తనతటినిలతన్నయనం విభోః. 55

టీ. మధుర...మంజులం=మందరము కొంచెపాటిదై పరిశుద్ధమై విజయవృ
చేత ఒప్పుచున్నదియు, అంగజవేలితం=మదనునిచేత చరింపఁబడినదియు, వ్రజ...య
నం=ప్రేమల్లేయందలి బాలలయిన శ్రీలయొక్క సమాహారముయొక్క చనుమిట్ట
యందు సంచరించునట్టి కన్నులుగలదియు, అగు, విభోః=శ్రీకృష్ణునియొక్క, వదన
పంకజమ్=మోముఁదామర, విజయతాం=సర్వోత్కృష్టమగుఁగాక.

మ. ముటిపెంపుంజఱునవ్వు నివ్వటిలుకెమ్మోవి నుధాబిందువుల్
గురియం జొక్కపుమోముఁ జిత్రజానిసొక్కుల్ నక్కఁగాఁ దీర్చున
బుర్రవుం బ్రాయము గొల్లవల్లెకులుకుంబూబొండ్ల పాలిండ్ల బి
త్తరపుంజన్నులఁ బూచుచూపు గలధూర్తస్వామి సెలొవ్వొజెడిన్. 55

తా. మధురమగు మందహాసముతో నొప్పుచు మనఃపరకారము (అనఁగాః
కులుకుఁ దరుకుల) సెఱువును ప్రాయంపుగోవికల గుబ్బచన్నులందుఁ జూపుల నిగుడ్పు
చుండుకృష్ణుని వదనారవిందము సర్వోత్కృష్టమైనది.

శ్లో. అలసవిలసన్తుగన్ధిగన్ధి తం వ్రజసుందరీ
మదనకదసస్వీన్నం ధన్యం మహద్వదనామృజమ్,

తరుణ మరుణజ్యోత్స్నాన్ని కార్తస్యస్త్రిశస్సవితాధరమ్

జయతి విజయశ్రేణీ మేగీదృశాం మదయన్తహః.

56

టీ. అలస...స్త్రితం=మందమై ప్రకాశించుచున్నచే సుందరమై స్నేహముగల
దైనవిలునవ్యుగలదియు, వ్రజ...స్త్రిన్నం=గొల్లభామలతోడి మనస్థక్రీడలచేత చెమ
ర్చినదియు, ధన్యం=స్వతస్సుందరమైనదియు, తరుణం=మృదువైన మైనదియు, అరుణ
...ధరం=ఎఱ్ఱసైన వెన్నెలయొక్క సౌకల్యముగల (ఎఱ్ఱనికాంతులన్నియుగలిగిన)
చిలునగవుచేత తడుపబడిన పెదవిగలదియు, మహా=మిక్కిలి తేజముగలిగి యొప్పు
చున్న, మహాద్వందనాంబుజం=శ్రీకృష్ణునిపద్మమనటి ముఖము, ఏగీదృశాం=గోపి
కాస్త్రీలయొక్క, విజయశ్రేణీం=కార్యసిద్ధులయొక్క పరంపరలను, మదయన్త=ఉ
పాసించుచు (అతీతయింపఁజేయుచున్నది), జయతి=సర్వోత్కృష్టమై వర్తించు
చున్నది.

మ. పొగరుంగెంపులసాంపునింపులలితంపుంజేట కెమ్మోవిపై

సాగనున్నిద్దవుడక్కోతేనగవుమోసుల్ మీఱ బృందాననీ

మృగనేత్రాసురతశ్రయాంబుకణికావృద్ధాన్వనాబ్జంబుతో

జగురుంబొండ విరాళిః గొల్బురనికుళ నేనింది భావించెదన్.

56

తా. మందమై మధురమై యొప్పుచున్న చిలునవ్యుగలిగి గొల్లచెలువలతోడి రతి
క్రీడలయందు సాక్కి చిలుచెమటచే నొప్పారుచు భూషణములు లేకయే స్వతస్సిద్ధ
ముగా సౌందర్యముగలిగి సమస్తకామములు తీరి ఎఱ్ఱని కాంతులచే నొప్పు మోవిగలిగి
కాంతిపుంజమో యనునట్లు ప్రకాశించెడు శ్రీకృష్ణుని పదనాంబుజము గోపికాస్త్రీల
యొక్క మనోరథములను సఫలములుగా చేయుచు సర్వోత్తమమై యున్నది.

శ్లో. రాధా కేళికటాక్షవీటీతమహావక్షోస్థలీరుడ్ధినా

జీయాసుగి పులకాబ్జురా స్త్రిభువనస్వాదీయనస్తేజసః,

క్రీడాన్తప్రతిసుప్రదుగ్ధతనయాముగ్ధావబోధక్షణ

త్రాసారూఢదృఢోపగూహనమహాసామ్రాజ్యసాన్ద్రీయః.

57

టీ. శ్రీభువనస్వాదీయసః=మాడులోకములకును మిక్కిలి ఆస్వాదింపఁదగి
నట్టి, తేజసః=శ్రీకృష్ణుడను తేజముయొక్క, రాధా...మండనా=రాధాదేవియొక్క
విలాసములచేతనైన కడకంటిమాపులచేత చూడబడిన గొప్పదైన అొమ్మప్రదేశమునకు
అలంకారములైనవియు, (రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుని అొమ్మనందు ఇతరస్త్రీసంభోగవి
హ్నుములున్నవో యేమో అని క్రేగంట చూడఁగా ఆమాపులచేత మరులుగలిగి అఅొ
మ్మనందు గర్గులువిడిచి యొకయలంకారముగా నున్నవినిభావము.) క్రీడాన్త...
క్రీయః=రలికేయొక్క తుదను నిద్రించిన లక్ష్మీదేవియొక్క మనోహరమైన మేలు
కొనటయొక్క క్షణకాలమందలి ధీయముచేత కలిగిన గాఢమైన కాగిలింతయునెడు

సకలభూమండలాధిపత్యప్రాప్తిచేత మిగుల చట్టమైన సంపదగలవియు, అగు, (అనఁగా : లక్ష్మీస్వరూపురాలగురుక్మిణీదేవి రతిక్రిఁగాంతమందు సొలసిసిద్ధించి మేలుకొన్నప్పుడు రాధాదేవి జూచి బెదిరి తనంతఁజూచు కాఁగిలించుకొనఁగా శ్రీకృష్ణునికిఁ గలిగిన యానందమునకు పరిమితలేదనిభావము.) పులకాంకురాగ్గురు మొత్తము, జీయానుఃసర్వోత్కృష్టములై వర్తించుచుగాక.

మ. రతికేళిం దమి దీఱఁగా నలసి నిద్రం జెంది న్నవ్వుంబుచే

నతిభీతిఁ రఘు గొఁగిలింప నిబిడం బై రాధికాపాంగవి

క్షీతవత్సఃస్థలనిస్తులాభశరణమై చెన్నొందురోజూంచనం

తతి సామ్రాజ్యరమానుభూతివరకూనం నాకృత్యశౌరికిన్.

57

తా. శ్రీకృష్ణుని అొమ్ముమీఁద రాధాదేవి చూచునపుడు పులకాంకురములు గలిగెను. అవి రుక్మిణీదేవి తనంత కాఁగిలించుకొనినపుడు మఱిత మెందై త్రిలోకముల యందలి దర్శనీయములలో శ్రేష్ఠతములై యొప్పారుచుండెను.

శ్లో. స్థితన్నుతసుధాధరామదళిఖణ్డైబర్హాజ్జితా

విశాలనయనామ్బుజా వ్రజనిలాసినీవాసితా,

మనోజ్ఞముఖపజ్జుజా మధురవేణునాదద్రుచా

జయన్తి మమ చేతన శ్చిర ముపాసితా వాసనాః.

58

టీ. స్థిత...ధరాః=చిఱునవ్వు అనెడు కాటుమన్న అమృతముగల మోదిగల వియు (అత్యంతభోగ్యమగు చిఱునవ్వుపెదవీయందుఁ దొలుతుమన్నవియునుట). మద...కితాః=మదముగల నెమిలియొక్క పురిచే గుఱుతిడఁబడినవియు, నిశా...బుజాః=నెడలుపైన కనుదామరలు గలవియు, వ్రజ...సితాః=గొల్లపల్లెయందలి విలాసము గల స్త్రీలయందు నిలుకడగొన్నవియు, మనో...కజాః=అందమైన మోముదామర గలవియు, మధు...ద్రవాః=తీయనైన వేణునాదమనెడి అమృతరసము గలవియు, చిరం=బహుకాలము, ఉపాసితాః=కొలువఁబడినవి అగు, మమ=నాయొక్క, వాసనాః=సంస్కారములు, జయంతి=సర్వోత్కృష్టములై యొప్పుచున్నయవి.

చ. చెలు వగుమోముతోఁ దగుకుఁజెక్కులతో మధురాధరంబుతో

నులువగునవ్వుతో సొలపుఁజూపులతో వ్రజబాళికాళితో

లలితకలాపధుఁషణునిలాసముతో మురళీరవంబుతోఁ

బలుచుఱు మీఱుఁ గాక మధుభంజనవాసన లెల్లదిక్కులక.

59

తా. అమృతములై అతిభోగ్యమగు చిఱునవ్వు మోవియందుఁ దొలుకఁగా నెమిలిపించును భరించి విశాలములైన కన్నులు గలిగి గొల్లపలుకుటాంధ్రను మరులు కొని నుదులుగుల్కు మోసుకొలిగి తేనెలాలుకు వేణుగానము సేయుచుండునట్టి చిన్ని

కృష్ణుని యాకారము నేను ఇంటిపముందు అనుభవించియున్నాను. అట్టి సుందరయా
పము సర్వోత్తమమైనది.

శ్లో. జీయా దసౌ శిఖిశిఖిర్ద్వక్ష్మతావతంసా
సాం సిద్ధికి నరసకా నినుధానమృద్ధిః,
యద్విష్టవ లేకకణికాపరిమాణభాగ్యః
సౌభాగ్యసీమపద ముచ్చతి పచ్చబాణః.

59

టీ. పంచబాణమున్న భుడు, యత్...భాగ్యః=దేనియొక్క చిందువుయొక్క
అణువుయొక్క అతిమాత్రాంశముయొక్క పరిమితిగల మహిమగలవాడగుచు,
సౌభా...పదం=సౌందర్యముయొక్క కటపటిది ఆయిన సౌనమును, అంచతి=పొందు
చున్నాడో, శిఖి...తంసా=నెమిలియొక్క పురిచేత చేయబడిన శిరోభూషణముగల
దియు, సాంసిద్ధికి=స్వభావసిద్ధమైనదియు, అగు, సరస...మృద్ధిః=రసముతోఁగూడిన
కాంతియగునెడు అమృతముయొక్క పెంపు, జీయాత్=సర్వోత్కృష్టమగుఁగాత.

మ. అవతంసం బగుపింఛదానుకము నెల్వించం బ్రభానంపదు

దృశ్యలీలామృతధార లెల్లదెనల్ భాసిల్లఁ ద్రైలోక్యమో
హవిహారాన్నదయాపథేషునుకుమారాంశ ప్రభానంబులో

లనమాత్రం బొదవఁ జూరుండు జగ మెల్లం గెల్పు లీలాగతిఁ. 59

తా. శ్రీకృష్ణునియొక్క దివ్యసౌందర్యమునందలి అతిమాత్రాంశముతోని నూ
త్తాంశముగలిగి మున్న భుడు సౌందర్యముగలవారిలో మొదటివాఁడుగ ఎన్నఁబడుచు
న్నాడో, ఆసౌందర్యము శ్రీకృష్ణునికి ఆభరణములు ధరింపకయే స్వభావముగానె
యున్నది, పింఛము మొదలగు ఆభరణములు సౌందర్యముచేత ప్రకాశించుచున్నవి.
అట్టి లోలో తరసౌందర్యము పొగడతరముగాదు.

శ్లో. ఆయామేన దృశో ర్విశాలతరయో రక్షయ్య మ్హృస్త్రిశ

చ్ఛాయాధర్మితశారదేన్దులలితం చాపల్యమాత్రం శిశోః,

ఆయాసా నవరా న్విధూయ రసికై రాస్వాద్యమానం ముహు

ర్జీమా ముచ్చదవల్లవీకుచభరాధారం కిశోరం ముహః.

60

టీ. విశాలతరయో=మిక్కిలి వెడల్పులైన, దృశో=కన్నులయొక్క, ఆయా
మేన=పొడవుచేత, అక్షయ్యం=తగ్గింప సాధ్యముకానిదియు, అర్ద్ర...లలితం=సరస
మైన చిఱునవుయొక్క కాంతిచేత తిరస్కరింపబడిన శరత్కాలమందలిచంద్రునివలె
సుందరమైనదియు, శిశో=బాలునియొక్క, చాపల్యమాత్రం=చపలత్వముమట్టుకు కల
దియు, (అనఁగా: పసిపిల్లదాని చపలత్వముమట్టుకే కలగుగాని తక్కిన అజ్ఞానాదిబా
ల్యలక్షణములు ఏవియును లేవు అనిభావము.) రసికై=సారస్వమును చెలిసినవారిచేత, అప

రాజ=ఇతరములైన, ఆయాసాజ్=ప్రయాసములను, విఘ్నాయ=పోగొట్టి, మహా=మాటిమాటికిని, అస్వాద్యమానం=ఆనుభవించుచున్నదియు, ఉన్నద .. ధారం=మిక్కిలి మదముగల (యావనముచేసిన కామాతిశయముగలిగిన) గోపికలయొక్కకుచములపెంపు (ఉన్నతములగు స్తనములు), ఆధారం=ఆశ్రయముగాఁ గలదియు, కిశోరం=పసిదియు ఆగు (బాలరూపముగ), మహా=శ్రీకృష్ణుడను లేజము, జీయాత్=సర్వోత్తమముగా వర్తించునుగాక.

ఉ. క్రొన్ననతోండ్లు గల్గివలిగుబ్బల నానుచు గారవింపఁగా

వెన్నెల నవ్వునవ్వు లరవిందముచందముఁ గ్రింపునేయు వా

ల్లన్నులు బాల్యచాపలవిలాసము మీఱి రసజ్ఞులొక మీ

యన్నియు బుజ్జగింప హృదయంగమ మైనవెలుంగుఁ గాంచెదన్. 60

తా. వికలములై ధీర్ఘములైన కన్నులయొక్క తడగని చక్కఁదనముగలిగి సరసమయిన చిఱునవ్వుకాంతిచేత శరత్కాలచంద్రునిబోలి రసికులైన మహానుభావులచే సకలశ్రమలు తీరనట్లుగా నుదా ఆనుభవించబడుచు యావనముచే మత్తుగొనిన గొల్లపడుమతయొక్క గుబ్బచనులమీఁద మత్కునగని నిలకడచేయుచుండునట్టి ప్రకాశమానుడైన చిన్నికృష్ణుడై సర్వోత్తముడై యుండునుగాక.

శ్లో. స్కన్ధావారసదో వ్రజః కతివయే గోపా న్సహాయాదయః

స్కన్ధాలమిప్పిని వత్సదామ్ని ధనదా గోపాఙ్గాః స్వాఙ్గాః,

శృంగారాగిరిగైరికం శివ శివ శ్రీయన్తి బర్హణి చ

శృంగ్రాహికయా తథాపి తదితం ప్రాహు స్త్రిలోకేశ్వరమ్. 61

టీ. వ్రజః=గొల్లపల్లె, స్కన్ధావారసదః=పాలెమందలిసభ (అనఁగా: రాజధానియందలి రాజసభగానున్నది), గోపాః=గొల్లవారు, సహాయాదయః=సహాయులు మొదలగువారు, వత్సదామ్ని=దూడపలుపు, స్కన్ధాలంబిని=మెడమీఁద వ్రేలుచుండఁగా, ధనదా=ధనము నిచ్చువారు (గానుండిరి), గోపాంగపాః = గొల్లచెలువలు, స్వాంగపాః=తనయిల్లాండ్రు, శృంగారాః=అలంకారములు, గిరిగైరికం=కొండయందలిగైరికభాతువు, శ్రీమంతి=కాంతిగలిగిన, బర్హణి చ=నెమలిపించుముత్య (సాములు గానున్నవి), శివ శివ ? (సంతాపాశ్చర్యద్యోతకము-మంచివిషయము లెవ్వియు లేవని సంతాపమును, అట్టైనను ఇంత మహిమగలవాడై యని యాశ్చర్యమును శివశివ అని తెల్పినాఁడు.) తథాపి=అట్టైనను, శృంగ్రాహికయా=కొంచెముగా గ్రహించి, తత్=ప్రసిద్ధమైన, ఇదం=ఈవస్తువును (శ్రీకృష్ణుని), త్రిలోకేశ్వరం=మూఁడులోకములకు అధిపతినిగా, ప్రాహుః=(పెద్దలు) చెప్పిరి.

ఉ. బాలిశులైన గోపకులు బంధులు పాలెము గొల్లపల్లెము
త్యాగనరాలు దామనలు దారలు గోపిక లంగరాగము
శైలవిటంకధాతువులు చారుపిఘాషలు పింఛదామముల్
పోలిన వైన విష్ణుడని బుద్ధి నెఱుంగుదు రెల్ల పెద్దలుక.

61

తా. గొల్లపల్లె రాజధాని; గొల్లవారు సహాయులు; దూడపలుపు రాజదండము; గొల్లపడుచులు ఇలాండ్రు; గైరికము ఆలంకారము; నెమిలిపురి సొమ్ము; ఇట్టి తక్కువైన సాధనసంతతి గలవాడైనను కృష్ణుడు త్రిలోకేశ్వరుడని మునులు వక్కాణించియున్నారు. అహో యేమి యాశ్చర్యము! ఇంత మహిమ గలవాడని కనిపెట్టుటకు మనకు సాధ్యుడు కాడని భావము.

శ్లో. శ్రీమద్భక్తి శిఖణ్డమణ్డనజాపే శ్యామాభిరామత్వీషే

లావణ్యకరసానసి క్తవపుషే లక్ష్మీనరః ప్రాప్తవే.

లీలాకృష్ణరసజ్జధర్మమననే లీలామృతస్రోతసే

కే వా స స్పృహయంతి హస్త మహనే గోపీజనప్రేయసే.

62

టీ. శ్రీ...జాపే=కాంతిగలిగిన నెమిలిపింఛమునెడు భూషణమును పొందినదియు, శ్యామ...త్వీషే=నల్లనై యొప్పుచున్న కాంతిగలదియు, లావణ్య...వపుషే=ముత్యపు తేటవలె నిగనిగలాడు కాంతియైనను ఒక్క పేరనుచేత తడుపఁబడిన శరీరముగలదియు, లక్ష్మీనరః ప్రాప్తవే=లక్ష్మీ దేవియైనను కొలఁచునకు వర్తకాలమైనదియు, లీలా...మననే=విలాసముచేత ఆకర్షింపఁబడిన రసికులైనవారియొక్క ధర్మమందు ఆసక్తిగల మనస్సుగలదియు, (రసికులమనస్సులు ఈకృష్ణుని ఎల్లప్పుడు ఆశ్రయించుచున్నవి.) లీలామృతస్రోతసే=విలాసములనెఱుఁగఁగల అమృత ప్రవాహముగలదియు, (అమృత ప్రవాహమునలె భోగ్యములై ఎడతెగని విలాసములు గలది) గోపీజనప్రేయసే=గోపికల సమాహారమునకు ఆత్యంత ప్రీతియైనది నను, అను, మహనే=శ్రీకృష్ణుడను తేజముకొఱకు, కే వా=ఎవ్వరు, స స్పృహయంతి=ఆశపడరు. హస్త=చేరా!

శా. లావణ్యమృతనీడుఁ గన్దళిలోలీలారాము లక్ష్మీనరః

ప్రాప్తవేదాము నితాంతనయమితబర్హ శ్రీనముద్దాము రా

గావిరూఢతవయోభిరాము విలనద్ధారాధరశ్యామునిక

నేనింపక ఇదిఁ గోరకే రసికు లానీచూఱులవే మునిన.

62

తా. తళతళలాడు నెమిలిపురిని శిరమున నిడుకొని నల్లని చాయగలిగి ముత్యపు తేటవలె స్వచ్ఛమైన కాంతిగలిగి లక్ష్మీ దేవికి నుజ్జితఉల్లాసముగలిగించుచు ధర్మాత్ములైన విద్వాంసుల మనస్సుల కింపై యెడతెగని విలాసములగలిగి గోపికలకు ప్రేమాతిశయ

మను గలిగించునట్టి గోపాలకృష్ణుని నేవింప నెవ్వరు కోరకుండురు. ఎంతచక్కఁదనము? ఏమివిలాసము? ఏమికొంతి? ఏమిప్రభావము? ఏమిఋతంకారము? సర్వమును మహా శ్చర్యము; మహానందచాఢుకము.

శ్లో. ఆపాటలాధర మధీరవిలోలనేత్ర

మామోదనిర్భరిత మద్భుతకాంతిపూరమ్,

ఆవిస్మిన్తామృత సునుస్త్పతిలోభనీయ

మాముద్రితానన మహో మధురం మురారేః.

63

టీ. ఆపాటలాధరం=అంతట ఎఱ్ఱనైన మోవి గలదియు, అధీ...నేత్రం=బె
దరుగలవై చంచలములైన కన్నులుగలదియు, ఆమోదనిర్భరితం=నంతోషముచేత నిబ్బ
రమైనదియు, అద్భుతకాంతిపూరం=అశ్చర్యకరమైన కాంతియుక్క ప్రవాహము గల
దియు, ఆవిస్మిన్తామృతం=అవిర్భవించిన అమృతమునంటి చిఱునవ్వుగలదియు, అగు,
మరారేః=కృష్ణునియుక్క, మధురం=నుందరమైనదియు, అగు, అముద్రితాననం =
కొంచెము మోడ్చబడిన మోము, అనుస్త్పతిలోభనీయం=ఎడతెగని తలంపుచేత మి
క్కిలి యానపడఁదగినది.

మ. అతులానందరసామృతార్ణవ మపాంగాభంగరంగత్తరం

గతతిం బొంగుచుఁ గెంపుమోవి సరిదాఁకం దత్సుభాబిందువుల్

స్థితలీల విలసిల్లె నంచు జనముల్ చిత్తంబులఁ మెచ్చున

ద్భుతత్వంగారరనైకముద్రితముఖాంభోజ హరిం గొల్చెదన్.

63

తా. స్వభావముచేత ఎఱ్ఱనై గోపికల దంతక్షతములచేత మఱింత ఎఱ్ఱనైన పెద
విగలిగి స్వభావముచేత చపలములై గోపికలఁ జూచుటచేత మఱింత చంచలములైన
కన్నులుగలిగి అత్యంతమైన అనందముగలిగి లోకోత్తరమైన కాంతివిశేషముగలిగి
అమృతమునంటి చిఱునవ్వుగలిగి కడునుందరమగు కృష్ణుని మోము తలంపఁ దలంప
నానఁమొండగుచున్నది. (అత్యంత భోగ్యమైనదని భావము.)

శ్లో. జాగృహి జాగృహి చేత శ్చిరాయ చరితార్థతా భవతః,

అనుభూయతా మిద మిదం పురుః స్థితం పూర్ణనిర్వాణమ్.

64

టీ. చేతః=మనసా! భవతః=నీకు, చిరాయ=బహుకాలమునకు, చరితార్థతా =
కృతార్థత్వము (కలిగినది). జాగృహి జాగృహి=మేలుకొను మేలుకొను. పురస్థితం=
మందున్న, ఇదమిదం=ఈయీ, పూర్ణనిర్వాణమ్=నిండిననంతోషము, అనుభూయ
తాం = అనుభవించఁబడుఁగాక.

చ. వెనుకటి వేళలం దను భజించినజన్మతత్వంబు లట్ల నేఁ

డును భ్రమ మోసపోవక గడుం డెలి వొందుము డెందమా చిరం

తనతపముల్ ఫలించి పురతఃస్థితి నున్నది కృష్ణరూప మై
యనవరతానుచింతననుధారనపీచుల నోలలాడుమీ.

64

తా. ఓమననా ! ఎంతకాలమునకో ఇప్పుడు నీకు మేలు గలుగుచున్నది. ఇంక
అజ్ఞానమును పెట్టుకోక ఇదిగో కృష్ణరూపముగా నెరుట వచ్చి యున్న అనందమును
అనుభవింపుము.

శ్లో. చరణయో రరుణం కరుణార్ద్రయోః

కచభరే బహుళం పిపుబం దృశోః,

వపుషి ముష్ణుల ముజ్జనమేచకే

వయసి బాల మహో మధురం మహాః.

65

టీ. అహో=ఓజనలారా ! చరణయో=పాదములయందు, అరుణం=ఎఱ్ఱనైన
దియు, కచభరే=నిగయందు, బహుళం=విస్తార మైనదియు, కరుణార్ద్రయోః=దయ
చేత తడిసినవైన, దృశోః=కన్నులయందు, విపులం=వికాశమైనదియు, అంజనమేచకే
=కాటుకవల్లెనైన, వపుషి=దేహమందు, మంజులం=సుందరమైనదియు, వయసి=
వయస్సునందు, బాలం=పసిచైనది అగు, మహాః=శ్రీకృష్ణుడను తేజము, మధురం=
అత్యంతభోగ్యమైనది.

ఉ. మేను ఘనాఘనవ్రతిభ దించెను బాదవయోరుహంబు గెం

పూనె విలోలమయ్యును దయోర్జితమయ్యెను గన్నుదోయి తే

జోసిధి యయ్యు హృత్సరసిశోభితుఁ డయ్యెఁ బురాణుఁ డయ్యె నా

రా నెఱులందు నల్పు నెలప్రాయము గాంచుట వింత యెంతయున్.

తా. ఓజనలారా ! ఎఱ్ఱని పాదములుగలిగి దయారసమును చెల్పు వికాశము
లైనకన్నులు గలిగి విస్తారమైన నిగ గలిగి నల్లనై సుందరమగుమేను గలిగి బాల్యవయ
స్సు గలిగిన శ్రీకృష్ణనిరూపము ఎంత భోగ్యమైనది. ఎన్ని విధముల నెంతకాల మను
భవించినను తనివి తీరదు.

శ్లో. మాలాబర్హ మనోజ్ఞకు న్నలభరాం వన్యప్రనూనోఽఘీతాం

శైలేయద్రవక్ష్మప్రచిత్రతలకాం శశ్వన్తనోహరిణీమ్,

లీలావేణురవామ్పుతైకరసికాం లావణ్యలక్ష్మీమయీం

బాలాం బాలతమూలనీలవపుషం వద్దే పరాం దేవతామ్.

66

టీ. మాలా,..భరాం=పూలదండగానున్న నెమిలిపింఛములచేత ఒప్పుచున్న నిగ
గలిదియు, వన్య...ఘీతాం=అడవియందుఁబుట్టిన పువ్వులచేత చల్లఁబడినదియు, శైలే
...తలకాం=కొండయందుఁబుట్టిన ధాతువులయొక్క ద్రవముచేత ఏర్పఱుపఁబడిన రసు
ణియుమైన బొట్టుగలిదియు, శశ్వ...ణీం=ఎప్పుడు అందమైనదియు, లీలా...రసికాం

విలాసార్థమైన కేణుధ్వనియనెడు అమృతమునందు ముఖ్యముగా రసమును చెరిసినది యు, లావ...మయిం=లావణ్యమనెడు కాంతిస్వరూపమయినదియు, (ముత్తెపు తేట వంటికాంతితోనే చేయబడినట్లున్నది.) బాలాం=బాల్యప్రాయముగలదియు, బాల... వపుపం=లేతయగు (అప్పుడుచూచిన) క్రాంతిగపువ్వువలె నిల్లనైన దేహముగలదియు, అగు, పరాండేవతాం=సర్వోత్కృష్టమగు దేవతనగుర్చి (సర్వోత్కృష్టమైనదైన మైన శ్రీకృష్ణునిగుర్చి), వండే=నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ. వింతలుగాఁ గలాపములు వేనలిఁ జుట్టియు వన్యమాలికా
సంతతిఁ జుట్టి జేగురురనంబున దొంతరబొట్టు పెట్టి చె
ల్వంతయు రాశి చేసినక్రియఁ మురళీతరళీకృతామృతా
భ్యంతరసారమై పరంగు నావిధు మేచకధాముఁ గొల్పెదన్. 66

తా. సిగవ నెమిలిపురులదండను చుట్టుకొని అడవియందు పూచినపువ్వులను దురిమికొని పర్వతమందలి ద్రవములైన ధాతువులచే తిలకము నిడుకొని అమృతము లామునట్లు కేణుగానము నల్లాపముగాఁ జేయుచు లావణ్యకాంతిచే నిండి బాల్యప్రాయముగలిన నల్లనిరూపుచే ముద్దులుగుల్కెడు కృష్ణునికి నమస్కరించెదను.

శ్లో. గురుమ్మదుపదే గూఢం గుల్ఫే ఘనం జఘనస్థలే
నళిన ముదరే దీర్ఘం బాహోర్వ ర్విశాల మురఃస్థలే,
మధుర మధరే ముగ్ధం వక్త్రే విలాసి విలోచనే
బహు కచభరే వన్యం వేషే మనోజ్ఞ మహో మహా. 67

టీ. పదే=పాదమందు, గురుమ్మదు=మిగులకొమలమయినదియు, గుల్ఫే=గుల్ఫ మందు(చీలమండలందు), గూఢం=కమ్మకొని యుండునదియు, జఘనస్థలే=మొలకట్టు నందు, ఘనం=గొప్పదియు, ఉదరే=కడుపునందు, నళినం=పద్మముఅయినదియు (నాళి కమలముగలది), బాహోర్వ=భుజములందు, దీర్ఘం=పొడవైనదియు, ఉరఃస్థలే=శ్శస్థి అనుందు, విశాలం=వెడలులైనదియు, అధరే=వెడలియందు, మధురం=తీయైనదియు, వక్త్రే=మొగమునందు, ముగ్ధం=సుందరమయినదియు, విలోచనే=కన్నులందు, విలాసి =విలాసములు గలదియు, కచభరే=సిగయందు, బహు=విస్తారమయినదియు, వేషే= కేషమునందు, వన్యం = అడవిలోనుండునదియు, మనోజ్ఞం=మనోహరమయినదియు, అగు, మహా=శ్రీకృష్ణుడను తేజము, అహో=అశ్చర్యము.

చ. గురుపదముల్ నిగూఢతరగుల్ఫములుం బలు పోపిఱుందు వి
స్ఫురదురునాళిదీర్ఘకరముల్ పృథువక్షముఁ దావిమోవి సుం

దరవదనంబుఁ బద్మనయనంబులుఁ నీలశిరోజముల్ మనో

హరసుకుమారి వేష మొటపై తగుతేజము నాత్మ * నంచెదన్. 67

తా. మిగుల కోమలములైన పాదములు, గూఢముగఁబడు గుల్ఫములు, విస్తారమయిన జఙ్ఘనము, నాభియందు పద్మము, అజానువులగు, బాహువులు, విలాసముగ వత్సఃస్థలము, మధురమయిన అధరము, సుందరమగుపదనము, విలాసములుగలకన్నులు, విస్తారమగు కచభారము, అడవియందుండువారి వేషము గలిగిన శ్రీకృష్ణుఁడు ఎంత సౌందర్యము గలిగియున్నాఁడు. అహా ఎంత అనుభవించినను తనివి తీరదు గదా.

శ్లో. జిహానం జిహానం సుజానేన మాగ్ధ్యం

దుహానం దుహానం సుధాం వేణువాదైః,

లిహానం లిహానం సుదీర్ఘై రపాడైః

ర్మహానందనర్వస్వ మీత న్నమస్తాత్.

68

టీ. సుజానేన = యావనముచేత, మాగ్ధ్యం = సౌందర్యమును, జిహానం జిహానం = మిక్కిలి పొందుచున్న వాఁడును, వేణువాదైః = పిల్లఁగ్రోవిధ్వజులచేత, సుధాం = అమృతమును, దుహానం దుహానం = మిక్కిలిగా కలిగించుచున్న వాఁడును, సుదీర్ఘైః = మిక్కిలి పాదవులైన, అపాంగైః = కడకంటి చూపులచేత, లిహానం లిహానం = గోపికలను అసగొని పలుమారుచూచుచున్న వాఁడును, మహానందనర్వస్వం = గొప్పవాఁడైన నందగోపకునియొక్క సకలసంపదయగు, తం = ప్రసిద్ధుఁడైన, వీతం = ఈకృష్ణునిగూర్చి, నమస్తాత్ = నమస్కరించుచున్నాఁడను.

ఉ. అందఱుఁ గోరఁగాఁ జగినయావనకొంటినిరూఢి నందమనం

జెంది కటాక్షవీక్షణముచే వలపించుచుఁ బిల్లఁగ్రోవచే

జెందము నల్లగా సుధఁ గడిందిజడిఁ నిగిడించుచుఁ మహా

నందనిధాన మై చెలఁగునందకుమారకుఁ గాంచి మొక్కెదన్. రీతి

తా. జననమును పొందిన మాత్రముననే అత్యంతసౌందర్యముగలిగి అమృతమువలె భోగ్యమగునట్లు వేణువాదముచేయుచు మిగుల నాసతో గొల్లపడుచుల చక్కఁదనమునుజూచుచు నందునిపుఞ్చాతీతయమువలన కొమరుఁడై యితని సకలసంపదలు తానే అయియుండిన శ్రీకృష్ణునికి వందనము చేయుచున్నాను.

శ్లో. లనద్బహ్లాపీడం లలితలలితస్తేరవదనం

భ్రుషత్కీడాపాజ్ఞం ప్రకాశజనతానిర్వృతిపదమ్,

* గార్భదత్త.

నవామోద్భాదశ్యామం నిజమస్మరిచామోదభరితం

వరం దేవం వందే పరిమిలితకై శోరకరవమ్.

69

టీ. అనత్...నీడం = ప్రకాశించుచున్న నెమిలిపించు శిరోభూషణముగాఁ గలవాడును, అలిత...వదనం = మిక్కిలి సుందరమైన చిహ్నవృక్షం మోముగలవాడును, భ్రమత్...పాంగం = చలించుచున్న విలాసములుగల కణకంటి చూపుట గలవాడును, క్రాంత...పదం = నమస్కరించిన జవనమాసామయొక్క అత్యంతమైననుభవమునకు సానమైనవాడును, నవాంభోదశ్యామం = కొత్తదైన మేఘమువలె నల్లనైనవాడును, నిజ...భరితం = స్వకీనుమైన సౌందర్యముయొక్క పరిచయముచేత నిండినవాడును, పరి...రసం = పరిమళించునట్లుగా చేయబడిన బాలసంబంధియగు రసముగలవాడును, (అనగా: బాల్యమందలి సౌందర్యముల మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్నవని భావము.) పరం = సర్వోత్తమఁడగు, దేవం = శ్రీకృష్ణుని, వందే = నమస్కరించుచున్నాను.

మ. పటుభారాధరశోభితాంగు విలనవృహోత్తమాంగు నము

త్కటచంద్రశ్రీసుందరుఁ జలకపాంగశ్రేణికాడంబరుఁ

స్ఫుటకై శోరకలాపు మోహనకళాభోగవ్యరూపుఁ విశం

కటనం సేవకనిరవృత్తిప్రదు శుభాకారావృణుం గొల్పెదన్.

69

తా. ప్రకాశించెడు నెమిలిపించును నిగయందుఁ బాల్చి మిక్కిలి యందమైన చిహ్నవృక్షం మోముగలిగి విలాసములుగల కటాక్షములుగలిగి ఆశ్రయించినవారికి పరమానందముగలిగించుచు కొత్తమేఘమువలె నల్లనై చక్కఁదనమును వెల్లిగొల్పుచు బాల్యరూపచేష్టలచేత ముద్దుఁబట్టుచుండెడు కృష్ణునకు విందనము.

శ్లో. సారస్యసామగ్న్య నివాససేవ మాధుర్యచాతుర్య మిద స్త్రితేన,

కారుణ్యతాదృగ్ బిషేషీ తేన చాపవ్యసాఫల్య మిదం దృశోక్తే.

టీ. అననేన = ముఖముచేత, సారస్యసామగ్న్యమిదం = శృంగారరసముయొక్క పరిపూర్ణత్వమువలెను, స్త్రితేన = విజయవృత్తిచేత, మాధుర్యచాతుర్యమిదం = సౌందర్యముయొక్క చమత్కారమువలెను, బిషేషీ తేన = చూపుచేత, కారుణ్యతాదృగ్మిదం = దయయొక్క యావనమువలెను, ఇదం = ఈవస్తువు (కృష్ణుఁడు), మే = నాయొక్క, దృశోక్తే = కన్నులకు, చాపవ్యసాఫల్యం = పేరాసయొక్క సఫలత్వము (అనుచున్నది).

చ. మురిపెవునవ్వు గాదిది విమోహరసాస్పదరాశి గాని బి

త్తర మగుచూపు గాదిది నితాంతదయానిధి గాని మోముదా

మర యిది గాదఖండరసమాధురి గాని ప్రజాలయాంగణం

తర మిది గాదు నాదుసయనంబులభాగ్యము గాని చూడఁగన్.

70

తా. నేను కృష్ణునిఁ జూచుటకు పేరాసపడి యుండఁగా నిండు శృంగారము గలమోమును ముద్దులు మూటగట్టుచిటునవ్వును దయారసమును దొలఁకు చూపును గలిగి నాకు పొడగట్టి వాపేరాసను సఫలముచేసెను.

శ్లో. యత్ర వా తత్ర వా దేవ యది విశ్వసిమ స్తవ్యి,

నిర్వాణ మపి దుర్వార ముర్వాచీనాని కిం పునః.

71

టీ. దేవ=స్వామి ! యత్ర వా తత్ర వా=ఎక్కడనో ఒకచోట ఒకజన్మమందు, తవ్యి=విశ్వసిమ యది = నమ్మియుంటిమేని (నీనే రక్షకుడవని నీయందు భక్తిగలిగి యుంటిమేని), నిర్వాణమపి = మోక్షముగూడ, దుర్వారం = అడ్డగింపరానిది, (అగును.) అర్వాచీనాని=తక్కువైనపురుషార్థములు, కింపునః=ఏమిచెప్పవలెను?

మ. క్రతుహన్యాదివిశిష్టభావనల ధారావాక్యసృజ్ఞాననం

తతి నెట్లెనను విశ్వసించి నిను నాత్మం గొల్పి మోక్షం బనా

వృతమై వర్తిలు నీకృపారనలనద్వీక్షా ప్తిచే నట్టిను

వ్రతముం గాంచుమహత్త్వకోటి కిల నర్వాచీనముల్ బ్రాతియే. 71

తా. కృష్ణా, నిన్ను ఎప్పుడైనను నమ్మియుంటిమేని మోక్షముగూడ అడ్డులేక దొరకును. తక్కిన పురుషార్థములు దొరకుటకు సందేహ మేమాత్రమును లేదు.

శ్లో. రాగాన్ధగోపీజనపద్ధితాభ్యాం

యోగీంద్రీభృజ్జేంద్రీనిషేవితాభ్యామ్,

ఆతామ్రపజ్జేరుహావిభ్రమాభ్యాం

సావేమి పృథాభ్యా మయ ముజ్జలీ నే.

72

టీ. స్వామి! = స్వామి ! రాగ...తాభ్యాం=మిక్కిలి ప్రేమచేత కన్ను గా ననిగోపికలయొక్క సమాహమచేత పందనము చేయఁబడినవియు, యోగీ...తాభ్యాం= యోగీశ్వరులనెడు తుష్టెదలచే మిక్కిలి సేవింపఁబడినవియు, ఆతా...మ్రాభ్యాం = ఆంజలి ఎట్టనైన పద్మముయొక్క విలాసము గలవియు, అగు, తే=నీయొక్క, పథాభ్యాం=పాదములకొఱకు, అయం=ఈ, అంజలిః=చేమొడ్డు, (నాచేత చేయఁబడుచున్నది.)

మ. అరుణాంభోజవిలాస మై ప్రబలమోహవేశగోపీయన

స్వరసీశోభిత మై ముసీంద్రజనచంచచ్చంచరీకవ్రజా

కర మై హంసకవాదమేదురము నై కన్పట్టు పాదాబ్జముం

గరయుగ్మంబున నంటి యంటి తున సోకక వీర నోలార్చెన్. 72

తా. కృష్ణా ! మిక్కిలి మక్కువగొనినగోపికలచే గొలువఁబడి యోగీశ్వరులచేతఁ బూజింపఁబడుచు ఎట్టిదామరలవలె నందములైన నీపాదములకు మ్రొక్కుచున్నాను.

శ్లో. అర్థానులాపా స్వీజసుద్దరీణా, మకృత్రిమాణాం చ సరస్వతీనాం,
అద్వైతయేన శ్రవణాశ్చలేన, సంభావయంత తరుణం గృణీమః. 73

టీ. ప్రజనుందరీణాం=గొల్లచెలువలయొక్క, అకృత్రిమాణాం=కపటము లేని,
పరస్వతీనాం=వాక్కులయొక్క, అర్థానులాపాత్ = అర్థములయొక్క పలుకులను,
శ్రవణంచలేన=చెవియొక్క ప్రాంతముచేతను, అద్వైతయేన=సరసముగు మనస్సుచే
తను, సంభావయంతం=గారించుచున్న, తరుణం=ఎలప్రాయముగలవాని (కృష్ణుని),
గృణీమః=స్తోత్రముచేయుచున్నాము.

చ. చుళకిత మైనచూపు లొకచోట నెఱుంగనిపూపుబోండ్లమేల్
సొలపుమిటారిచూపులును జొక్కుచెలంగెడి తేటమాటలు
వలపులు రేవఁగా విని మనంబున నువ్విళ్ళులూరుచెల్వన
లలితవయోవిలాసుని ననారతముగ నుతియింపఁ జెల్లఁచే. 73

తా. గోపికలు నిష్కపటముగ నుడివినపలుకులను వినుచు వానియర్థములను
మనంబునఁ దలంచుకృష్ణుని మేము స్తోత్రము చేయుచున్నాము.

శ్లో. మనసి మమ నన్నిధత్తాం, మధురముఖా మన్థరాపాక్షా,
కరకలితలలితవంశా, కాపి కిశోరా కృతాలహరీ. 74

టీ. మధురముఖా=అందమైనమోము గలదియు, మంథరాపాంగా=మందము
లైన కడకంటిచూపులు గలదియు, కర...వంశా=చేతియందు ధరింపఁబడిననుందర
మైనపిల్లఁగ్రోవిగలదియు, ఆగు, కాపి=చెప్పవలవికాని, కృపాలహరీ=దయాశ్రవా
హము, అనవరతము దయగలవాడగు శ్రీకృష్ణుఁడు, మమ=నాయొక్క, మనసి=మనస్సు
నందు, నన్నిధత్తాం=సన్నిధానమునేయుఁగాత.

ఉ. అందము నొందునెమ్మొగమునందుఁ గృపామృతవృష్టి పైవయిం
గ్రందుకొనంగ నొప్పుకడగన్నులు నెన్నలరంగ వేణు వం
దంద కరంబులం జెలఁగ నంగజమోహనమూర్తి యై కరం
బుం దనరామబాలకుఁడు పొల్పు సుదీయహృదంతరంబునన్. 74

తా. అంద మగు మోము గలిగి మందములగు కడకంటిచూపులుగలిగి, చేత పిల్లఁ
గ్రోవిని బాల్చి మిక్కిలి దయగలవాడగు కృష్ణుఁడు నాకు ఎల్లప్పుడు పొడకట్టును
గాత.

శ్లో. రమన్తు న శ్చిక్షితపాశుపాల్యా, బాల్యావృతా బర్హి శిఖావతంసాః,
ప్రాణప్రియాః ప్రస్తుతవేణగీతాః, శీతా దృశోః శీతలగోపకన్యాః. 75

టీ. శీతపాశుపాల్యాః=నేరుపబడిన గోరక్షణము గలవియు, బాల్యావృ
తాః=పశితనముచేత అవరింపబడినవియు, బర్హిభావతంసాః=సెమిలిపించు శిరో
భూషణముగాఁ గలవియు, ప్రాణప్రియాః=ప్రాణమునలె ప్రియము లైనవియు, ప్రస్తుత
వేణుగీతాః=మిక్కిలి కొనియాడబడిన పిల్లనగ్రోవిపాటగలవియు, దృశోః=కన్నులకు,
శీతాః=చల్లనైనవియు, శీతలగోపకన్యాః=కామాగ్ని చల్లబడునట్లుగా అదరింపబడిన
గొల్లపడుచులు గలవియు అగు (శ్రీకృష్ణమూర్తులు) నః=మమ్ము, రక్షంతుః=రక్షింతురు
గార. ఇటు బహువచనము పూర్వార్థము. పూజ్యుడగు కృష్ణుడు రక్షించుగాక యని
యర్థము.

మ. పాలుపాండవ ప్రజబాలకుల్ గొలువ రేవుల్ గ్రేవుల మేపి మా
పులు గుంజానుశివుంజరంజితకరాంభోజంబుతోఁ బింఛభూ
మలతోఁ జల్లనిచూపుతో మధురవంశప్రాథితో వచ్చి కాం
తల లాలించుచుఁ గాఁకఁ దీర్పువారి నిత్యంబు మముం బ్రోచుతన్.

తా. పశువులఁ గాదుటకు జక్కఁగా నేర్చికొని ప్రాణములకన్న ప్రియుడై
సకలజనులు పొగడునట్లుగా వేణుగానము నేయుచు చూచువారికన్నులకుఁ జంద్రు
నివలె చల్లఁగ అహోదయ గలిగించుచు గోపికల మక్కువదీరనట్లు రమించుచు కామా
గ్నిని జల్లార్చుచు సెమిలిపించును సేగయం దుంచుకొని బాలయాపముతో నున్నకృ
ష్ణుడు మమ్ము రక్షించునుగావుత.

శ్లో. స్థితస్తబకితాధరం శిశిరవేణునాదామృతం
ముహూస్తరళలోచనం మదకటాక్షమాలాకులమ్,
ఉరఃస్థలవిలీనయా కమలయా సమాలిङ్గితం
భువస్తలముపాగతం భువనదైవతం పాతు నః.

76

టీ. స్థిత...తాధరం=చిఱునవ్వుచేతగుత్తులుగలదియగుమోదిగలదియు, (అనఁ
గాః మోదియందు చిఱునవ్వు మెండుగాఁ దొలకుచున్నదని భావము) శిశి...మృతం=
చల్లనైన పిల్లనగ్రోవిధ్యనియ నెడు అమృతముగలదియు, ముహూస్తరళలోచనం =
మాటిమాటికి చంచలములైన కన్నులుగలదియు, మదకటాక్ష మాలాకులం = మ
దించిన కడకంటిచూపులయొక్క వరుసలచేత నెఱసినదియు, ఉరఃస్థలవిలీనయా=వక్ష
స్థలమునందు నివసించియున్న, కమలయా=లక్ష్మీదేవిచేత, సమాలింగితం=మిక్కిలికా
గిలింపబడినదియు, భువః=భూమియొక్క, తలం=ప్రదేశమును, ఉపాగతం=పొందిన
దియనగు, భువనదైవతం=లోకములకంతయు దైవమగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, నః=మ
మ్ము, పాతు=రక్షించునుగార.

చ. ఉరమున సింధురాజసుత నుంచియుఁ గొగిట గారవించియుఁ

ధరణికి డిగ్గి యీభువనదైవత మెవ్వత వేడి గాంచెనో

తరళమచాలనేశుణసుధారనముఁ మధురాధరోష్ఠము

న్యరళిరవామృతంబు సుమనోజ్ఞదరస్తితబిందుబృందమున్. 76

తా. శంభెదవియందు చిలునవ్వు దొలుకరించుచుఁ జల్లఁగా వేలుగానము నేయుచు మాటిమాటికి బెరుకులీను కన్నులు గలిగి కడకంటిచూడ్కులను దిక్కుల నెఱుంగుచుచు ఎదపై నెఱకొనినపంటవలంతి కాఁగిలింప భూలోకమునకు వచ్చియున్న సర్వలోక దైవమగు కృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించుఁగాత.

శ్లో. నయనామ్బుజే భజిత కామదుఘం

హృదయామ్బుజే కిమపి కారుణిమ్,

చరణామ్బుజే మునికులై కధనం

వదనామ్బుజే వ్రజవధూవిభవమ్. 77

టీ. నయనాంబుజే = కామరసంతి శీత్రయనందు, కామదుఘం = కోరికలను ఇచ్చునదియు, హృదయాంబుజే = హృదయకమలమునందు, కిమపి = ఇంతింతని చెప్పనలవి గాని, కారుణికం = దయగలదియు, చరణాంబుజే = పద్మమంటిపాదమునందు, ముని కులైకధనం = మునిశ్శయల సమాహమునకు ముఖ్యమైన ధనమైనదియు, వదనాంబుజే = మోముఁ దామరయందు, వ్రజవధూవిభవం = గోపికలకు విశ్వరూపమైనదియు అగు (కృష్ణుని), భజిత = (జనులారా) నేమింపుఁడు.

ఉ. కన్నులై చాలుఁ గోర్కు లొనఁగఁ హృదయాబ్జమ చాలుఁ జెల్లికి

నన్నుతపాదపంకజమ చాలు మునీంద్రజనానురూపనం

పన్నధనా ప్రికి వదనపద్మమ చాలువ్రజాంగనావిలా

సోన్నతి కట్టిదివ్యవిభవోజ్జ్వలు నామది నాశ్రయించెదన్. 77

తా. కంటఁ జూచినంతనే కోర్కుల నెఱునిచ్చునట్టివాఁడై, మనసునందు మితి లేనిదయగలవాఁడై, మునిశ్శయలచేత కులధనముగా నెన్నఁబడి నేమింపఁబడిన పాదములు గలవాఁడై, గోపికలకు అత్యంత సంతోషకారియగు మోముగల కృష్ణు నేమింపుఁడు.

శ్లో. నిర్వాసనం హస్త రసాన్తరాణం

నిర్వాణసామ్రాజ్యమి వాసతీర్ణమ్,

అవ్యాజనూధుర్యమహానిధాన

మవ్యా ద్వోజానా ముద్ధిడైవతం సః. 78

టీ. రసాంతరాణం = ఇతరరసములను, నిర్వాసనం = తిరస్కరించునదియు, అవతీర్ణం = భూమియందనతరించిన, నిర్వాణసామ్రాజ్యమి = మోక్షముయొక్క సర్వాధి పత్యమునలెనున్నదియు, అవ్యా...నిధానం = (అభిరణాది) కారణములులేకయే కలిగిన

సాందర్యమునకు గొప్పనిధి యైనదియు, ప్రజానాం=గొల్లవారికి, అధిదైవతం=అభిమాన
దైవమగు (శ్రీకృష్ణుడు), నః=మమ్ము, అన్యత్=రక్షించుగాత.

చ. ఇతరరసంఘ లేమిటికి నీనన మోహనమాధురీనిధి

సతతముఁ గాంచినం దనివి చాలునె ముక్తిసుఖానుభూతి యా

కృతి యలరారఁగా దను విరించె ననం దగుగోపరూపనం

గత మగుదైవతం బఖిలకాంక్షితముల్ జతగూర్చు గావుతన్. 78

తా. లోకములో నుండు సర్వరసములను మించిన మాధుర్యము గలవాఁడును, అశ్రయించినవారికి మోక్ష సామ్రాజ్య మిచ్చుటకు నవతరించిన ట్లున్న వాఁడును, కౌర
ణములేని చక్కఁదనము గలవాఁడును, గొల్లవారికి కులదైవమైనవాఁడును నగుకృష్ణుడు
మమ్ము రక్షించునుగాత.

శ్లో. గోపీనా మభిమతగీతవేషహర

దాసీన స్తనభరనిర్భరోపగూఢమ్,

కేలీనా మవతు రనై రుపాన్యమానం

కాలిందీపులినచరం పరం మహో నః.

79

టీ. అభిమ...హర్షాత్=ఇష్టమైన గానముచేతను వేషముచేతను కలిగిన సంతో
షమువలన, గోపీనాం=గోపికలయొక్క, ఆసీన...గూఢం=అంతటబలిసినగుబ్బలపెంపు
చేత గట్టిగా కాఁగిలింపఁబడినదియు, కేలీనాం=క్రీడలయొక్క, రనైః = రసములచేత,
ఉపాన్యమానం=వేషింపఁబడుచున్నదియు, కాలిందీపులినచరం=యమునానదియొక్క
ఇసుకదిన్నెలందు సంచరించునదియు, పరం=సర్వోత్కృష్టమైనదియు అగు, మహాః=
శ్రీకృష్ణుఁడను లేజము, నః=మమ్ము, అవతు=రక్షించును గాత.

మ. నవలావణ్యవయోవిలాసమురళీనాదంజులం జొక్కి న

ల్లనకాంతల్ యమునాధునీపులినలీలావేదికిం దార్చి గా

రవ మొప్పం గుచకుంభనంభృతవరీరంభంబులక సంధిబం

ధవి కేషంబులఁ దెల్పు మెచ్చుభువనాధారుండు నక బ్రోచుతన్. 79

తా. గోపికలకు ఇంచిన పాటలు పాడుచు వారికి సాంప్రదించు వేషమును దార్చి
వారినిబృరలిపు గట్టి గుబ్బలచే గాఢంబుగఁ గాఁగిలింపఁబడుచు అటలయందు వింత
వింతలగు కోయ్కలు గలిగి యమునానది యిసుకదిన్నెలందు, దిరుగునట్టికృష్ణుడు
మమ్ము రక్షించునుగాత.

శ్లో. ఫలతాం మనసి భేదరాజ్ఞనా, మానసియన్ముద్రువేణునిస్సనైః,

కాననే కిమపి నః కృతాస్పదం, కాలమేఘకలహోద్వహం మహాః.

టీ. భేద...నిస్వనైః=దేవతాశ్రీలకు కొనియాడఁదగిన మృదువులైనపిల్లఁగోరి
వియొక్క భృగులతో (గూడినదై), కాననే=అడవియందు, కృతాస్పదం = చేయఁ
బడిన యనికగలదియ, కాల...ద్యహం=నల్లని మేఘముతోడి కలహమును పొంది
నదియు (మేఘమువలె నల్లనైనది), కిమపి = ఇట్టిదని నుడువరాని, మహాః=లేఱము,
శ్రీకృష్ణఁడు, నః=మాయొక్క, మనసి=మనస్సునందు, భేదతాం=విహరించునుగాత.
మ. అమరీమానితవేణుగానమున బృందారణ్యమందారబృం

దముక్రిందఁ యమునాతరంగకణికాంతర్యేదికామధ్యదే

శమునఁ సాంద్రఘనాఘనప్రతిభటశ్యామద్యుతిం బొల్పుధా

మము నామూననవీతికం గరుణ గ్రమ్మ నిల్పుఁ గా కెప్పుడున్. 80

తా. దేవగాంధర్వమును మించినదియగు బ్రహ్మగాంధర్వముతో వేణుగానము సే
యమ దేవతాశ్రీలచేఁ గొనియాడఁబడుచు ననములందుఁ గ్రీడించు నల్లని రూపుగల
కృష్ణఁడు మనస్సులందు విహరించుఁగాత.

శ్లో. ఏణీశాబవిలోచనాభి రలనశ్రోణీభరప్రాధిభి

ర్వేణీభాతరనక్రమాభి రభిత శ్చేణీకృతాభి రస్వతః,

పాణీ చ్చా చ వినోదయన్ పతిపతే న్నూణీశయై స్సాయకై

ర్వాణీనా మపదం పరం వ్రజజనన్ద్రోణీపతిః పాతు నః.

81

టీ. అలన...ప్రాధిభిః = మందగమనములైన గొప్ప పిఱుఁదులచేత నేర్పుగల
వారును, వేణీ...క్రమాభిః=అధికమైన శృంగారరసమయొక్క అక్రమించుటగల
వారును, అభితః=చుట్టును, శ్చేణీకృతాభిః=బంతిగాఁ జేయఁబడినవారును అగు, ఏణీ
శాబవిలోచనాభిః=జింకపిఱలయొక్క కన్నులవంటి కన్నులుగల శ్రీలచేత, వృతః=
చుట్టుకొనఁబడినవారును, రతిపతేః=మన్నభునియొక్క, ద్వాచపాణీ=రెండుచేతులను,
తూణీశయైః=అమ్మలపాదులయందుండునట్టి, సాయకైః=బాణములచేత, వినోదయన్
=గ్రీడింపఁజేయుచున్నవారై (మన్నభుఁడు చేతులతో పాదులందలి బాణములనుదీసి
ఎక్కువగా ప్రయోగించునట్లు చేయువారు అనియర్థము, అనఁగా విశేషము మన్నభో
ద్రేకము కలిగించువారు అనిభావము.), వాచాం=వాక్కులకు, పరం=మిక్కిలి, అప
దం = విషయముకానివారును, వ్రజ...పతిః=గొల్లపల్లెయందలిజనులకు రాజైనవాఁ
డును అగుకృష్ణఁడు, నః=మమ్ము, పాతు=రక్షించునుగాత.

మ. సాలపుంజాపులు గబ్బిగుబ్బలు ఘనశ్రోణీభరప్రాధిని

స్తలశృంగారరసోర్మి కల్ గలుగుసింతుల్ శారు లై కొల్వ గ

న్దిలతూణీశయబాణ మంగజుఁడు పాణిం బూనఁగాఁ జేయున

చ్చెలువుఁ వాఙ్మనసాతిలంఘితుఁ బరున్ నేవింతు నందాత్మజున్. 81

తా. నిబ్బరంపుఁ బిలుఁగులచేత మందఱుగ నడచువారును ఎడతెగని శృంగార రసము గలవారును వరుసలుదీరి చుట్టునుజేరి శ్రీడించువారును మిక్కిలి బెరుకులైనక న్నులు గలవారును అగుగోపికలమధ్యమందు శ్రీడించువాఁడై చెప్పనలవిగాని మహిమ గలిగి గోపకులకు రాజైన శ్రీకృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించుఁ గాతె.

శ్లో. కాళిన్దీపులినే తమాలనిబిడచ్చాయే పురస్సంచర

త్తోయే తోయజపత్రపాత్రనిహితం వధ్యన్న మశ్నాతి యః,
వామే పాణితలే నిధాయ మధురం వేణుం విహణం కటి

ప్రాప్తే గాశ్చ విలోకయన్ ప్రతికలం తం బాల మాలోకయే. 82

టీ. యః=ఏకృష్ణుఁడు, వామే=దాపలిచైన, పాణితలే=అటచేతియందు, మధురం=అందమైన, వేణుం=పిల్ల(గో)విని, కటిప్రాంతే=మొలప్రక్కను, విహణం=ఊచు నట్టికొమ్మను, నిధాయ=ఉంచి, ప్రతికలం=ప్రతిక్షణమందును, గాః=గోవులను, విలోకయంశ్చ=చూచుచున్న వాఁడై, తమాలనిబిడచ్చాయే=చీకటి మ్రాకులయొక్క దట్టమైన నిడగలచై, పురస్సంచరత్తోయే=ఎగుట ప్రసహించుచున్న ఉదకముగఁ, కాళిన్దీపులినే =యమునానదియొక్క ఇసుకదిన్నెయందు, తోయజపత్ర పాత్రనిహితం=తామరాక నెడి పాత్రనుం దుంచఁబడిన, వధ్యన్నం=పెరుగన్నమును, అశ్నాతి=భుజించుచున్నాఁడో, తం=అట్లు ప్రసిద్ధుఁడైన, బాలం=బాలకృష్ణుని, ఆలోకయే=చూచుచున్నాను.

ఉ. చీకటిమ్రానిజొంపమునఁ జెన్నగుసైకతవేది నీలపు

న్వాకజలంబులో మురళి వాచుకరంబునఁ బట్టి దట్టిపై

దా కొనగొమ్ముఁ జెక్కుకొని తామరపాకునఁ జల్లి మెక్కుచున్

గోకులముం బ్రతిక్షణముఁ గూరిముఁ గన్గొనుబాలుఁ గాంచెదన్. 82

తా. మొలకట్టన నూఁచెడుకొమ్మను జెక్కుకొని ఎడమచేత పిల్ల(గో)విని బట్టుకొని కుడిచేతియందు తామరాకులలో బెరుగన్నము పెట్టుకొని దట్టమైన చీకటి మ్రాకుల నిడగలచై ఎదురు దిరు పారుచుండినట్టి యమునయొడ్డున ఇసుకదిన్నెయందు భోజనము సేయుచు విహరించునట్టి బాలగోపాలకృష్ణుని చూచుచున్నాను.

శ్లో. య ద్గోపీనదనేన్దుమణ్డన మధూ త్కస్తూరికాపత్రకం

య ల్లక్ష్మీకుదశాతకుమ్భకలశవ్యాకోశ మిన్దీవరమ్,

య న్నిర్వాణనిధానసాధననిధౌ సిద్ధాజ్ఞానం యోగినాం

తన్న శ్శ్యామల మావిరస్తు హృదయే కృష్ణాభిధానం మహాః. 83

టీ. యత్=ఏది, గోపీ...మండనం=గోపికలయొక్క చంద్రునివంటి మంగ మనకుధూపణమైన, కస్తూరికాపత్రకం=కస్తూరితలకము, అధూత్=అయినో, యత్=ఏది, లక్ష్మీ...వ్యాకోశం=లక్ష్మీదేవియొక్క స్తనములనెడి బంగారుకుండలయందు విక

సింబిన, ఇందీవరం=నల్లకలువ, అభూత్, యత్=ఏది, యోగివాం=యోగులకు, నిర్వాణ
విధా=మోక్షము నెడివిధిని (గూఢమగు ధనవిశేషమును) సాధించుటయొక్క విధా
 నమునందు, సిద్ధాంజనం=సిద్ధుల కాటుక, అభూత్, క్యామలం=నల్లనిదై, తత్=ప్రసి
 ద్ధమైన, కృష్ణాభిధానం=కృష్ణుడగు పేదగల, మహా=తేజము, శ్రీకృష్ణుడు, మమ=నా
 యొక్క, హృదయే=మనస్సునందు, అవిరస్తు=అవిర్భవించుఁగాత.

ఉ. ఏవారి వల్లవీజనముభేంకులకుఁ బుష్పగనాభినిశ్రవణం
 బేవారి కల్పిల్గొమ్మకుచపేనుఘటంబుల నొప్పునుత్పలం
 బేవారి ముక్తిసేవధి మునీంద్రులకుం గనఁ జేయుచంజనం
 బావారి నీలమూర్తి హృదయంబున నన్నిధిఁ జేయుఁగావుతకో. 83

తా. గోపికలయొక్క చంద్రునివంటిమోములకు కమరీబొట్టువలె నందముగలి
 గించువాడును, లక్ష్మీదేవియొక్క కుచమాలయందు నందము గుల్కుచుండు వాడును,
 యోగీశ్వరులకు మోక్షమునుఁజూపువాడును అగు నల్లని కాంతిగల కృష్ణుడు మామ
 నంబులఁ దోచుఁగాత.

శ్లో. పుల్లెన్దీవరకాన్తి మిద్ధవననం బర్వావతంసప్రియం
 శ్రీవత్సాంకం ముదారకాన్తుభధరం పీతామ్బరం సుందరమ్,
 గోపీనాం నయనోత్పలార్చితతనం గోగోపసంఘావృతం
 గోవిందం కలవేణునాదనిరతం దివ్యాంగభూషం భజే. 84

టీ. పుల్లెన్దీవరకాంతిం=వికసింబిన నల్లకలువయొక్క కాంతిగలవాడును, ఇం
 దువదనం=చంద్రునివంటిమోముగలవాడును, బర్వావతంసప్రియం=నెమిలిపించును
 శిరోభూషణమే ఇష్టమైనదిగాఁగలవాడును, శ్రీవత్సాంకం=శ్రీవత్సమనెను పుట్టుమ
 చ్చుగలవాడును, ఉదారకాన్తుభధరం=గొప్పదియగు కాన్తుభమను చూడిక్యమును ధరిం
 చినవాడును, పీతాంబరం=పచ్చనివలువ గలవాడును, సుందరం=అందమైనవాడును,
 గోపీనాం=గోపికలయొక్క, నయనోత్పలార్చితతనం=నేత్రమాలనెడి కలువపువ్వుల
 చేతఁబూజింపఁబడిన దేహముకలవాడును, గోగోపసంఘావృతం=గోవులయొక్కయు
 గోవకులయొక్కయు సమాహమాలచేఁ జూట్టుకొనఁబడిన వాడును, కలవేణునాద
 నిరతం=అవ్యక్తమధురమైన వేణునాదమునందు ఆసక్తిగలవాడును, దివ్యాంగభూషం=
 సర్వోత్తములైన అనయవములందలి ఆభరణములు గలవాడును, అగు, గోవిందం=
 శ్రీకృష్ణుని, భజే=నీవించుచున్నాను.

తా. శ్రీవత్సాంకితు గోపికానయన రాజీవార్చితం గోవగో
 వేనాభావితం గొన్తుభోల్లసితు పంశీనాదమోదాన్వితం

గోవిందుఁ నవపించుచు కృష్ణ శశివక్త్రుఁ ఘృల్లనీలోత్పలుఁ
శ్రీవిభ్రాజితు హాటకాంబరయుతుఁ నేనింతు భూఁగాంచితున్. 84

తా. శ్రీవత్సాంకుండును, గోపికలనయనోత్పలంబులచేతం బూజింపఁబడువాఁ
డును, గోగోపాలనేవీతుండును, కాస్తుభనతుండును, వేణునాదవినిందుండును, బర్హిబ
ర్హవతంకుండును, బూర్ణచంద్రావనుండును, నీలోత్పలకాంతిశరీరుండును, హరకేయూ
రాద్యలంకారశోభితుండును నగుగోవిందుని నేవించుచున్నాను.

శ్లో. యన్నాభీనరసీగుహాస్తరపుటే భృక్తాయమాణో విధిః
యద్యక్షః కమలావిలాసనదనం యచ్చక్షుషీ చేద్ద్వినా,
యత్పదాబ్జవినిస్సృతా సురనదీ శర్మో శ్శిరోధూషణం
యన్నామస్తరణం ధునోతి దురితం పాయాత్స నః కేశవః. 85

టీ. యన్నాభీ...పుటే=ఎవ్వనియొక్క బొడ్డునందలి తామరయొక్క లోపలి
భాగమును దొప్పయందు (దొప్పనలెనుండునట్టియాతామరయొక్కలోపలిభాగమందు),
విధిః=బ్రహ్మ, భృంగాయమాణః=తుమ్మెదవలె నాచరించుచున్నాడో, యద్యక్షః=
ఎవ్వనితోము, కమలావిలాసనదనం=లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసార్థమైనగృహమె(లక్ష్మీ
దేవి యెవ్వనితోమునందు విలాసముగా నెలకొన్నదో), యచ్చక్షుషీ=ఎవ్వనికన్నులు,
ఇంద్రియసామూహ్యచంద్రులో, యత్పదాబ్జవినిస్సృతా=ఎవ్వని పాదమునుండి వెలువడి
నదైన, సురనదీ=గంగానది, శంఖః=శివునికి, శిరోధూషణం=శిరోధూషణమాయెనో,
యన్నామస్తరణం=ఎవ్వనినామములను తలంచుట, దురితం=పాపమును, ధునోతి =
చెదరగొట్టుచున్నదో, సః=లత్రసీద్ధుడైన, కేశవః=శ్రీకృష్ణుఁడు, నః = మమ్ము,
పాయాత్=రక్షించుఁగాక.

ఉ. ఎవ్వనిగాభికంజమున భృంగముభంగిఁ జెలంగుఁ బద్మజం
దేవ్యనికన్ను లిందురపు లెవ్వనివక్షము లచ్చి కాటవ
దైవ్యనిపాదపద్మజల మీశుజటాటవిఁ బొల్చుభూషణం
దైవ్యనిఁ బేర్కొనం గలుచు మీఁగునో యాహరి నన్నుఁ బ్రోచుతన్.

తా. బ్రహ్మకు పుట్టినిల్లు అయిన నాభికమలము గలవాఁడును, లక్ష్మీదేవికి నివాస
మైన పద్మస్థలము గలవాఁడును, సూర్యచంద్రులు నేత్రములుగాఁ గలవాఁడును, శివ
శిరోధూషణమైన గంగకు పుట్టినిల్లైన పాదముగలవాఁడును, సకలపాపహరములయిన
నామధేయములు గలవాఁడైనకృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించుఁగాక.

శ్లో. రక్షస్తు త్వామసితజలజై రజ్జులిః పాదమూలే
మీనా నాభీనరసి హృదయే మారబాణా మురారేః,

హారాః కణ్ఠో హరిసుణిమయా వక్త్రపద్మే ద్విరేఫాః
విశ్వాపీడా శ్చిరఃసచయే ఘోషయోపిత్కటాక్షాః.

86

టీ. మరా రేః = కృష్ణనియొక్క, పాదమాలే = అడుగుల మొదట, అసితజలతైః = నల్లగలువలచేతనైన, అంజలిః = దోయిలియు, నాభీసరసి = బొడ్డుతనెను కొలఁకునందు, మీనాః = చేపలును, హృదయే = బొమ్మనందు, మారబాణాః = మన్నధునిబాణములును, కంఠే = కంఠమునందు, హరిసుణిమయా = ఇంద్రునిలరత్నవికారములైన, హారాః = హారములును, వక్త్రపద్మే = మోముదామరయందు, ద్విరేఫాః = తుమ్మెదలును, చిక్రరసిచయే = కురుల మొత్తమునందు, పింఛాపీడాః = నెయిల్పురులనెను శిరోధూపణములును అగు, ఘోషయోపిత్కటాక్షాః = గొల్లభామలకడకంటిచూపులు, త్వాం = నిన్ను, రక్షంతు = రక్షించుఁగాక.

చ. కమలదళాత్సురంఘ్రిలకుఁ గల్వలదోయిలి నిమ్మనాభి కూ
వమునకు మీలు పేరెదకు భావజువాలు శిరోధి కింద్రర
త్నములనరాలు మోమువిరిదమ్మిఁ దుమ్మెదచాలు మాళిక్వి
విమలపుఁబీలిడాలు దగువ్రేతలచూపును నిన్నుఁ బోచుతన్.

86

తా. గోపికల నల్లని కడకంటిచూపులు కృష్ణుని పాదములయందుఁ బొలపినపుడు నల్లగలువలదోయిలివలెను, నాభిసరస్సున మీనముల వలెను, మనస్సున మదనబాణముల వలెను, కంఠమున ఇంద్రునిలముల హరిములవలెను, మోముదామరయందు తుమ్మెదలవలెను, కురులందు పింఛములవలెను జూపట్టుచుండెను. అట్టి కటాక్షములు మమ్ము రక్షించును గాక.

శ్లో. దధిమథననినాదై స్త్యక్తనిద్రః ప్రభాతే
నిభృతపద మగారం వల్లవీనాం ప్రవిప్లః,
ముఖకమలనమీరై రాశు నిర్యాప్య దీపాః
కబళితనవనీతః పాతు గోపాలబాలః.

87

టీ. ప్రభాతే = ప్రాతఃకాలమునందు, దధిమథననినాదైః = పెరుగుచిలుకుటవలని ధ్వనులచేత, త్యక్తనిద్రః = విడువఁబడిన నిద్రగలవాఁడగుచు, నిభృతపదం = అల్లికిడిలేని పాదవ్యాసములు గలుగునట్లుగా, వల్లవీనాం = గోపికలయొక్క, అగారం = గృహమును, ప్రవిప్లః = ప్రవేశించినవాఁడగుచు, ముఖ...మీరైః = తామరవంటి ముఖముయొక్క వాయువులచేత, దీపాకా = దీపములను, అశు = శీఘ్రముగా, నిర్యాప్య = అప్పి, కబళితనవనీతః = మ్రింగఁబడినవెన్నగలవాఁడగు, గోపాలబాలః = గొల్లపిల్లవాఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు, నః = మమ్ము, పాతు = రక్షించుఁగాక.

ఉ. ప్రొద్దునఁ జల్లఁజిల్లురవముల్ చేచి సోకిన యంతలోపల్
నిద్దురిలేచి గోవరమణీసదనంబులఁ జొచ్చి యొయ్యన
స్పృహ మణించి యాన్యపవనంబున నాశముఁ బూని దీపము
త్పెద్ద యొనర్చి వెన్నఁ గబళించినగోపకుమారుఁ గాంచెదన్. 87

తా. కేశవజామున గొల్లభామలు పెరుగు చిలుకుమండఁగా అధ్వని విని మేలు
కొని ఎవ్వరికి తెలియకుండునట్లు తిన్నఁగా అడుగు అడుచు వారియిండ్లకుఁ బోయి అక్క
డి దీపములను ఊడి యార్చి వెన్నమింగునట్టి కృష్ణుడు మత్తు రక్షించును గాక.

శ్లో. ప్రాతః స్తరామి దధిఘోషవివీధనిద్రం
నిద్రావసానరమణీయముఖారవిన్దమ్,
పౌద్వ్యానవద్యవపుషం నయనాభిరామ
మున్నిద్రపద్మనయనం నవనీతచోరమ్. 88

టీ. దధిఘోషవివీధనిద్రం = పెరుగుచిలుకుటవలనఁ గలిగినచప్పుడుచేత అణఁపఁ
బడిననిద్రగలవాఁడును, నిద్రా...విందం = నిద్రచాలించినప్పుడుముద్దులుగుల్కు మోము
దామర గలవాఁడును, పౌద్వ్యా...వపుషం = మనోజ్ఞమై దోషరహితమైన దేహము
గలవాఁడును, నయనాభిరామం = కన్నులకు రమణీయమైనవాఁడును, ఉన్ని...నయనం
= వికసించిన పద్మమువంటి కన్నులు గలవాఁడును అగు, నవనీతచోరం = వెన్నలు దొంగి
లించునట్టి బాలకృష్ణుని, ప్రాతః = ప్రొద్దున, స్తరామి = తలంచుచున్నాను.

చ. పెరుగు మథించువేళఁ గనిపెట్టుక లేచిననిద్రమబ్బుతో
నరుణీముఁ జెందుకన్నుఁగవయందముఁ జారుముఖారవిందముఁ
నరసతనూవిలాసములచందముఁ జూడ్కికి వేడ్క నేయఁగా
బరఁగెడువెన్నదొంగను బ్రభాతమునఁ నుతియింతు నామదిన్. 89

తా. పెరుగుచిలుకుమండఁగా అచప్పుడు విని మేలుకొని, మేలుకొనినపుడు
ముద్దులు మూటగట్టునట్టి మోముగలిగి చక్కఁదనమేకాని దోషము కొంచెమైనను లేని
మేలుగలిగి చూచువారికి కన్నులపండువై వికసించిన తామరలవంటి కన్నులు గలిగిన
చిన్నాకివెన్నదొంగను చిన్నికృష్ణుని ప్రొద్దుననే తలంచుచున్నాఁడను.

శ్లో. పుల్లపాల్లకవతంనకోల్లన, ద్దల్ల మాగమగవీగవేషితమ్,
వల్లవీచికురవాసితాబ్జులీ, పల్లవం కమపి పల్లవం భజే. 90

టీ. పుల్ల...గల్లం = వికసించిన ఎఱ్ఱదామరయినెడు కర్ణభూషణముచేతఁ బ్రకా
శించుచున్న చెక్కిల్లగలవాఁడును, అగ...వేషితం = వేదవాక్కులచేత వెదకఁబడినవాఁ
డును, పల్ల...పల్లవం = గోపికలయొక్క కుంతలములచేత పరిమళింపఁజేయఁబడిన చిగుళ్లు

పంటి శ్రేష్ఠ గలవాఁడును, కమపి=ఇట్టివాఁడని నుడువ శక్యముకొనివాఁడును అగు, వల్లవం=గోపాళకృష్ణుని, భజే=సేవించుచున్నాను.

ఉ. హల్లకతల్లజశ్రుతిపుటాభరణోజ్జ్వలగల్లభాగునిఁ
వల్లవకామినీచికురబంధనుమోత్కరవాసితాంగుళీ
వల్లపు మానిమాననవిభాసిత వేదగవీగవేషితుఁ
నల్లలితారుణాంబుజవిశాలచిలోచనుఁ గొల్పెదన్ మదిన్. 89

తా. వేదవాక్యములకును అందరాని మహిమ గలవాఁడైనను లీలాధము గొల్ల వేషమును చాల్చి యెక్కిళ్లకు కాంతి గలుగునట్లుగా చెవికొనను ఎట్టుదామర శ్రువుని నడి కొనిన విలాసముగలవాఁడై గొల్లపడుచుల పరులు దువ్వి కొప్పుఁబెట్టుచు వారిని మచ్చి కచేసికొనువాఁడైన కృష్ణుని సేవించుచున్నాను.

శ్లో. స్తేయం హరే ర్హరతి యన్నవసీతచార్యం
జారత్య మన్య గురుతల్పకృతాపగాధహ్,
హత్యాం దశాననహతి ర్మధుపానదోషం
యత్పూతనాస్తవయ న్న పునాతు కృష్ణః. 90

టీ. యత్=ఎందువలన, హరేః=శ్రీకృష్ణునియొక్క, వసీతచార్యం=వెన్న హంగతనము, స్తేయం=బంగారు దొంగిలించుటయను మహాపాపమును, హరతి=హరిగొట్టుచున్నదో, యత్, అన్య=ఈకృష్ణునియొక్క, జారత్యం = గోపికాజారుడగుట, గురుతల్పకృతాపరాధం=గురుభార్యయందుచేయఁబడిన అపరాధమును, హరతి, యత్, దశాననహతిః=రావణునిచంపుట, హత్యాం=బ్రహ్మహత్యను, హరతి, యత్, పూతనాస్తవయః=పూతనయొక్కచన్ను బాట గుడుచుట, మధుపానదోషం=మద్యము ద్రాగుటవలని దోషమును, హరతి, తతః=అందువలన, సః=అప్రసిద్ధుఁడైన, కృష్ణః=కృష్ణుఁడు, పునాతు=మఱచు పవిత్రమును జేయుఁగాలి.

చ. గురునతిఁ గూడినట్టియథుకోటి చనున్ వ్రజజారతారతిం
బొరయపు మద్యదోషములు పూతనచన్నులు చేపు లెంచినది
దెరలును హత్య రావణహతిగా వినఁ జౌర్యము వాయు వెన్నదొం
గరికము లెన్న నట్టికథ గల్గినశౌరి పవిత్రుఁ జేయుతన్. 90

తా. వెన్న దొంగిలించిన చరిత్రమును వినినయెడ స్వర్గ స్తేయమునుపాపము పోవు చున్నది. గోపికాజారుడగు చరిత్రమును వినిన గురుతల్పగమనమువలని పాపము పోవు చున్నది. రావణుని వధించిన చరిత్రమును వినిన బ్రహ్మహత్యాదోషము నశించుచున్నది. పూతనాస్తవ్యపానము చేసిన చరిత్రమును వినిన మద్యపానదోషము పోవుచున్నది.

కావున ఇట్టి మహిమాతిశయము గలిగిన శ్రీకృష్ణుడు సర్వవిధములచేతను మమ్ము పవిత్రులఁ జేయుఁగాక.

శ్లో. మార మావన మదీయమానసే, మాధవై కనిలయే యదృచ్ఛయా,
శ్రీరమాపతి రి హాగమే దసా, క స్సహేత నిజవేత్తలజ్ఞనమ్. 91

టీ. మార=మన్తభుండా, మాధవై కనిలయే=శ్రీకృష్ణునకు ఒక్కనికే నివాసమైన, మదీయమానసే=నామనస్సునందు, యదృచ్ఛయా=ఇష్టమువచ్చినట్లు, మావన=ఉండకు. అసా=ఈ, శ్రీరమాపతిః=అత్మీ నాథుడగు శ్రీకృష్ణుడు, ఇహ=ఇక్కడికి, అగమేత్=వచ్చేని, నిజవేత్తలంఘనం = తనయింటిని అక్రమించుటను, కః=ఎవఁడు, సహేత=ఓర్పును.

చ. అనుపమదివ్యధామము మురారికి నామన మట్లు గావున
మనసిజ నిల్వ వద్దు చనుమా వినుమా యనుమాన మేటికి
వనరుహలోచనుం డిటుకు వచ్చిన నేరము వచ్చు నెమ్మెయిం
దనగృహసీమ నొండొకఁడు దాఁకొన నెవ్వఁడు నైఁదుఁ జెప్పుమా.

తా. ఓయిదుదనుఁడా! నామనంబు శ్రీనాయకుండగు శ్రీవిష్ణుదేవునకు నాలయంబు గావున నిక్కడనిల్వకుమా. శ్రీపతి వచ్చిన పికు నేరంబు దొరఁకొనును. తనయింటఁ జొచ్చిన నెవ్వని నెవ్వండు నైఁదును? ఇంక నైన శిఘ్రియగ వెడలుము.

ప్రతీక.—శ్రీకృష్ణభగవానుని విరహముచే మన్తధగ్గిడితయగు గోపిక మన్తధదూషణము చేయుచున్నదని భావము.

శ్లో. ఆకుఞ్చితం జాను కరంచ వామం, న్యస్య ధీతౌ దక్షిణహస్తపద్మే,
అలోకయంతం నవనీతఖడ్గం, బాలం భజే కృష్ణ ముపానతాల్లవ్. 92

టీ. ఆకుంచితం = మడుమఁబడినట్టి, వామం=దావలిచైన, జాను=మోకాలిని, కరంచ=చేతిని, ధీతౌ=భూమియందు, న్యస్య=ఉంచి, దక్షిణహస్తపద్మే=తామరవంటి కుడిచేతియందు, నవనీతఖడ్గం = వెన్నుబుద్దను, ఉపానతాంగం = సంఘటనదేహము గలవాడగుచు, అలోకయంతం = చూచుచున్న వాఁడును, బాలం=బాలఁడును అగు, కృష్ణం=కృష్ణుని, భజే=సేవించుచున్నాను.

ఉ. దాఁబలికేలు జానువు సుదారగతిఁ ధరణీతలంబున
న్యోపి యుపానతాంగమున నూల్కొని దక్షిణహస్తపంకజ
స్థాపిత మైనవెన్నుఁ బ్రమదంబునఁ జూచి చెలంగుచెల్వుని
న్యోపకుమారు దంతిగమును నతతంబు మదిం దలంచెదన్. 92

తా. ఎడమమోకాలు ఎడమచేతిని వంచి భూమియందు మోపి కుడిచేతియందు వెన్నుబుద్దను నుంచుకొని వంగి చూచుచుండు బాలకృష్ణుని సేవించుచున్నాను.

శ్లో. జానుభ్యా మభిధావ స్తం పాణిభ్యా మతిసున్దరమ్,
సుకన్డలాలకం బాలం గోపాలం చిన్తయే దుషః.

93

టీ. జానుభ్యాం=హస్తాశ్చ చేతను, పాణిభ్యామపి=చేతుల చేతను, అభిధావంతం=పరువిడుచున్న వాడును, సుందరం=అంద మైనవాడును, సుకుండలాలకం=మంచి కుండలములును ముంగురులును గలవాడును, బాలం=బాలుడును అగు, గోపాలం=గొల్ల వేషమును దాల్చినకృష్ణుని, ఉషః=వేయనను, చింతయేత్=ధ్యానింపవలెను.

ఉ. నిద్దవుమద్దికాయ లరసిక్కఁ బదంబున జానుయానముఁ
ముద్దు మొగంబునం జెలఁగుముంగురు లందపురావిరేకయుఁ
గద్దరిబెక్కుజూపులు జొకాటపునవ్వులుఁ గల్లుబాలకుం
బొద్దున మేలుకాంచి దినముఁ మది నెంచెద నందనందనున్.

93

తా. హస్తాశ్చతోను అటచేతులతోను పడివడిగా దోఁగాడుచు ముద్దులు గుల్కుచుండువాడై చెవుల పోగులును నొసట ముంగురులును మరువునూప బాలగోపాలవేషముం దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని ధ్యానముచేసెదను.

అవ. శ్రీకృష్ణభగవానుడు లీలాశుకయోగికిఁ గలయవతారాంతర భక్తిని శోధింపఁగోరి తాను గోదండరాముడై యావిర్భవించి దర్శనమియ్యఁగా లీలాశుకయోగిండు యుచెప్పుచున్నాడు.

శ్లో. విహాయ కోదన్దశరౌ ముహూర్తం
గృహణ పాణౌ మణిచారు వేణుమ్,
మాయూరబర్హంచ నిజోత్తమాణ్డే
సీతాపతే త్వం ప్రణమామి వశ్చాత్.

94

టీ. సీతాపతే=రామా, కోదండశరౌ=ధనుస్సును బాణమును, విహాయ=విడిచి, పాణౌ=హస్తమందు, ముహూర్తం=కొంచెముసేపు, మణిచారువేణుం=రత్నవికారమైనది గనుక నె అంద మైనపిల్లఁగ్రోవిని, నిజోత్తమాంకే=సాంతశిరమునందు, మాయూరబర్హంచ = నెమిలిపించుచును, గృహణ=పెట్టుకొనుము. వశ్చాత్=వెనుక, అహం=నేను, త్వం=నిన్నుఁగూర్చి, ప్రణమామి=నమస్కరించుచున్నాను.

మ. శరచాపంబులు మాని మానికపువంశం బున్నతిం గేలుఁదా
మరలం బూని కిరీట ముంద ముగుసీమాళిం గలావంబు దా
ల్చి రవాణంబుగ నిల్వినఁ మఱి తగఁ నేవించి సీతామనో
హర నాముచ్చట దీరునప్పుడుగదా యాత్మం బ్రశంసించెదన్.

94

తా. రామా! నీవు ధనుస్సును బాణములను విడిచి పిల్లగొల్పిన నెమలిపించుమును ధరించితివేని నేను నీకు మ్రొక్కెదను. అనగా రాముడు కృష్ణుడు భేదము లేనివారయ్యు నాకు కృష్ణవతారమందే భక్తి మొందుగాన కృష్ణుడవుగానే సాక్షాత్కరింపుము. నామనోరథము ఈడేయను.

అవ. ఈశ్వోక్తార్థంబు గోపాలబాలవాక్యంబుగాఁ జెప్పబడుచున్నది.

శ్లో. ఆయం క్షీరామ్బోధేః పతి రితి గవాం పాలక ఇతి

శ్రితోఽస్తాభిః క్షీరోపనయనధియా గోపతనయః,

అనేన ప్రత్యూహో వ్యరచి సతతం యేన జననీ

స్తనా దవ్యస్తాకం సకృదపివయో దుర్లభ మభూత్.

95

టీ. ఆయం=ఈ, గోపతనయః=గొల్లపిల్లవాడు, క్షీరాంబోధేః=పాలసముద్రమునకు, పతిరితి=రాజనియు, గవాం=గోవులకు, పాలక ఇతి=కాపరియనియు, క్షీరో...ధియా=పాలను సంపాదించుకొనవలయు నను కలంపుచేత, అస్తాభిః = మాచేత, శ్రితః=అశ్రయింపబడెను. యేన=ఏకారణముచేత, సతతం=ఎల్లప్పుడు, అస్తాకం=మాకు, జననీస్తనాదపి=తల్లిచంటినండియు, సకృదపి=ఒకప్పుడైనను, పయః=పాలు, దుర్లభం=పొందవలవికానిది, అభూత్=అయినో (తేన=అకారణముచేత), అనేన=ఈ కృష్ణునిచేత, ప్రత్యూహః=పాలుదొరకుటకు అలంకము, వ్యరచి=చేయబడినది.

చ. చెలువుడు గోగణాధిపతి క్షీరపయోధివిహారి యీతనిం

గొలిచినఁ బాలు గల్లు ననుకోరికతోఁ గడుభక్తి సేయఁగా

భలిభలి మాడుతల్లి చనుఁబాలకు నైతము విప్పుక ర్తయె

యలవడె నెట్లు గొల్తు మీరె నక్కట తేడని నమ్మి గోపకున్.

96

తా. ఈకృష్ణుడు పాలసముద్రమునకు రాజనియు, గోవులను బాలించువాడనియు ఎంచి మనకు వలసినన్ని పాలు దొరకునను నభిలాషచేత వీనిని అశ్రయించితిమి. ఈతనిసేవింప మొదలిడినదిమొదలు మాతల్లిచనుఁబాలకుఁగాడ కరవయ్యెను. (మరల జన్మము రాదనుట.)

అవ. ఈశ్వోక్తార్థంబు ఒక గోపికయొక్క విరహావచనంబుగాఁ జెప్పబడుచున్నది.

శ్లో. హస్త మాక్షిప్య యాతోఽసి బలాత్కృష్ణ కి మద్భుతమ్,

హృదయా ద్యది నిర్వాసి పౌరుషం గణయామి తే.

97

టీ. కృష్ణ, బలాత్=బలవంతముగా, హస్తం=చేతిని, అక్షిప్య=వాలునంజొని, యాతః=పోయినవాడవు, అసి=అగుచున్నావు. కిం=ఏమి, అద్భుతం=అశ్చర్యము,

కృదయాత్ = మనస్సునుండి, నిర్యాసి యది = పోయెదవేని, తే = ఏయొక్క, పారుషం = మగతనమును, గణయామి = ఎంచుచున్నాను.

చ. వలచితి రా యటంచుఁ జెయివట్టినఁ గొఁగిట గారవించి చే
క్కిలిఁ గొనగోట నొక్కి కరఁగింపక చిమ్ముక పోయె దీక్రియం
దలఁపున నిల్వఁ జిక్కక కదా చనఁ గల్గిన బారుషంబు నీ
కలవడె నంచుఁ బల్కుచెలి నక్కునఁ జేర్చినశౌరిఁ గాంచెదన్. 96

తా. కృష్ణ! ఏపు బలవంతముగాఁ జేయి యూడఁబెఱికికొనిపోయినను నామన
స్సున నిన్ను పోకుండునట్లు నిలిపియున్నాను. అక్కడనుండి తప్పించుకొంటివేని ఏసా
మర్థము తెలియును. (అనఁగా: అనవరతము నిన్ను తలంచుచున్న నన్ను విడనాడుట
ధర్మముకాదు అనుట.)

శ్లో. తమసి రవి రి వోద్య న్మజ్జతా మమ్మురాశౌ
ప్లవ ఇన తృషితానాం స్వాదువర్షీవ మేఘః,
నిధిరివ విధనానాం దీర్ఘ తీవ్రామయాణాం
భిషగివ కుశలం నో దాతు మాయాతు శౌరిః. 97

టీ. తమసి = చీకటియందు, మజ్జతాం = మునుగుచున్నవారికి, ఉద్యన్ = ఉద
యించుచున్న, రవిరివ = సూర్యునివలెను, అంబురాశౌ = సమస్తమునందు, మజ్జతాం,
ప్లవ ఇన = తేవునలెను, తృషితానాం = దీప్తిగొన్నవారికి, స్వాదువర్షీ = తీయనిఉదక
మును గురియుచున్న, మేఘ ఇన = మేఘమువలెను, విధనానాం = ధనము లేనివారికి, నిధి
రివ = నిక్షేపములెను, దీర్ఘ తీవ్రామయాణాం = ఎడతెగనికష్టము లైనరోగములు గల
వారికి, భిషగివ = వైద్యునివలెను, శౌరిః = శ్రీకృష్ణుడు, నః = మాకు, కుశలం = కుశల
మును, దాతుం = ఇచ్చుటకు, అయాతుం = వచ్చునుగాత.

మ. అడవిం జీకటిఁ బోవువాని కుదయం బై వట్టినూర్యాకృతిఁ
జదధిం గ్రుంగఁగ నావ దగ్గఱినయోజం బేదకు లిబ్బి చొ
ప్పుకురీతిం దృవ దీర్పఁగా జడిమొగుల్ పైకొన్నచందాన నొ
వ్వడరక మాన్వొగువై ద్యునట్లు హరి డాయొక వచ్చివన బ్రోచుతన్.

తా. కటికిచీకటిలోఁబడి దుఃఖించువానికి సూర్యుఁడుదయించినటుల, నంబు
రాశింబడి మునుంగువానికి నావ సమీపించినట్లేవడి, ఏరువట్టున డయ్యవ్యాధికి జడిమొ
గులు పైకొన్నవడువున, బేదకు లిబ్బియిచ్చినచందమున, రోగంబులచే నొవ్వంబడివవా
నిని వైద్యుండుడాయొకరచి శ్రీకృష్ణమూర్తి నన్ను డాయనేతెంచి మేలొనగూర్చు
గాత.

శ్లో. కోదణ్డం మన్మథం సుగన్ధి పశిఖం చక్రాజ్జపాశౌజ్కుశం
హైమిం వేణులతాం కరైశ్చ దధతం సిందూరపుంబారుణమ్,

కన్దర్పాధికనుద్దరం స్త్రీతముఖం గోపాజ్ఞనావేష్టితమ్
గోపాలం మదనాధిపం త మభజం త్రైలోక్యదత్తానుజీమ్. 98

టీ. మన్మథం=మృదువైన, కోదండం=ధనుస్సును, సుగంధి=పరిమళించుచున్న, విశిఖం=బాణమును, చక్రబ్రహ్మపాశాంకుశం=చక్రమును శంఖమును పాశమును అంకుశమును, హైమిం=బంగారుదైన, వేణులతాం=పిల్లగ్రోవియు, కరై=హస్తములచేత, దధతం=ధరించుచున్నవాడై, సిందూరపుంజాయణం=సిందూరపురాశివలెపిట్టనైనవాడును, కందర్పాధికనుందరం=మన్నధునికంటె ఎక్కువగాఅందమైనవాడును, స్త్రీతముఖం=చిఱునవ్వుమోముగలవాడును, గోపాంగనావేష్టితం=గోపికలచేత చుట్టుకొనబడినవాడును, త్రైలోక్యరత్నమణిం=ముల్లొకములను చింతామణియైనవాడును, మదనాధిపం=మన్నధునిః అధిపతియైనవాడును, తం=ప్రసిద్ధుడైనవాడును, ఆగు, గోపాలం=గోపాలకృష్ణుని, అభజం=నేవించితి.

చ. అలరులకోరి యించువిలు నంకుశపాశరథాంగశంఖవం

శలతలు బాహుల వెలయఁ జక్కనిగోపకుమారమన్నధుక

లలితదరస్త్రితాసనుఁ ద్రిలోకజనావసుఁ గుంకుమారుణో

జ్జ్వలతరగాత్మ గోపజలజాతముఖిసుఖపాత్మఁ గొల్చెదన్. 98

తా. చేతకువిల్లును, పుష్పబాణమును, శంఖచక్రపాశాంకుశములను, పిల్లగ్రోవినిచేతులఁ దాల్చి దేహకాంతి గలిగి మన్నధునికంటె సౌందర్యము గలిగి చిఱునవ్వుమోముగలిగి గోపికలచేత చుట్టుకొనబడి ముల్లొకములను రక్షించువాడై మన్నధునిః అధిపతియైన మన్నధువేషమును దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని నేఁ గొల్చుచున్నాను.

శ్లో. సాయజ్కాలే వనాస్తే కుసుమితనమయే నైకతే చన్ద్రికాయాం

త్రైలోక్యకర్షణాఙ్గం సురనరగణికామోహనాపాజ్ఞమూర్తిమ్,

నేవ్యం శృంగారభావై ర్నవరసభరితై ర్గోపకన్యానహస్రైః

ర్వస్తేహం రాసకేళీరత మతిసుభగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్. 99

టీ. కుసుమితనమయే=వసంతకాలమందు, వనాంతే=రమణీయమగుతోటయందు, నైకతే=ఇనుకదిన్నెలయందు, సాయంకాలే=సాయంకాలమందు, చంద్రికాయాం=వెన్నెలయందు, త్రైలోక్యకర్షణాఙ్గం=మూడులోకములనువశపఱచుకొనెడుఅనయనములుగలవాడును, సుర...మూర్తిం=దేవతలయొక్కయుమనుష్యులయొక్కయు వేశ్యలకు మోహమునుబుట్టించునట్టి కడకన్నులుగలదేహముగలవాడును, నవరసభరితై=తోడ్పిదిరసములచేనిదైన, గోపకన్యానహస్రైః=వేలకొలదిగోపకన్యకలచేత, శృంగారభావైః=శృంగారముచేతనైన భావములతోడ, నేవ్యం=నేవించదగినవాడును, రాసకేళీరతం=రాసశ్రీడముండుఅసత్తుడైనవాడును, అతిసుభగం=మిక్కిలిసౌందర్యముగల

వాఁడును అగు, అందఱికిని వశ్యుఁడైన గోపాలకృష్ణుని, అహంనేను, వందనము స్మరించుచున్నాను.

మ. పటుశృంగారతరంగితాంగు లగుగోపాలాంగనల్ గొల్వ ను
 త్కుటబృందావనసై కతంబుల వసంతజ్యోత్స్నల్ రోదనీ
 తటవేశ్యాతతి దృగ్విలాసములచేతం జొక్క రాసక్రియా
 నటనాటోపవశీకృత త్రిభువను స్పర్జి నుదించి గొల్చెదన్. 99

తా. వసంతర్తువునందు సాయంకాలమున వెన్నెల గాయుచుండఁగా యమునా నదియొడ్డున ఇసుకదిన్నెలపై విలాసముగల గోపకన్యాయలతోఁ గూడి త్రిలోకసుందర మూర్తియై విలసిల్లు గోపాలకృష్ణునికి వందనము చేయుచున్నాను.

శ్లో. కదమ్బమూలే శ్రీడంతం బృన్దావననివేశితమ్,
 పద్మాసనస్థితం వస్తే వేణుం గాయంత మచ్యుతమ్. 100

టీ. కదంబమూలే = కడిమిచెట్టుక్రింద, క్రిడంతం = ఆడుచున్న వాఁడును, బృందావననివేశితం = బృందావనమందు ప్రవేశించినవాఁడును, పద్మాసనస్థితం = పద్మాసనమందుఁ గూరుచున్న వాఁడును, వేణుం = పిల్లఁగోరిని, గాయంతం = పాడుచున్న వాఁడును అగు, అచ్యుతం = కృష్ణునిగూర్చి, వస్తే = నమస్కరించుచున్నాము.

ఉ. పావనయామునాంబుకణభావితశీతలవాతధూతబృం
 దావనసాధిఁ బుష్పితకదంబకవృక్షపుమూలకేళి రా
 జీవనవీనపీఠిక వసించుచు వేణువినోదనాది యా
 నావనజాయతేక్షణు నహర్నిశ మెన్నెద నివ్వసిద్ధికిన్. 100

తా. బృందావనమందుఁ జేరి కడిమిచెట్టుమొదట శ్రీడంబునుఁ దమిగిది యపయఁ గూర్చుండి వేణుగానముచేయుచుండెను. శ్రీకృష్ణునిగూర్చి నమస్కరించెదను.

శ్లో. బాలం నీలామ్బుదాభం నవమణివిలసత్కిడ్కిణీసాలబద్ధ
 శ్రోణీజఙ్గాంతయుగ్గం విపులరుచునఖప్రోల్లసత్కణ్డభూషమ్,
 పుల్లామ్భాజాభవక్రం హతశకటయరుత్పాతవాద్యం ప్రసన్నం
 గోవిందం వద్దితేంద్రాద్యమరవర ముజం పూజయే దావసరాదా. 101

టీ. నీలాంబుదాభం = నలని మేఘముమంటి కాంతిగలవాఁడును, నవ...యుగ్గం = నవరత్నములచేత ప్రకాశించుచున్న గజైలయొక్క నరుసచేత కట్టఁబడిన పిఱుగుల యొక్కయు పిక్కల చివరలయొక్కయు జంటగలవాఁడును, విపుల...భూషం = పెద్దది యగు నల్లచాటల దుప్పియొక్క గోటిచేత ప్రకాశించుచున్న కంఠాధరణము గలవాఁడును, పుల్లాంభోజాభవక్రం = వికసించిన తామరయొక్క కాంతిగల మోముగలవాఁడును.

దును, హతశకటసురుత్పాతనాద్యం = చంపఁబడిన శకటాసురుఁడును తృణావర్తఁడును పూతనయును మొదలగువారు గలవాఁడును, ప్రసన్నం = ఆసుగ్రహము గలవాఁడును; వంది...వరం = నమస్కరింపఁబడిన ఇంద్రుఁడు మొదలగు దేవతాశ్రేష్ఠులుగలవాఁడును, ఆజం = పుట్టుకలేనివాఁడును, ఆగు, గోవిందం = శ్రీకృష్ణుని, వాసరాజా = ప్రాతఃకాలమునందు, పూజయేత్ = పూజింపవలెను.

ఉ. బాలుఁ బయోదనీలు సురపాలకవర్జితశీలు ఘంటికా

లోలకటితటిపదతల్లు హతచక్రనమీరళాంబరీ

బాలుఁ బ్రపుల్లవద్దచిలనన్తుఖు వ్యాఘ్రనఖాభిరాము గో

పాలుఁ బ్రసన్ను నమ్యతుఁ బ్రభాతనమర్చితుఁ జేయఁగాఁ దగున్ :

తా. నల్లని కాంతిగలిగి నవరత్నము దాపిన గజ్జెలు మొలను చాల్చి పాదములకు గజ్జెలు కట్టుకొని దుప్పిగోరులు గూర్చినహరమును ధరించి తామరపంటి మోము గలవాఁడై శకటాసురుఁడు మొదలగు దుష్టరాక్షసులఁ జంపి దేవతలకెల్ల శ్రేష్ఠుఁడైన శ్రీకృష్ణుని ప్రాతఃకాలమునఁ బూజింపవలయును.

శ్లో. వద్వ్యం దేవై ర్దుకున్దం వికసితకురువిన్దాభ మిన్దీవరాక్షం

గోగోపీబృన్దవీతం జితరీపునివహం కున్దమన్దారహాసమ్,

నీలగ్రీవాగ్రపిఞ్చగ్రథనసువిలనత్కున్తలం భానుమన్తం

దేవం పీతామ్బరాఢ్యం యజ యజ దినశో మధ్యమాహ్నే రమాయై.

టీ. దేవైః = దేవతలచేత, వంద్యం = వందనముచేయఁదగినవాఁడును, వికసితకురు విందాభం = ప్రకాశించుచున్న కెంపులయొక్క కాంతిగలవాఁడును, ఇందీవరాక్షం = నల్లఁగలువలవంటికన్నులు గలవాఁడును, గోగోపీబృన్దవీతం = గోవులయొక్కయు గోపీకలయొక్కయు సమూహములచేతఁ జాట్టుకొనఁబడినవాఁడును, జితరీపునివహం = జయింపఁబడిన శత్రువులయొక్క సమూహము గలవాఁడును, కుందమందారహాసం = మొల్లల పంటియు మందారపుల బువ్వులపంటియు నవ్వు గలవాఁడును, నీల...కుంతలం = నెమిలి యొక్క శ్రేష్ఠమైన పురిని కూర్చుటచేత మిక్కిలి త్రకాశించుచున్న ముంగురులు గలవాఁడును, భానుమన్తం = మిక్కిలి కాంతులు గలవాఁడును, పీతాంబరాఢ్యం = పచ్చని వలువచేతఁ బూర్ణుడైనవాఁడును, దేవం = దేవుఁడైన, మకుందం = శ్రీకృష్ణుని, దినశః = త్రుతిదినము, మధ్యమాహ్నే = మధ్యాహ్న కాలమునందు, రమాయై = సంపదకొఱకు, యజయజ = పూజింపుము పూజింపుము.

మ. కురువింద ప్రతిమానమోహనతన్మ గోగోపీకాసంవృతుఁ

సురనందోహమునీంద్రవందితు ముకుందుం గుందమందారసుం

దరమందస్మితుః బింశభూషణు రిపుధ్వంసిః సువర్ణాంబరః
సరసీజాతుని మధ్యమాహ్నమునః బూజల్ సేసి శ్రీ లాంఛదన్. 102

తా. దేవతలచేతను నందనము చేయఁదగినవాఁడును, కంపులవంటి కాంతి గల
వాఁడును, నెమిలిపించుమును దాల్చిన నీగ గలవాఁడును, పీతాంబరమును దాల్చిన
కృష్ణుని మధ్యాహ్నమునందుఁ బూజించినయెడ సంపద గలుగును ; గాన అవశ్యము
పూజింపవలెను.

శ్లో. చక్రాస్తధ్వస్తవై రివ్రజ మజిత మపాస్తావసీభార మాదై వ్య
రావీతం నారదాద్యై ర్దునిభి రభినుతం త త్త్వనిర్ణీతిహేతోః,
సాయాహ్నా నిర్మలాజం నిరుపమరుచిరం చిత్తయే న్నీలభానం
మస్త్రీ విశోద్వదయస్థిత్యవహరణవదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్. 103

టీ. మంత్రీ = కృష్ణవిషయమగు మంత్రమును జపించువాఁడును, చక్రా...వ్రజం
= మదర్శన మనుచక్రముయొక్క కొనచేత నశింపఁజేయఁబడిన శక్తువులయొక్క సమా
హమగలవాఁడును, అజితం = ఎవ్వరిచేతను జయింపఁబడనివాఁడును, అపా...భారం =
పోఁగొట్టఁబడిన భూమియొక్క బరువుగలవాఁడును, అద్యైః = మొదటివారైన బ్రహ్మ
దులచేత, అవీతం = చుట్టుకొనఁబడినవాఁడును, నారదాద్యైః = నారదుఁడు మొదలగు,
దునిభిః = మనులచేత, త త్త్వనిర్ణీతిహేతోః = తత్త్వమును నిర్ణయించుటయను హేతు
వునుబట్టి, అభినుతం = మిక్కిలి స్తోత్రముచేయఁబడినవాఁడును, నిర్మలాంగం = స్వచ్ఛమైన
యవయవములు గలవాఁడును, నిరుపమరుచిరం = సాటిలేని సౌందర్యము గలవాఁడును,
నీలభానం = నల్లనికాంతి గలవాఁడును, విశోద్వ...వదం = ప్రపంచముయొక్క పుట్టుక
మను నిలకడకను అయమానకును స్థానమైనవాఁడును, ముక్తిదం = మోక్షము నిచ్చువాఁ
డును అగు, వాసుదేవం = శ్రీకృష్ణుని, సాయాహ్నా = సాయంకాలమునందు, చింత
యేతో = ధ్యానింపవలయును.

మ. టీతిభారాపహు నారదాదిమునిరాజీసేవ్య విశోద్వదయ

స్థితిసంహారవిశారదుః నిరుపమశ్రీనిర్మలాంగుః సము

న్నతచక్రాయుధఖండితారి నజిత సన్న్యాసంబునం గౌల్వ సం

తతవిజ్ఞానము భుక్తి ముక్తు లమరుం దన్తంత్రసంసిద్ధికిన్. 103

తా. చక్రాయుధముచేత శక్తువులఁ జంపినవాఁడును, శక్తువులచే దాను
జయింపఁబడనివాఁడును, దుష్టసంహారముచేసి భూభారమును దొలఁగించినవాఁడును,
బ్రహ్మదేవతలచేతను నారదాదిమునులచేతను బరమాత్మయని నుతంపఁబడిన వాఁడును,
లోకముల సృష్టిస్థితిసంహారములఁ జేయువాఁడును, మోక్షము నిచ్చువాఁడును, మిక్కిలి
యందముగలవాఁడును అగు శ్రీకృష్ణుని సాయంకాలమునందు ధ్యానింపవలయును.

శ్లో.కోదర్ణ మైశుప మఖర్ణ మిషుం చ పౌష్పం

చక్రాబ్జపాశనృణికాఞ్చనవంశనాశమ్,

బిభ్రాణ మప్తవిధబాహుభి రర్కవర్ణం

ధ్యాయే ధర్మి మదనగోపవిలాసవేషమ్.

104

టీ. అఖండం=కరుగులేని, విక్షవం=చెఱకుదైన, కోదండం=వింటిని, పౌష్పం=పువ్వుదైన, ఇషుం=బాణమును, చక్ర...నాశం = చక్రమును శంఖమును పాశమును అంకుశమును బంగారుపిల్లగోరిని, అప్తవిధబాహుభిః=ఎనిమిదిచేతులచేత, బిభ్రాణం=ధరించుచున్నవాడును, అర్కవర్ణం = మూర్యునికొంతిగలవాడును, మదనగోపవిలాసవేషం = మదనగోపాలరూపముగు విలాసముతోఁ గూడినవేషము గలవాడును అగు, హరిం=శ్రీకృష్ణుని, ధ్యాయేత్=ధ్యానింపవలయును.

చ. విరులలకోరియుం జెఱకువిల్లు గుణాంకుశశంఖచక్రమూల

కరముల నాటిటం జెలగఁ గాంచనవేణువు రెండుచేతుల

మెఱయఁగఁ బట్టి సూర్యురచి మీఱినగోపకుమారమస్త్రధు

స్థిరి నవమోహనాంగుని మనంబున నిల్పెద నిష్టసిద్ధికిన్.

104

తా. ధనుస్సును బాణమును చక్రమును శంఖమును పాశమును అంకుశమును ఒక్కొక్కచేతితోఁ బట్టుకొని, వేణువును రెండుచేతులతోఁ బట్టుకొని విలాసముగ వేషమునుదాల్చిన మదనగోపాలకృష్ణుని ధ్యానము చేయవలెను.

అవ. — ఇక్కడ గోపికకును కృష్ణునకును చమత్కారముగా జరిగిన సంభాషణమును వర్ణించుచున్నాఁడు.

శ్లో.అబ్జుభ్యా కః కవాటం ప్రహరతి? కుటిలే! మాధవః, కింవనన్దో?

నోచక్రీ, కిం కులాలో? నహి ధరణిధరః, కింద్విజిహ్వః ఫణిన్ద్రః?

నాహం ఘోరాహిమర్దీ కిమసిఖగపతి? రోషపారిః కిం కపీన్ద్రః?

ఇత్యేవం గోపకన్యాప్రతివచనజతః పాతు వ శ్చక్రపాణిః.

105

టీ. గోపిక — కః=ఎవ్వఁడు, అంగుభ్యా=ప్రేలిచేత, కవాటం=తలుపును, ప్రహరతి=కొట్టుచున్నాఁడు? కృష్ణుఁడు — మాధవః=మాధవుఁడును (కృష్ణుఁడును) గో—వసంతః=కిం=వసంతుడవా ఏమి? కృ—నో=కాదు (వసంతుఁడనుకాదు). చక్రీ=చక్రముగలవాఁడును. గో—కులాలః=కిం=కుష్టురివా యేమి? కృ—నహి=కాదు. (కులాలఁడనుకాదు) ధరణిధరః=భూమినిధరించినవాఁడును. గో—ద్విజిహ్వః ఫణిన్ద్రః=కిం=రెండునాలుకలుగలసర్పరాజగు శేషుఁడవా ఏమి? కృ—అహం=నేను, న=కాదు. (శేషుఁడనుకాదు) ఘోరాహిమర్దీ=ధయఁకరమగుపామును వలిపినవాఁడును. గో—ఖగపతిః=పక్షిరాజపు

(గరుత్మంతుడవు) అసికి=అగుచున్నావా? కృ—నో=కాదు. (గరుడుడనుకాను.) హరిః=హరిని. గో—కపింద్రః కిం=వానరరాజవా ఏమి? ఇతి=ఇట్లు, గోపకన్యా ప్రతివచనజతః=గొల్లకన్నీయయొక్క బదులుమాటలచేత నోడిపోయిన, చక్రపాణిః=చక్రముచూస్తమందుగల కృష్ణుడు, వః=మమ్ము, పాతు=రక్షించుఁ గాత.

తా. కృష్ణుడు ఒక గోపికయింటికిఁ బోయి చేతితోఁ దలుపు తట్టెను. అప్పుడు గోపిక “తలపుతట్టువాఁడెవ్వఁ” డనియడిగెను. అందుకు కృష్ణుడు “మాధవుడు” అనిచెప్పెను. దానికి గోపిక “ఎసంతుఁడా?” యనెను. కృష్ణుడు “చక్రి” అని చెప్పెను. గోపిక “కులాజుఁడా యేమి?” అనెను. కృష్ణుడు “ధరణిధరుఁ” డని చెప్పెను. గోపిక “ఫణింద్రుఁడా ఏమి?” అనెను. కృష్ణుడు “అహిమర్ది” యనెను; గోపిక “భగవతి యా?” యని యడిగెను. కృష్ణుడు “హరి” యనెను. గోపిక “కపింద్రుడవా” యనెను. దానికి బదులుచెప్పలేక కృష్ణుడు ఓడిపోయెను. అట్టి కృష్ణుడు మమ్ము రక్షించుఁగాత. (అనగా కృష్ణుడన్నమాటలకన్నిటికిని గోపికవేట రమును చేయఁగాఁ బదులు చెప్పచుండి కడపటచెప్పలేక వైలత్యమును విహించి చూడి వేడుకగా నుండెనట.)

శ్లో. రాధామోహనమన్దిరా దుపగత శృద్ధావలీ మూచివాన్

రాధే త్నేమ మయేఽస్తి తస్య వచనం శ్రుత్వాఽహ చద్ధావలీ,

కంస త్నేమ మయే విముగ్ధహృదయే కంసః క్వ దృష్టస్త్యయా

రాధా క్వేతి విలజ్జితో నతీముఖః స్నేరో హరిః పాతు వః.

106

టీ. రాధామోహనమందిరాత్=రాధయొక్కరమణీయమైన గృహమునుండి, ఉపగతః=ఎచ్చినవాఁడై, చంద్రావలీ=చంద్రావలియను గోపికనుగూర్చి, మూచివాన్=పలికెను. అయేరాధే=ఓరాధా! త్నేమం=త్నేమమా, అస్తి=కలదా? (అని కృష్ణుడు అడిగెను) తస్య=ఆకృష్ణునియొక్క, వచనం=మాటను, శ్రుత్వా=విని, చంద్రావలీ=చంద్రావలి, అహ=పలికెను. కంసం=కంసుఁడా! త్నేమం=త్నేమమా? అయే విముగ్ధ హృదయే=ఓసి తెలివిలేని మనస్సు కలదానా? త్వయా=నీచేత, కంసః=కంసుఁడు, క్వ=ఎక్కడ, దృష్టః=చూడఁబడినాడు? రాధా=రాధ, క్వ=ఎక్కడ, దృష్టః=చూడఁబడినది? ఇతి=ఈప్రకారము (అడుగఁబడినవాఁడై), విలజ్జితః=సిగ్గుపడినవాఁడై, నతీముఖః=నంచఁబడినముఖముగలవాఁడై, స్నేరః=చిఱునవ్వుగల, హరిః=కృష్ణుడు, వః=మమ్ము, పాతు=రక్షించును గాత.

తా. కృష్ణుడు రాధగృహమునుండి వచ్చుచు చంద్రావలియను గోపికను జూచి రాధ యని భ్రమసి “రాధా కలమా!” యనియడిగెను. అమాట విని చంద్రావలి తనను నేఱుగాఁ దలంచుచున్నాడని కోపపడి కృష్ణుని కంసుఁడా! యని పిలిచెను. అందుకు కృష్ణుడు తెలివిమాలినదానా! నేను కృష్ణుడనగదా? కంసుఁ డెక్కడ

నున్నాఁడని యడిగెను. అమాటకు చంద్రావళి నేను చంద్రావళిని గదా, రాధయే కృష్ణుడనున్నదనెను. అప్పుడు ప్రమతీరి సిగ్గుపడి నవ్వుచుండు కృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించుఁగాఁత.

శ్లో. యాప్రీతి ర్విదురార్పితే మురరిపో కు స్త్యర్పితే యాద్యశీ
యా గోవర్ధనమూర్ధ్ని యాచ పృథుకే స్తస్య యశోదార్పితే,
భారద్వాజసమర్పితే శబరికాద తేఽధరే యోషితాం
యా ప్రీతి ర్మునిపత్ని భక్తిరదితేఽవ్యత్రాపి తాం తాం కురు. 107

టీ. మురరిపో = కృష్ణా! విదురార్పితే = విదురునిచేత సమర్పింపఁబడిన యన్నమందు, యాప్రీతిః = ఏప్రీతిగలదో, కుంత్యర్పితే = కుంతిదేవిచేత సమర్పింపఁబడినయన్నమందు, యాద్యశీప్రీతిః = ఏవిధమైన ప్రేమగలదో, గోవర్ధనమూర్ధ్ని = గోవర్ధన పర్వతముయొక్క శిఖరమునందు, యాప్రీతిః = ఏప్రీతిగలదో, పృథుకే = కుచేలఁడు సమర్పించిన అడుకలందు, యాప్రీతిః = ఏప్రీతిగలదో, యశోదార్పితే = యశోదచేత సమర్పింపఁబడిన, స్తస్యే = చమ్మఁ బాలయందు, యాప్రీతిః, భారద్వాజసమర్పితే = భారద్వాజమునిచేత సమర్పింపఁబడిన విందునందు, యాప్రీతిః, శబరికాద తే = శబరిచేత ఇయ్యఁబడిన ఫలాదులందు, యాప్రీతిః, యోషితాం = గోపికాశ్రీలయొక్క, అధరే = అధరమందు, యాప్రీతిః, మునిపత్నిభక్తిరదితే = మునిభార్యలచే భక్తితో రచింపఁబడిన అన్నమందు, యాప్రీతిః, అత్రాపి = ఈ కర్ణామృతమందును, తాంతాం = అయాప్రీతిని, కురు = చేయుమా!

మ. శ్రమణావస్థము రాధికాధరము భారద్వాజవిందు ముని
ప్రమదాభక్తము మాతృదత్తకుచధారలో విప్రుముంగొంగుభ
క్త్యము గోవర్ధనపూజయు విదురుమృష్టాన్నంబుఁ గుంతీసప
ర్య ముడిం గైకొనునట్లు నాకవితఁ గృష్ణా ప్రీతిఁ జేకోఁగదే. 107

తా. విదురుఁడు మొదలగువారు నికుసమర్పించిన విందునందు ఎంత ప్రీతి కలదో అంతప్రీతిని ఈ కర్ణామృతమునందును కృష్ణా!

శ్లో. కృష్ణానుస్మరణాదేవ పాపనశ్చాతపజ్జరః,
శతధా భేద మాయాతి గిరి ర్వజ్రహతో యథా. 108

ఇతి శ్రీలీలాశుకవిరచితే శ్రీకృష్ణకర్ణామృతే తృతీయశతకమ్.

టీ. పాపసంఘాతపంజరః = పాపముల సమాహుమనెడి గూఁడు, కృష్ణానుస్మరణాదేవ = కృష్ణుని ఎడ తెగకన్న రిండుటచేత నే, పజ్జిహతః = వజ్రాయుధముచేతఁ గొట్టఁబడిన, గిరిర్వజ్రాః = పర్వతమువలెను, శతధా = నూలువిధములుగా, భేదం = చీలుటను, అయాతి = పొందుచున్నది.

క. వనజాక్షుఁడు కర్ణామృత
మును జదివిన వ్రాయ వినినఁ బురుషులకును గో
ధనకనక వస్తువాహన
తనయాదినమ్మిది శాశ్వతంబుగ నొనఁగున్.

మాలినీవృత్తము. జలరుహదళనేత్రా సర్పరాజైవీపత్రా
ఖిలజనఘనవాతా కంజనంజాతతాతా
సలలితగుణభూషా సత్యనిత్యైకకభాషా
విలసితసితహాసా వేంకటాచార్యవాసా.

మ. ఇది కృష్ణాశ్రయయోగిపుంగవకృపావీక్షాత్తసారస్వతా
భ్యుదయశ్రీనిభవప్రసిద్ధచిదచిద్బోధతమాశాంతిన
త్యదయాభూషణ వెల్లపూడిమణి పెద్దామాత్య వెంగుగ్రణి
గదితాశ్వాసము వొల్పుమూఁడవది యై కర్ణామృతశ్రీకృతిన్.

తా. గాఢముగా క్రమ్ముకొని యుండు పాపములన్నియు కృష్ణుని కేఠంచు
చుండినయెడ వజ్రాయుధముచేత కొండలు పగిలి పోయినట్లు పోవును గాన శ్రీకృష్ణ
స్వరూపము సకల శుభములను నిచ్చును. హేవిళంబులం ఘోషంబు

గుంబారం ప్రసవంబుగఁ జేర్చి తిథిఁ

శ్రీ రామ లాల సద్గురవే నమః

అక్టోబర్ 12 - 1922

తొరగ సం. వైకృష్ట బహుళ
ఏర్పెను శుక్రవారం
ప్రొ రావయ్య దనక్షత్రం
చిహ్నము 1240

సంస్కృత గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రప్ప. అ.

గీతగోవిందము (అష్టపదులు), సాంధ్రజీతాత్పర్యవివరణము	...	1	4
శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	1	8
ధనంజయనిఘంటువు, ఆంధ్రతాత్పర్యానుక్రమణికతో	...	౧	12
విశ్వగుణాదర్శము, సవ్యాఖ్యానము	...	1	0
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యానచతుష్టయవిశిష్టము, 2 సంపుటములు.	...	18	0
శ్రీమద్రామాయణము, ఉత్తరకాండము	...	1	4
అఘుకాముది, సటిప్పణము	...	౪	12
కాదంబరీ, మంచిప్రతి	...	1	8
ప్రహసనము, మంచిప్రతి	...	౪	1
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము	...	౪.	8
బృహస్పతిస్తోత్రము, సటిక	...	0	1
దేవలస్తోత్రము	...	0	1
దక్షిణామూర్తిస్తోత్రము	...	0	1
శంకరగీతాభాష్యము	...	1	8
ఆపస్తంబప్రవరకాండము, సాంధ్రజీకము	...	0	1
(నాగరి) సంస్కృతబాలశిక్ష	...	0	8
,, శ్యామలాదండకము	...	0	1
,, అదిత్యహృదయము	...	0	1
,, శబ్దమంజరి	...	0	6
ప్రతాపరుద్రీయము, సవ్యాఖ్యానము (కొత్తకూర్పు)	...	1	11
శివగీత, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	10
శీతానామస్తనామస్తోత్రము	...	0	4
గంగా	...	0	8
అక్షిన్యసింహ	...	0	4
భైరవి	...	౪	4
స్వప్నకాస్త్రము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	8
శకునకాస్త్రము	...	౧	4
సామద్రీకకాస్త్రము	...	0	4
గదనిగ్రహము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	2	8
చక్రదత్త	...	8	12
సుశ్రుతశారీరము	...	2	0
కార్తీకధరసంహిత	...	8	0

నావిల్ల. రామస్వామికామ్రోలు అండ్ సన్స్,

392, ఎస్. ప్ల. నేడ్, చెన్నపురి, ఈ.

